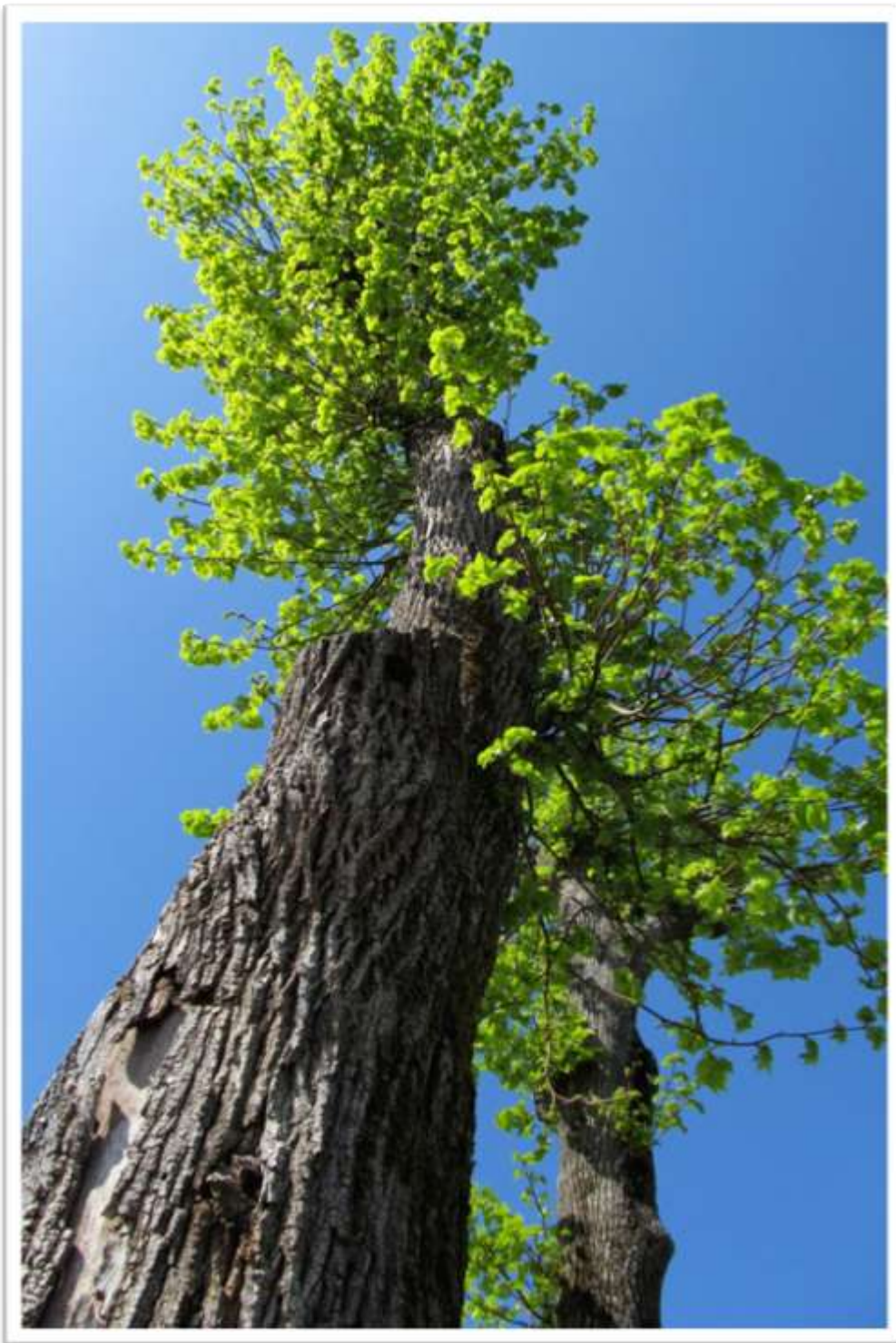

ZGODBARNICA 2015/2016

Skripta študijskega krožka Zgodbarnica – zbrala in uredila Patricija Dodič

(foto Rafael Vončina)

SEZNAM AVTORJEV

Darja Vesna Babič	- Tublje pri Hrpeljah
Kim Bodlaj	- Hrpelje
Nataša Bodlaj	- Hrpelje
Anika Boštjančič	- Oš DBB Hrpelje
Zlata Cergol	- Klanec pri Kozini
Slavka Cetin Čufar	- Bazovica (Italija)
Anamarija Delbello	- Boršt (Italija)
Patricija Dodič	- Ilirska Bistrica – Trnovo
Lana Dodič Ceglar	- Obrov
Franjo Francič	- Parecag
Gigliola	- Sveti Peter
Alja Grželj	- Hrpelje
Vladimir Grželj	- Hrpelje
Mija Halilagič	- Oš DBB Hrpelje
Matjaž Kos	- Postojna
Andreja Lenassi	- Ritomeče
Doroteja Lenassi	- Ritomeče
Tomaž Mahkovic	- Ilirska Bistrica – Trnovo
Dragica Markovič	- Ilirska Bistrica
Živa Mestek	- Ljubljana
Tai Miklavčič	- Oš DBB Hrpelje
Ivan Novak	- Osp
Jernej Pečar	- Oš DBB Hrpelje
Anika Pregelj	- Oš DBB Hrpelje
Igor Race	- Kozina
Stojan Ržek	- Piran
Jerica Strle	- Prem
Irena Štembergar	- Brce
Neta Vergan	- Gabrije oz. S-13
Rafael Vončina	- Sežana

KAZALO

KAZALO	4
UVODNA BESEDA UREDNICE	9
ZGODBARNIŠKI MELANŽ 2015/2016 ali KAKO SE IMETI ŽE LETA NA ŠTUDIJSKEM KROŽKU LEPO	9
KROŽKARSKE ZGODBE	11
DARJA VESNA BABIČ	11
POMATA ZA KAKUŠJE UKU	11
ČE NE VEŠ JEZIKA.....	11
KIM BODLAJ	13
LISICA IN VOLK	13
SREČA.....	14
LJUBEZEN	14
NATAŠA BODLAJ	15
LAPSUS HUMANUM ALI ZADREGA NIKOLI NE POČIVA	15
POLETJE V KOPRU	16
ZLATA CERGOL	17
MARJETICA	17
PRAVLJICA O DOBREM MOŽU.....	19
SREČNO	20
SLAVKA CETIN ČUFAR	21
DELO BREZ RAZMISLEKA.....	21
MLADOSTNE TEŽAVE IN SKRBI.....	21
ŽIV ZAKOPAN.....	23
STARA LIPA.....	24
ZAČETEK SANJINE LJUBEZNI.....	25
NEVIHTA ŽIVLJENJA	26
ANAMARIJA DELBELLO	27
PEVSKA REVIJA	27
ZAKAJ?.....	28
MOJE ROJSTVO	28
PATRICIJA DODIČ	30
ANBOT JE BLA ANA PUPKA.....	30
GRJEMO NA KAFE H ŠTJEFANOVIM – Spominska brbunčica 3.....	31
ENERGIJA DREVES.....	33
ENERGIJA PROSTORA.....	35
POLETI JE VROČE IN TAKO PAČ JE	37

VLADIMIR GRŽELJ	40
VEDNO MLAD.....	40
SVETI MIKLAVŽ.....	40
VSI SVETI ALI DAN SPOMINA NA MRTVE.....	42
JAMA SV. JOŽEF	44
MATJAŽ KOS	49
UKRAJINKA	49
ANDREJA LENASSI	51
KUHARICA.....	51
ROJSTNI DAN.....	51
SAM	52
NOČNA LUČKA.....	53
POMAGAM	53
BOGASTVO	54
DOROTEJA LENASSI	56
MAŠINA ZA DOŽIVLJANJE.....	56
RODI SE IDEJA.....	58
SENSEI YOROKOBI.....	59
ČEBOTI oz. OBŽALOVANJE.....	61
TOMAŽ MAHKOVIC	62
OD BOGA POSLAN	62
PO BOŽJE.....	62
AFORIZMI	63
DOMAČIJSKE.....	63
ENIGMA	66
DRAGICA MARKOVIĆ	69
ŠE PET MINUT – za abonma in izven	69
TRNOVKE.....	70
MOJA POEZIJA.....	71
IVAN NOVAK	72
SREČA PA TAKA.....	72
PRIPOVEDKA O ZMAJU	74
BIL JE TAŠEN CEJT	75
MOJE SANJE	76
MOJA NONA	76
POSILJENKA.....	77
IGOR RACE	79
MOJI PRVI SPOMINI NA TEM SVETU.....	79

JERICA STRLE	81
DVA SVETOVA.....	81
SAMO DO SMRTI.....	82
VROČICA POLETNE NOČI.....	83
PREJ ALI SLEJ	84
PELA BOM.....	85
PRIKLON TRADICIJI	86
IRENA ŠTEMBERGAR	87
JE ALI NI	87
POČITNIŠKA PRAKSA V RADIJSKI HIŠI ali ČRNOBELA ZGODBA.....	88
PETARDA	90
RAMONA	92
NADALJEVANKA	94
GREMO V BORŠT ali PREDBORŠTNE DOGODIVŠČINE	96
NETA VERGAN	99
BIRMANSKE BOTRE.....	99
KAR SE DA, SE V JAMO ZAKOPA.....	100
NA BISTRISKEM PLACU.....	101
TESAR, DA JE BIL, TAKO SO REKLI	102
PLES NA VIDMU	103
SLAČENJE FRMJNTE.....	104
HOJA PO ŽERJAVICI	106
DELAVKA V LESONITU	107
PRIDNA.....	108
POTOVANJE V KOČANIJO.....	109
BELI PLES	110
RAFAEL VONČINA	112
COPRANJE II	112
TONKA	113
MOJE MAME DEVETDEST LET ali KAKO SO ŽIVELI.....	114
ZAKAJ RAVNO JAZ?.....	115
PRISPELE ZGODBE	117
LANA DODIČ CEGLAR	117
GAZELA O PRIJATELJSTVU.....	117
GAZELA O ŽIVLJENJU.....	118
POTOVANJE	118
FRANJO FRANČIČ	121
ZIMA V KRVI (erotične)	121

GIGLIOLA	124
ANČKICA	124
ALJA GRŽELJ	125
BREZ NASLOVA	125
-----	125
NEPRAVIČNA OZNAKA IN NEUTEMELJENA RAZMIŠLJANJA O NEPOZNANIH STVAREH 1	126
-----	126
*****	126
*****	127
OBSERVACIJE 1	127
OBSERVACIJE 2	127
-----	128
VREČKA IZ SVINJSKEGA MEHURJA.....	128
PREVEČ SE SPRAŠUJEM IN NE PRIDEM NIKAMOR	128
--	128
ŽIVA MESTEK	129
TVOJA GOVORICA.....	129
STOJAN RŽEK	130
POČEP NJEGOVE GNADE, TRDNJAVA PADE ali poimenovanje slavnega v še bolj slavnega	130
TRŽAŠKE ZGODBE	134
TRŽAŠKE ZGODBE, 1. del, pričevanja vsakodnevnih migrantk Primorska – Trst, anonimne zgodbe.....	134
PRIDNE DELAVKE, <i>SCIAVE</i> ALI <i>KURBE</i> ?	134
V STIKIH PREKO FACEBOOKA	135
ZA VSE ŽIVLJENJE.....	136
V ZAČUDENJE VSEH	137
ENA SAMA GNILOBA.....	138
»OVO SE METNE OVDE!«	139
ZELJNATE GLAVE	140
NAŠA SLOVENSKA TETA.....	140
ŠOLDU NEJSMO VIDLE IN JEH NIGDR NE BUOMO	141
TUKAJ SE SLOVENSKO NE GOVORI!.....	142
SVET PLEHKIH MARKIZ	143
ZGODBARNIČICA	146
ANIKA BOŠTJANČIČ	146
MODNI MEDVED.....	146
MIJA HALILAGIČ	146
BELI MEDVED MARKO.....	146

TAI MIKLAVČIČ	147
KUŽA REŠI DAN.....	147
JERNEJ PEČAR	147
ČAROBNI PRAH	147
ANIKA PREGELJC	148
DVE PRINCESKI.....	148
FOTOGALERIJA	149

UVODNA BESEDA UREDNICE

ZGODBARNIŠKI MELANŽ 2015/2016 ALI KAKO SE IMETI ŽE LETA NA ŠTUDIJSKEM KROŽKU LEPO

Dobrodošli v novem nabiralniku zgodb **študijskega krožka Zgodbarnica**, ki uspešno deluje pod okriljem Andragoškega centra Slovenije in Kosovelove knjižnice Sežana od leta 2012 in se ponša s tokratno četrto skripto zbranih zgodb iz vseh vetrov. Seveda, lahko bi jo naslovili drugače. Seveda, lahko bi bila natisnjena drugače. Lahko bi ... Ampak je ravno takšna, kakršna je. S košem, polnim in prepolnim zanimivega branja iz domačih krajev in drugod, s katerim vas tokrat popeljujemo, najsi bo v vsakdanjost kot na domišljjsko popotovanje, v preteklost ali v svetove, ki so, pa jih ni, ki bodo, ali pa tudi ne, kdo ve. Tistim, ki se raje zatečete v pesniške verze – da, tudi tisti boste zadostili svojo bralno lakotnijo. Zgodbe so napisane v pogovornem, knjižnem in narečnem jeziku. Pogovornem zato, da nismo prestrogi, knjižnem zato, da mu ostanemo zvesti, ker je slovenski jezik čudovit, v narečnem pa zato, da zapišemo in s tem ohranjamo čim več narečij in narečnih besed, načinov upovedovanja, načinov razmišljanja ipd. Zgodbe so domoznanske in ne, literarne in ne in zavezanost estetiki resničnega, vsakdanjega v njih ni nujna, je je pa veliko kljub vsemu. Gre za zgodbe o običajih, navadah, izkušnjah, o dogodkih, o *tem-in-onem-in-še-čem*. Vsebinsko je nabornik začrtan zelo široko, ker še vedno na Zgodbarnici velja, da lahko kdorkoli piše karkoli si želi – torej, gre za obilje in pestrost naplavljenih zgodb – v letošnjem letu dvajsetih zgodbarničarjev in drugih piščih. Tematsko, slogovno, vsebinsko so zgodbe zelo različne. Lahko bi rekli, kolikor zgodbarničarjev, toliko načinov pisanja in upovedovanja. Zgodbe so prijeten sprehod po nabito polnem pomladno-jesenskem sadovnjaku. Nekaj je prispelih zgodb in delček skripte je tokrat namenjen prvemu delu, v minulih letih zbranih anonimnih zgodb vsakodnevnih delovnih migrantk, čistilk, negovalk, v Trst in nazaj. Slednje niso literarno obdelane, ker sem želela ohraniti pristnost in pričevanje takšno, kakršno je. V naslednje skripte pridodamo še preostale »migrantske« zgodbe. Glasniki zgodb so tako moški kot ženske, tudi otroci, ki želijo pripovedovati, brati, pisati, predvsem pa si želijo družiti se in deliti, dajati, biti. Krožku se je pridružilo nekaj mladih, zato je naša družčina prečudovito polentasto mešana, vesela in radoživa. Tudi letos smo gostovali z zgodbami na tujem, v bližnjem Borštu/Zabrežcu in sodelovali s Prosvetnim društvom Slovenec iz Zabrežca (občina Dolina, S. Dorligo della valle, Trst). Tudi v naprej se nam obeta sodelovanje, kot doslej, z občino, osnovno krajevno šolo, z društvom doma in z društvom iz sosednjih občin, predvsem z lokalnim zgodovinskim društvom, sosednjim literarnim in še kom. Na vsako srečanje pridemo skoraj polnoštevilčni, kar pomeni, da krožek še ne bo tako zlahka iztrošil svojih srčnosti, želje in volje po druženju in dobri volji, pa tudi ne.

Naj zgodbe sežejo v deveto vas, predvsem pa do vaših src in vas spodbudijo, da z nami kdaj podelite kakšno osebno ali izmišljeno doživetje, lahko se nam pridružite na prireditvah, če drugače ne gre, veseli bomo tako vaših zgodb kot vsakega, ki nas sprejema ravno takšne,

kakršni smo. Napovedujemo tudi otvoritveno prireditev v šolskem letu 2016/2017, ko v goste spet vabimo znane in manj znane avtorje in glasbene skupine, ljudske in ne. Zgodbe so sicer lektorirane, vendar so včasih, zaradi pristnosti upovedanega puščene delno ali v celoti v izvirni obliki.

Hvala čisto vsem, ki ste pri realizaciji skripte sodelovali.

Vabjeni k prebiranju in dobrodošli v objemu naših zgodb.

Mentorica ŠK Zgodbarnica, Patricija Dodič, 2016

KROŽKARSKE ZGODBE

DARJA VESNA BABIČ

POMATA ZA KAKUŠJE UKU

(brezovsko narečje)

U območji zone B smo pr trinajstih letjih vre lhku jimeli vsk suojo propustnco in taku smo šli lhku u Trst. Zatu so ns doma vre taku majhne pošiljali u Trst prodajat baranelce, jagade pa še kšno malenkst zrav. Spuotoma so nm zmiri naračili za ćupit kšno stvar. Uotroci smo se pej znajdli, taku ku smo znali. Taku je ankrť šou z mano tudi strićou Leju. Njegova mama ga je poslala vćjep sz mano, de ji bo ćupiu ano kremo za ćurje uku. Farmaćijo smo še kr hitru najdla, sej smo tudi po domaće rekli farmaćija. Problem je ratou puole, ku nesmo znala, kaku za to kremo prašat. Še po slovensku nesmo znala, kaku bi tu prašala, ne pej po taljansku. Tkrť smo znala po taljansku samu an par besejd, kšn gracje, prego, buondorno in še kej. Doma so nm rekli, de nej prašamo ano pomato (de nej vzdignemo an prst) ze ćurje uku in nej pokaže-mo an prst ne nuoji. Nu, Leju je nekej mncu in mncu, tn na sredi farmaćije in puole ustreliu ku sz topa: »*una pomata per occhio di gallina*,« kr dobesejdnu po slovensku pomeni ano kre-mo ze uku ud kakuši. Seveda se je tista farmaćistka sldku posmijala, ma vsenaku je zestuopla, kaj ćje mulc jemit. In domu smo prnesla ta pravo stvar. Nu, ja, pa sej tkrť je blu menda samu tistu mazilu. Tu se je zgadilu še pred letn 1970. Kšnkrt pej li rata.

ĆE NE VEŠ JEZIKA

Ja, pri nas, tam do Obrova, je bila cona B in se je narećno italijanšćino, tržašćino, kar dobro obvladalo, saj so starejši ljudje obiskovali italijansko šolo. Razen tega se je hodilo v Trst delat in nosilo prodajat. In veliko sorodstva je ųivelo v Trstu. Naprej od Obrova pa italijanskega jezika niso poznali. Tako se je nekđaj pravilo, da so se trije moški iz Raćic odloćili, da si *dol ćez* poišćejo kakšno delo. Karkoli, samo da bi kaj zasluųili. No, dobili so nekoga, ki je obvladal italijansko in z njim so se domenili, da jih podući vsaj tisto osnovo, kar naj bi je rabili, će si hoćejo dobiti kakšno delo. In tako jih je naućil tole: *Noi tre*¹ (kar bi naj pomenilo, da išćejo delo za vse tri), *per soldi*² (jasno bi naj bilo, da so prišli delat za zasluųek) in *avete ragione*³ (saj naj bi sprejeli kakršno koli delo bi jim ponudili in se z vsem strinjali). Ko so prišli nekje do Vidma, je tam nekdo ravnokar oropal velik poštni urad. Vsepovsod je bilo polno po-

¹ mi trije

² za denar

³ prav imate

licije, karabinjerjev. Ker so se nahajali ravno v bližini, so karabinierji ustavili tudi njih. Vprašali so jih, če so morebiti videli, kdo bi oropal pošto in to. Ja, tako kot so se naučili, tako so v en glas odgovorili: »*Noi tre.*« Karabinjerji so jih ostro prijeli, le kaj da počnejo tujci frdamani, le kaj da si mislijo, saj se tega ne sme početi. »*Perche, perche?*¹« so kričali in trije reveži so spet v en glas odgovorili: »*Per soldi,*« tako kot so se naučili. Zdaj so bili karabinjerji v *luftu*, jih takoj vklenili, jih zmerjali in jim grozili z zaporom. Oni, reveži, pa niso od vsega skupaj prav nič razumeli. Ko so jih odpeljali na policijo, so spet v en glas rekli: »*Avete ragione.*« Tako kot so se naučili.

¹ Zakaj? Zakaj?

KIM BODLAJ

LISICA IN VOLK

Lisica in volk sta se dogovorila,
da zajcev v gozdu ne bosta več lovila.

Pogodbo sta tako sklenila,
da sta veliko gostijo priredila,
na katero sta vse živali povabila.

Vsi živalski bogatini
pa tudi znani pobalini
so se veselili,
da zastonj pojedino bodo dobili.

Res je hrana odlična bila,
lisica in volk sta se zelo potrudila.
Ko pozno v noč so vsi gostje odšli,
opazil je volk, da lisice več ni.

Tekel je okoli in jo iskal,
srečal je zajca, ki močno se je bal.
„Nikar se ne boj!“ mu volk govori,
„saj mi zajčje meso več ne diši.“
„Če res je tako,“ mu zajec govori,
„zakaj se lisica z mojim bratom masti?“

Tako je volk prehitro spoznal,
da zaupati lisici ni prav.

Tale pesem tako govori,
naj vsak počne, kar pošteno se mu zdi
in da vsakomur zaupati ni.

SREČA

Srečo imeti ni prav lahko,
dobiti je ne moreš kar tako.
Lahko imaš denarja polne vreče
pa si ne moreš kupiti sreče.

Če sreča je nasmejan pogled,
zdravo srce in miren svet,
potem si srečo vsak po svoje kroji,
vsak svojo usodo v rokah drži.

Če srečo iščeš v dragocenih stvareh,
poslušaj nasvet – išči jo v dobrih ljudeh
ali v živalih, ki z nami živijo
in s svojim prijateljstvom življenje popestrijo.

Sreča so vse drobne stvari,
ki povzročijo, da nam žarijo oči.

LJUBEZEN

Srce hitreje mi bije,
sonce močnejše zasije,
kolena se mi zašibijo,
moja usta obnemijo,
ko na ulici vidim njega,
ki vse moje misli zaseda.

Če to je ljubezen še ne vem,
saj o tem govoriti z nikomer ne smem.
In vendar se tako mi zdi,
saj mi sedaj še hrana ne diši,
ker ON neprestano v mojih mislih čepi.

Če to ni ljubezen,
je najbrž kakšna čudna bolezen.

»Motiti se, je človeško,« je priljubljeni rek, ki ga kot izgovor uporablja večina ljudi. Upam si trditi, da drobne napake ali zmote pogosto popestrijo naše življenje, ko na njih gledamo objektivno in z retrospektive. Komu izmed nas se še ni zgodilo, da je v daljavi zagledal znanca oz. je vsaj mislil, da ga je, in to osebo že na daleč pozdravljal? Ko pa je oseba prišla bližje, ups! pomota. Seveda imaš lahko srečo in dobiš samo presenečen pogled, v nasprotnem primeru te čaka priznanje, da si se pač zmotil. Ali pa obratna situacija: ko te nekdo navdušeno pozdravlja in se s teboj pogovarja, kot da se poznata že sto let, tebi pa se niti ne sanja, kdo je tvoj sogovorec. Pogoste so tudi t. i. »telefonske pomote«, ko v dobri veri, da si poklical npr. zdravnika, svoje zdravstvene težave razlagaš popolnemu tujcu. Zgodilo se mi je, da sem poklicala bivšo sodelavko in ji voščila za sinovo rojstvo. Pa sem se nekje zatipkala in tako voščila osamljeni starki, s katero sem nato še nekaj časa kramljala. Na koncu me je vsa navdušena povabila na kavo. S to napakico sem gospe polepšala dan, pozabila pa sem voščiti sodelavki, ki je počakala do naslednjega dne. Obstajajo pa tudi take pomote, ki te trenutno spravijo v zadrego, kasneje pa bi si jih lahko zavrtel kot kader v dobri komediji. Takšnih je bilo v mojem življenju kar nekaj. Moj mož bi rekel, da sem pravi mojster za pomote. Ena mojih največjih je iz časov, ko sem bila prvič noseča. Bila sem v zadnjem mesecu nosečnosti in mož me je peljal na ginekološki pregled. Pustil me je pred ambulanto, kjer sva se dogovorila, da se dobiva čez dve uri na avtobusni postaji. Po pregledu sem šla še v knjižnico in ker sem imela dovolj časa, sem se na postaji usedla in začela brati. S kotičkom očesa sem nato ujela, da je na postajo pripeljal bel volkswagen, ravno takšen, kot je bil naš, zato sem se dvignila in sedla v avto. Ker me je knjiga pritegnila, sem samo pozdravila in voznik še ni bil deležen poljuba. Odprla sem knjigo in brala dalje. Ko po nekaj sekundah avto še ni speljal, sem le dvignila pogled in zagledala popolnoma neznanega moškega, ki je osupel zrl vame. Ko sem mu v zadregi razlagala, da sem se zmotila, je uspel izdaviči le, da je vse v redu, le da je njegova žena silno ljubosumna in da si ne zna predstavljati, kaj bi se zgodilo, če bi v tem trenutku prišla in ga dobila z visoko nosečo žensko. Opravičila sem se in izstopila. In ravno, ko sem se vlekla iz avta, je na postajo pripeljal moj mož, ki je presenečeno ugibal, kaj za vraga njegova žena počne v drugem avtu. Ko sem mu vse razložila, je rekel, da se kaj takega lahko zgodi le meni. Ampak, pred nekaj leti, ko sem čakala sodelavko, ki je imela avto v popravilu, je v avto skočila starejša gospa in rekla: »Gremo!« Veselo sem odvrnila: »Kam gremo?« Gospa je odskočila, kot bi jo pičila kača, in se začela opravičevati. Komaj sem jo potolažila. Še dolgo tistega dne mi je šlo na smeh, ko sem razmišljala o obeh dogodkih. Najbolj pa mi je bilo nerodno, ko sem nekega dne povabila taščo na pijačo, ker sem bila na seminarju in je pazila na mojo, takrat triletno hčerko. In kam drugam v žgočem majskem soncu naj peljem svojo družino in gospo v zrelih letih kot v Snack bar. Stari Snack je imel na eni strani klopi z naslonjalom, na drugi strani pa klopi brez naslonjala. Skratka, sedli smo in naročili. Utrujena sem se udobno naslonila nazaj. Videla sem, da me tašča čudno gleda, pa nisem razumela, zakaj, dokler mi ni trknilo, da sedim na strani, kjer ni naslonjal. Skočila sem na noge in za seboj zagledala orjaškega moža, ki ga očitno

sploh ni motilo, da se ena baba kar nasloni nanj. Seveda sem se mu opravičila, pa je rekel, da ni nič hudega. Tašča ni ničesar rekla, si je pa verjetno mislila svoje. Naše zmote in napake so lahko nedolžne, zabavne in zanimive, lahko pa so nevarne, usodne in tragične. Če se že motimo, se poskušajmo motiti na način, ki ne škodi nikomur. Malo zadrege je včasih koristno, pa čeprav je ta zadrega krilo, ki se je razparalo do pasu. Če smo zagovorniki mnenja, da v življenju ni naključij, potem lahko verjamemo, da se tudi zmote dogajajo z nekim razlogom, pa kakršenkoli že ta razlog je.

POLETJE V KOPRU

Koper je bil v poletnem času veliko manj mikaven kot običajno. Visoke temperature so povzročile, da so se ljude skrivali doma in posledično smo morali biti doma tudi mi, otroci. Nekako po peti uri popoldne so nas s težkim srcem spustili ven, kjer pravzaprav nismo imeli kaj početi. Vsa igrišča so bila izpostavljena sončnim žarkom, senco smo lahko lovili le pod kakšno streho, pa še tam smo tvegali, da nas ožigosa kakšen golob. Na plažo seveda sami nismo smeli, starši pa so nas tja peljali le ob sobotah in nedeljah. Skratka, Koper je bil poleti živi dolgčas. Še otrok ni bilo toliko kot običajno. Nekateri so šli k starim staršem, nekateri na dopust s starši, starejši pa – na kopališče. Tista peščica, ki ni šla nikamor, pa je tavalala sem in tja, iskala kakšno senco in zabavo. Običajno se je vsak ponedeljek pojavila Greta. Greta, v mini krilu in tanki majčki, s platinastimi lasmi in čudnega obraza, je bila koprška prostitutka. Očitno je čez vikend dovolj zaslužila, zato je bila ob ponedeljkih vedno dobre volje, še rahlo okajena, in nas je peljala k Ekremu na sladoled. »Samo eno *kuglico!*« nam je zabičala. Pa gorje, da bi moji starši izvedeli, da mi je Greta plačala sladoled, bi bil takoj ogenj v strehi. Naslednji, ki nam je otrokom popestril poletne dni, je bil zagotovo *oče* Bojan. Če nas je srečal, nas je povabil na *paštakremo*. Nikoli ni vprašal, ali hodimo v cerkev ali ne. Peljal nas je k Ekremu, plačal kremno rezino in nam pripovedoval krasne svetopisemske zgodbe. Ob dnevih, ko sva ostali le dve ali tri, smo šli na obisk k *signori* Pečenki. To je bila krhka, sivolasa gospa italijanske narodnosti, ki se je obiska vedno razveselila in nas povabila v svoj *soggiorno*, kjer nam je postregla s konfeti, ki jih je vedno imela. Ne spominjam se je dobro, vem le, da je imela modre oči in da je dišala po cimetu, kot bi neprestano pekla jabolčni zavitek. Verjetno se je pisala Peccenco, a otroci smo ji rekli gospa Pečenka. Včasih smo šli zafrkavat Nino Gatto. Gospa Nina je bila priletna ženica, ki je tolkla s palico ob tla in nas tako strašila. Ne vem, kdo je bolj užival, ona ali mi. Velikokrat sem se spraševala, zakaj je vedno oblečena v široka črna krila, dokler nisem nekega dne opazila, kako je mirno počepnila sredi ulice, spustila lužico, se otrešla in šla dalje. Za crknit od smeha. Z nami se je ukvarjal tudi koprski smetar, ki je bil strašno razgledan. Vse je vedel in vse je znal. Pa ne samo to – vse koprške *čakulone* so hodile k njemu, saj je bil živi FBI – ni bilo človeka, da o njem ne bi vedel vsega in še več. Tako so ženske lahko vso koprsko smetano obrale do kosti. Zvečer je Koper končno zaživel. Tudi naši starši so prišli klepetat in nihče ni razmišljal o tem, da bi morali otroci spat. Kje pa, saj je bilo vendar poletje. Tako smo dolgo v noč pridno vlekli na ušesa, kaj se odrasli pogovarjajo in se naslednji dan na ta račun marsikdaj nasmejali.

Razgrnila sem svojo novo ležalno blazino, ki sem jo kupila prejšnji večer na tržnici, ki se mi je zdela najlepša od vseh. Udobno sem se ulegla in se nastavila prvim, še ne tako zelo toplim sončnim žarkom. Te moje utrujene in že nekoliko ostarele trde kosti sem želela nekoliko ogreti, predvsem pa jih odpočiti. Na plažo grem rada kar precej zgodaj, ko na njej še ni tistega vrveža in velike gneče in je voda še kristalno čista, da lahko občutim pravo morsko svežino. Zaprla sem oči in se prepustila soncu, ki me je lahko pričelo greti, telo je postajalo vedno bolj voljno in lenobno, mir na skoraj prazni plaži pa me je zazibal v rahel sen. Ne vem, koliko časa sem tako v miru dremala, ko sem zaslišala, da okoli mojih ušes nekaj neenakomerno udarja ob tla. Najprej sem pomislila, da si nekdo ustvarja senco in zabija senčnik, da bi si ga tako lažje zataknil, ali pa da se kak otrok igra. Ta neprestani tok tok pa mi je od časa do časa tudi jemal toploto in zastiral tople sončne žarke. Preveč sem bila lena, da bi odprla oči, istočasno pa sem upala, da se bo premikanje in motenje mojega počitka kmalu končalo. Postajala sem vse bolj nestrpna in moja ženska radovednost me je prisilila, da sem odprla oči in se zvedavo razgledala okoli sebe. Pred seboj sem najprej zagledala dvoje lepih, ravnih in dolgih nog, ki so nemirno prestopale okoli mene. Kar sem najprej opazila na nogah, so bili zelo lepi, najbrž usnjeni, okusno izdelani natikači, z manjšo petko, bele barve, z lepo marjetico v sredini, ki je obutvi dajala svoj šarm. Zbistrila sem pogled, si počasi ogledala lastnico natikačev in kaj kmalu opazila, da je na ženski prav vse tako, kot mora biti. Gospa, blizu štiridesetih, vitke in visoke postave, je dajala vtis, da je nekaj posebnega. Oblečena je bila v preprosto zeleno oblekico, nekoliko oprijeto, da je še bolj poudarjala njeno vitkost. Kar pa je najbolj privlačilo moj pogled, je bil njen klobuk. Slamnik bele barve ji je krasil lep obraz; zelen trak, ki je bil zavezan okoli klobuka pa ji je poudarjal barvo oči. Ko se je dama nekoliko obrnila, sem na klobuku opazila prav takšno marjetico kot na natikačih. Ni kaj reči, vse se je perfektno ujemalo. Tudi jaz sem si to leto kupila nov klobuk, a moj še zdaleč ni bil tako lep, mogoče ker sem si ga kupila na tržnici, klobuk gospe pa je bil verjetno kupljen v kakem butik. Bila je v spremstvu gospoda nekoliko nižje postave, kot je bila sama – čokatega črnolasca, ki pa se mi je zdel precej mlajši od nje, vendar na njem nisem opazila nič kaj posebnega. V desni roki je nosil ležalno blazino, v levi pa veliko platneno torbo zelene barve. Bil je oblečen v običajne bermuda hlače, temno modre ali mogoče črne barve, po vsej verjetnosti že nešteto oprane, kajti barve hlač se ni dalo jasno določiti. Zgoraj je bil oblečen v navadno karirasto srajco, na pol odpeto, take kot jih nosijo običajno navadni možje pri vsakdanjih opravilih. Obut pa v navadne plastične natikače črne barve, kakršne lahko kupiš v vsaki kitajski trgovini, če le premorejo številko. Ves čas se je pomikal za damo in ko se je ona ustavila, se je korak za njo ustavil tudi sam, ko se je ona razgledovala naokoli, je on mirno in molče stal zraven nje. Očitno je dama iskala najprimernejši prostor na plaži, se pa vsekakor ni mogla odločiti in si je z vsako najdeno lokacijo v trenutku premislila ter ponovno pričela z iskanjem novega prostora. Opazovala sem to neprestano premikanje, to iskanje, imela sem občutek, da je dama nezadovoljna, skoraj nesrečna, ker ni na tako veliki plaži primerne prostora zanjo. Ne samo jaz, tudi ostali ljudje

na plaži so opazili njo in njeno nenehno iskanje. Nekateri so se po tihem nasmihali, nekateri nekaj brundali in podajali komentarje, njen spremljevalec pa ni ves čas niti ust odprl, tako da se mi je včasih zazdelo, kot bi bil nem. Pomislila sem na mojega moža, tudi on je iz globoke sence opazoval cirkus in se smehljajal ter majal z glavo. Moj mož že ne bi tako molče capljal za menoj, o, ne ! On bi že ob moji prvi menjavi prostora vzkipel, vendar je ta moški imel zelo veliko potrpljenja. Končno, po nenehnem kroženju po plaži, okrog in okrog vseh nas drugih, ki se sploh nismo več ukvarjali sami s sabo, temveč smo vsi samo še opazovali njen nenehni direndaj, je gospa le našla prostor, ki bi ji mogoče lahko ustrezal. Šlo je za kraj v moji bližini, med mano in njima je bila le mlajša družinica, mož in žena z dečkom, starim okrog pet, morda šest let, ki pa se edini ni zmenil za ves direndaj, temveč je neprenehoma s pisanim vedrčkom neutrudljivo nosil vodo in polnil mali bazenček. Mamica ga je pri tem opravilu nenehno opozarjala, naj pazi, da ne bo polil tete, ta teta pa sem bila jaz. Gospej sem sicer rekla, naj se ne obremenjuje s tem, ker smo pač na morju in tudi sicer mi par kapljic vode, ki so od časa do časa pljusknile iz vedra na moje razgreto telo, ne more škodovati. Elegantna dama je svojemu spremljevacu s prstom pokazala, kam naj odloži prtljago in on jo je molče ubogal, odložil zeleno torbo in razgrnil zeleno ležalno blazino, nanjo raztegnil veliko kopalno brisačo, ki je bila, verjeli ali ne, tudi zelene barve. Dama se je počasi nekoliko vzravnala, še enkrat namenila pogled okoli sebe in ne vem, če je pri tem opazila vse nas, ki smo še vedno radovedni opazovali nadaljevanje dogajanja. Počasi si je odpela zeleno krilo, ga slekla in ga pomolila spremljevalcu, da ga je skrbno zložil in odložil. Vem, tudi tega ne boste verjeli, gospa je na sebi imela prečudovite zelene kopalke, posute z drobnimi belimi marjeticami – ni kaj reči, bile so zelo lepe. Primerjala sem jih s svojimi, ki so tudi zelene, vendar so se mi moje zdele zelo zelo revne in preproste. Opazila sem, da si je gospa letošnje poletje omislila v slogu zelene trate, na kateri rastejo marjetice, kajti vse je bilo zeleno, posuto z marjeticami. Končno, sem pomislila, se lahko spet za nekaj časa uležem, da si odpočijem od tega naporenega opazovanja. Vrat me je bolel, sonce je imelo vedno večjo moč, počutila sem se preveč lenobno, da bi šla v vodo, zato sem zaprla oči, da se nekoliko umirim. Počitek pa je trajal bore malo časa. Kar naenkrat začutim, da me nekdo dreza v ramo. Najprej sem pomislila, da mi mož hoče kaj pripomniti, ko pa sem odprla oči, sem poleg sebe zagledala gospo – taisto gospo z marjeticami, ki mi je hotela nekaj povedati. Nekoliko nejevoljna sem se vzravnala in jo nekoliko preveč nesramno vprašala: »Kaj se še niste ustalili, kaj vam še manjka, marjetica?« Gospa se mi pa le lahko nasmehne, me nato začudeno pogleda in vpraša: »Kaj se mogoče poznavata? Kako veste, da mi je ime Marjeta? Moj mož me kliče Marjetica. Hotela sem vas samo prositi, če se lahko premaknete za meter ali dva nekoliko višje, ker imam že preveč sonca nad glavo in bi mi prijalo malo sence. Lepo vas prosim, samo za meter, če bi se premaknila malo višje, tako da se uležem tu poleg vas,« me je že skoraj prosila gospa Marjeta. Bila sem tako začudena, tako šokirana, pa ne samo jaz, tudi vsi okoli mene, ki so pogovor slišali. Prav vse v istem stilu, ime, obleka, brisača, ležalna blazina, natikači, klobuk, vse ena sama marjetica. Jeza se v meni še ni ohladila, to pa zato, ker če bi gospej ugodila, bi ona resda bila v senci, jaz pa na samem živem soncu, kar pa mi ni niti malo ustrezalo. Zato sem ji kar naravnost zabrusila: »Veste kaj, navsezadnje marjetkam prija sonce, celo cvetijo lepše, če imajo dovolj sonca!« Takrat pa mimo naju priteče deček, ki je še vedno neutrudljivo polnil svoj bazenček, se spotakne, in vsebina se v hipu polije po hrbtu gospe Marjete, ki je še vedno čepela zraven mene in me prepričevala. Vsa osupla se gospa v hipu vzravna, zakriči nekaj grdih besed, ki so namenjene, ne samo otroku

temveč tudi njegovim staršem, in se skoraj hlipajoče prične ovijati v brisačo, ki ji jo je že ponujal njen mož. Takrat pa k njej pristopi dečkov oče in z močnim glasom, da ga je lahko slišala vsa množica okrog in okrog: »Pa tudi zaliti je treba včasih te ivanš'ce, sicer prehitro ovenijo in se posušijo.«

PRAVLJICA O DOBREM MOŽU

No, pa napišimo pravljico. Nekoč, ne dandanes, se je po veliki veleblagovnici sprehajal uglašen, bogat gospod srednjih let. Njegova draga oblačila so že na prvi pogled dajala vtis, da ta gospod, recimo da mu je ime Hugo nima prav nobenih finančnih težav. Po meri krojena obleka temno sive barve se je prav lepo podala k njegovim, že precej osivelim lasem, ki pa so kljub sivini še poudarjali šarmantnost osebe. Poudarek obleki je dajala snežno bela srajca in pod brado skrbno zavezana kravata sive barve kakšne dobre poznane znamke. Gospod Hugo se je v črnih usnjenih čevljih – se razume, da so bili tudi tile odlične znamke – lahkotno premikal po trgovini, se sprehodil zdaj od ene police do druge in spet in spet prečkal velik nakupovalni prostor, kot da se mu nikamor ne mudi. Na tem človeku je bilo vse nekako v najlepšem redu. Vendar, ko je človek nekoliko bolj natančneje opazoval njegov obraz, njegove določene kretnje, ko je včasih med sprehajanjem narahlo privzdignil roko, kot da bi s kretnjo hotel nekaj povedati, si opazil, da je gospod Hugo verjetno zelo nesrečen gospod. V trgovini je mrgolelo nestrpnih, zaskrbljenih, otožnih, nasmejanih, starih in mladih nakupovalcev, ki so iskali, preverjali, si ogledovali in računali, kaj in koliko si za določeno vsoto, ki jo smejo porabiti, lahko privoščijo. Bil je namreč čas božičnih in novoletnih praznikov in razumljivo, da si ljudje ob tem času zaželejo privoščiti nekaj novega in lepega. Gospod Hugo pa ni kazal nobenega zanimanja ali potrebe po kakem nakupu, še naprej je taval po trgovini in se zvedavo oziral po kupcih. Pogled se mu je končno ustavil na mlajši gospe, ki je izbirala, si ogledovala in pomerjala nekaj kosov oblačil. Ko je v roke vzela določen kos, je najprej poiskala listek, na katerem je bila napisana cena, se vsakokrat nekoliko skremžila, nato šele prislonila oblačilo k telesu in se opazovala v ogledalu. Hugo je vse to dogajanje najprej iz določene razdalje na skrivaj opazoval, čez čas pa se je ojunčil in pristopil k preprosto oblečeni dami. Z narejeno brezbriznostjo je gospo pogledal naravnost v oči in jo brez zadržkov ogovoril: »Težka izbira, kaj? Ne morete se odločiti, vidim, ja, ko pa se vam prav vsaka stvar, ki jo izberete tako lepo poda.« »Poda že, poda, tudi vseč mi je vse, kar si ogledujem in če bi si lahko privoščila, bi kar vse kupila, le cena mi ne ustreza, to pa je tudi moj največji problem. Tole majčko si bom pa vseeno privoščila, če ne zaradi drugega, za srečo, da mi bo v novem letu sreča bolj naklonjena, kot mi je bila v tem.« Gospod Hugo je pričel drezati v damo in ji prigovarjati, naj si le privošči vse, kar je izbrala in si ogledovala, saj navsezadnje vse skupaj ni niti tako velik strošek in če si res tako želi in če stvari tudi potrebuje, naj jih pač vzame. Tako bo v novem letu verjetno imela res še več sreče. Gospa se je le nasmehnila, ga milo pogledala in mu odvrnila: »To si vi lahko samo mislite, za vas že, za vas morda ni to noben velik strošek, a meni pomeni ta znesek veliko, skoraj polovico moje plače. Kako pa naj to opravičim pred možem, saj bo mislil, da se mi je zmešalo, še nikoli nisem zase porabila toliko denarja!« »Možu preprosto recite, da vas je obiskal Božiček,« je smeje se odvrnil gospod Hugo, ki se je tokrat prvič nasmehnil.

»Kakšen Božiček neki, dajte no, bodite malo bolj resni, vse bom odnesla ponovno na polico, kamor ima mesto, vzela bom samo to majčko, ki pa je tudi najcenejša od vsega, kar sem si ogledovala, pa tudi vseč mi je,« je odgovorila gospa in se vljudno poslovila od gospoda Huga. »Hvala za klepet in nasvet, pa srečno, mogoče pa vas obišče Božiček!« je še dodala gospa in odhitela proti blagajni, plačala, kar je kupila, potisnila vrečko v torbo ter krenila proti izhodu. Na vratih pa se je skoraj zaletela v veliko postavo, v pravcatega Božička, ki ji je v naročje potiskal veliko darilo in z močnim glasom prigovarjal: »Vesel božič, pa obilo sreče v novem letu gospa, Božiček je letos tudi vas hotel obdariti. Res je, kar izvolite, vzemite in bodite srečni!« Gospa kar ni mogla verjeti, a je kot v sanjah sprejela ponujeno darilo, se vljudno zahvalila Božičku in odhitela proti domu. Ves čas je k sebi trdno stiskala darilo, kot bi se bala, da se ji bo zdaj zdaj izmuznilo iz rok, ali da bo izpuhtelo v nič. Še dobro ni prestopila hišnega praga, je že trgala papir in radovedna, kaj neki se v paketu nahaja, brskala po notranjosti vsebine. Začudena je obstala, ko je pred seboj zagledala vse, čisto vse kose oblačil, ki jih je malo prej pomerjala v trgovini, a jih je vse zložila in ponovno vrnila na polico. »Hvala ti, Božiček,« samo to je še lahko izrekla – bila je veliko bolj srečna kot marsikateri otrok.

SREČNO

»V novem letu vam želim obilo zdravja, dela in denarja!« je bilo moje voščilo ob novem letu, ki sem ga vedno leta in leta ponavljala in tudi resnično mislila, da si ljudje v teh kriznih časih to želimo. Sem pa večkrat naletela na očitke in nestrinjanje s tem mojim voščilom, češ da je dovolj, če si v novem letu zaželimo in voščimo le zdravja, kajti zdravje je že velika sreča. S trditvijo se tudi sama popolnoma strinjam in če priznam, se nemalokrat tudi sama zahvalim Bogu (ali ne vem komu ali čemu), ki mi to neprecenljivo dobrino podarja, vseeno pa mislim, da si vsak od nas potihoma želi nekaj osebnega, nekaj več, saj smo vendar različni in z različnimi potrebami in željami. Tako sem letos ob prihodu novega leta sklenila, da bo moje voščilo kratko in jedrnato, enobesedno: »SREČNO!« Besedo srečno si vsak po svoje lahko razlaga na različne načine, si jo prilagodi, si jo kuje in ustvarja po svoje, jo veča ali pa izgubi. Sreča je za vsakega resda že velika, če mu služi zdravje, je pa za nekoga že velika sreča tudi to, da ima službo, da lahko dela, da s poštenim in pridnim delom zasluži, pa ni nujno, da veliko. V nasprotnem primeru pa je za nekoga lahko velika sreča to, da v brezdelju zelo lepo in lagodno pomika svoj vsakdan naprej in se po svoje znajde tako ali drugače. Naša največja sreča so seveda na prvem mestu naši otroci, še posebno, če so zdravi, uspešni in dosežejo svoja in naša pričakovanja, če jih razumemo in če oni razumejo in spoštujejo nas. Da ima vsak od nas košček strehe nad glavo, tudi to je velik del osebne sreče, so pa po svoje srečni lahko tudi tisti, ki si pred mrazom ali vročino priborijo košček svojega sveta tam nekje pod mostovi, na postaji, v kaki zapuščeni lopi ali odmaknjeni ulici. Da, sreča je zelo raznolika. Srečen si lahko, da se lahko družiš z iskrenimi prijatelji, jim zaupaš, jim morda tudi priskočiš na pomoč, ali pa od njih dobiš pomoč, ki jo potrebuješ. Lepa beseda, tolažilna ali spodbudna misel nekemu v stiski prav tako lahko pripomore k sreči.

V Bazovici so pri družini Križmančič živeli trije bratje: Miha, Tone in Jože. Pri hiši ni bilo več drv, zato so se odločili, da bodo šli žagat v ogrado v bližini Mlekarjevih blizu Lipice. Tam so imeli veliko hrastov. Sredi ograde je kraljeval velik, debel hrast. Pogovarjali so se, da bo zatorej drv dovolj za vso zimo. Pripravili so voz, zapregli krave, vzeli vsak svoje orodje, kot so žagon, žaga, sekira, in se veselo odpeljali proti Lipici. Ko so prišli v ogrado, so orodje odložili in si zadovoljno ogledovali veliki hrast. Z očmi so ga merili po dolgem in počez. Kako bi začeli žagati, kam bi se hrast zvrnil, ker je bil precej debel, kdo bi ga sploh dvignil na voz in podobne. Vsakdo je podal svoje mnenje. Nazadnje so se vsi odločili, da bodo voz pripeljali pod hrast. Ko ga bodo odžagali, bo deblo padlo na sredino voza. Bili so navdušeni nad idejo, pa še *martro* si bodo *pršparali*. Vse je bilo pripravljeno in začeli so žagat po načrtu. Dva sta žagala z žagonom, eden pa je s *štrikom* vlekel, da se hrast ne bi obrnil in padel na drugo stran voza. Hrast je bil res debel, zato ga je bilo težko žagati. Delo je bilo počasno in mukotrpno. Morali so si pomagati z *zagujzdami*, da jim ne bi zaprlo in stisnilo žagona. Kar naenkrat je začelo deblo *pocati*. Miha je začel kričati: »*Umknte se! Zdej zdej bo šou duol!*« In res, hrast je seveda padel, da je zagrmelo in veje razneslo na vse strani. Deblo je padlo po načrtu – ravno na sredo voza, vendar ga je s svojo težo in pritiskom polomilo in voz ni bil več za uporabo. Fantje so se začeli kregat, kdo je vsega kriv; drug drugega so tožili. Vsi jezni so šli do Mlekarjevih. Tam so imeli kovačijo in v njej popravljali orodje, vozove in podkovali živali. Ko so prišli do kovača, so mu povedali, kaj se jim je zgodilo in prosili, da jim posodi voz, da bi drva naložili in peljali domov. Kovač se jim je začel smejati, fantje pa so ga prosili še, če bi jim popravil njihov voz. Kovač je malo pomislil, potem pa jim rekel, da bo vse popravil in jim posodil voz, samo za plačilo hoče celotno deblo hrasta. Kaj so hoteli, pristali so na vse, le da jim je pomagal. Razžagali so vse veje, jih oklestili in naložili na voz. In vendar so *mižerne* veje pripeljali domov. Nikomur niso povedali, kaj se je v resnici zgodilo, ker jih je bilo sram, ampak na vasi se vse vidi in vse izve, tako je prišla na dan tudi ta zgodba.

V Brkinih, v težkih letih po drugi svetovni vojni, nam je manjkalo vse. Pri vsaki družini je bilo dosti otrok, družine so bile velike. Na kmetijah se je pridelalo hrane, da smo imeli za jest po domače: krompir, zelje, ječmen, fižol in žito, da smo imeli pri hiši kruh, ki so nam ga rezali vsakemu košček, če smo bili pridni, ubogali in molili. Še zelo majhni smo morali pomagati pri kmečkih opravilih, včasih so nas tudi posodili sosedovim, da smo jim pomagali, ker sosedovi so imeli samo eno hčer. Otroke so nas uporabili pri paši krav, pri lučanju krompirja pod *sepuon*, pa da smo ustavljali in *muhali* krave, kadar so nakladali seno na voz, da ne bi zbežale.

Šestnajstletna sem že šla s sestro Marijo delat v Odulno – Odolino, slepo dolino pri Materiji – na državno posestvo. Delati smo morali deset ur na dan in bila sem tako suha, da nisem tehtala niti 50 kg. Kosilo smo si nosili s sabo v *vážóte*: mineštre, ječmen, krompir, joto ali fižol na solati. Sonce je peklo ves dan iz vseh strani, da so se nam včasih mineštre skisale, vendar drugega ni bilo in smo vseeno pojedli vse, ker smo bili lačni. Pili smo *jesih* z vodo v *kjantarcah*, da se ni tako segrela – bila je najboljša pijača, ki nam je lajšala žejo, da smo si močili suha grla. Tri leta sem hodila v Odulno delat, od pomladi do jeseni. Zjutraj sem vstajala ob 5.30, ob šesti sem šla od doma, približno eno uro sem pešočila, ob sedmi smo na polju začeli delat. Poti in steze so bile kamnite, grde, strme in z grmovjem razraščene. Če je bilo ponoči jasno nebo, je bila vedno velika rosa, ker sem po stezi vedno tekla, sem bila vsa premočena od glave do nog. Še sedaj se spomnim, da so bili *čičmi* tako premočeni, da se je slišalo, ko sem hodila *njek-njek-njek* – voda, ki je v čevljih *šklokotala*. Takšno trdo življenje mi je pomagalo, da sem zrastle, se utrdila in postala močna in korajžna *pupa*. V Odulni smo sejali in sadili krompir, zelje, peso in *ravo*, kar smo tudi skozi celo leto okopavali in pleli. Postavili smo se v vrste in začeli kopati vsak svojo vrsto, drug zraven drugega, ki so bile tako dolge, da niso imele ne konca ne kraja. V Odulni je bilo veliko zemlje. Vse je hitro raslo, tudi plevel in zato ga je bilo potrebno večkrat na leto pleti. Med moškimi in ženskami ni bilo razlike, delati smo morali vsi enako, mladi in stari. Jaz se nisem ustrašila dela, bila sem vedno vštric z drugimi, da me ne bi zafrkavali. Najprej sem si oplela plevel, potem s *sepuonom* globoko kopala, da sem zemljo obračala, kakor se s plugom orje njivo. Vse pupe iz Slivja so se jezile name, da bodo kontrolirale, kaj delam, da grem tako hitro naprej. Marija iz Slivja, ki se je poročila pred mano v Bazovico, mi še sedaj govori, da so se vse Slivarke napravliale, da me bodo vrgle v kanal in me založile s plevelom za kazen. Na srečo se to ni zgodilo in jaz sem hitro plela naprej. Kadar je žito dozorelo, so skoraj vsi moški kosili žito v rede, ženske pa smo delale pase in s srpi ravnale žito, da smo naredile velike snope, skoraj *skupnike*, se reče po domače. Po teh velikanskih njivah je po tleh ostalo še veliko klasja, ki ga je bilo škoda, da bi kar tako ostalo na njivi. Upravnik Mahnič je rekel mojemu bratrancu iz Brezovice, naj si izbere pomočnika s katerim naj pograbitva vse klasje z njive za kar jima bo plačal tisoč dinarjev. Jože je hitro sprejel in me vprašal, če mu pomagam. Na grablje si je zavezal na vsako stran še ene grablje, tako so postale velike za tri. Mlad in močan je z grabljami tako hitro grabil v redi, kakor dandanes grabijo traktorske grablje. Sama sem za njim hitro odmikala klasje z vilami in nosila na velike kupe, da jih bodo lepše naložili na vozove in peljali mlatit. Do noči sva delo opravila, saj nama je šlo hitro od rok. Vsi so naju občudovali, ker sva tako hitro končala in upravniku je bilo najverjetneje žal, da nama je obljubil toliko denarja. Z vseh vasi je hodilo delat okrog deset ljudi, v skupinah, na delo in domov, le jaz sem hodila sama z Mrš in še posebej zvečer me je bilo zelo strah sámo hoditi po gozdu. Celo pot sem tekla, četudi je bila steza strma in kamnita. Spominjam se, da sem prišla na vrh na ravno pot in sem tako močno dihala, da mi je v prsih žvižgalo in grlo me je močno bolelo. Ampak za denar se vse potrpi, samo za denar, da se lepše živi. Težko delo pa je bilo tudi, kadar so kosci kosili travo za silažo, vsi drugi pa smo zele no travo grabili in nakladali na vozove s katerimi so jo vozili v silose. Silosi so bili narejeni iz cementa, okrogli ali kvadratni, globoko pod zemljo. V silos so dodelili po dva delavca, ki sta stalno *peštala* travo, dva pa sta jo z voza z vilami metala v silos in je padala po glavah tistih, ki so bili v silosu, vendar nikogar ni zanimalo, kam pada, še *dišpnete so delali* in se smejali. Ko sem bila sama izbrana, da bi *peštala* travo, mi je bilo nerodno, ker v tistih letih ženske nis-

mo imele hlač, bile smo vse v krilih. V silosu je že bil starejši možakar, klicali so ga Kastelc. Govorili so, da je bil sin bogatašev in da so imeli veliko dekel in hlapcev v Materiji. Sram me je bilo, da mi bo gledal pod krilo, ker je z vsemi rad govoril in se jih dotikal. Hitro sem vzela *mednco*, ki sem jo imela na prsih za vsak slučaj ali potrebo (bi rekli stari ljudje) in si z njo zapela v sredini krilo, da so nastale neke vrste hlače. Tako sem *kontenta* šla dol, ker se pod moje krilo ni več dalo videti. Ta Kastelc je rad govoril, češ da me bo poljubil in mi govoril, da sem lepa, kot je bila moja teta Marija, ki mu je bila všeč, ko je bil mlad, seveda – kadar sva bila sama v silosu in potem je začel tekat za mano, da bi me ujel. Jaz pa sem mu bežala, kar se je dalo in tako sva hitro peštala travo v krogu. Z voza so videli, kaj se dogaja, še hitreje lučali travo po nama in se smejali, na koncu sem se na travi spotaknila, da bi kmalu padla in me je ulovil, na hitro poljubil, ampak na čelo, ker sem se mu takoj izmuznila in ušla. Malo sem bila jezna, utrujena, žalostna, ker me do takrat še noben moški ni poljubil, še mlad ne, kaj šele, da bi me kak starejši! Nikoli ne bom pozabila dogodka. Hitro sem se obrnila proti njemu in mu dala en *flosk* po glavi, z voza pa so mi *zjali*, da je treba do starejših imeti spoštovanje. Jaz sem mu vrnila samo milo za drago.

Takšno je bilo moje življenje, trnjeva pot mladosti,
ki nas je pripeljala še vesele in srečne do starosti,
če v življenju kaj težkega, naporenega doživiš,
v poznih letih pa z drugimi upanje in veselje deliš.

ŽIV ZAKOPAN

V Trstu na Greti so pred drugo svetovno vojno menjavali cevi za vodovod. Tam ni kraškega kamna in zemlje, kot ju imamo po Krasu – zemlja je podobna brkinski, kamenja je bilo dosti, zemlje še več. V tistih letih niso imeli nobenih strojev, kopali so vse na roke, s *štango* so rili kamenje, z *btom* so ga razbijali, s *pikunom* so kopali trdo zemljo in z lopato so zemljo metali na robove kanalov. Takrat je bilo veliko zasebnih podjetij. Vsak priden, razumen delavec si je izbral skupino delavcev, ki jih je potreboval, in ustanovil podjetje. Tudi v Bazovici je bil priden in močen delavec in delal je na Greti. Vsako jutro se je že ob šesti uri odpravil peš v Trst. S seboj je nesel *boršo rube*, da se je lahko preoblekel, v roki pa vrček mineštre in košček kruha za kosilo. V tistih letih ni delal delavec samo osem ur na dan, delali so po deset in dvanajst ur dnevno, kolikor je bilo potrebno. Na Greti je strmina, teren ni raven, zato so morali kanale kopati zelo globoko, da je lahko voda pritekla v vsako hišo. Delo je šlo kar hitro naprej, ker je bilo dosti zemlje in Rudi jo je hitro z lopato lučal na rob kanala. Vsak delavec je imel svoje delo v globokih kanalih, in med sabo se niso videli. Bili so utrujeni in lačni, nihče se ni oziral in gledal, kaj delajo ostali. V tistem trenutku, bližala se je ura dvanajst, so vsi hite-li z delom, da bodo lahko v miru pojedli uborno kosilo. Kar naenkrat se je slišalo grozno vpitje: »*Aiuto! Aiuto!*¹« nato pa tišina, naokoli pa vse polno prahu. Vsi so se ustrašili, spustili vsak svoje delo in tekli do Rudija, ki ga ni bilo več – kanal je bil zasut z zemljo. Gledali so

¹ Na pomoč! Na pomoč!

zemljo, ki se je po malem še zmeraj usipala in tresla. Vsak je prinesel s sabo lopato in hitro so začeli zemljo umikati, ker niso točno vedeli, kje se Rudi nahaja in bali so se, da ga ne bi pri odkopavanju ranili. Zemljo so umikali kar z rokami tam kjer so videli, da se spodaj premika. Najprej so prišli do rok, ki jih je držal vrh glave, nato so očistili še glavo, da bi videli, če je še živ, da bo lahko dihal, in res so se vsi oddahnili in ga klicali. Rudi je s težavo zadihal in začel *stuocat* in vpit: *»Aiuto! Aiuto!«* in to ponavljal vedno glasneje. Bil je ves umazan od zemlje in krvav po obrazu. Delavci so počasi čistili zemljo okrog Rudija, ki je grozno vpil in jokal od bolečin, ravno takrat pa je prišla ob kanalu starejša gospa, ki jo je grozno vpitje presunilo. Zaustavila se je, da bi videla bolje, kaj se dogaja, pa je videla samo obraz, ves umazan in krvav, kar jo je močno presunilo. Pomislila je, da gre za možakarjeve zadnje vzdihljaje in žalostna je v strahu rekla: *»Kaj čakaste, udarte ga z lopato po glavi, da ga boste rešili trepljenja na tem svetu,«* in se hitro oddaljila po cesti naprej. Rudija so medtem odkopali in ga povlekli iz kanala, ga obrisali in očistili, kolikor se je le dalo, vendar je revež še vedno jamral in vpil od bolečin. Naložili so ga na voziček, ki so ga sicer uporabljali za prevažanje orodja; drugega prevoznega sredstva namreč v bližini ni bilo. Hitro so ga odpeljali do *špitala* v Trst. V bolnišnici so se bolnika ustrašili, saj ni bil nikomur podoben, umazan, krvav, na delu ni bilo vode, da bi ga lahko umili. Slekli so ga, očistili, ga pregledali. Ugotovili so, da ni polomljen, le močne udarce in rane po celem telesu je dobil, ker je bilo v zemlji veliko kamenja. Najprej so mu rane očistili, razkužili in ga obvezali. V bolnišnici je ostal osem dni, nato so ga poslali domov, na počitek. Rudi je bil močan in potrpežljiv delavec, zato je po nekaj dnevih prišel spet na delo. Ravno tistega dne je spet ob kanalu hodila poprejšnja starejša gospa, se zaustavila in vprašala delavca, ki je delala v kanalu: *»Poslušaj, kaj se je zgodilo s tistim ubogim človekom, ki je tako grozno vpil? Ali je umrl?«* in počakala na odgovor. Rudi je hitro spustil lopato in veselo zakričal: *»Ne, ne, gospa, sn še te, še živ in kopan neprej.«* Uboga gospa je bila v zadregi, začudeno je pogledala Rudija in brez besed odšla naprej.

STARA LIPA

Stara lipa na koncu vasi,
velika luknja v deblu štrli,
skrivališče za mlade ljudi,
ki radi pred svetom skrili se bi.
Veliko mladih se okrog nje vrti,
da peli bi, govorili in se ljubili,
zaljubljeni pa v luknjo se skrili.
Rod za rodom so staro lipo zapustili,
mladi rodovi pod njo se zbrali,
bili veseli, kot bi plesali,
vsi srečni se ljubili in stiskali.
Okrog lipe veter se vrti,
liste premika, da lepo šumi,

kot melodija v temni noči,
po telesu te vse spreleti,
da srečno v ljubezni se počutiš ti.
Na nebu mesec sveti, da lipo osvetli,
nje senca na zemljo pada,
da pod lipo senco naredi,
polna luna v tebi ljubezen zbudi.
Stara lipa pa molči,
Poslušaj, kaj pod njo se govori,
veselje, ljubezen in žalost z njimi deli,
stara lipa je najboljši prijatelj,
ker vse v sebi shrani in molči.

ZAČETEK SANJINE LJUBEZNI

Sanja na konju se je do soseda podala, ga obiskala,
radovedna neznanca spoznala, z očmi sta se srečala,
misli, kdo si ti, z neznanim fantom govori,
že prvi pogled v njej željo prebudi,
kdo in od kje se je vzel, da pri sosedu delati je začel.
Vljudno ga je povabila in na konja posadila,
vsa vesela ga domov je pripeljala in ga očetu predstavila.
Počutila se je srečna, da od veselja bi najrajši zapela,
srce močno se je razburilo, da še v glavi se njegovo bitje je slišalo.
V ogradi konji, lepi konji, so se ji približali in obraz ji oblizali,
vsi gledali so konje, on ni razumel, ker do konjev želje ni imel,
da šport s konji si je vsak želel, on zamišljen na ograji je slonel.
Rajši je gledal športni avto, kamor ga je njena sestra povabila,
z neznanim fantom v daljave divje je vozila.
Sanja žalostna z očmi jima je sledila,
sreča in veselje sta se v jezo in ljubosumje spremenila,
zase je želela družbo, upanje in ljubezen,
na mah se v njej je vse zdrobilo, se v sovraštvo, nevoščljivost spremenilo,
v njej jezo je zbudilo, v srcu je tlelo,
kako bi ga od sestre odtujila, ga zase spet pridobila,
nihče ni razumel, kaj si je naredila,
da še z njim od jeze ni več govorila,
pojdi k sestri, ga je odslovila in glavo proč obrnila.
Šele takrat se je zavel, da s srcem in dušo bi jo najrajši objel,
z njo v avtu se peljal, z občutkom, da brez nje ne bi rad ostal,
v njo se zagledal, z obrazom se ji približal, zaljubljeno užival,

z roko glavo ji pobožal, da avto je ustavila, vanj se zagledala,
k sebi jo je stisnil, poljubil in objel, tako je bil srečen in vesel,
v sreči sta zaživela, vesela sta se razumela, v ljubezni sta raj doživela.

NEVIHTA ŽIVLJENJA

Življenje je trdo, težko, včasih neusmiljeno,
nate pritiska, te preizkuša, da premagaš težave,
ti pomagata razum in duša.
Težava te žalosti, zmanjka ti poguma,
odločnosti, korajže, manjka ti sočutja do ljudi, živali in narave.
Krutost življenja te zvija, nevihta se bliža,
pred tabo se zatemni, vse lomi in trohni,
da živeti te v miru ne pusti.
Še sreča, da kaj imaš, da te kdo vidi,
za denar se ti pridruži, se zanima, te poštima,
srce pa mrzlo ima, ker tvojih težav ne zna, ga ne zanima,
njemu je zadosti, da z glavo pokima,
še govoriti se mu ne da, ker njegov duh je brez dna,
brez srca, samo požrešnost v sebi ima.
Ti pa zapuščen v žalosti, brez sočutja,
z mislijo živiš, po miru hrepeniš,
da na koncu še kaj od te nevihte življenja v miru pridobiš.

V sedmem razredu davnega 1969 leta, smo na naši šoli v Sečovljah imeli pevski zbor, ki ga je vodila, zdaj že pokojna zborovodkinja Helena Jureš. Nastopali smo na raznih prireditvah in revijah pevske zborov: na občinskem prazniku v Piranu, na okrajnem prazniku v Koprju in tudi na republiškem tekmovanju v Celju – na slednjem maja 1969. Do Sežane smo se peljali z avtobusom, naprej do Celja pa z vlakom. V Celju so nas namestili v dijaški dom. Bili smo kot v zaporu, nismo se smeli potepati, ker so se učitelji bali, da bi se prehladili in ne mogli zato peti. Tekmovali so zbori iz vse takratne Jugoslavije. Uvrstili smo se na tretje mesto. Čez nekaj dni nam je na vajah dirigentka povedala, da se bomo spet vrnil v Celje, češ da ocenjevanje ni bilo pošteno. Seveda smo bili vsi veseli novice. Ko smo se spet vrnil v Celje, so nas namestili k celjskim sovrstnikom. Tako sem spoznala Ireno. Na prvi pogled mi ni bila simpatična, zdela se mi je preveč otročja, medtem ko sem sama imela 15 let, ona pa 13 let. Ko sva se bolje spoznali, sem bila zelo vesela. Spet smo dobili ukaz, da se ne smemo potepati naokoli po mestu. Pa vseeno nismo ubogali. Moja prijateljica Nadja je spala pri Irenini prijateljici. Dobile smo se in si šle ogledat Celjski grad, muzej in vse cerkve v Celju. Tokrat nam je šlo na reviji veliko boljše, saj smo zasedli prvo mesto. Z Ireno sva ostali prijateljici. Po reviji sem se večkrat vračala k njej v Celje. Tudi ona je prišla k nam na počitnice in tudi njeni starši so prišli. Ko je prvič prišla v Istro, je tudi prvič videla morje. Bilo ji je 14 let. Bilo je jeseni 1967, ko sem bila pri Ireni. Ker je bila edinka, so bili njeni straši strogi z njo in ko sem bila pri njej so bili strogi tudi z mano. Nekega dne sta šla njena starša nekam na obisk. Seveda sva midve ostali doma, imeli sva že načrt, kako naj bi najine svobodne urice potekale. Ker so njeni starši sumili, da bova kakšno ušpičili, nama je njena mama naročila, da zavremo mleko in nama zabičala, naj nanj ne pozabimo. Čim sta starša sedla v avto, sva midve že pozabili na mleko in šli na ulico. Tam smo se dobile s prijateljici. Postavili sva se na takšno mesto, da sva lahko videli, kdaj se starša vrmeta. Ko sva videli, da se vračata, sva stekli domov. Ko sem vtaknila ključ v ključavnico, sem samo zastokala: »Irena, mleko!!« Stekla sem v kuhinjo in hitro izključila elektriko. Stanovanje je bilo v dimu. V kozici je ostalo le še malo mleka. Njen oče naju je tako nazjal, da sva postali majhni majhni od sramu. »Strela vaša, da vam človek ne more zaupati, kokošja pamet! Tu bosta in ne bosta šli nikamor!« Drugi dan sva morali počistiti vso hišo, saj je vse smrdelo po sežganem mleku. Bili sva v hišnem priporu še cel teden, samo na vrt sva lahko šli. Naši pobi so nam sicer prišli delat družbo, ko očeta ni bilo doma. Vendar naju je nekega dne zalotil ravno, ko so bili pri naju prijatelji in je bil spet hudič. »Pobi, drugič vas brcnem v rit, če vas spet dobim tu, vidve pa pod ključ! Še kaznovat ju ne morem več kot se spodobi!«

ZAKAJ?

Sedim na skali ob morju. Hladen vetrič me boža in valovi rahlo butajo ob skale. Na moji levi krasna majhna marina, vse prazno, nobenega brodiča. Vprašam se, zakaj? Za mano krasne stene, pod stenami sami vinogradi, vse lepo obdelano, vmes krasna majhna vasica. V soncu se bleščijo veliki sodi iz *rosfraja*, polni vina. Zakaj? V daljavi na morju dva majhna otočka (Lukavci), malo dalje otok Ščedro. Kamor koli se ozrem, vse me spominja nanj. Spominjam se lepih *fešt*, kjer smo pekli jančka, ribe, šli smo na izlete z njegovo *pčelo*, tipično dalmatinsko ribiško barko. Zakaj? Njegov krasen značaj, vedno nasmejan, gledam njegovo delo, ceste ki vodijo v strme vinograde, da se ljudje ne mučijo peš do njih ... Zakaj? Prečudovita mala marina, zgrajena iz kraškega kamna. Vsi, ki plujejo po Jadranu, poznajo to majhno marino in tudi njega, vinarja, ki je znal vedno lepo sprejeti vsakega, ki je prišel k njemu. Zakaj? Odkar se je začel ukvarjati z vinom, je pri njemu delalo dosti vaščanov in tudi ljudje od drugod so prišli pomagat. Bilo mu je v veselje, kadar je lahko pomagal drugim. Zakaj? Zanimarjal je lastno zdravje in tudi družino, čeprav jim ni manjkalo ničesar. Ni poznal besed, kot so »ne morem«, »nimam« ali »se ne da«. Za vsakega je imel dobro besedo. A večina ljudi ga kljub vsemu ni razumela. Niso ga upoštevali, niso bili hvaležni, še zavidali so mu. Z možem sva ga spoznala leta 1980. Videli smo njegovo poroko, rojstvo njegovih treh otrok, poroko starejše hčerke in rojstvo treh vnukov. Na žalost tudi njegovo smrt. Ni bil le najin prijatelj, bil je iskren in velik Prijatelj. Ime mu je bilo Zlatan in bil je resnično zlatega srca in duše in ena sama dobrota. Še vedno se sprašujem, zakaj je moral oditi za vedno ...

MOJE ROJSTVO

Sv. Peter je vas, ki leži v slovenski Istri nad Dragonjo. Ima štiri zaselke; *kortine*. Rodila sem se v zaselku Sterenci oziroma tam sem živela s starši. Moj oče je bil zaposlen v podjetju Ruda, kjer so delali *cegle*. Ko je moja mama bila v sedmem mesecu nosečnosti, je dobila popadke. Bila je doma sama in je poklicala sosedo Tončko. Kaj narediti? »*Tončka, kaj čemo naredet?*¹« »*Najbolše, de se odpravmo in gremo prute Kažete!*².*Ten bomo poklicele tvojga Jovakina in bo klical kročeroso!*³!« »*Ben ala, homo,*« je rekla mama. Do Kažete je bilo dobre pol ure hoda. Ma, po cesti so mamu prijemali popadki. Mama: »*Jej, jej, zdej me je primlo, ma če bom rodila te po pote!*« Tončka: »*Drže, Merija, drže in stisne noge!*« Malo so počakale, da mine, in šle naprej. Ko so prišle do Kažete, so šle v gostilno in tam zaprosile za pomoč. Gostilničar je takoj poklical očeta – bil je blizu. Poklicali so reševalno vozilo, ki pa ni moglo priti iskati moje mame, ker je bilo nekje na terenu. Gostilničar se je odpravil po babico v Korte. Mamu so dali v posteljo. Končno je babica prišla (jaz sem jo počakala) in vse je bilo rešeno. Babica je opravila svoje delo in me hotela okopati, vendar ko je to videl moj oče, je babici

¹ istrsko narečje (v pogovorih skozi celotno zgodbo)

² današnja Dragonja

³ ambulantno vozilo (iz it. croce rossa)

rekel: »Ma kaj česte, da otrok umre?« in me vzel babici iz rok. Oče: »Žvelto, žvelto¹ dejte otroka h matere, de bo bla u gorkem.« Babica: »Ben prev, ma ne dan pet čentežimo zanjo.« Verjela je namreč, da ne bom preživela. Tehtala sem približno kilo pa pol. Ker so se bali, da ne bom preživela, me je bilo treba takoj krstiti. Kam po duhovnika? Najbliži je deloval v Kaštelu. Šli so ponj, ker pa je bil čas trgatve, ga seveda ni bilo doma. Pa so ga vendarle našli. Duhovnik je hotel iti domov po žegneno vodo in druge potrebščine. Oče: »Ben, malo ode bomo dobile, drugo ni treba, je boste prekrižal in zmolo eno zdravo Merijo in bo zadoste.« Krstna botra sta postala oštjerja in Čano. Ime: Anamarija. Čez nekaj dni nas je bilo treba peljati domov. Oče je najel *kales* s konji. Mamo so peljali, mene je oče dobro zavil in se odpravil z mano domov peš. Rekel je, da gre voz počasi in bi me tam stresalo in da bo prišel prej domov peš. Moj oče je bil najbolj srečen človek na svetu, ko me je nesel domov. Bila sem prva od treh otrok, ki so ostali živi. Končno so imeli otroka. Bila sem njegova princesa. Tončka je bila moja druga mama!

¹ Hitro, hitro (iz it. svelto)

PATRICIJA DODIČ

ANBOT JE BLA ANA PUPKA

(jezerinsko narečje)

Anbot je ana pupka sz ricastimi belmi losići u Jezerini živela.
So ji rekli, da je bla ku mišelinka in de je rada ocvjerke jela.
Nemške ovčarje je imela hudu rada
in njena nrbulša prjatelca bla je wada.
Imela je ano mlajšo sestro, nevhano ku strela,
ki se je rada penzala in ure in ure pela.
Imela je nuonko in nuoneta in tatkota in mamco
in rada je pila limunado ne slamco.
Je pasla Vidro in Belko in Sivko
jn se igrala s potuočnimi kamni jn sz mivko.
Pa se je Pupić – taku ji je pravil nuonko, odpravla u svejt mičkena in sama,
de b ji kšn povejdou, kaku zgljeda buhtivejći ta svetouna drama.
In se je odpraula pr dveh lejtih u svejt.
Skrajni cejt, rejs, še ne od treh lejt!
In jo ješćejo usi ku matasti adn bl ku ta drugi –
so misnli usi, de je u kki luknji al u kki strugi!
Njeni si nejso dali buožjega mjira,
pa jo zegljedajo pruti stari tovarni, kaku jo mašira.
Ne srjećo se ji nej neč takga zgodilu,
je blu polejtje in sz njeh je lilu,
so lile besejde, je palu po riti,
je nunonko jo scenjou in usi so bli siti.
Pa je rasla, hodila u šulo, vozila sz nuonkotm gnuj ne njivo,
na ta dugo, ki ji nej blu kuonca – si do kraja njive spiu glih ano pivo.
In nuonu, zgrbljen ji je praviu: »Čuj,
ne vil ne grabilj se ne buj,
je treba delat ku živau,
drgač ti bug neč ne bo dau.«
Pa se Pupić pr šestih odpravi ta drugi buot u svejt,
brez mislt na tu, kulku jma lejt.
Nemejstu jet u drva sz tatkotm in Frncetm u Brejzou vrh,
jo je mahnla buhvejkm, de je nuonkota od ne znt spreletavou srh.
Bla je še skuora zima, zgudnja spumlad, še snejg ponekuod.
»Ma muorem jet ćje al muorem jet tuod?«
In je hodila ...,
dokr ne Brejzovu Brdu h ta drugi nuoni nej zevila.
»Kaj delaš tle, muojka?« jo nuona upraša,

uona pa: »Kaj nej te tatkota in Frnceta? Ajej, bo maša!«
»Nej, muojka, ala hodi, mahni jo hitru nezaj,
ki se mi vidi, de bo doma an velik direndaj.«
Pa je šla nuona s prestršeno pupko do Stare cjerkve skuora,
in so brbljale, de ne bi misnle ne prit damu – ana muora!
Pupić se je trjesu ku še nigdr taku, sej je znou,
de jih bo ufasou ze prou.
Pa se vrne damu prestršena in vrvježna.
Doma pa ... šula prou neč nej bla nježna.
Nuonko ji je, se zna, dau ane dvej po riti,
puotle jo je še an malu scenjou ze obej čiti,
nuonka je pridgala, ku se ze nuonke spoduobi,
je sam misnla, de je pala ne kšnimi ruobi.
Pupić pa hitru, de se odćupi, jim grje sćuhat kafe in posuodo pomet,
ma an malu jo je vsegljeh bolela nemlatena ret.
Kdr so se tatko in Frnce prpeljala sz punim uozm drv nezaj,
nejso sznali neč, sej je biu Pupić pr mizi in delou nalogo ze nezaj.
Čez punu lejt, kdr nuon in nuonkotu blu več nej,
je struga potuoka spremenila smjer, se zemlja je udrła, se udara še zdej,
zepeščenu je use, ljedje so pomrli al dregam so šli
in Jezerina so sam še spomini, ki nemajo mej, ki so ostali in bli.

GRJEMO NA KAFE H ŠTJEFANOVIM – SPOMINSKA BRBUNČICA 3

(jezerinsko narečje)

U Jezerini nej smo imeli duosti obisku in kdr so pršli, je biu ze ns sz sestrom praznik. Ana bajta je bla, kmr je bla zapeščena tovarna, tm so bivali Hrvatini, ki dns bivajo u Obrovi, naprt od tm po ani puoti smo bli ta prvi mi, Pitančovi, po ta drugi puoti pred tovarno pa Tuorkovi, malu neprej Krkočovi, zad za nami pa Pogranovi in še neprej kka dva kilometra pa Štjefanovi. Pole je bla neprej še Pješnova bajta, ma je bla vre tkrt sam zidina. Štjefanovi so bli meni zelu posjebni. Drgač so živeli u Rejki, so pa prhajali u Jezerino anbot ne lejt, ne vikend, kukr se po modernu reče, čeprou so bli tm tud po več mejscu. Stric Rude je biu otmen člouk, prhajou je od neči sz Vodice al tm neči, zmerej prjazn sz nami otrucmi, njegova žena Bernarda pa je bla, čeprou sz Brćinu doma, pomeščanjenu dete, ki je nepopisnu obožavala naše mačke. In seveda, prepuoznou si jih, če si biu magari nutri u bajti, kdr so prhajali na vikendašenje, po Bernardini klicanji mačk, ki je blu podobnu cviljenji prascu, kdr se jih kuolje. Mici mici mici, je sopranla neokuli, ma do uotruk nej bla glih nekej hudu prjazna in tud nm nej prnesla kkih bonbonu al čega, vsej ne, da bi se js spunla in uotruk, sploh če nema sladkarij in igrač in vsega boga, kar jemajo zdej, si še kaku zapune, kaj mu kk odrasu da, kaj mi reče, kaj mi prnese in sploh. Nu, Bernarda in Rudi Štjefanovi so imeli anga sineta u Franciji, ki je biu u tujski legiji (in vnuka Denisa, ki je anbot pršu ne obisk, in sm se pr šestih lejtih zeljublja vanj in tbot tud u francuoščino; in nevejsto Renée, ki je bla ekstravagantna in odštekana do amena in sm

jo vzljubla vle in mi je ratala poleg Mortisje sz Adams femili uzor) in hčer Nevenko, ki biva še dandns u Rejki. Nevenka je bla prelejpa ženska, nrbrž je še, ma jma ormaj lejta kukr tkrt Bernarda, in zmjeran je hudu lepu dišala – še dandns bi nrbrž prepoznala njen uonj. Taku kukr prepouznam druge uonje, če se pojaujo kdrkoli ciklame, uonj prviga pokošenga sena, uonj tau spomladi, uonj polejtnih kapelj ne zemlji itd.. Teta Bernarda pa je delala, tkrt še nm neznan, naaaaaarbulši tiramisu ne svejti in tistu, kr dns kličejo tiramisu, je navadna sladica, nnka pod raznu podobna tistmi od tete Bernarde. Nevenka je imela dvej hčere, Natašo in Lejo, Nataša je bla, je še, anu lejtju mlajša ku js in je ratala zobarca in je bla tkrt u španoviji ze jeh špičit sz mano, Leja, ki ne znam, kaj dns dela in je bla anaku stara ku moja sestra in hudu dještra, pa je delala dišpjete vščjep sz muojo sestro. Smo ble zmerej u dveh taborih in si delale dešpjete, ne-mejstu de bi se zestuople in se igrale magar uščjep. Nu, tistu, kr sm tela povejdat in kr je meni hudu in ze zmjerej ostalu u spomini, je biu porejdek obisk pr Štjefanovih, ki so imeli to svojo vikendico prbližnu ana dva kilometra od ns pruti Javrji. Naša nuona nej bla duosti od hodit po v'si, tud do Pogranovih, ki so bli stu metru od ns, ne. Ma vsku tulku se ji je pa zazdelu, de bi blu prou jet an mičkenu poč'kulat do Štjefanovih, in ns je uzjela u ta vječji vročini, kdr nej blu kej delat ku počivat al pa zvečjer, kdr je blu vre ponerjenu, ma še pr videži, sz sabo. Ma kašnu veselje. Nm dvem se je vsk odmik od bajte, ki je biu daljši od ta duge njive, zdeu ku an praznik. Šle smo huodit, se zna, zad za Pogaranovmi – tle si mugu p'sat pr ani zidini od njihove stare šiše, kmr je bla doma ana duga črnica, ki smo jo zaobjdle in šle neprej. Meni je guozd zmerej kukr dum, u guozdi se počutim najblj js js in poznala sm vsko bilkico in travco in drevce in tista steza, nad kitjero so se kukr baldahin raztejzale veje drevjes ... ma blu je kukr huodit po kšni pravljici in taka je bla cela puot. Razn tm pod Javrjm, navpičnu duol, je blu anu močvirje, ki je še dandns močvirje in tm mi je blu an malu mrzku huodit, ku nigdr ne znaš, kulku globuoku pod uno travesino lhku zabruodiš, pa kukr uotrk ne znaš, kaka vse golazn se skriva u močvirji ... Nu, čez ane pu ure smo pršle do Štjefanovih, mret prej, mret puole, ne spunem se cajta, ke cejt ze uotruoke an malu drgač paseva kukr odraslim. Ne hribčiči ns je nrprej pričakalu stranišće ne štrbunk. Ma kašnu stranišće! Naše doma je blu táku, de buh pomagej, de si se bau an malu dlje ret razkomotit, de ne padeš u luknjo, puno dreka, ma Štjefanovu stranišće je blu kukr sz pravljice, nu, vsej meni se je vse njihovu zdelu kukr sz pravljice ceu cejt. U glavnem, blu je plavu-zelene farbe, tkrt bi ji rekli šiptarska, ma nrbrž se je sam tistu dobilu, al kaj js znam. Kukr koli simpaticnu, mičkenu, tulku de si p'sou nutr in tudi vse ta drugu je blu taku skrbnu stapeciranu sz nekih tapet sz druobnimi roužcami znutrej, de se je vse zdelu, kukr da si na kkmi travniki blj ku u stranišći. Se zna, da so prhajali sz mejsta in se zna, da so bli blj razgledani kukr mi hmječči bumbarji, pa vseglj je blu taku lepu vse tu vit, potipat, ne nazadnje ns kukr otruoke nej blu strah km pst u kk drek, ki si ga u stranišćih itak da gledou z oči u oči. Nakar si se spestiu po lepu obdelanih štengicah-škrľcah do njihove bajtice. Prtlična, stara, pobeljena sz japnm ku anbot, sz debjelmi zidi, sz majhnimi uoknci, sz preprišnimi sobcami in sz ano veliko lisjeno šišco ze pupke, puno pupk, prostuoru, mobiljic, čudežu ze ns dvej, ki smo imele mret ano pupko vska in še tisti smo vztrajnu strigle luose, da bi jim zrasle. Šišco in še mrskej so imele Nataša in Leja, zetu ki njihou uoće je biu kapetan neke ladje in so imela dnarja ku solate. Ne primer pupko-dojenčka, ki je juokala in klicala mamu in pela u nemščini al taljanščini in kr smo midvej sz sestro zestuople kukr: điro điro tondo terekahapterondo bije ziben ziben cahten zibenun ajagun zibe nun cahten hip hip kohenbil (ma muoreste ze podrobnejše razumevanje besedila uprašat muojo sestro, uona me je

tu grn besedilu učila puole pod našo jablano ne vrti) ... in taku naprej. Sigurnu nej pomenlu neč, ma nam dvem se je zdelu kukr, de puoje ta zarejsn uotrok in sploh smo ta prvi buot obstale ku kka strašila, do tbot kke take igračke sploh vidle nejsmo, nnka po televiziji ne. Čistu zravn bajte je tjeku puotk, sej je tud pr naši bajti tjeku, ma tisti je tjeku lejpše in blj čudežnu, čeprou je šlu za an in isti puotk. Čjeznj je stric Rude nerediu ano lejpo lisjeno brv in odzdola je biu kukr an majhn btačič in u njemi so švigale čje pa les ribce. Prou zad ze bajto so imeli ano veliko lipo al je biu kuostanj, ma prej kka lipa alk k str hrast, se ne spunem, znam sam, da je bla hudu velika in lejpa in ne nji je nerediu stric Rude ano dugo penzalco in se zna, de smo se ure in ure penzale ne tisti penzalci, če nejsmo špičle kej družga, spjet razdeljene u dva tabora, dvej pruti dvem. Pred kkim lejtm smo šla sz Tomažm na an sprehodić. Hudu rada huodmo in zekaj ne bi nerdila diro po Jezerini, pa pasamo pr naši bajti od zad do Pogaranovih pa puole do Štefanovih in zdej so nerdili Javrci še tako fanj puot do Vidance, kmr je od anbot zvjerk in hudu duobra uoada in evo ns dveh, se odpravmo in gremo. Kulku spominu gre skuz muojo glavo! In kulku jih še muorem zepisat. In vam povem, da je Pitančova bajta zepeščena, ma nnka ne, ki hodjo muoje tete vikendašit, Pogaranov Frane je šou u Ritameće in ta stara bajta sz starinsko velbano čuhnjo in zidano pečjo je pala vase, Štjefanove bajte nejsmo sploh njdla, ki je pala vase in je vse zarščenu in puot do Vidance je vse nekej družga kukr tbot, kdr sm bivala u Jezerini. Sz sestro smo vsej anbot ne tjedn hodile sz vojaškim nuonotovim rucakm u Javrje h Kovačovim u bitejgo, po ta glavne stvari, in kljele puotko, ki se nam je tbot zdela hudu strma in jo nej blu nigdr kuonca ne kraja. Prva bajta, ne kitjero smo gor sz Jezerine neletele nrprej, je bla od Maríce z Javrja, taku smo ji rekle, zdej glih prejšnji tjedn je umrla in ouna nm je bla ku ana nuona, zmeram ns je povabla u bajto h šprgerti in nam dala čaja in biškotu. Pa nuonce Klajpsove se hudu spunem, ma tu je vre zgodbica ze drugi buot. Jezerina je bla živa, zdej je sam še ostank slejpe doline in še an malu pa bo sama sebe požrla, sej se teren vdira za metr globoku in kke tri metre u dužino ne lejtu. Je tak teren. Ma zgljedja, da taku muore bit, kaj čmo. Spomini pa ostanejo in tu je tu.

ENERGIJA DREVES

V celostno drevo se združujejo korenine, deblo in veje. Staroselci so na enak način razčlenili tudi človeka. Združen je iz treh čaš, popkovne oziroma fizične ali instinktivne, srčne ali čustvene, in intelektualne, ki se nahaja v glavi. Treba pa je vedeti, da so staroselci tudi drevesa obravnavali kot ljudstvo, korenine so predstavljale glavo, deblo in veje srce, listje in plodovi pa telo oziroma popek. Pogovor z drevesi: Verjetno vsi poznamo kakšnega »čudaka«, ki se pogovarja z drevesi, da bi pomagal sebi in drugim. Vedno pogosteje ljudje priznavajo tudi, da občasno objemajo drevesa. Je to dovolj? »Za dušo je to v redu, vendar je bolje, če se k drevesu naslonimo. Nanj je treba pritisniti hrbtenico, ker imamo ljudje tam energijski tok. Še bolje pa je sesti na korenine, hrbet pritisniti ob deblo in gledati v veje. Sicer pa se energija med človekom in drevesom vzpostavi že, ko se mu ta približa in stopi na njegove korenine,« pouči mojster. »Drevesa imajo izredno močan energijski tok. Lahko pojasnim fiziološko: po njih se pretakajo ogromne količine vode, vendar delujejo na različnih frekvencah in tako imajo na človeka različne vplive.« Kaj pomeni, če se nekdo, denimo, dobro počuti v družbi s hrastom?

Mojster odgovarja: »Verjetno ima ta oseba deficit življenjske energije, ker jo okolje izčrpava. Kdor ima obolel kakšen organ, se bo verjetno bolje počutil ob kakšnem drugem drevesu. Treba je vedeti še to, da se po drevesu energija pretaka sedemkrat počasneje kot pri človeku. Če se gre nekdo zdraviti k drevesu, si mora vzeti vsaj dve uri časa.« Žal, v urbanem okolju ljudje ne znajo več živeti instinktivno. Ne znajo se poslušati. Instinkt je treba trenirati. In ta pove, katero drevo nam lahko najučinkoviteje pomaga odpraviti težave.« Za vsako težavo raste drevo. V staroselski tradiciji so imela še zlasti velik pomen samonikla drevesa, ki so rasla na meji med kultiviranim in divjim prostorom. Mednje so spadala drevesa, kot so hruške, češnje, orehi, leska. V centralni Evropi pa tudi v slovenski tradiciji, ima pomembno mesto lipa, ki so jo Veneti poimenovali drevo življenja. Ime naj bi si prislužila zaradi lepote in zdravilnih lastnosti. Bezeg, na primer, naj bi po verovanju pomagal pri izganjanju duhov, zaščiti, zdravljenju bolezni, obilju in pri slabem spancu. Bršljan velja za vir zaščite, zdravljenja, splošne sreče, zvestobe in ljubezni. Bukev naj bi pomagala pri uresničitvi želja, ustvarjalnosti, samozavesti in vedrini. Zelo cenjen je glog, ki pomaga pri plodnosti, nedolžnosti, veselju in zaščiti zdravja. Že prej omenjeni hrast pa naj bi nas zaščitil, ozdravil in vplival na potenco, plodnost in srečo. Na številnih slovenskih vrtovih rastejo jabolane. Zelo so primerne za zdravljenje bolezni, za ljubezen, nesmrtnost, modrost, znanje in razodetje. Vrba predstavlja vir ljubezni, zaščite in zdravja. Tudi vinska trta, pušpan, resje in kovačnik spadajo med staroselska drevesa. Samozdravljenje z energijo: »Drevesa nas lahko tudi marsičesa naučijo. Na primer, kako pomembno je, da ima človek korenine in da v današnjem zapletenem svetu drago plača, če se preveč razveji. Da bi lahko rasli naprej, moramo tudi ljudje, enako kot drevesa, včasih odvreči svojo staro skorjo. Tudi za človeka je dobro, če začne pozno cveteti, izogibati pa se moramo ljudem, ki bi nas radi posekali. Kot pri drevesih,« vleče paralele mojster. »Drevesa so del človeškega razvoja. V primerjavi z našimi življenji so drevesa obrnjena vase, človek pa teži k življenju navzven. Drevesa nam ponujajo brezpogojno ljubezen, čistost, skrb za druge, radosnarnost. Prav vsako drevo ima zdravilno moč in vsakdo lahko meditira z drevesnimi energijami. Da si boste lažje predstavljali, koliko energije se pretaka po drevesu, vam povem, da štor živi še dve leti po tem, ko deblo posekajo. Zato se je dobro usesti na kakšen štor.« V vsakem drevesu biva zdravnik, pa tudi v človeku – imenuje se imunski sistem. S pomočjo energije dreves ga lahko nežno, brez sile, vsakdo okrepi. Dobro je vedeti, da gre energija vedno sama od sebe tja, kamor je potrebno da gre, a pri hujših težavah mora človek obiskati zdravnika. Če vas zdravilec s katerega koli področja ne bo najprej napotil k zdravniku, je navaden šarlatan. Naloga zdravilca je človeka naučiti tehnik samozdravljenja, usklajevanja in harmoniziranja energij. Simbolika dreves: Tri dni je aktiven hrast, dvanajst jelša in tako naprej. To pomeni, da je v tistem času določeno drevo najbolj aktivno. Človeku, ki se je rodil na dan povečane aktivnosti posameznega drevesa, so staroselci pripisali lastnosti, ki so bile značilne tudi za tisto drevo. Zanimivo pa je tudi, da so že prej omenjene simbole vedno vklesavali v les. Le redki ohranjeni primerki kažejo znake dreves, vklesane v kamen. Arheološki zapisi kažejo, da smo Slovenci v zgodovini uporabljali kar 24 od 27 keltskih simbolov. Gre za vzorec informacij, za nekakšno kodo, s katero se lahko zdravi tudi na daljavo. Brest odpira vrata. Njegova energija omogoča pogled naprej in jasni obzorje v negotovih situacijah. Bukev je samozavestno drevo, torej vpliva na samozavest, pokončnost, modrost in karmični spomin. Navda nas v vedrino, osvobaja nas strahu in odpira prostor za stik z našimi drugimi lastnostmi. Bor kljubuje težkim razmeram. Ponazarja samotarstvo, moč, pomaga nam zanesti se nase, v nas obuja svetlobo in

zdravi čustvene bolečine. Breza nam pomaga odložiti bremena in se sprostiti ter sprejeti darove, ki nam jih daje življenje. Očiščuje in omogoča nov začetek. Pomaga nam olajšati telesne in čustvene bolečine, ki so posledica stresa. Breza ima energijo spravljalnosti. Hrast ponazarja moč in plodnost, prinaša optimizem, pozitivno razmišljanje, stabilnost, vztrajnost. Vrba je drevo nesmrtnosti. Njena energija nam lajša bolečine in hkrati pomaga pri jasnovidnosti. Jé-sen nas navdaja s harmonijo in splošnim dobrim počutjem. Pomaga pri izhodu iz začaranega kroga. Kostanj vpliva na moč, samozavest, obnavljanje in optimizem. Zdravljenje naj bi učinkovalo tako na telesni, duševni kot duhovni ravni. Da pa bi resnično občutili blagodejnost mogočnih velikanov, je dovolj, če samo gremo v gozd in se mu prepustimo. Meditacija ob drevesu: drevesa govorijo brez besed, zato bomo njihovo govorico začutili. Medtem ko uživamo v sprehodu po gozdu, opazujmo naravo, poslušajmo ptičje petje, se prepustimo in pot nas bo sama pripeljala k pravemu drevesu. Morda ne bo vedno isto, včasih bomo potrebovali drugo drevo z drugimi lastnostmi. Vsakemu pa se približajmo s spoštovanjem in poskušajmo začutiti ali nas sprejema. Nekaj časa postojimo ob njem, da se z njim povežemo, nato pa poiščimo ugoden položaj, tako da se s hrbtom naslonimo nanj, sedemo obenj ali celo ležemo ter se prepustimo občutkom. Ko začutimo, da imamo dovolj, se drevesu preprosto zahvalimo in nadaljujemo sprehod. Lipa je mistično drevo, ki oznanja rast in življenje. Prinaša zdravje in občutenje večnega življenja. Cipresa zagotavlja dolgo življenje in duhovno rast, odganja zle duhove in čarovnije. Menijo, da so na pokopališčih, kjer rastejo ciprese, duše prednikov. Topol je drevo svobode. Zaradi svoje hitre rasti naznanja svobodo. Platana nam sporoča, da je moč preživeti, in še več, se popolnoma prilagoditi tudi tujemu okolju, takemu, ki ti ne ustreza, kjer se počutiš kot steber, ki štrli iz okolice, pa vendar obdan z drugimi drevesi. Kadar se želimo umestiti in začutiti povezanost z vsem in vsakim, se napijemo energije platane, ki je vesoljsko drevo. In kakorkoli že kdo občuti mogočnost dreves, imejmo v zavesti, da so bila drevesa na svetu najbrž dosti pred nami, da so živa bitja, ki nam pomagajo na veliko načinov in zato jih spoštujmo s koreninami vred.

ENERGIJA PROSTORA

Energije in vibracije. Tudi prostor ima energijsko življenje – polni se in prazni in energija v njem kroži. Energija ljudi je odvisna od tega, kar čutimo in mislimo, ravno tako se dogaja s prostorom, ki je prepojen z energijami in vibracijami, s tem, kar vanj vnašamo – čustva, prepričanja, različne vzorce, vplive takšne in drugačne. Menda smo vsi del istega energetskega polja, kar pomeni sovplivanje. In energija v prostoru je prežeta z vibracijami. Že od nekdaj so ljudje živeli usklajeni z naravo in se zavedali različnih prostorskih energij, oboroženi s fizičnimi čutenji, ki so ravno tako iz energije in vibracij. Nedvomno je višina vibracij povezana tudi s tem, kar oddajamo sami, kar se nahaja v naši podzavesti itd. O energiji dreves sem že nekaj napisala. Največkrat so se čiščenju prostorov posvečali šamani ali svečeniki. *Io penso positivo, perche son vivo, perche son vivo*, je pred leti pel sosedov Giovanotti. *Razmišljam pozitivno, ker sem živ*. Pozitiva je kriva, da se počutim živa, bi lahko tudi sama rimala v nedogled. Pa vendarle ima prostor, v katerem se gibljem, diham, živim, tudi dobršen del krivde za dobro ali kakršno koli počutje že. Predvsem se doma želim počutiti domačno, ljubljeno, dobro. No-

benega muzeja, grobnice, sterilne ordinacije, to vem. Rada imam red, vendar ne prestrog. Ne maram zanemarjenosti, prevelike sterilnosti pa tudi ne. Najprej je potrebno zavreči, brez slabe vesti, čisto vse, kar nam ni potrebno – odvečnosti, ki vnašajo neprečiščenost. Mislim si, da se na vsako stvar nalepi negativnost, ali če že ne negativnost, vsaj obrabljenost, izčrpanost, obledelost, apatičnost, imenujte znucanost kakor hočete. Nekatere stvari nosijo v sebi energijo preteklosti, nekakšen spomin, torej tistega in tistih, ki so bili lastniki ali proizvajalci pred vami. Ne morete si zamisliti, kak neprijeten tok steče skozme, ko se dotikam plastičnih skrupul »made in china, vietnam itd.« Prostore in njihovo energijo čutim že od nekdaj. Rasla sem sredi narave, sredi gozda, ob potoku, ki je vase zajemal rake, ribe, kačje pastirje in vse, kar je napolnjeno s prečudovitostjo in od česar se je današnji *človečuljek* povsem oddaljil. Morda v takšnem čistem okolju človek prej *spuca* iz sebe negativnosti ali je bolj senzibilen za podobna čutenja, ne vem. Tako čutim tudi energije ljudi. In priznam, obstajajo kraji, v katerih me zmrazi. Obstajajo ljudje, ob katerih me zmrazi, četudi so povsem tiho, ali jih ne poznam. Takšni prostori, kjer bi ne živela nikoli. Takšni ljudje, s katerimi ne bi delila svoje usode nikoli. Pa čeprav navidezno čisti, urejeni, *šikani*, eni in drugi. In obstajajo prostori, kjer se počutim domačno. In obstajajo prostori, ki bi jih vzela s seboj. Jih nosila s seboj. Na nek način jih, v srcu. Če se nam stvari, ki jih iščemo, izmikajo, pomeni to, da je že čas, da malčice *prebrbamo* stanje energije, jo pridodamo svežo in *lepotičkasto*. Eden izmed »mojih« načinov čiščenja prostora je ta, da vanj ne spuščam idiotov. Bolj preprosto kot tako ... Ali se vsaj trudim to početi, čeprav smo vsi kdaj pa kdaj isioti. Rada poslušam vsakovrstno glasbo, ki jo spuščam med zelenje, ki ga v prostorih ne manjka, če še rdeče cvetijo, toliko boljše. Tudi dišečkaste paličice so obvezen pribor za nabiranje dobre energije. Glasba naj bi razbila nekatere negativne energetske obrazce, vzorce. Ambientalna glasba ima že takšne frekvence in sporočila, ki *pašejo* tako meni kot rastlinam (brez katerih si prostora pravzaprav niti zamišljam ne in če bi lahko, bi imela dnevno sobo kar sredi gozda). Razumem ljudi, ki ne premaknejo mize ali gobelina ali školjke trideset let. Po drugi strani jih ne. Rada imam varnost, tako kot vsi, vendar rada tu in tam, vsaj tu in tam, premaknem kak kos z leve na desno, ali pač, kamor gre. Zbalansiram feng šui, kakor se rada pošalim, čeprav je v tem tudi resnica. Vse mi nekako mora krožiti. Dihati. Čeprav se zdi, da ne, ker imam rada natrpanosti, ne minimalizma. Po nekaterih starodavnih verovanjih, naj bi prostor čistila negativnih energij tudi morska sol, ki bi se jo naj potreslo po različnih vogalih. Morda bi ne bilo slabo kdaj pa kdaj vogaliče tudi sicer pomesti, očistiti, saj vsi vemo, da tam navadno domuje največ »mrtvecev«. Če pa se vam soli ne potreša naokoli, jo lahko nasujete v vedro za pomivanje tal. Na primer. Mogoče tudi ni napačno vsaj občasno pretresti ritko tepihom, oprati zavese in prezračiti posteljnino, ampak to že poznamo. Predvsem je znano sobotam, saj takrat okna kar bruhajo rjuhe, vzglavnike in kar je še tega. Če živite v bloku in četudi vam čistilke pucajo stopnišča, je vredno tu in tam pobrisati vhod, vhodna vrata, balkon, teraso. Če živite v hiši in če ste sami v vlogi Fate, potem to storite po dvoriščih in kar premorete še tega. In če ste močno verni (ali neverni) – tudi molitev vibrira pozitivno. In vem, tudi preklinjanje ima pucaško vlogo – preverjeno. Ko zmečeš tja pod strop nekaj obojespolnih besednih pritiklin, je lažje, vam rečem. Pa meditacija in notranji mir (lahko tik za kolono kletvic) ustvarjata tudi pozitivne vibracije, tudi v notranjem prostoru, ki je skoraj pomembnejši od zunanjega. Torej: prostor je potrebno tako ali drugače prečistiti. Če živite v hiši ali stanovanju, je priporočljivo obdati se z rožami rdeče barve, ki kot že rečeno, zavrejo ali ustavijo prisotnost negativnih energij. In pred vrati je meni najljubši letni čas, ki

prinaša barve. S katerimi sem vseskozi obdana, čeprav skoraj vedno nosim na sebi le črno, a to je druga zgodba. Z barvami vnesemo življenje, radost, mrgolenje v in izven. Le kako bi potem ne bili notranji in zunanji prostori lahko lepi in svetli?

POLETI JE VROČE IN TAKO PAČ JE

Imela je polomljeno roko. Takrat. Nesreča. Nekaj let nazaj. S prijateljem. Ne, z dvema. Okoli treh ponoči. Željni zabave. Še. Pa še. Pa še. Še. »A gremo v Lipico?« »Itak.« »Ja, sam mene boste spustili na avtobusni. Jaz grem ven.«. Izpustili so ga. Nikomur mar. Končali so v nič hudega slutečem kostanju. Ki je bil ravno tam. Ravno takrat. Po nekaj urah so jih v zmečkanem avtu celo zapazili. Pa ja, saj so že prej prišli naokoli. Pa niso pomagali. Pa nič. Človeškost in to. No, takrat je to bilo. Ko je še razmišljala o Kirgiziji. O cesarstvu nomadov. Kamor je štela sebe. Med nomade. Med tiste, ki še ne vedo. Pa morda nekega dne izve. Imela je polomljeno roko. Takrat. Brez keša. Prek Salomonca, ja, italijanskega itak, si je iskala delo čez poletje. Bilo se je treba nekam dati. Zaslužiti. Ni hotela sloneti na plečih drugih. Ni bila tak tip. Bila je *niko i ništa*. Bila je. Neokrnjena narava znotraj. Ampak s tem se ni dalo. Ni se dalo potapljati z morskimi psi. »Grem.« »Kam?« jo je vprašala mati že neštetič. »V Furlanijo. Dabila sem delo v neki gostilni.« »Koliko časa boš tam?« »Kolikor pač. Se javim.« »Kako pa greš?« je sumljivo poizvedovala mati. Že sama je delala veliko preveč let v Italiji. Je vedela. Kako delajo bejbe. Je vedela, kaj delajo. Je vedela, kdo jih vabi. Zakaj jih vabi. Je vedela, da lahko njena frfotulja konča tako. Ali tako. Je vedela. Pa se je ni dalo prepričati. Kako le. Kako le je Njena mati prepričala njo? Pa vseeno. »Z avtobusom. Nato pridejo pome.« »Pokliči.« »Bom.« Zakaj se vedno odpravljam na pot s slabo vestjo in to? A bi ne bilo lepše, bolje, če bi mi voščila srečo? Mi malček zaupala? Eh ... Je že tako. Zabasala si je nekaj cunj v nahrbtnik starega očeta, ki ga že nekaj let ni bilo. Zabasala si je zmernost v žepek jutranje kave. Zabasala si je premišljenost, kolikor jo je premogla, v culico povedanega. Vija Trst. Do tam že ve. Naprej bo že. Vlak. Morda avtobus. Karkoli. Nekaj že bo. Do tam je še kaka ura. Morda dve. Do tam je večnost. V kateri se lahko marsikaj zgodi. Do tam. Če se takoj po monsunu odpraviš v gore indijske Himalaje, lahko trčiš ob številne ovire. Lahko ostaneš v poplavnih vodah. Bilo je po monsunu. V njenem lajfu. Takoj po poplavih. Takoj po vsem, od česar beži. Takoj po. Želela si je majhnih drobnih stvari. Dogodljajčkov. Nečesa, kar bi ji razdrnilo svet. Bivanje. Zaradi česar bi lahko pela. Vriskala. Bila. Se počutila, kot bi bila. Pot jo je vodila med sončnice. Med dolge poljane, smrdeče po kurjem dreku. Za trenutek je zadremala. Bila je tam. Udine. Videm. Viden. Vidim. Vem. Fajn bo. Je že. Prihajam Furlanija. Cis, mis, pis, ris. Tako ji je zvenela furlanščina. Takrat. Tako je zvenela sama veliko kasneje Furlanom. Takrat. Namestili so jo v majhno hiško. Smrdečo po vlagi. S potnimi stenami. S pajki. Z vročino na prsih. Z jeguljo v želodcu. Gospodar gostilne – priletel drobcen možic. »Delala boš samo ponoči. Prideš zvečer. Zaradi inšpekcije in to. Čez dan se znajdi. Ključ je tu. Prej je v hiški živela starka. Pustila je nekaj stvari. Naredi z njimi, kar hočeš.« »Aha,« je medlo zamrmrala. V glavi je bil ples na Mauritiusu. Vonj po Moldaviji. V glavi je bila dežela jagod. V glavi ni bilo nič. Dolgonoga, z opaznim dekoltejem, v katerega so se zagledale prve in druge in vsakršne oči.

Saj je vedela. Saj je znala. Delala bom samo ponoči. Hm. Gorski maraton. Rilkejeva pot. Nič od tega. Zanimivo. Nevarno. Bila je takšna. Avanturistka. Jebeno naivna. *Naivčina jedna*. Bila je noč na jezeru. Bila je srednjeveški dan v Kamniku. Bila je ujet trenutek v Be coffeju. Bila je. Rada se je prepuščala. Začela je zvečer. Sodelavka ji je v turobni italijanščini, ki je ni obvladala, dajala turobna navodila. »Če si lačna, tam je toaster. Lahko si narediš topel sendvič. Moraš ga seveda plačati. Se vidiva zjutraj.« Majhna. Velikooka. Širokoobrazna. Okroglolična. Še kakšna. Neprijetna. Neprijazna. *Ščava. Slava*. Ji je nemo govorila. Na avtomatu je naredila kratko kavo. In tako začela. Večer za večerom. Vzljubila je biljard. Ob večerih, ko ni bilo gostov. Ki bi jim stregla ob gledanju nogometnih tekem. Ker nogomet in tv in to je moralo biti. Mali možicelj, ki se je imel za velikega založnika, in bil gostinec, ji je rad kazal knjige. Ki jih je menda založil. O užitnih gobah v kuhinji. O orhidejah. O gamsih v Alpskem svetu. O kačah. In želvah s Sipadana. Ko je bila prosta, jo je prosil, ali bi počistila njegovo hišo. Nekje drugje. Zapuščeno. »Pustim te tu. Se vrnem zvečer. Ti plačam posebej.« Med zapuščenim pohištvom je mrgolelo škorpionov. Ki se jim je umikala. So se oni njej. Jih teptala. Vreščala od strahu. Lahko bi jo pozabil. Lahko bi nanjo pozabil kdorkoli. Pojma ni imela, kje se nahaja. Kdaj bo spet na svojem delovnem mestu. Za tistim šankom. *Ščava. Quella di Jugo. Slava*¹ so ji rekli. Brezimena. *Nadimkovana*. Čez dan je risala fraktale na bele vlažne zidove. Čez dan je spremljala narkiča, da si je zabodel iglo v žilo. Da ga ne vidi možicljeva tajnica. Njegova frajla. »Kje sta bila?« ju je vprašala potem. »Šla je po knjige,« ji je rekel. Ona je zardela. Ampak bila tiho. Šele čez leta je razmišljala o tem, kako bi lahko nasankala. Nikoli ni marala trdodrogerašev čeprav se je z njimi lahko zapletala v najbolj intelektualne pogovore. Mlad fant z Downovim sindromom ji je prinesel malega psa. Ki se mu je noga zataknila med sesalo in sesalec. Ki ga je stiskala k sebi. In z njim jokala zaradi strte nožice. Ki ga je vzljubila do neba. Čez dan je brskala po omari. Po stari zatohli omari za dva. Iskala srebrne etuijčke. Za šivanke, ki jih je pustila stara gospa. In drobna očala za nevidne stvari. Čez dan je sušila ležalo, ki je smrdelo po ušeh. Po pogretem dnevu. Po umazanih kavnihih šalicah. Po neizgovorjenih zgodbah. Čez dan je hodila med visokimi koruznimi listi in bežala od same sebe. Poletje. Ko bi morala biti na plaži. Ko bi morala kazati bujne mlade prsi. Štrleče in take. Sinovom nekih mater. Pa ni. Poletje je pač takšno. Se uleže na razdrmano posteljo. Misli. Veliko preveč misli. Tisti večer je stal tam. Vedno je stal tiste večere tam. Ni se menil z nikomer. Visok. Zago-rel. Skrivnosten. Zanimiv. Tujec. Ki jo je tu in tam povabil na biljard. Dober igravec. Ona še boljša. On boljši. Ona nepremagljiva. Zanimiva. Odkrita. Kolikor je lahko bila. Bila je prosta. Enkrat tedensko. Zvečer ji je zaupal marsikaj. Zvečer ji je porival jezik v mednožje. Zvečer ji je med zobe jemal trdi bradavici. Zvečer ji je kazal vesolja onkraj podstrešja. Zvečer sta sedela pred hiško in pila martini. Morda kaj drugega, kdo ve. Zvečer jo je lasala. Njegova žena. Ki je vprašala gospodarja gostilne, kje da je njen mož. Ki ji je povedal, da je z njo. Da je beli avto vedno parkiran pred hiško. »Velikokrat je tam parkiran, odkar je prišla.« Po furlansko jo je lasala. Jo brcala. Ji izrekala vse porke madone tega sveta. »*Putana! Vergogna! Slava! Tu ... Tu ...!!*»² Nato se je zverinsko zagnala vanj. Ga sklofutala. Brcala. Odšla. Zvečer sta ostala pred zaklenjenimi vrati. Brez vsega. Drobencljavi takoimenovani založnik je ni spustil naprej. Ne, v svojo hiško pa že ne. Ker se tega ne počne. Ne s poročenimi. Ne s samskimi. Ne. To se

¹ Sužnja. (iz it. schiava, trž. sciava) Tista iz Juge. Slovanka (poniževalno)

² Kurba! Sramota! ... Ti)

počne z njim. A z njim tega ni hotela početi. Zato. Žena je mlademu skrivnostnežu, ki to ni več bil, imetje razdelila na pol. Želela je pol motorja. Pol avtomobila. Pol stanovanja. Pol sina. Želela je na pol razdeliti luno. Na pol razdeliti razsulost njenega zakona. Na pol razdeliti mednožje, ki ga ni mogla imeti. Na pol zrasti v sveta nebesa nekoga, ki ga ni. Zjutraj je odšel. K ženi. In sinu. K rožam. K avtomobilu. Zjutraj je odšla. V rodni kraj. K Jamajki svoje duše. K Arganovem olju in topolovem nasadu. Založnik orhidej, divjih živali in gob ji ni nikoli izplačal dvomesečnega večernega streženja Furlanom. Vrnil ji je osebne stvari. »Pridi pome,« je telefonirala znancu, ko se je ob koncu poletja vračala domov. Majhnega psa, ki je majhen ostal, je vzela s seboj. Čez mejo ga je porinila pod sedež, kjer je puščal rumene sledi. »Si v redu?« se je med vožnjo zazrl v njene oči. »Dobro sem,« je rekla, razprla zadrgo in s prstom švignila med hlačke. Morala je. Dokončati stvar. Dokončati zgodbo. Morala je zariti prgišče okrešlja v mokro zaznamovanost. Morala je reči: »Ustavi se.« Ustavil je. Nagnil je sedež nazaj. Da se je lahko sklonila. Ga vase vsrkala kot dobro kuhan riž. Kot rahel spanec. Kot surovo naribano zelje. Da zaključi. Svoj Borobodur. Svoj samostan na hribu. Da zaključi poletje. Ki se je prevešalo v plastično okrašeni pas. Ki se je prevešalo v kamnite stupe. Kar tako. Do drugega poletja. Brez polomljenih rok. Brez polomljenih jajc. Brez ognjemetov. Brez nedrca. Brez oči, ki se bodo upirale vanje. Tudi če. Brez sestavljanke. Z ingverjem. Ki spodbuja krvni obtok. Ki iz telesa odvaja mokro in škodljivo energijo. Ve. Ve. Še bo poletje. Poleti je vroče. In tako pač je.

Prijatelji so me povabili nad Portorož obirati oljke. Ker že leta ni nihče urejal dreves, so ta bila precej visoka. In smo obirali novem. Z motorco smo urejali krošnje oljkam in nato obirali vejevje lepo po tleh, kot je sedaj moderno. Dve pa sta bili zares visoki in da se ne bi zgodila nesreča z motorco, sem (jaz, mladenič) splezal nanju. Saj nimam zastoj imena Kus. Prvo sem obral brez težav. Tudi druga je bila obrana zelo hitro. Ostali sta še dve veji in sem se malo pomaknil ter telebnil na »mamo zemljo« po dolžini, širini, teži in neumnosti. Ležal sem tako na tleh in zdi se mi, da je skozi možgane švignilo precej elektrike. V stotinki sekunde ali prej sem svoje telo pregledal glede bolečin, pomigal z vsemi desetimi prsti, z nosnicami, morda tudi z ušesi. Vse je na mestu. Zbolelo ni nič in počasi sem globoko vzdihnil. Nobenih bolečin. Torej ni nič zlomljenega. Nato sem vse gibalne operacije opravil še z nogami. Prsti, gležnji, kolena, stegna. Vse je na svojem mestu, noben del telesa se ni nahajal nekje na travi. Čez par minut sem pričel vstajati in »strokovno« ugotovil, da mi ni nič. Šele sedaj je k meni pritekla žena, blede kot sveča, kupljena v Trstu. Prijatelj je odvrnil motorco in tekel proti meni. Kakih petdeset metrov stran je na oknu hiše gospodinja zavpila. Tako so bili okrog moje ležeče malenkosti zbrani vsi obiralci oljk. Dvignil sem svoje mladostno telo s počasnimi gibi kot kak športnik. Končali smo obiranje in odšli na večerjo. Tisti dve ostali veji pa naj bodo za dobro letino za drugo leto. Žena me je stalno spraševala, kako se počutim. »Hudiča, a ne vidiš, da mi ni nič!« Pospravil sem motorco žago in ostalo orodje in z ženo sva se odpeljala domov. Gospodinja sem moral svečano obljubiti, da jo bom takoj, ko pridemo domov poklical, da ne bo v skrbeh. Drugi dan smo v vasi imeli *kamun* in sem cel dan vozil domov drva. Zvečer pa me je malo v prsih bolelo in odšel sem k dežurni zdravnici. Pretipala me je kot kakoga mladega fanta, me *uošpuotala* češ kaj rinem tja, kamor je le za mlade in navrgla, da kdaj se bodo starčki končno enkrat sprijaznili s tem, da so stari in se nehali igrati mladeniče. Pod nujno me je poslala na pregled v Izolo. Tam sem bil v svojem elementu. Na hodniku smo čakali vsi približno enake starosti (menda tudi pameti), ki nam je bilo skupno to, da smo »bili vsi mladi« in vsi smo padli z oljke. Dobro, da je bila mlada zdravnica Slovenka in ne pozna tistega istrskega vica o oljki in *češpi*. Tako me je preslikala počez in po dolgem in poslala k fizioterapevtki na učenje pravilnega dihanja. Kajti, čeprav ni nič zlomljenega in je le hud udarec, se na rebrih nabira voda, če ne dihamo pravilno. Odšel sem k fizioterapevtki, lepi mladi gospodični, in obljubil vse, kar je ukazala glede pravilnega dihanja. Zdi se mi, da sem že na pol ozdravel, samo ker sem gledal vanjo. Trikrat sem obiskal simpatično terapevtko in ji vsakič zagotavljal, da cele dneve pravilno diham, kot je ukazala. In sem tri tedne »pravilno« dihal. Tako, sedaj veste, zakaj sem še vedno mlad.

Med vojno je bila v naši hiši partizanska šola. Oče je odstopil sobo, ki je bila obrnjena proti severu in ima spodaj klet. V klet se je šlo lahko le skozi dvignjen pokrov v podu sobe in po lesenih stopnicah navzdol. Klet je imela proti zahodu majhno okno za zračenje in za kokoši, ki so imele kurnik v kleti. Kaki dve ali tri leta po vojni smo praznovali Miklavža v dvorani v Kolonji ali pa v šoli. Nato se je politika spremenila in skoraj bi izgubili Miklavža. Kdo ve, če smo otroci res verjeli v Miklavža, a darila, ki jih je prinesel, so le razveselila otroške obraze. Vendar so se vaščani za dobro svojih otrok dogovorili, da bodo še naprej praznovali Miklavža. Tako se je naša partizanska šolska soba enkrat letno napolnila z otroci. Nekega popoldneva je na naše dvorišče k očetu prišel mladi sosed s pokrito pleteno košaro. Ko sem se približal, sta oba obmolnila, tako da sem slišal le besedo veriga. Kmalu je odšel, zdi se mi, da v našo hišo. Medtem pride k nam tudi moja teta – z veliko torbo. Bila je članica dramskega društva in je velikokrat igrala razne vloge in imela je zelo lep glas. Tudi ona se izgubi proti hiši. Kmalu se začno k nam zgrinjati vaški otroci s starši. Oče pove, da nas bo obiskal Miklavž, ki bo otroke obdaril z dobrotami, nekatere pa tudi s palico. Še nekaj časa sem motovilil po dvorišču, vendar soseda in tete nisem videl oditi. Ja, najbrž sem jih spregledal. Končno je oče vse otroke spravil v šolsko sobo. Ob severni steni je stala miza, za njo stolica, in za njo je sedel – nihče drugi kot sam Sv. Miklavž z debelo belo kapo, ves siv in v belo oblečen. Na nasprotni strani pa so sedeli starši s svojimi otroki. Bilo jih je več kot za polovico sobe. Ko so vsi utihnili, je spregovoril Miklavž, in začeli so z molitvijo, morda dvema. Nato je Miklavž poklical otroke po abecednem redu, ki ga je imel napisanega na listu pred seboj. In Miklavž z nežnim glasom vpraša otroka: »No, Jožek, ali si bil kaj priden, si ubogal mamico?« In Jožek s tresočim glasom odgovori: »Ja, sem oba ubogal, mamico in očeta.« In Miklavž spet: »Sem slišal, da ni bilo tako in še krave da si izgubil.« Tedaj se dvigne pokrov kleti med Miklavževo mizo in sedečimi otroci in zarožljajo verige. Sliši se zamolkel glas: »Meni ga dajte, meni. V pekel ga bom odpeljal.« Otroci otrpnejo, ko zaslišijo glas iz temne kleti in rožljajoče verige. Miklavž kliče otroke drugega za drugim. In tako pridejo na vrsto Ludvik, Boris, Gašper. Vsakega Miklavž vpraša, ali je bil priden. Že med otroškim odgovorom se vsakokrat dvigne pokrov kleti in iz temne luknje se zasliši zamolkel glas: »Meni ga dajte!« in prileti iz luknje leskova šiba. Bilo me je malo strah, ker včasih nisem bil prav priden, a Miklavžev glas mi ni dal miru. Ravno tak glas je imela namreč moja teta. Pa tudi glas, ki je prihajal iz luknje, čeprav zamolkel, je bil podoben glasu mladega soseda. Pomaknil sem se tako, da bom videl v klet, ko se bo odprl pokrov. Ko je Hudič ali Zlodej (oba imena so vaščani uporabljali) dvignil pokrov, je moral stopiti na stopnico v klet in dvigniti glavo. Takrat sem v luknji zagledal črno glavo z dolgim rdečim jezikom, rumenim nosom, očmi v luknjah, z dvoje črno rumenimi rogmi in veliki sivimi ušesi. Več se od tam ni videlo. Srečno sem prestal Miklavževa vprašanja in obdaritev in soba se je začela počasi prazniti. Otroci so veseli odšli domov z Miklavževimi darili, mene pa je mučil glas Miklavževega Hudiča. Nekaj časa sem oprezal po dvorišču in večkrat je prišla tja mati in se čudila, da še nisem izginil na vas k prijateljem. Skril sem se za kupom vejevja (drv nismo imeli) in oprezal. Čez čas pa le pride mladi sosed s pleteno košaro in verigo, ki jo izroči mojemu očetu. In tako sem odkril skrivnost. Spomladi, ko smo začeli goniti živino na pašo, sem obiskal mladega soseda, ki je pasel na drugem kraju. Mi, kozji pastirji, smo smeli pasti svoje koze le v kraju Nadnjive ob veliki jami z imenom Rodiška pečina. Soseda sem prosil, naj mi posodi masko od Hudiča. Kar nekaj ur sem ga moral prositi. On je trdil, da je nima, jaz pa, da sem popolnoma prepričan, da jo ima in da je bil on Zlodej v naši

kleti. In tudi moje leskove šibe mu je dal moj oče, da jih je lahko metal neubogljivim otrokom. In sva se končno dogovorila – posodil mi je svojo masko. Za mojo glavo je bila prevelika. Posodil mi je tudi nekaj cunj in svetoval, kako naj jih uporabim v maski, da bo lepše stala na glavi. Ko smo spomladi s kozami pripasli v bližino Rodiške pečine, zelo lepe in velike jame, sem nekega dne s seboj vzel torbo. Na skrivaj sem se od svojih kozjih pastirčkov oddaljil. Splezal sem na strmo steno jame, si nadel masko, pravilno s krpami uredil in z roba jame začel kričati. Kozji pastirčki so opazili, da me ni in so me šli iskat. Slišali so nekakšno kruljenje, kričanje cviljenje in klice na pomoč. »Pomahajte! Pomahajte!« Ko so se približali robu velike jame, sem črno veliko hudičevo glavo z dolgim rdečim jezikom, rumenim nosom, globokimi očmi, z dvoje črno-rumenimi rogovi in velikimi sivimi ušesi dvignil nad rob skale in čez rob jame. In moji »vedno neustrašni« kozji pastirji so kriče zbežali, kot bi jih preganjal sam ta pravi hudič. Tekli so do doma in tam povedali staršem o hudiču, ki so ga videli na robu jame. Da bi jih opogumili, so šli njihovi starši z njimi na pašnik. Tam so me našli, kako pasem svoje in njihove koze. Bolj kot so pastirji govorili o hudiču, manj so jim starši verjeli. Prav kmalu se je razvedelo, da se iz jame v začetku pomladi pokaže sam Hudič. In kozji pastirji smo varno pasli svoje koze ter se brez skrbi igrali. Ni ga bilo v vasi junaka, ki bi se spomladi pridružil kozjim pastirjem, ko so pasli v bližini te jame. Sosed je umrl. Hišo so obnovili. Najbrž so tisto lepo Hudičevo masko zavrgli kot staro cunjo. Na žalost.

VSI SVETI ALI DAN SPOMINA NA MRTVE

Za nas vaške pastirje in pastirice je dan Vseh Svetih imel dvojni pomen. Za pastirčke je bil dan pomemben, ker se je po tem dnevu lahko paslo živino prav povsod, ne glede na lastništvo. Tako smo sedaj pastirice in pastirji zagnali živino v prvo ogrado in igra se je lahko pričela. Prav poredko smo s pogledom poiskali živino in če je bila bolj oddaljena, smo se z igro pomaknili za njo. Dnevi so nam kljub mrazu lepo minevali. Mnogokrat smo si zakurili ogenj, pekli krompir, kostanje, ki smo jih prinesli iz drugih krajev, kajti v naši vasi teh plodov ni bilo zaradi slane. Za mladino pa je bil ta dan velik praznik. Že par dni prej smo spremljali mater na pokopališče, kjer se je urejalo grobove. Moja mati je bila v Ameriki in sta se z očetom, ki je mater tam spoznal, obnašala drugače kot vaščani. Oče je, če je le bil prost, vedno pomagal materi pri njenem delu. No, le *omivanje* posode mu ni šlo od rok. Tako je na pokopališče šel tudi oče in materi pomagal pri ureditvi grobov. Ženske so ga z začudenjem gledale, češ kaj dela moški na pokopališču in ureja grobove. Vaščani so ga sprva opravljali, da mu *baba komandira*, a se ga ni prijelo. Ker sta urejala grob oba, sta prav kmalu končala in odšla domov. Druge ženske pa so bile na pokopališču še precej časa, ker jim pri delu ni pomagal nihče. Na sam praznik se je na grob in grobove sorodnikov odneslo svečo in jo tam prižgalo. Šli smo tudi k maši in po maši z župnikom, ki je vsak grob blagoslovil. Skupina za župnikom je potihoma bentila čez ureditev grobov, število prižganih sveč, koliko cvetja je bilo na grobu, koliko je kdo zapravil za cvetje, namesto da ga prinese iz svojega vrta in podobno. Mnogo cvetja je bilo res z domačega vrta in tem rožam smo rekli *martinke*. Nekatere ženske so v svojih vrtovih imele res lepe *martinke*, nekatere celo v drugih barvah. In tako smo otroci po barvi cvet-

ja ugotavljali sorodstvene vezi. To nam je prišlo prav, ko smo prišli v leta in smo se začeli obračati za dekleti. Nekatero družino v vasi so še vedno spoštovale sorodstvo tja do petega kolena. In nam mladim so se *dopadla* dekleta že iz tretjega kolena. Mene osebno je na pokopališču zanimalo le število sveč, njihova velikost in kako dolgo gorijo. Če je po maši in blagoslovu grobov pihalo, so sveče kaj kmalu ugasnile. Le redki so šli popoldan spet tja in jih ponovno prižgali. Če je deževalo so le redki imeli odrezano steklenico, obrnjeno narobe, da je sveča tudi v dežju gorela. Če je bilo lepo vreme, pa je bilo zvečer na pokopališču bolj svetlo kot na sredi vasi pod električno lučjo. Ker smo se v Hrpeljah igrali vedno le našo igro *Ura, ura* smo za praznik korajžno odkorakali proti pokopališču in še zadnjič pogledali, če sveče gorijo. Po večerji, ko smo se ponovno zbrali, pa nas ne bi nihče več prepričal, da bi šli na pokopališče, četudi je bilo razsvetljeno s svečami kot v raj. In mladi smo praznik imeli radi ravno zaradi sveč. Sveče smo potrebovali, da smo lahko naslednje leto ob prazniku sv. Jožefa šli v nam namenjeno jamo, kot je bil v naši vasi običaj. Toda če je vreme lepo, sveče gorijo do konca, če pa je vreme slabo, ugasnejo in drugi dan smo mladi na pokopališču in pobereмо sveče, ki niso do konca dogorele. Kajti bil si velik *as*, če si imel dobre sveče, ki so služile pri obisku jame. V tistih časih ni bilo ročnih svetilk, *karbitaric* in *faralov*. Bile so, bile, a niso smele priti otročaju v roke. Ker sem bil jaz, Latko Kusov, bolj majhen, sem bil deležen raznih *špotov*. Da se to ne bi dogajalo, sem se moral vedno izpostavljeti, da so me sploh opazili kot bolj pridnega in korajžnega. In da bi prišel do sveč, je bilo potrebno za praznik priti na pokopališče v temni noči. Spraševal sem svojega nonota o strahovih, kot so *mrak*, pa *tentava*, *zludej*... vseh se sedaj ne spominjam. Iz moje majhne sobice se je skozi okno v temnih nočeh videla cerkev in okoli nje pokopališče. Zdelo se mi je, da je to pokopališče včasih bolj svetlo. In moj nono je razložil, da se svetlika fosfor, ki ga imamo ljudje v kosteh. Ko ljudje umremo, nas zakopljejo in fosfor v kosteh razpade. Grobove pa vsakič, ko pokopljemo mrtvega, prekopamo. Zato so pokopališča v temi svetlejša. In zbiral sem korajžo, da bi prišel na pokopališče. Pozimi smo se pri nas sankali od vrat pokopališča po poti mimo Metnovega vrta na sredo vasi, skozi Mežnarjevo *kaluonjo* (ki smo jo zvečer vedno polili z vodo, da je bila zamrznjena) in skozi njihovo hišo mimo Pavlov, Karamonov do Podgornice in tu se je proga končala. Ob mraku smo mlajši otroci morali domov. Na sankanju so ostali le večji otroci, mladci in dekleta iste starosti. Ker je takrat že tema, sem v temi potihoma hodil za starejšo sestro in se pred cerkvijo skrtil za zidom. Zidov je bilo kar precej. Če njih ni strah, tudi mene ne bo. Vendar so me enkrat le opazili in nagnali domov. Ker nisem hotel oditi, so me pustili na miru. Tako sem se počasi pomikal k vratom pokopališča in pokukal nanj. Če bo kaj narobe, se bom zadržal na ves glas in ni vrag, da me ta mladina ne bo slišala, čeprav je največ dela imela z nekakšnim objemanjem deklet in fantov in vriskanjem med njimi. In tako sem opogumljen s starejšimi sankaci odšel na pokopališče, se sprehodil po njem in šel ven. To sem večkrat ponovil. Toliko časa, da nisem imel več mehkih nog. Tako sta sankanje in obisk pokopališča trajala celo zimo. Naslednjo jesen sem bil pripravljen na praznik. Ko se je po prazniku stemnilo, sem še nekaj časa sodeloval v igri s prijatelji in se, ko je bilo dovolj temno, odpravil na pokopališče, ki je bilo razsvetljeno kot ob kakem vaškem prazniku. Počasi sem ugasnil svečo, jo skrtil pod cvetje in šel k naslednji sveči. Tako sem pogasil precej sveč in jih skrtil pod cvetje. Saj jutri ne bo na pokopališče nobenega, da bi slučajno ugasnjene sveče spet prižgal. Tretji dan sem veselo korakal pri dnevni svetlobi na pokopališče in v košek nabral precej sveč, ki so bile dobro ohranjene in jih shranil do marca meseca, ker takrat pridejo ponovno v uporabo za praznik sv. Jo-

žefa. Med nočnimi obiski pokopališča sem na njem videl marsikaj. Mlada žena je kljub trdni temi sama objokovala umrlega moža. Nič jo ni bilo strah in tudi mene ni opazila v svojem joku in molitvi. Včasih je prirobantil na pokopališče jezen mož in lovil svojo mrtvo ženo domov kuhat. Pri kakem grobu so se res v zelo trdi temi zbrali sorodniki in molili ter od mrtveca zahtevali, naj jim pove, kam je skrila denar. Ker jim ni mogel povedati, so ga začeli preklinjati. Res neumni, saj mrtvec ne more govoriti. Posebej je bilo zanimivo, da so včasih v temi prišla dva zaljubljenca. Tudi njiju ni bilo na temnem pokopališču strah. Ja, tudi mene ne, ko sem opazoval njihovo mečkanje in prav čudno telovadbo. Saj nista prav dosti telovadila, a zakaj sta tako težko dihala, saj nista kopala krompirja? Taki so moji spomini na praznik vseh mrtvih.

JAMA SV. JOŽEF

V naši vasi je bila od pamtiveka navada, da se na praznik Sv. Jožefa mladež poda na izlet v znamenito jamo. Tako so dopoldan v jamo šli otroci šestih do desetih let, v popoldanskem času tisti malo starejši, večer pa je bil rezerviran za mladež (dekleta in fante) od 18 leta dalje. Obisk mladeži v jami je po mojem mnenju povezan s pogumom v življenju vsakega od njih. Kajti, če si premagal strah v jami, se ti v življenju ni moglo zgoditi nič hudega, kar ne bi znal rešiti. Jama, ki je v letu 2016 ni več, se je nahajala v bližini vasi v smeri rodiškega hriba *Nebes* in doline, poimenovane *Pekel*. V dolinici okrogle veličine 3 m in strmih rebri, globine 3 m pod debelo rešeliko se je nahajal vhod, velik 0,5 m in iste širine (ki so ga bog ve kdaj generacije otrok poglobile v jarek), vhod v – mladini najlepšo – jamo v Hrpeljah. Vanjo se je splezalo po navpični steni višine 3 m, ki se je nahajala na južnem delu strme rebri dolinice. V steni je bilo ogromno lukenj in oprimkov. Četudi si šel prvič v jamo, si lahko videl vse pripomočke za plezanje. Po jarku strmo navzdol smo po kakih 8 m na desni strani zagledali majhno, živo, dvorano, ki še ni bila *zasigana*. V njej ni bilo nič zanimivega, morda le to, da je bila osvetljena z medlo vhodno svetlobo. Od tu dalje je bilo potrebno imeti svetilno telo, ker je bilo temno kot v riti, kot rečemo v Hrpeljah. Po strmem temnem hodniku smo končno stopili v veliko dvorano z ravnim kamnitim dnom. V soju bakel se je ob desnem obodu dvorane videlo manjšo dvignjeno dvoranico, v kateri je bila luža z vodo globine 2 cm in v tem jezercu je stal kapnik v obliki bojne ladje z vsemi topovskimi stolpci. Res lepa stvarčica. Dalje, ob desni strani, smo naleteli na še manjšo votlino in v njej kapnik v obliki Matere božje z Jezusom v naročju. Pred votlino se je poznalo, da so tu mnogokrat prižgali svečo ali celo lojenko. Zraven lepega kipa je stal zelo grd temen kapnik, ki nikakor ni sodil na to mesto. Bil je črn kot hudič in najbrž se je tak zdel vsem otrokom. Nekje na pol dvorane smo naleteli na polomljene kapnike, postavljene kot stopnice, ki so vodile nekam v temo. V prvi dvorani so v polkrogu do izhoda viseli s stropa kapniki raznih oblik. Vendar pa se mladeži oblika kapnikov ni zdela ničemur podobna. Ko smo se povzpeli po omenjenih stopnicah navzgor, se je pred nami, kaka dva metra naprej, če je bilo dovolj svetlobe, odprl čuden svet. Na levi se je velik, visok temen hodnik nižal, dokler se ni združil s tlemi. Tudi na desni je bilo tako, le da so se v znižanju nahajali temni rovi, ki so vodili, kdo ve kam. Neposredno pred nami pa se je rahlo navzdol

raztezal temen rov z visokim stropom. Z njega so viseli kapniki raznih oblik, velikosti in barv. Mladež je pričujoče lahko videla, če je imela s seboj v jami dobro svetlobo. Moj nono je rekel, da so v njegovi mladosti imeli narejene bakle s smolo. Kaj so imeli njegovi predniki, ko še ni bilo borovih nasadov, ne vem, najbrž velike lojenke. S strahom je mladež napredovala po širokem hodniku, ki mu ni bilo videti roba, rahlo navzdol po *zasiganem* kamenju, po razbitem kapniku in tudi novem kamenju. Na koncu temnega širokega hodnika se je odprl s človeško roko narejen zid. Bil je polkrožen, zgrajen iz dobrega kamenja in vtisnjen med *zasigano* navpično steno. Tu se je jama končala in navadno je mladeži tu zmanjkalo poguma. Marsikateri je tu potihoma poklical svojo mamo. In tako je nekega dne prišel sosedom Francel Dovčev in rekel, da je čas, da grem kot fant s fanti v jamo. Imel sem morda šest let, on pa je že pogledoval za dekleti. S sabo sem povabil svojo klapo: prijatelja Franca (oba sva bila bajtarja in kozja pastirja) in njegovo sestro Elzo, Borisa, bratranca Lučkota, in sestrično Emo s prijatelji-cami Silvestro, Nevo, Emo, Ludviko in Angelo. Francel nas je peljal na rob dolinice nad navpično steno. S seboj je imel čudno palico, ki je bila na zgornjem koncu bolj debela in namazana z lepljivo snovjo – smolo. Sam je splezal po steni navzdol in nas podučil, kaj in kako. Strogo smo ga morali ubogati in se držati strogih ukazov. Kdor ga ne bo ubogal, ga bo, ko pride-mo v jamo, pustil samega in v temi. Med pogovorom nam je na navpični steni pokazal kamnite izrastke (bili so umazani od zemlje) in vdolbine, podobne majhnim luknjam. Najprej je po skali splezala Silvestra, ki je bila največja in je pozneje, ko smo prišli manjši na vrsto, pomagala pri plezanju vsem. Nato so v dolinico splezale punce in potem fantje. Sploh se nismo spomnili, da so punce pri plezanju kazale noge do stegen. Postrojil nas je v kolono po eden in šli smo za njim po jarku strmo navzdol. Pri prvi sobani na levi strani je prižgal tisto čudno palico – baklo, jo z iztegnjeno roko dvignil visoko nad glavo in prvi odšel v temo, mi pa smo, polni straha, kapljali za njim. Ne vem, kako so se počutila dekleta, ki so hodila pred fanti. Ali jih je bilo strah kot nas fante, ali so dekleta bolj korajžna? Francel je hodil pred nami in nam govoril o živi jami in o mrtvi jami. Kdo pa ga je sploh razumel! Malo pred drugo veliko dvorano se je ustavil in povedal, da gremo sedaj v mrtvo jamo. Vstopili smo, Francel je imel visoko dvignjeno baklo, da smo videli vse naokoli in do stropa. Krenil je ob levi strani in se ustavil ter nam povedal, kaj je kaj. Naredili smo polni krog in prečkali dvorano do vzpenjajočih se stopnic. Ker smo še majhni, nam hudobni jamski duh z imenom Tentava ne pusti nadaljevati obiska jame in o, groza! V trenutku nas je objela grozna tema. Nisem imel glasu, da bi zakričal, pa tudi dekleta niso zakričala. Ostali smo trdih nog v popolni temi. Nekaj trenutkov. In potem se je začul vik in krik. Tema. Vse sama tema. Noge sem imel trde, ne, zdi se mi, da so bile mehke, ker sem začutil dotik kolen ob tla. Končno se je kričanje poleglo in luč je zasvetila. Francelj je podrgnil z vžigalico in spet prižgal baklo. Dekleta, ki so bila prej prestrašena, so ga začela žaliti, da bodo že ona poskrbela, da ne bo nikoli več naredil kaj takega. Ob svetlobi bakle nas je zbral v krog, češ da se naj primemo za roke brez kričanja in strahu. Še enkrat je upihnil baklo, da smo si za celo življenje zapomnili, kako lep je jamski svet. Tokrat smo stali v temi in se z rokami močno oklepali prijateljev na obeh straneh. Ko je končno spet prižgal vžigalico, se je slišal glasen, sproščujoč izdih. Še nekaj časa smo poslušali, kaj nam je govoril, a verjamem, da si nismo prav nič zapomnili. Drugo leto je spet prišel Francel in klapo ponovno popeljal v jamo. Tokrat je vsak od nas moral prinesiti vsaj kos sveče, dolžine kakih pet centimetrov, ali pa več koškov sveče. Podučil nas je, kako se naj obnašamo z gorečo svečo v dvignjeni roki (ne nad telesom, proč od telesa). In tokrat je imel že *farau* in baklo, pozne-

je pa je imel železničarsko *karbitarico* in baklo, ki je smrdela *ku ćuga*, saj je na palici bila pribita konzerva, v njej žaganje in smrdeća tekoćina, nafta. Baklo je moral Francnov pomoćnik vsake toliko ćasa z železno palićico premešati, dokler jo je Francel drŹal na miru pri tleh. Potem je spet nekaj ćasa lepo svetila. Francel nas je še par let vodil v jamo in svetili smo si sami z vŹigalicami, da je bilo prav. Ko sem dopolnil kakih deset let, sem sam popeljal svojo skupino v jamo. Nisem imel *karbitarice*, niti *farala* in tudi ne smrdeće bakle. Vsak ćlan skupine je imel svećo, eni daljšo eni krajšo. Silvestra, najvećja, je imela vŹigalice. Prav tako sva imela vŹigalice moj prijatelj Franc in jaz. Franc je bil najmanjši v skupini, a zaupal sem mu vedno teŹke naloge, ker se je vedno ćuval in spoštoval pravila z orodjem, s katerim je imel opravka. Poleg tega je bil najboljši plezalec, hiter tekać in s kamnom je vedno zadel tarćo, pa kakršna koli Źe je bila; nanj sem se lahko vedno zanesel. In smo se odpravili v jamo. Do druge velike dvorane smo prišli *tik tak*, saj smo pot dobro poznali. Naprej pa – kot otroci – tako še nismo šli. Povzpeli smo se po stopnicah navzgor. Z eno roko smo drŹali svećo ćim višje, gledali pod noge, kam stopiti, in široko odprtih ust opazovali vse, kar je viselo s stropa, štrlelo iz tal in se izgubljaló v temi, kjer se je jama zoŹevala. Medtem smo z nogo zadeli kamen, sveća je odletela kdo ve kam in ostali smo v trenutni temi, dokler ni do nas prišel/prišla prijatelj/ica s svećo. Polni strahu smo hodili po sredini velike dvorane navzdol. Ustavili smo se, ko smo gledali kapnike v stropu ali na tleh. Vsak kapnik je dobil ime po tem, po ćemer je bil v oćeh nas razpoznaven, tako tudi zasigano kamenje na tleh. In dekleta kot dekleta so prva našla ime, si ga prisvojila in zmagala v prepiru. Źe takrat ob svetlobi sveć so dekleta izbirala mesto, kjer naj bi poćivala, sedala in opazovala vse, kar se lahko vidi v votlini. Tako smo po dolgem ćasu prišli do konca dvorane in do kamnitega zidu, ki je dvorano zapiral. Franc je takoj opazil, da je nekaj kamenja drugaće vstavljenega v zid. Obljubil sem, da se bom pozanimal in jim ćim prej povedal, zakaj je temu tako. Nakar se je bilo potrebno vrniti. Sveće so bile Źe precej zgórjene in nekateri me niso ubogali, ko sem jim pravil, da za pot v jamo potrebujemo vsaj dve sveći. Obrnili smo se navzgor in s strahom iskali lepše kamenje, da ne zdrsnemo. Ni ga bilo junaka, ki bi imel korajŹo obrniti se, dvigniti svećo visoko v zrak in pogledati nazaj. V hipu so bila naša dekleta pred nami. NajbrŹ niso še nikoli tako hitela v temi po rebri z gladkim kamenjem. Tudi mi fantje nismo hoteli zaostajati za njimi. A ni šlo. Će si padel, je sveća ugasnila, ali pa si jo izgubil. Poklicati si moral Franca, da je prišel k tebi in ti priŹgal drugo svećo, će si jo imel. In noge smo imeli vedno bolj mehke. Hudo je bilo, ko so dekleta izgubila svećo in se prepirala, katera je kriva za to in zakaj Franc potrebuje toliko ćasa, da pride do njih. Dvorana se oŹi in konćno smo prišli na vrh pred stopnicami, ki vodijo v drugo dvorano. Od srca se nam je odvalil velik kapnik (o kamenju nismo razmišljali). Prešteli smo ostale sveće, uredili vrste in se ćez prvo dvorano zaćeli vzpenjati proti izhodu. V dolinici smo pogasili sveće, se pohvalili, predvsem naj-junaka, in splezali po navpićni steni navzgor – najprej dekleta in nato fantje. Popoldan sem poiskal Francelna. Pred mnogimi leti je bila v nekem vrtu ledenica, v katero so spravljali led. Z njim so poleti precej zasluŹili. In v hišo se je poroćil vašćan, ki je imel gostilno na Reki. Ker se ledu ni već prodajalo, je v ledenici naredil vinsko klet. Zato je bil na koncu jame zid. Vendar pa je takratna mladina ugotovila, da lahko pri obisku jame pride do kleti. In so mladinci spraskali malto, odstranili nekaj kamnov, zlezli v klet in si postregli s pivom (fantje) in pašareto (dekleta). Nato so kamne spet postavili v prvoten poloŹaj. Gostilničar je kamne spet zazidal z malto. Naslednje leto se je vse ponovilo, gostilničar ni već vzdal kamnov z malto. MladeŹ je v jamo šla samo ob prazniku Sv. JoŹefa in potem do drugega

leta nič in četudi so bili ob košnji zelo žejni in bi lahko prišli v klet, se to ni zgodilo. Pa še to: v klet je zašla le mladež, ki se je že crkljala med seboj.

(Slika prikazuje Tentavo, ki je narisana v knjigi o jamah iz leta 1340. V knjigi je še precej risb, ki obiskovalca jam svarijo o nesrečah, ki ga lahko doletijo tam. ^{Kus})

Tudi moja klapa je dočakala crkljanje, ki se je seveda začelo v »naši« jami. Vsak fant je v jamo povabil dekle, ki mu je bilo všeč. Izbirala so tudi dekleta in več je bilo fantov, bolj so izbirala, se ve. (In zato smo fantje ob prazniku Vseh svetih pobirali sveče po pokopališču). Bil si bolj važen, če si imel s seboj v žepu več sveč in vžigalice. Do druge dvorane smo prišli skupaj. Vsak se je med tem skušal približati osebi, ob kateri mu je tolklo srce. Časa za približevanje si imel do druge dvorane. V tej dvorani pa smo že kot pari hodili skupaj, si ogledovali strop, se spotikali in prijemali za roke, da ne bi izgubili ravnotežja. Ampak, saj veste, včasih se mora pa vendarle človek ujeti ravno okrog vratu bližnje/ga, da ne *cepne* kot kamen, a ne? Po stopnicah navzgor smo se delili v pare. V zadnji dvorani, ki je bila zelo velika in ki so si jo dekleta ogledovala podrobneje že ob prvem obisku, so se bolje počutila. Vsak par je zavil za svoj vogal, se smejal, gledal, držal za roke. Fantje so, to vam sam zagotavljam, gledali po tleh in iskali kamen, ki naj bi jih spotaknil, da bi padli – glej ga zlomka, čisto slučajno – dekletu v naročje. Tudi v največji temi so našli takšne kamne. Držali smo sveče v eni roki, v drugi dekleta, in če se je le dalo, dregnili v drugo roko, da ji je sveča padla na tla. Franc, ki je znal prav posebno žvižgati, je vedno opazoval situacijo. Na njegov tihi in čuden žvižg, so sveče začele padati po tleh. Ko je spet drugače zažvižgal, so padle sveče po tleh tudi fantom. Dekleta so zavriskala (bolj zacvilila kot netopirji na podstrešju cerkve) in se po navadi stisnila k najbližjemu, zaupanja vrednemu fantu, ki pa je moral poskrbeti, da je z eno roko krepko objel dekle, da ne pade, z drugo pa zgrešil, da je čisto pomotoma, saj veste, odtavala nekam na prsi, kjer so naša dekleta že imela še kar velike *buobke*. Če je vse to uspelo, se je netopirjevo cviljenje nadaljevalo, če pa par ni bil usklajen, se je zaslišalo *flosko* in glasen opomin: »*Kaj prou éje se muoreš primit?*« In končno sem prišel do baterije. To je tista škatla, v kateri je nekaj kvadratnega in ima *lampadinco* in sveti, kar je za v jamo najbolje. In sedaj je vsak šel v jamo s svojo damo (ponosno recimo temu tako) – kot ovčka stopical za njo, kamor je le hotela. Ko je prišla

do svojega *pošta*, ji je naš kavalir ponudil bonbone, pomarančo (ki jo je čuval skrito doma) in na Francev čudni žvižg ugasnil svojo baterijo. Tema, črna tema. Pa nič več strahu, le netopirjevo cviljenje je bilo bolj sproščeno in roke, roke ... so obiskovale hribčke, ki so bili sedaj že precej veliki. Nobenega ni bilo, ki ga ne bi ščipalo po trebuhu. Odšli smo v svet, v nadaljnje šolanje, se učili poklicev, šli smo vsak po svoje drugim pustolovščinam naproti. Ne vem, če so generacije za menoj še hodile v jamo. Ko sem na stara leta raziskoval po arhivih, sem ugotovil, da ima jama Sv. Jožefa dolgo zgodovino. Dobila je celo ime »jama novcev«, morda se sliši v italijanščini bolj melodično: »Grotta della monetta«. Ime je nosila do leta 1996. V letu 2010 so vhod zasuli in jamo uničili. Naši potomci, dekleta in fantje ne bodo nikoli vedeli, kako je bilo v temi skupaj z nevarnim Tentavo čuvati svojo izbranko pred vsemi težavami, ki se jih pričakuje v dolgem življenju.

Med nekajletnim bivanjem v Ukrajini sem spoznal privlačne, izobražene, uspešne gospe in dekleta. Tako kot povsod, so bile tudi svobodomiselnne, lahkožive in vsakršne. Eno od njih sem še posebej dobro spoznal. Čakala naj bi zaposlitev v italijanskem supermarketu v glavnem mestu Kijev. Pogoj za zaposlitev je bilo znanje italijanskega jezika oz. naučiti se ga. Dama se je odločila, da za nekaj časa odpotuje v Italijo in se tam najhitreje nauči jezika. Med pogovorom o njeni poti in bivanju v Italiji sem ji malo zares in malo za šalo dejal: »Če boš imela kakšne probleme, me pokliči, saj živim blizu slovensko-italijanske meje in pomagal ti bom. Potem, ko sem se že vrnil v domovino, sem na ta pogovor pozabil. Potem pa nekega dne zazvoni telefon. Oglasil se je žalosten, prestrašen ženski glas. Pa saj to je Olja, sem si dejal. »Kaj se dogaja«, sem vprašal. Skoraj proseč glas na drugi strani je odvrnil: »Imam probleme, rada bi domov, če lahko, mi pomagaj.« »Kje si?« »Na železniški postaji Villa Opičina, v čakalnici.« Nikoli potem je nisem vprašal, kaj se je dogajalo v Italiji, tisti trenutek pa sem vedel, da rabi pomoč. Vskočil sem v avto in čez kakšno uro sem že bil pri njej. Ko me je zagledala, se je razveselila kot majhen otrok in na njenem obrazu sem zaznal olajšanje. Še nikoli, ne prej ne potem, se ni nobena ženska tako stisnila k meni in me za celo večnost objemala, da o številnih poljubčkih ne govorim. Kasneje je povedala, da je iz Kijeva v Rim priletela z letalom (samoljot po rusko), nazaj namerava preko madžarske meje potovati z vlakom. Takoj mi je bilo jasno, da jo torej moram ne neki način spraviti na Madžarsko. Usedla sva se v avto in na meji naju nihče ni niti pogledal (zaradi tega smo kasneje imeli probleme). Skoraj sva že bila v Postojni, ko je vprašala, kdaj bo meja. »Sva že mimo,« sem ji odgovoril. Nič ni rekla, samo presenečeno me je pogledala. V Postojni je ostala dva dni, medtem sem kontaktiral svojega prijatelja, upokojenega policista. »Kaj nam je storiti na slovensko-madžarski meji, ko pa nima vstopnega vizuma v Slovenijo?« »Samo mirno,« mi je dejal. »V Murski Soboti imam prijatelja, vplivnega policista in če bo problem, ga bomo poklicali. Moja žena še ni bila na Madžarskem, pa bi midva šla s teboj.« Super, sem pomislil. Možakar je poln domislic, pot bo bolj zabavna in bo hitreje minila. Prijatelja stanujeta v Trbovljah, kar precej daleč od načrtovane poti, zato sva morala z Oljo na pot kreniti ponoči. Najkasneje do devete ure zjutraj smo morali biti na železniški postaji Nagykamisha, kjer prvič ustavi ekspresni vlak za Budimpešto. Takrat sem vozil VW Golf in nekaj dni prej sem poškodoval zadnje odsevno steklo. Prelepil sem ga z lepilnim trakom, tako kot se to počne. Skoraj do Trbovelj sva potovala brez problemov, potem pa kar naenkrat stop, policija. Ustavil sem, odprl okno, pristopil je mlajši policist (ti so najhujši, ker se hočejo izkazati in dokazovati), ki je dobro vedel, kaj je oblast. »Dobro jutro,« je dejal. »Osebnne dokumente, prosim, še prej pa prometno in vozniško dovoljenje.« Ko so poleg mojega videli še ukrajinski potni list in kot sopotnico svetlolaso Ukrajinko, so postali sumničavi. Ne vem, kaj se je motalo po njihovih glavah (najbrž kakšna trgovina z belim blagom). »Kam potujeta?« »Na Madžarsko,« sem odgovoril. Kar poskočili so. »Kaj vi, človek božji, veste, kod se vozite?« »Da, proti Trbovljam, kjer me čakata vaš kolega, nekdanji upo-

kojeni poliscist in njegova žena.« Seveda so bili še vedno sumničavi, zato so hoteli vedeti njegov priimek in ime in naslov in potem so kar nekaj časa preverjali moje navedbe. Končno so mi dovolili nadaljevati pot. V centru mesta je že ves nestrpen čakal kolega in v svojem stilu mi je pokazal na uro. »Tvoji nekdanji sodelavci niso verjeli, da obstajaš, zato zamujam,« sem mu pojasnil. Ponovno smo se usedli v avto, potem pa sem pohodil plin. Pa ne takoj, saj je cesta, ki se iz Trbovelj dvigne za nekaj sto višinskih metrov do prelaza pod vrhom gore Mrzlica in se potem spusti proti Preboldu v Savinjski dolini, precej ovinkasta in ne dovoljuje brezglave vožnje. Po avtocesti pa je letelo vse do Lendave oz. do mejne kontrole na slovensko-madžarski meji. Tam pa se je zakompliciralo. Potne liste sem policistu predal tako, da je bil ukrajinski zadnji. Upal sem, da mu bo dovolj le bežen pogled. Ne, on ni tak. Ob taki uri hodijo po svetu potniki, ki jih je potrebno bolje potipati, si je verjetno mislil, in se takoj zapičil v ukrajinski potni list. »Kje je tukaj vstopni žig v Slovenijo?« je zmagovalno vprašal. »To je prekršek, ki ga bo jutri obravnaval sodnik za prekrške.« »O, to pa ne,« smo bili odločni in začeli smo se pregovarjati. Najprej ni hotel nič slišati, še več, skoraj znorel je, ko sem mu rekel, da je napaka nastala pri njihovih kolgih na Fernetičih, saj bi morali oni dati vstopni žig, če je to že tako pomembno. Potem pa je odšel telefonirati, verjetno kakšnemu nadrejenemu, ki je bil v zgodnjih jutranjih urah »vesel«, ko ga je zbudil. Skoraj bi verjel, da mu je svetoval, da nima smisla delati problemov, saj bolj kot mešaš, bolj smrdi. Ko se je vrnil s potnimi listi, je še vedno pridigal, da smo v prekršku, ampak da nam bo tokrat, ker je dober človek, pogledal skozi prste. Zahvalili smo se, si globoko oddahnili in že smo bili pri madžarskemu predstavniku oblasti. Tudi on se je zapičil v ukrajinski potni list in ko je zagledal kar dobro ohranjeno gospo srednjih let, je odredil osebni pregled. Ker pa v teh zgodnjih urah ni bilo nobene policistke, se je odločil, da bo zadevo opravil sam. Seveda smo se njegovi nameri uprli in mu zagrozili s prijavo. Ne vem, če je dobro razumel, saj je bilo z Madžari v madžarskem jeziku težko komunicirati. Tudi on je potem popustil in končno smo po dolgem iskanju le našli, železniško postajo, naš cilj. Malo smo se razgledali, pretegnili noge po peronu potem pa novo presenečenje. Ukrajinka je pristopila k meni in mi na uho zašepetala, da nima denarja za nakup vozovnice. Kaj sedaj? Najprej sem ji očital nespametno obnašanje, ker ni tega povedala že v Postojni, kjer bi lahko dvignil dovolj za nakup vozovnice. Nekaj denarja smo imeli s seboj, vendar premalo. Vse, kar smo imeli, smo ji dali in bila je zadovoljna, saj, kot je dejala, bo v vagonu z odgovorno osebo že uredila, tako da bo manjkajoče pokrila v Kijevu. Kako je to uredila, me ni zanimalo, vem pa, da je bil tak način potovanja kar precej pogost. Kmalu je pribrzal ekspresni vlak Benetke-Budimpešta in ko je odpeljal tudi mojo znanko, sem si oddahnil. Kot smo kasneje ugotovili, ta vlak ustavi tudi v Postojni. Toda, če bi jo v Postojni posedli na vlak, bi se njeno potovanje drugače odvijalo. Ko je po nekaj dneh poklicala iz Kijeva, se je hvaležno zahvalila za pomoč, tudi denar je vrnila preko znancev. Nikoli več se nisva srečala in nikoli nisem izvedel, kakšen probleme je imela v Italiji. Naše potovanje se je nadaljevalo v obratni smeri proti Sloveniji, še prej pa smo se ustavili sredi velikega koruznega polja, celo malo zaspali in si odpočili, denarja za nakup pijače in hrane pa tudi nismo imeli. Šele v Sloveniji, kjer je dobrodošla tudi plastika, smo si privoščili zasluženi obrok s pivom, seveda.

KUHARICA

Brskala je po omari in iskala med starimi oblekami. Ne, to krilo je premoderno, ah, ta bluza ima premalo naborkov, glej, glej, tole babičino ruto pa lahko uporabim, si je mrmrala, ko je globoko zakopana v drobovju omare premetavala obešalnike na levo in desno. Končno je našla, kar je iskala. Na plan je potegnila krilo s tenkimi, modrimi vzdolžnimi črtami, bogato nabrano v pasu. Takole ga bom prevezala s svilenim trakom, je preprijela z dlanmi, in belo bluzo z naborki bom dodala, pa bel muslinast in s čipkami obrobljen predpasnik in kuhalnico, morda še poškrabljeno belo spodnje krilo, da, to bo tisto pravo! Na glavo belo čepico, take so imele nekoč naše bogate gospodične, a tudi za kuharico bo dobra. In pustna šema je bila pripravljena. Navdušeno je poklicala malo deklico, naj pusti vendar igro in pride pomeriti obleko za pusta hrusta. Punčka je veselo pritekla, se pustila obleči, prevezati in poravnati krila in naborka, tako kot se je dozdevalo njeni mami, nato pa se je pogledala v ogledalo. »Kaj pa predstavljam?« je začudeno vprašala. »Ja, kuharica vendar,« je navdušeno podprla s ploskom njena mama. Solzice razočaranja in povešen pogled so prikrije dekličino upanje, da bo to leto vendarle princeska v svileni, rožnati obleki s krono na glavi, s svilenimi dolgimi lasmi, ki bo očarala vse, prav vse. Tako pa se bo spet izgubila v množici maškar, lepih, a neprepoznavnih. Morda se zgodi drugo leto, je vzdihnila in zložila pripravljena oblačila za drugi dan, ko se našemi in odide na šolsko rajanje.

ROJSTNI DAN

Veselila se je teh posebnih dni, neizmerno. Vsako leto znova. Lica so pričakujoč neizpolnjeno znova in znova že kak mesec prej žarela. Sanje so zaživele v barvah vsako noč, brez izjeme. Čakala je na tisti dan, ko jo bodo domači pobarali, kaj si želi za rojstni dan. V mislih je že dolgo dolgo prej sestavila nagovor, zakaj si želi prav tisto in to in ne nečesa, kar so ji ponudili v zameno. In vsako leto znova jo je razočaranje pahnilo na rob obupa. Saj je prosila le za grozd kupljenega grozdja, takega, ki ga na obisku pri stari bogati teti sme le gledati, a nikakor poskusiti, niti ene jagode ne, ona pa gleda debele in sočne plodove, niti tistih ne upa skrivaj ukrasti, ki visijo čez rob kristalne skleda. Le en sam grozd, da se ga enkrat naje! Naslednje leto je prosila le za en, en samcat dunajski zrezek, tak kot ga njena sošolka dobi vsak teden, velik, da sega čez rob krožnika in poleg še toliko zlato zapečenega krompirčka! Takrat jih je šele slišala od babice, tako togotne je še ni videla, mama pa ji je le eno primazala čez zadnjo plat, se obrnila in odšla v sobo. Kako je ne razumejo, da si želi le malenkost, saj knjigo si lahko sposodi v knjižnici! Jopico – ponosila bo vendarle tisto, ki ji je mama podaljšala rokave in životec! Hlače so ji prav, čeprav se sošolke smejijo, ker ima zaplate, vse bo potrpeča, samo da bi lahko na svoj rojstni dan okusila vsaj enkrat tisto, kar si res želi! Na torto, tako umetelno

okrašeno, kupljeno pri slaščičarju si sploh pomisliti ne upa, čeprav jo zavida maloštevilnim sošolkam, ki jo povabijo na rojstni dan. Da bi jih povabila, o tem sploh ne razmišlja. Ve, da bi bila želja ena tistih, kot bi nekoga prosila, naj ji skladi zvezdo z neba. Kako je ne razumejo?!? Tako malo jih prosi, a njeni, tisti, ki trdijo, da jo imajo neizmerno radi, ji ne ustrezajo s tako malenkostnimi darili. Kako je mama nanjo lahko jezna, če jo prosi za košček mesa? Kako ne razume, da je sicer grozdje s stričeve brajde sladko, dišeče in ga ima neznansko rada, a ni tako kot tisto z velikanskimi jagodami. Kako ne razume babica, da bi bila rada taka kot ostale deklice? Knjig, ki jih je prebrala, njene sošolke niti poznajo ne, z njimi se ne more pogovarjati o vsebini. Hlače, ki jih predela gospa Pišleva iz starih odrabljenih maminih in babičinih kril, so zašite tako umetelno, a vendar niso bile kupljene v eni tistih trgovin, kamor zahajajo po nakupih njene sovrstnice. Kako naj se kosa z njimi, kako naj jim pove, da ve, kakšen okus ima grozdje, kakšno kosilo je skuhala njena babica, koliko mesa so ji naložili na krožnik, ko pa jedo le tiste mineštre, enolončnice, in jedi, kjer se prasec ali bik na daleč izogneta loncu? Kako, kako, kako?!? Neprestano kljuva in vsako leto znova se veseli rojstnega dne, ki postane na tisti dan – ali že kak dan prej – veliko razočaranje. Kako, kako?

SAM

Čemerno je sedel v kotu in z enim očesom opazoval, ali mu vendar le ne preti od kod nevarnost. Pretegnil je vrat, se okorno prestopil, se spet zgrbil in občemel. Kakšno življenje neki je to, se je spraševal. Nobenega dela nima, to prestopanje in občasno oglašanje, hranjenje, spanje, vse ob svojem času, iz dneva v dan enako, to vse nima smisla, redim se, a vse energije, ki se nabira v mojih mišicah ne uspem porabiti. Pretepanje, no ja, to bi šlo, ampak s kom? Merjenje moči – zares v bližini nimam nikogar, s komer bi meril moči. Niti dobrih pišk si ne morem ogledovati, ker čemim tu na koncu sveta, bogu za hrbtom, kjer naj bi opravljal svoje delo, a dela ni! Kakšen dolgčas, je premišljeval. Kaj naj delam? Postopanje mu je presedalo, noge so ga bolele: zaspati ne smem, saj sem v službi, in oglasiti se moram, če ne, bodo mislili, da ne zaslužim, kar mi pripada. Kljub vsemu se je prisilil, da je pretegnil nogi, najprej eno, nato drugo in se počasi odpravil na obhod. Kakšno delo je to, kako je usoda izbrala ravno njega, da ga je doletelo to delo tukaj, kjer je sam sebi prepuščen dan na dan, uro za uro, brez kolegov, prijateljev in brez žensk? Iz zatopljenosti ga je zbudilo glasno govorjenje, odpiranje vrat in sam sebi ni mogel verjeti, ko je zagledal najprej eno, nato drugo, tretjo in tako vse do osme, eno lepšo od druge, kako so stekle proti njemu, se glasno pogovarjale in si ga ogledovale. Obstale so na varni razdalji in le še kak pritajen glas se je slišal, oči so se jim iskriale, bile so več kot zadovoljne z videnim. Globoko je vdihnil, da so se mu prsi napele, se vzravnal, stegnil vrat, da bi bil videti čim višji, z osvajalskim pogledom ošinil prisotne lepote in na glas zakikirikal – to je življenje, to, to to!

Oh, oh, kako me bosta oblekli danes? se je spraševala mala nočna lučka, ki je ves dan tiho ždela na nočni omarici in čakala na tisti trenutek, ko bo spet zažarela. Vedno se je zgodilo takrat, ko je mala deklica zlezla na posteljo, se pokrila s toplo odejo in mamico prosila, da rabi svojo lučko. Lučka je vsak večer dobila novo oblekico. In tega se je neizmerno veselila. Bo danes zlatorumena ruta s pisanimi cvetlicami? Ali bo morda zelena kot smreka in okrašena kot novoletna jelka? Bo morda sinja kot poletno nebo, ali temno modra kot globoko morje? Vsak večer je njena nova obleka zažarela v vsem sijaju. Tako se je veselila, tako je čakala na ta slovesni trenutek. Bila je najlepša lučka v tisti sobi, saj takega krilca, tako prosojnega, tako lepo frfotajočega, tako lepo obarvanega ni nikoli dobila nobena druga luč. In njeno krilce je čarobne podobe z njenimi žarki preneslo na strop in stene in soba so postali tako vsak večer prostor za novo pravljico. Zvečerilo se je in že zdavnaj je minil čas, ko bi mala deklica zlezla v posteljo in bi ona dobila svojo oblekico. Le kje tičita, se je spraševala, zakaj ju ni? Prisluhnila je tišini, ki je vela po vseh prostorih malega stanovanja. Stara stenska ura je ječe odštevala minute v temo. Vsako uro je le stežka premaknila vzvod, ki je mali kukavici dovolil, da je skozi odprta vratca pogledala na plano in in v soj cestne svetilke zakukala. Lučka je čakala. Ob vsakem kuku je zatrepetala v upanju, da se bodo odprla vrata, deklica bo zlezla na posteljo, mama bo prekrila njen obodec in ona bo slovesno zasijala. Čakala je zaman, vse do jutra in še v naslednje jutro in še eno kasneje. Bila je neizmerno žalostna. Nekega deževnega in mračnega dne, so se vrata odprla, mama je v naročju nosila deklico, jo nežno položila na posteljo in odela. Lučka je vztrepetala, se razveselila, čakala je, da bi deklica poprosila, naj ji vendar že nadeneta lepo obleko, a deklica je le tiho ležala v postelji. Lučka je poskusila svetiti močnejše in deklici ožarjala upadli obrazek. S svetlim žarkom jo je hotela spomniti, da ima še čas, da ji nadene slavnostno krilce. A deklica je le globoko dihala, ura je ječala in se trudila, da bi točno odmerjala čas. Lučka pa je svetila in svetila na dekličin obraz in si želela, da jo pogleda. Svitanje, ki je obarvalo nebo, je čisto narahlo prodiralo v sobo, kjer je lučka še vedno svetila in svetila. Ura je ves čas odmerjala ure, a deklica je v spanju le globoko dihala. Vedela je, da bodo z dnem njeni žarki ugasnili in bila je žalostna. A v tem je zaslišala slaboten dekličin glas, ki je klical mamó. Vzradoščena je močnejše zasvetila in čakala, da je deklica je vprašala mamó: »Kakšno oblekico ji bova nadedli danes?« Mama se je veselo nasmejala in lučko prekrila z ruto, poslikano z drevesom in vejami, na katerih so sedeli ptički, ki so takoj, ko so se dotaknili sten in stropa, veselo zažvrgoleli v mnogoterih barvah.

Medtem ko je pospravljala in čistila kopalnico, je deklici naročila, naj nariše risbo, ki jo bosta potem obesili na omarico in bo krasila kuhinjo. Posadila jo je za mizo, pregrnjeno s polami časopisnega papirja, pred njo položila velik risalni list in barvice in se lotila čiščenja. Vsake toliko se je za trenutek ustavila in prisluhnila tišini, ki je prihajala iz kuhinje. Bila je

zadovoljna s seboj, še bolj z uspešno metodo, ki jo je tokrat izkoristila za to, da je lahko hitro in temeljito opravila svoje delo. Nasmehnila se je, srečna, da ji je tokrat uspelo pospraviti in pomiti celo kuhinjo in ne le to, zdaj je že v kopalnici, njena punčka pa še vedno neumorno riše. In to, da rada preliva svojo domišljijo na papir, je uspešno izkoristila, in zato lahko uspešno čisti. Pokukala je v predsobo, saj se ji je zdela tišina le predolga. Zaslišala je lahčeno, tihotno tekanje, ki je prihajalo iz kuhinje. Sezula je copate in po prstih odšla do vrat, kjer bo zagotovo zagledala deklico pri mizi, kako vihti velik čopič. In res je opazila malo slikarko, ki je stoje ob mizi pomakala čopič v nastavljeno barvo. Bila je tako zatopljena v svoje početje, da mame ni opazila. Spet je odstopicljala nekam iz njenega vidnega polja in od tam se je slišalo le njeno mirno poglobljeno dihanje. Vedela je, da mora pokukati za vrata, kjer so bile snežno bele omarice, ki jih je malo pred tem očistila. Čisto narahlo, prav po konicah prstov je zdrsnila do roba, se nagnila ter pogledala za vrata in kot vkopana ostrmela. Prej tako bleščeče omarice so bile prekrite z mavričnimi barvami. Žarele so v sončnem zahodu, ki ga spreletavajo ptički, in v rumenih poljih žita, s hiškami, posejanimi po hribčkih in dolinah, ob vodi čisto pri dnu so se igrali otroci in kužki in muce, po tleh se je cedila odtečena barva. V tem se je malčica obrnila in z žarom v očeh in ponosom na obrazu navdušeno izjavila: »Poglej mamica, zdaj naše omare niso več tako grde, tako dolgočasne, zdaj ti ne bo potrebno lepiti mojih risbic samo na eno omaro!« Nasmehnila se ji je, jo privila v objem in jo prekrila s poljubi. Ni ji bilo žal, da je ponovno pomivala tla, ni bila užaljena, ker so omare spremenile podobo, ne, takšne so ostale skoraj do novega leta, ko sta skupaj narisali na belo podlago vse zimske radosti, ki sta jih želeli početi skupaj, zunaj na snegu ali v zavetju toplega doma.

BOGASTVO

Skrušena je ždela za mizo. Pole popisanega papirja so jo bodle v oči. Bile so tako ostre, tako brez topline, tako brezsrčne. Premišljevala je o tistih lepih trenutkih, ko je z enim otrokom v naročju, z drugim, lovečim jo za plašč, tekla proti dolini, da ujamejo avtobus. Veselili so se novega dne, otroka bosta v vrtcu na toplem, varnem, in nahranjena doživela toliko novega, ona bo za strojem v tovarni hitela preseči normo. Vsak *soud* se je poznal. Popoldne so srečni počasi pešačili domov, otroka sta capljala za njo, saj je v rokah držala vreče z nakupljenim. Smejali so se, opazovali letečo, krakajočo vrano nad seboj, se izogibali snežnim zameutom, občudovali mehke mačice spomladi, rdeči mak poleti, listje, ki je z burjo vihralo bog vdi kam. Bili so srečni. Živelci so skromno, a vendar sta dokončala šole, kot je imela navado reči. Upokojena je, a skromna pokojnina ji ne zadošča, hiša razpada, popraviti bi jo bilo treba. Prosila bi otroka, a kaj ko sta s svojima družinama kljub šolam brez kruha, obupno iščeta delo, se zaposlita kjerkoli, pristajata na nemogoče pogoje, a znova in znova ostajata z luknjo v žepu. Zato se je obrnila tja, kamor je upala, da jo bodo razumeli, ji pomagali, jo cenili, ker je vedno pridno delala, bolniških ni poznala, če je bilo rečeno je delala nadure, ničemur se ni izogibala, a zdaj nima dovolj niti za svoje skromno življenje. Z globokim vzdihom in solznimi očmi se je ozrla v papirje, kjer je pisalo, da je bogata, saj ima njive in gozd in pokojnino! Še

enkrat je vzdihnila in počasi zložila papirje na kup in pomislila, da je ta država šla pa res v *remengo*.

Filip se je nemirno presedel na stolu. Njegova naslednja stranka zamuja že celih 22 sekund. Kako pa naj pošten človek vodi pošten posel, če ljudje niti točni niso več? S prsti je pobobnal po mizi in pogled vrgel na digitalno uro nad vrati. Kazala je 15:00:31. Višek je pač višek. Z očmi je begal po monitorjih, ki bodo ostali prazni, vse dokler se zamudnik ne prikaže. Za trenutek je ošvrknil uro, ki je bila usklajena s centralno uro. 15:01:22. Začel je razmišljati o finančnih sankcijah, ki bi bile na mestu za tako nekorektnega človeka. Minuta zamude! Se ta človek sploh zaveda, kako zelo zelo dragocen je čas! Vsaka stotinka sekunde je vredna vsaj, vsaj ... Črn monitor. Še po dva prazna ekrana na vsaki strani. Filip je oboževal svoje delo. Neskončno zanimivo mu je bilo opazovati druge ljudi, kaj čutijo. Neusmiljena ura ni hotela nehati teči 15:03:11. Lepše povedano, stranka je bila res brezsravno pozna. Odprl je predalnik s kartotekami strank in poiskal ime Hitrec. Odprl je mapo in se nemalo začudil, ko je uvidel, da je notri samo en bel list, na njem pa zapisan priimek ter čas predviden za seanso, s tajnikovim pripisom, da so vsi potrebni programi na aparatu že naloženi. Niti pristopne ankete ni. Že je hotel poklicati svojega tajnika, ko se je spomnil, da je že zdavnaj odbila tri in da je na malici. Kot po navadi ni nikjer nikogar, ko ga zares potrebuješ. 15:04:43. Iz pristopne ankete je načeloma dobil vsaj osnovno idejo o željah klienta, kaj zaboga pa naj počne s praznim listom. Hitrec, ki zamuja, je pomislil. Ironija pa taka. Pogled mu je ušel na nadzorno ploščo in njene neštete tastature. 15:05:02. Oh, kako si je želel, da bo čimprej nekoga stlačil v gel komoro. Tisto vznemirjenje, ko so zasikala vrata, in se je na enem od monitorjev prikazala slika, ki jo je občutil klient. 15:06:02. Trkanje. Skozi vrata je vstopila blondinka srednjih let zelo prijetnega videza in se hitela opravičevati: »Oprostite, gospod Filip Prikaznik za mojo res grozno zamudo!!« Navrgla je nasmeh, ki ga je popolnoma razorožil. »Hitrec, predvidevam,« je zmedeno odvrnil, »Vaša zamuda je Vam v škodo, ne meni. Vaša seansa bo pač krajša.« Spet je poblisnila z nasmehom stoterih sonc in rekla: »Saj, ravno zato gre. Nočem, da je krajša, želela bi, da je neskončno dolga. Danes sem Vaša zadnja stranka, kajne?« Oči je uperila v uro na zapestju, ki je kazala 15:07:17. »V vsakem primeru zaključim z delom ob 16:00:00. Ne razumem, kaj pa bi želela doživeti?« Še en nasmeh, ki bi zaslužnil še kamen, pospremljen z besedami: »Pripravljena sem plačati, kolikor je potrebno, res. Vas lepo prosim, da sprostite Vaš urnik za naslednje tri tedne.« »TRI TEDNE,« je vzkliknil, »pa se zavedate, koliko Vas bo to stalo, koliko dragocenega časa je to?« »Filip, saj Vam lahko tako rečem ne? Sem izumiteljica in glavna oskrbnica centralnega časomera. Na mojem računu je toliko sredstev, da jih Vi ne morete izprazniti, če bi mi zaračunali za tri življenja doživetij.« Njen nasmeh ga je omehčal, vdal se je rekoč: »Že prav, že prav. Vendar me res zanima, kaj bi radi doživeli?« Pogled mu je za tren ušel na uro, ki je kazala 15:08:45. »In zakaj? Saj Veste, državni zakoni.« Na odgovor je moral počakati nekaj momentov. »Želim biti zrno peska na obali, tam, kjer se srečajo kopno, morje in zrak.« V smrtni grozi je zašepetal: »To je vendar prepovedano, nikjer nobene ure.« Ošinila ga je s pogledom ter se mu še enkrat nasmehnila. Iz navade je pogledal na uro.

15:09:15. Tišina mu je dala vedeti, da Gospa Hitrec misli resno. Nadaljeval je: »Gel v komori Vas bo vzdrževal samo deset dni. Potem, potem ...« Zastal mu je dih, ko se je zavedel, kaj se dogaja. »Sprogramirajte aparaturo, da bo avtomatično prenesla potrebna sredstva iz mojega na Vaš račun. Malce sem že neučakana. Bi lahko začela, prosim?« Preden je lahko kakorkoli reagiral, je Gospa Hitrec odšla v komoro, se zprla vanjo in stisnila gumb, ki je nadziral dotok gela. Filip je lahko le nemočno opazoval. Monitorji so se prižgali, leva dva sta prikazovala strankine življenske znake in možgansko valovanje, desna dva delovanje aparature in stanje gela. Na sredinskem pa se je videlo prelepo peščeno obalo. Morje, ki jo je obdajalo je prehajalo iz svetlo modre v temnejšo, bolj kot se je približevalo horizontu. Odsevalo je oblake. Valovi so se lesketali. Obala se je zdela neskončna, na eni strani obdana z morjem, na drugi s palmovim gozdom. Ves pesek se je svetil, eno zrnce pa je posebno žarelo. Po tem je vedel, da je to Hitrečeva. Z nelagodjem je ugotovil, da ni preveril časa že vsaj ... oh, groza, 15:12:59! Preletel je monitorje za nadzor aparature, gela njenih življenskih znakov in možganskega valovanja. Le ta je nakozoval, da Gospa Hitrec občuti neizmerno spokojnost in srečo.

Sonce jo je prijetno grelo. V intervalih so vanjo zadevali valovi in jo preobračali, premetavali in prenašali. Vsakič znova jo je sila vode presenetila. Tako močna in tako nežna. Tisti trenutek breztežnosti, ko jo je val objel, povzdignil in spet spustil iz svojega objema. Znova in znova. Vsako mesto, kamor jo je voda odložila, je bilo občutiti malo drugače. Zrna peska različnih oblik, različne temperature, na drugih nivojih. Vsakič znova drugačno doživetje, vedno znova zanimivo. Postopoma je toplota sonca medlela in naenkrat ugasnila. Nadomestil jo je hladen sij zvezd. Morje je valovalo manj intenzivno, spokojneje. Nemalo se je prestrašila, ko je začutila, da se nekaj plazi čeznjo. Potem pa je začela uživati v tem novem občutku. Luskasta koža je polzela čez njo in jo prijetno ščegetala. Nenadoma je vanjo sunkovito butnil močan val. In spet. In spet. Postopoma ji je postajalo vse topleje. Sonce jo je začelo greti s polno močjo. Valovi so butali vanjo. Še vedno je bilo vroče, vendar ni več čutila žarkov. Začutila je drobne dežne kapljice, kako padajo nanjo. Božale so jo. Nato pa so postajale vse intenzivnejše, skoraj boleče. Ohladilo se je. Valovi niso več butali vanjo. Vzdignil se je močan veter in jo ponesel v zrak. Nepopisen užitek. Pod sabo je čutila le močan zrak. Vsake toliko je vanjo zadelo drugo zrno peska. Poplesavala je po zraku. Nato pa sunkovito padla na tla. Spet so vanjo butali valovi. Na sebi je spet začutila hladen sij zvezd. Cikli so se ponavljali v nedogled. Bila je. Samo to.

Na poročilih so poročali o tragičnem samomoru nadzornika aparature za doživetja, ki je s svojim dejanjem pustil v napravi umreti izumiteljico centralnega časomera. Niso pa poročali o poslovilnem listku, na katerem je pisalo: »Tudi sam želim občutiti neomejeno srečo brezčasnosti.«

Modrikasta bleščeča svetloba mu je preprečevala, da bi izostril pogled. Niti premakniti se ni mogel. Nizkofrekvenčno brnenje, kot predenje mačke, samo oddaljeno se je zdelo. Kje je bil? Z vso močjo, ki jo je premogel, je poizkusil osvoboditi desno zapestje, povsem brez uspeha. Glavo je obrnil na desno in nato še na levo, navzgor in navzdol. Vsaj ta milost. Modrikasta svetloba je za trenutek zamigotala in se vrnila s še večjo jakostjo. Oči so ga začenjale boleli, zato jih je zaprl. Kje se je nahajal? Kaj se mu je dogajalo? Začutil je, da mu od temena po levi strani vratu čez ramo do mednožja segajo nekakšne cevke. Po celotni hrbtne strani telesa je čutil mrežasto podlago, ki sicer ni bila mehka, trda pa tudi ne, vendar čvrsta. Brnenje je postajalo globlje in glasnejše. Zavedel se je, da že čez zaprte veke čuti bolečo modro svetlobo, postajala je neznosna. S povečano grozo se je ovedel še vonja, neopisljivega, najboljši približek bi bil vonj bukovega gozda po dežju, po katerem je šla cela divizija tankov na kurilno olje. Spet je pomigal z glavo, zelo sunkovito, da bi ugotovil točno, od kje do kam segajo cevčice po njegovem telesu. V svojo nepopisno grozo je ugotovil, ne samo, da mu segajo po vratu, ampak da so zavrtane v lobanjo, tik nad začetkom lasišča. Oddaljeno brnenje se je umirilo, malce potihnilo. Kako je prišel sem, kje sploh je, ZAKAJ se mu to dogaja? Naenkrat se je z rahlim šumom začela podlaga premikati. Iz vodoravnega položaja se je počasi počasi spremenjal naklon proti navpičnemu in se ustavil malo pred tem, ko je imel glavo skoraj pokonci. Teža njegovega telesa ga je vlekla navzdol, ko je naenkrat začutil, kako se okoli njegovih gležnjev, zapestij, nad kolena, pod komolci in pod pazduhami zategujejo mrežaste sponje. Levo za njim, na nedoločljivi razdalji, je nekaj zasikalo, zaslišal je nekašno ritmično škrebljanje, ki se je približevalo iz smeri sikanja. Skoraj s ponosom je ugotovil, da so to lahko samo koraki. Prihajali so vse bližje in bližje. Modra svetloba je zabrlela, ugasnila, nato pa spet zasvetila s podvojeno jakostjo in ga začela žgati prav v možgane. Škrabljanje je pripotovalo tik do nje, okoli nog do njegovega desnega boka in se tam ustavilo. Nekaj hladnega se je dotaknilo njegove roke in ... in.. in namestilo nad njegovim zapestjem predmet, ki ni bil ne hladen ne topel. Bil je hrapav kot drevesno lubje. Zaslišal je visoke pretrgane cvileče piske, šelestenje in šuštenje in kot v odgovor dva kratka cvileža približno od tam, kjer je bilo prej slišati sikanje. Bleščeča modra luč je dosegla nove višave in začela širiti bolečino po njegovem celem telesu. Kje je? Kaj ima na roki? S čim je zvezan? Kdo oziroma kaj se ga je dotaknilo? ZAKAJ se mu to dogaja? Ni več zdržal nepopisne groze.

Naenkrat ga je obdajala samo še prijetna topla tema.

Modra svetloba. »Ne spet!« »Krasno, zavedel se je!« »Kje sem, ka...« »Ni pomembno, čuti!!« Začutil je, kako so se cevčice na temenu zarile globlje. Zbolele so ga oči in na na čelu, bolje rečeno na notranji strani, v glavi, je zagledal podobo planeta. Videl je okrašt satelit z obroči in tri sonca, dve sta še komaj žareli v medli rdeči svetlobi. Kontinenti so bili sivkasti, prepredeni z globokimi kraterji kot od kakšnega orožja, visoko v ozračju pa so bili rdeči in rumeni oblaki, ki so se bojevali med seboj za prostor. Na površju je bilo videti ostanke mest.

Zdelo se je, da celoten planet dobesedno razpada. Podoba je izginila, zamenjala jo je nova. Čutil je, da gleda isti planet, samo da so bili kontinenti zeleni, obdani z neskončno modrino. Sivine je bilo zelo malo, mogoče visokogorje. Zelenilo so pretrgala samo območja poselitve, mesta, ki so dajala občutek, da dihajo s planetom. Prepredena so bila z vodotoki in zelenimi površinami. Nebo je bilo azurno, prepredeno sem in tja z belimi oblaki. Satelit se je kopal v topli rumeni svetlobi vseh treh sonc. Celoten planet je pokal po šivih od življenja. »Kaj, zakaj, ka...« »Ni pomembno. Videl si, kaj je. Videl si, kaj bi lahko bilo. Uči se iz naših napak. Zdaj te bomo poslali domov.«

Odprl je oči. Ob postelji je stala na nočni omarici njegova budilka.

Prijazen bo do sosede. Ločeval bo odpadke.

SENSEI YOROKOBI

Rojstnodnevna zabava je potekala povsem običajno ... Dekleta so močnejšemu spolu znova in znova natakala skodelice sakeja, se prijazno nasmihala, se hihitala ob neokusnih šalah. Čeprav je bila slavljenka Miko, še zdaleč ni bila v centru pozornosti. Pravzaprav je ni nihče niti povprašal po tem, kaj bi ona želela početi. V kotu na mizici je stal kar zajeten kup daril, iz katerega je izstopala glomazna škatla, zavita v rižev papir marelične barve. Sodelavec, ki je stal najbližje Miko je prav nesramno srkal sake in med smehom razlagal svojemu kolegu: »Kaj je pa še hotela, saj sem ji vendar pred celo družino podaril zapestnico za obletnico ... vendar, ne, ne to ni bilo dovolj ... Še poudaril sem, da simbolizira najino ljubezen ... Ampak ne, ko sva bila sama, mi je očitala, da bi ji bilo ljubše, ko bi ji izkazoval spoštovanje s tem, da bi je ne imel samo za predmet, ki ga vzameš iz omare, da se zadovoljiš ...« Miko je šlo kar na bruhanje. Sicer so jo vzgajali, da mora biti svojemu moškemu, ki ga sicer ni imela, vedno na uslugo, razpoložljiva in v pomoč, ampak zakaj je bila potem v vseh svojih dosedanjih zvezah tako nesrečna, tako neuslišana?

Previdno je odvijala darila, eno za drugim in se ni kaj preveč navduševala že nad sedmim čajnikom, tretjimi ornamentnimi palčkami in podobno navlako, ki samo jemlje prostor. Največjo škatlo je namenoma hranila za konec. Kaj tako velikega je lahko le ponaredek kipa leva iz obdobja dinastije Murakami ali pa kakšna podobna krama. Ko se je le pretolkla čez vse čajnike in oljenke se je posvetila škatli.

Že posvetilo jo je šokiralo. Ni bilo spisano v pismenkah. Ni bilo niti natisnjeno. Iluminiscentni simboli so se preivali iz rumene v oranžno, rdečo in nato v vijolično, modro, zeleno in

nato spet v rumeno. Sprva simbolov ni niti prepoznala, kaj šele, da bi jih razumela. Zamižala je in obupano stresla z glavo, odprla oči in naenkrat razumela pomen simbolov:

"Izbrana si bila, da prestopiš meje svojega telesa, svoje zavesti. Vse najboljše za rojstni dan!"

Le od koga je bilo darilo, kaj je notri? Hlastno je strgala papir in odprla škatlo. Ko je zagledala, kaj je notri, je oči le še bolj izbuljila. Ker Miko ni vedela ali sanja, se je uščipnila. Njeno začudenje se je samo povečalo, ko je ugotovila, da je budna. V škatli je bila človeku podobna lutka. Ne kaj preveč previdno jo je potegnila ven, položila na stol ob mizici in razprostrla ude, tako da je lutka izgledala, kot bi sproščeno sedela na stolu. Zazrla se je v zaprte veke in odskočila, ko so se odprle. Modre oči so se zazrle naravnost v njene kostanjeve, razprle so se ustnice in iz njih so se izvile besede: »Pozdravljena Miko, kako se počutiš?« Miko se je stisnila ob pregradno steno in iz sebe spravila grgrajoče zvoke. Lutka je nadaljevala: »Moje ime je Yorokobi, ne boj se. Zaupaj mi.« Še nekaj grlenih zvokov, zato je lutka nadaljevala: »Sprosti, se, ne bom naredil ničesar, kar ne želiš.« Miko ni vedela, kaj naj sama s sabo. Globoko je dihala in čakala, kaj bo. Pobegniti ni mogla nikamor, če bi tekla na policijo pa ji tako ne bi nihče verjel. Lutka jo je nežno pogledala, se nasmehnila in iztegnila roko z odprto dlanjo proti njej. Ker Miko res ni vedela, kaj naj, je položila svojo dlan v lutkino in dahnila: »Yorokobi ...«

Yorokobi se ji je spet nasmehnil in prav nežno šel s palcem po obrisu njene čeljusti. Miko je vzdihnila od ugodja in mu vrnila nasmeh. Ni ravno razumela, kaj se dogaja, vendar je uživala. Dlani je stiskala v pesti. Ob tem, ko je Yorokobijeva roka šla po njenem vratu navzgor in končala na vrhu temena ter stisnila njene lase v pest, se je Miko razpotegnila po zofi v malo bolj udoben položaj. Druga roka je zdrsnila po vratu navzdol in jo božala tik nad prsmi. Mikino dihanje se je pospešilo. Upala je, da bo zapestje šlo še nižje ... Kot bi ji bral misli, je Yorokobi dejal: »Ti samo uživaj!« in z drugo roko polzel po njeni hrbtenici do njene ritnice in jo močno stisnil. Miko je od šoka in trpečega užitka kriknila, vendar ji Yorokobi ni naklonil trenutka, da bi si opomogla, druga roka je že nežno grabila njene prsi, prsti so se poigrali z njenimi bradavičkami, dlan je z ritnice potovala do bokov, kazalec je nežno drsel čez boke, od enega do drugega, tik nad linijo sramne kosti. Miko je vzdihovala, izmenično mižala in opazovala, kje se nahajata roki. Še nikoli ni občutila česa takšnega. Yorokobijeva roka je odpotovala čez trebuh preko popka do notranje strani njenega stegna in tam grabila razgreto meso. Od nje se je kar cedilo. Iz čiste navade je vprašala: »Kaj bi mi ga dal notri?« Yorokobi je mirno odgovoril: »Ne, ne, za TVOJ užitek bova poskrbela.« Miko se je začela tresti od pričakovanja. Yorokobi se je sunkovito obrnil in spet ponovil: »Ti samo uživaj,« in jo začel lizati in sesati med nogama. Tako nežno ... Pa tako intenzivno ... Mikino dihanje se je še poglobilo. Začela je ječati od užitka. Ščemenje med nogama se je stopnjevalo. Grabiti so jo začeli krči. Močnejši in močnejš. Hrbtenica se ji je napela kot struna. Ves svet je izginjal. Obstajal je samo še prijeten topel občutek, ki se je stopnjeval. Naenkrat je vse izginilo. V njeni glavi je zaigrala neslišna melodija, ki jo je navdajala z upanjem, jo polnila z ljubeznijo in ji prinašala olajšanje.

Pogledala je raztrgan marelični papir, ki je ležal vse naokrog mize. Obupano je pogledala Yorokobija, ki ni več kazal nobenih znakov življenja. Stresla ga je in nič. Še enkrat je pogledala posvetilo. Sprva spet ni mogla razbrati pomena čudnih simbolov. Nato pa so se pred njenimi očmi začeli spreminjati, dobivati novo obliko in pomen: »Če želiš, si dobrodošla na našem svetu, kjer se tako obnašajo tudi resnični ljudje.«

ČEBOTI OZ. OBŽALOVANJE

Starca sta sedela vsak na svoji strani mize in zdolgočaseno prežvekovala vsak svojo rezino hranil. Za njima je halogenska stena prikazovala pragozd, sredi katerega je med kamni, poraščenimi z mahom tekla rečica in se sem in tja v majhnih slapkih prelivala v tolmunčke. Nad njima je brnela neonska luč. Na drugi strani menze je bilo čez mat šipo videti laboratorij za pridelovanje kisika in prehrane, ki so mu po domače rekli kar farma. Čez odprta vrata se je iz hodnika slišalo standardne zvoke; odpiranje in zapiranje električnih vrat, ne kaj preveč razburljive pogovore prebivalcev zaklonišča in stalno prisotno zavijanje zraka, ki ga je vleklo po neskončno dolgih hodnikih. Zvoke prežvekovanja je pretrgal starec, ki je imel precej dolgo brado: »Pa se spomniš, Lojz, kako so bile včasih ženske lepo napravljene? Pa veter jim je privzdigoval kikle? Pa kako so se jim bluze lepile na život?« »Kaj se ne bi spomnil, lepi spomini so vse, kar mi je ostalo. Tukajšnjih babnic sem enostavno naveličan ... Vse v teh brezobličnih sivih kombinezonih ali belih haljah ... Neznosno!« mu je v odgovor vzkliknil Pepe. »Ja, res je bilo lepo včasih. Na travniku, med drevesi ... v dežju ... Hihi. Pa ptice v zraku, šelestenje listja ...«. Lojz se je grenko nasmehnil in pridal: »Pa kaj vse se je dalo na travnikih in drevesih početi ... sploh z ženskami, hahaha.« Pepe se je zarežal, nato pa se je hitro zresnil in rekel: »Enkrat sva se z mojo drago ulegla v travo, zrla v nebo, ko nenadoma začutim ostro bolečino, pičila me je čebela! Izbranka me je poljubila na mesto pika in vse je bilo boljše.« Pepe si je popravil naočnike in pogledal proti farmi. Če je človek dobro prisluhnil, je poleg ostalega *šundra* slišal bučanje *čebotov*. Le-ti so bile njegov izum, enostavno nepraktično je bilo s čopičem opráševati rastline. Z grenkobo je rekel: »Veš, Lojz, saj ne, da nisem ponosen na svoje *čebotke*, samo lepše bi živel, če bi lahko na verandi iz gugalnika opazoval zadnje čebele, ki letijo proti panju v soju sončnega zahoda ...«

TOMAŽ MAHKOVIC

OD BOGA POSLAN

Nekega dne, ko je bleščava ožarjala celotno Neskončnost, je gospod Bog vstopil skozi svetlikajočo se, megličasto tenjo v Nebesa in se precej zagledal v – poleg vratarja Petra – sredi beline stoječega Tomaža, ki je deloval ves izgubljen kakor packa črnila na listu papirja.

- Ja, kaj za vraga pa ti tu počenjaš? ga je začudeno pobaral.

- O... o... o... o... oprosti O...! Oprosti, Oče, je jecljaje izdaval Tomaž, mečkajoč svoj slamnik v prepotenih rokah.

- Jaz nisem nikogaršnji oče, se je zadril gospod Bog, jaz sem le bog!

- O... o... o... o... o...oprosti O...! Oprosti Bog! Vendar – nisem mogel več vzdržati.

- Kaj? Praviš, da nisi mogel vzdržati? O, ti kreten, ti! Ti ne dojemaš, da sem zate ustvaril veselja in razne svetove, Mlečno cesto in Zemljo z vso njeno večmilijarndo zgodovino, ljudi, moške in ženske, otroke, rojevanje, smrt, rastline, živali, dobro, slabo, vseselje, jezo, žalost, bes, dvom, zaupanje, politiko, umetnost, vero, znanost, bedo, blagostanje, ljubezen, sovraštvo in in in ... in kaj naj bi ti našteval?! In vse to le zate! Da bi dojel, da bi se ti ovedel! Toda ne! Toda ne, ti ...ti...! Ti ne dojemaš! Kreten! Pojdi nekam, sam veš, kam!

Ko se je končno čez neskončno dolg trenutek polegel božji srd, ko je grmenje božjega glasu že preminilo v lahen šumot, ko so se Nebesa prenehala tresti in ko gospoda Boga že zdavnaj ni bilo več v bližini, je Tomaž še nekaj časa mencal na mestu, živčno mečkajoč klobuk, da je postajal bolj podoben kravjemu prežveku kakor pokrivalu, zatem pa se je povešenih oči, počasi, brez naglice, obrnil ter ves poklapan stopil proti vratom z napisom Pekel. Vedel je, kaj mu sledi, šok terapija pri dr. Hudiču, kajti tja ga je poslal Bog.

Poslal ga je k Hudiču.

In Tomaž je kar odšel.

PO BOŽJE

Bil je bog.

Bil je kovačev sin in nekega lepega dne je bil udaril z očetovim kladivom po kosu žarečega železa v očetovi kovačnici. Iz jeze in dolgočasja je udaril, udaril po žarečem železu in s tem sprožil snop isker, ki ga bogovi preprosto imenujejo veselje, in v eni izmed isker je v enem izmed miriade atomov, ko si sestavni del le-teh modra kroglica, in na njej je nekje bogu za hrbtom Pepi Kovač, ki je kovač in ki je ravnokar že v drugo preklel vse bogove, da ne bi katerega po pomoti izpustil, kajti ko je s kleščami vzel iz vignja žareče železo in udaril s težkim kovaškim kladivom po njem, je sprožil snop isker, ki mu je zasmodil levo roko, da je vsa pordečela.

A v eni izmed isker tega snopa je v enem izmed miriade atomov, ki so sestavni del le-teh, modri planet, na katerem se nekemu, bolj obubožanemu kot ubogemu, od bogov in ljudi pozabljenemu bohemu zaradi zvenenja v glavi zazdi, da mu je glava kovačnica, kjer nek norec udarja po nakovalu in se mu zaiskri nekaj nenavadnega, ko da bi kovač udaril po žarečem železu in sprožil snop isker, ki jih pesniki imenujejo kresnice in zazdi se mu, da je nekje bog in da je bog mogoče kovač. In ker je bil slučajno kovačev sin, se je zamislil in ...

... bil je bog.

AFORIZMI

- ☞ Vsega imam zadosti! – Hočem več!
- ☞ Stik razredov: lačni in prenažrti se gledata preko ekrana.
- ☞ Četudi ni vse res, kar govori vlada, je vse to resnično.
- ☞ Cezar Rimljanom: Deli in vladaj. Cerar Slovincem: Delaj in stradaj.

DOMAČIJSKE

(spodnjesavinjsko – vransko narečje)

PRESTAR

Tedi, ko sem te domu pospremu;
tedi si vsa trepetala;
mal si se mene, mal pa sebe bala.

Kušnt si se pstila, pol si mi pa zbežala.
Jes sem se pa dumu obrnu, pa ena žaba je zareglala,
zvezde so use zasjale pa usa trava je zadišala.

Še zmeri se vidma rada,
čeprou sm zdej jes prestr.

No, prej si bla pa ti premlada.

Smo mel pr hiš eno starejš teto.

No, sej ni bla tok zlo stara,
le nam utrokam se je zdel.

Pol so pa enga lepga dne
pršl en strici kravo kupovat,
se je pa teta tok lepo ublekla ku še nkol;
pa ja ne za u štaló? sm si mislu: bi blo škoda.
Pa so kr u hiš sedel,
pa handlál, pa handlál; pa se nkokr niso mogli zment,
jedl pa pil so pa tok, da se mi je kr čudn zdel,
pa tud ubnašal so se, ku de so ži vse zmejen,
teta je bla pa u lice rdeča ku gartroža.

Utroc smo pa zeval – nč nismo zastopl.

No, pa ni minil mesnc dni,
se je pa teta selila čist k tadrug hiš.

Še zdej je tm – pa še kr ne zastopm.

ZIDARSKA

Zutri smo se neki cajta drug drujga vkup jeskal;
pol smo šli na kafe z visoko peto; pol pa na gradbiše.
Pol smo pa delal, de nam je kr ud jajc kaplal;
pupil smo pa tud use, kr so nam prnesl.
Tej du desete zvečer smo punavad rintal,
pol smo šli pa pit, pa smo zafrokal use kar smo zaslužl;
de smo drug dan spet lohk ponavlal.
Vmes smo sevede še kej pušvasal, pa kej skupal,
pa kake stare kulavte gor pa dol tišal,
jih sesipal, pa spet pupravlal.

Puzim smo pa prasce klal, pa na ohcetiš špilal.
Par let se je to ulekl, pol me je pa minil;
vs pregaran pa prepit sm se navelču.

Zdej me majo pa za lenuha.

No ja, mal je pa tud res.

Tedi so ble planinske kočē res planinske kočē
in ne gostilne pa hoteli.
In oskrbniki so bli tedi še oskrbniki in ne gostilničarji kokr zdej.

Tedi smo bli gor iz različnih partij skup zmeštran,
pa smo usak iz svojga rukzaka košto na mizo dal,
pa smo skup jedl pa pil in se je ena harmonka najdla
pa smo kr u gojzrjih plesal, de se je cela kočā tresla.
Kasn zvečer smo šli pa v skupna ležiša leč.

Ku je vsa družna puspala, je tvoj pob ub teb na en stran spal,
jes sm pa na tadrug puslušū kok dihaš razgreta. Pa te vohu.
Pol sem ti pa, kokr slučajn, u spaj, čez hrbet, roko na jošk puložū.
Utrplna si – jes pa tud. Vs trd sm te božat začel in gnetit ku testo,
neč ni blo videt, da bi blo kej narobe, pa sm šou z roko nižī.

Pol sma pa kr tok leže kokr sma bla – z boka,
trikrat tisto noč, čist pučas migala pa kolkr se je le dal tih.
Use kar si dosegla z zobmi, razn svojga deca;
še mene – use si razgrizla, de bi ja ne zaupila.
Vs mastn, ko de bi plakate limu, sm zaspau.

Zutri pa ...
Tok, ku se ži zvečer nisma,
se tud zutri nisma puznala.

Največi greh je mende na gori to,
de puzabš, de gor ni greha.

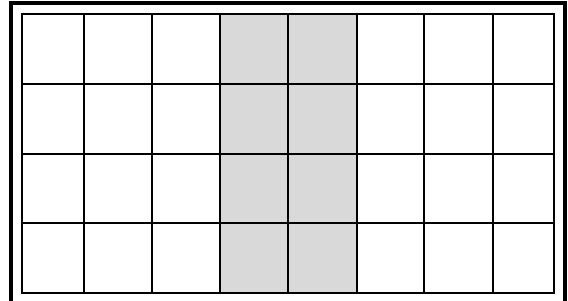
Midva nisma puzabla.

Se prau
... nisma grešila.

ENIGMA

MINI SIMETRIČNA SKRITA KRIŽANKA

Skrita križanka je sestavljena kot navadna klasična križanka, z (ponavadi) nesimetrično razporeditvijo črnih polj. Razlika je v njeni predstavitvi, saj ima reševalec na razpolago le prazno mrežo, oštevilčena polja in črni kvadrati pa so skriti. Pravilo je, da se reševanja vedno lotimo v zgornjem levem kotu, kamor brez zadrege lahko vpišemo številko 1. Iz tega polja izhajata prva vodoravna in prva navpična beseda. Če ima prva vodoravna beseda, denimo, 8 črk, potem lahko v sosednje kvadratke, desno od enice, vpišemo še številke 2, 3, 4, 5, 6, 7 in 8, zatem pa sledi črno polje. Prvih osem kvadratkov je oštevilčenih zato, ker iz vsake črke prve vodoravne besede izhaja po ena navpična beseda.

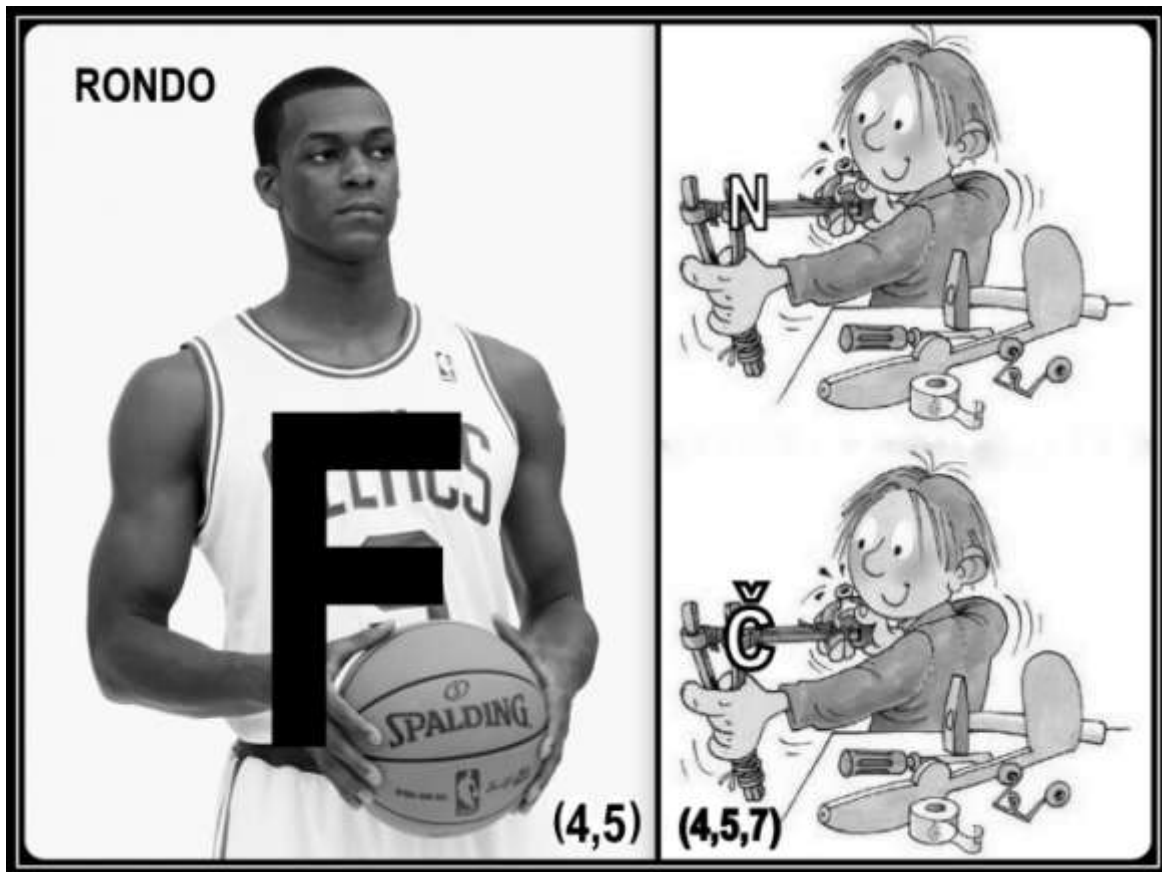
V tej križanki sta samo dve črni polji. Vodoravno 1 prebivalec Alžirije **8** mejni prehod z Madžarsko v občini Lendava **10** red morskih vrtničarjev (*Alleocoela*) **11** po abecednem redu urejen seznam naslovov **Navpično 1** računalniški visokonivojski programski jezik; tudi mesto v Bački **2** ime španske filmske igralka, pevke in plesalke flamenka Flores (1925 – 1995) **3** ledena obloga na drevju **4** ime in **5** priimek člana študijskega krožka Zgodbarnica **6** britanski slikar, portretist (Reginald Grenville, 1876 – 1941) **7** poljska zgodovinarica (Alina, r. 1953) **9** mlečni izdelek

DOPOLNJEVANKA

V spodnjih dveh vrsticah na črtice z ustreznimi črkami dopolnite že vpisane črke tako, da dobite dvakrat ime in priimek, kot ju zahtevata spodnja opisa. Ob pravilni rešitvi vam bodo dodatno vpisane črke dale brane po vrsti še enkrat ime in priimek. In sicer članice študijskega krožka Zgodbarnica.

1 ime in priimek francoskega pevca, skladatelja in tekstopisca, s pravim imenom Jean Andre Jacques Brun (1921 – 2003) **2** ime in priimek italijanske smučarske tekačice (r. 1967)

J E _ _ _ _ **C**
E _ _ _ _ **B O** _ _ _

ključ: 1,5; 5,1,1 geslo: 6, 7

Rebusoid je različica klasičnega rebusa, pri kateri ugotavljate, kaj predstavljata risbi. Črke na pojmihi so kot nekakšna imena. Npr.: Rondo F, F Rondo, eF Rondo ali Rondo eF (čeprav v gornjem primeru iščete ime športnika, priimek je vpisan zaradi olajševanja reševanja). Zatem pa odvezemite črke, ki jih nakazujejo številke v oklepaju in jih po vrstnem redu, kot ste jih odvzeli, prestavite na konec vsakega pojma posebej. Ko to končate, le še vse skupaj preberete in pred vami bo znana oseba z imenom in priimkom. Za dodatno olajšanje reševanja sta vam podana tudi ključ, ki nakazuje iz koliko črk je sestavljen posamezen element uganke, in geslo, ki kaže koliko črk je v posamezni besedi rešitve.

POVRATNA ENACBA

$$A + B + C = X$$

A japonska letalska družba; tudi zavist, zloba (vzhodnještajersko) **B** daljše časovno obdobje, vek, era **C** hudič, zlodej, vrag **X** ime in priimek članice študijskega krožka Zgodbarnica (prebrano nazaj). **Opomba:** bodite pozorni na sumnik.

Pri razanagramiranju premečete črke vsake besede (samostalnika ali uveljavljene besedne zveze) tako, da dobite novo besedo, ki pa ni nujno samostalnik, temveč je lahko beseda katerekoli besedne zvrsti, le da skupaj s preostalimi, po vrstnem redu, kot so zapisane, tvori neko misel, rek ipd. V tem primeru **naslov pesniške zbirke** znane poetese.

TEP neumnež, tepec,
TIMUN kolesarski klub iz Splita (Hrvška),
STALNI ZOB naslednik mlečnega zoba

REŠITVE UGANK IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Str. 59 SPREMENJENKE: 1 svečka/srečka, 2 lačnik/Gačnik, 3 Katica/krtica, 4 Rodica/rožica, 5 pipček/pepček, 6 umitje/ulitje, 7 tunika/tunjka; **Vladimir Grželj**. ENAČBA: net, Aver, Gan; **Neta Vergan**. REBUS: Z – lata, cer, gol; **Zlata Cergol**. ODVZEMNI ANAGRAM V STAVKU: **Jerica Strle**. DOPOLNJEVANKA: iredenta, naštetje, tematika, Bernarda, garantka; **Irena Štembergar**. Str. 60 NAPREJ IN NAZAJ: 1 gozdarica/izgradnja, 2 brljavost/kravajček, 3 kolesnica/Ivan Sedej, 4 cinabarit/akvabatik, žlebičnik/Divčibare; **Darja Vesna Babič**. PRESKOK ČRKE: **Rafael Vončina**

Bilo je po Martinovem. Gosi so si oddahnile, kar pa ni veljalo za vile rojenice. Njihovo delo se je pravzaprav šele začelo, kajti na svet je prihajalo novo bitje. Da bo deklica, je bilo slutiti, vsaj glede na hitrost pomikanja proti izhodu. Vile so sicer šepetale: »Še pet minut, še pet minut,« vendar si je novorojenka mislila svoje. Vzela si bo čas in počakala, da bodo zagotovljeni zanjo vsi potrebni pogoji (svetloba, glasba, kadila in drobnocvetne vrtnice), da se sko-baca na svet. Vile bi ne bile vile, če ne bi znale brati misli in želja. »Zdaj imaš!« so vzklikale in upale, da niso kaj preslišale. Postavile so se v položaj in pričele čakati novorojenko. Ure so tekle, tekle, o njenem prihodu pa še vedno nič. Vile so zdavnaj že popile vse zaloge tekočin, se močno potile in skorajda pozabile, kaj čakajo. Iz lahkega dremeža jih je nenadoma zbudil glasen pok in glej ga, zlomka, s prevalom naprej in jelenčkovim skokom je prišla na svet drobna deklica. Malček je zadihala, spustila nekaj solz, kot se za punce spodobi, potem pa že začela iskati njej ljubo glasbo in ustrezna svetila. Deklica, Metka so jo poimenovali, je hitro rasla ob velikih količinah fižola in rožičih. Poleg pridobljene teže je s prehrano pridobila tudi zlato (da si bo lahko privoščila obleke, čevlje in podobno), kajti rožičeva semena so veljala kot mera za zlato (karat), ker vsa tehtajo enako. Tudi zanjo je veljalo kruha, vina in iger – še posebej slednjih se je vedno udeleževala, pa naj si bo v družbi fantov ali deklet. Vse to je pripomoglo k temu, da je zrasla v Metko, ki da bo baje nekoč, nekje vseč Štefanu. Deklič je veselo rasel in dočakal svoj prvi šolski dan. Kot vam je že znano, se pri njej vedno kaj posebnega dogaja. Tudi tokrat ni šlo brez zapletov, kajti po dolgih urah čakanja, v kateri razred bo vstopila, se ni zgodilo nič. Vile so jo namreč pozabile vpisati v šolo, ne vedoč, da jo bo ta spremljala tudi v zrelih letih. Pozneje so jo le umestile v sistem in jo pustile, da se je bistrila. Vmes so jo obhajale zvezdice slabosti. Takrat je odšla na plesno zabavo v bližnji gozd. Tam sta jo čakala volk na motorju in kos na skiroju ter mladenič s posebnimi sončnimi očali. Metka je v obleki regratovih lučk prišla na zabavo v spremstvu palčkov, ki so ves čas budno spremljali gibe svoje varovanke. Prostor za plesišče je bila posebna koliba, presvetljena z laserskimi žarki (še dobro, da je bil mladenič ustrezno opremljen). Kot je bilo slutiti, je mladenič Metko povabil na ples. Ob godbi gozdnih živali sta se vrtela pozno v noč. V nekem trenutku ju je tako zaneslo, da sta bila kot balon, pripet s tanko vrvico. Ampak tudi to je minilo, ju vrnilo v vsakdanjik. Naslednjega jutra se je junakinja večera ogledovala in že načrtovala nove lepotne prijeme, kajti njena frizura je še najbolj spominjala na rezance kislega zelja. Kljub vsemu gre Metka naprej, novim zmagam naproti. Lahko ji sledite, se ji noro režite, lahko jo prizemljite in ne nazadnje – lahko jo osvojite.

(ilirskobistriško narečje)

Blu je žje v prejšnjemi tisočletji. Nje samu, da so vile šeptale, še minute, ki so jeh odštevale so se trjsle ... Metka je še kr ratala. 'Ma kaj za enu bitje pa zdej misli prit na svjet?' so se spraševale. Mrt še ana pupka, ki ne buo taku neruodna ku je Metka. In rejs ... ta Minka je elegantnu, s stilm pršla na svejt. Pogljedla se je u špegu in zčnla zahtevat pozornost. Narprej je zeklicala mamu Rožo, de ji prnjese bluzo s karo vzorcem, krilu na zguonc in kaubojske škuornje. Potli je tela malu minještre brez klobase in punu soka. Mrt vm je čudnu, de je kr preskočila cejt dojenčku, ma naša Minka je bla pravu nesprutje starejše sjestre. Pr nji je šlu vse taku hitru, de se še zdej Chuck Norris hudu čudi. In prou uni dan, ku se je Chuck pjeljal u Postojno, je jmu GPS, ku mu je Minka pravla: »Zavil si levu in potli hitru djesno in zdej si žje pred bitejgo sz šulni. Sam ta bitejga sz šulni – ku de nej bla u Postojni, ma u Kuopri. Chuck je potli vsegljeh rjku, da je use nuovu, ona pa njemi, de ga verjtnu nej blu vre punu cajta pr njih (resnica pa je sploh ta, de se je Chuck zelu zmjedu in je biu dejansku u Kuopri, nje pa u Pustuojni, sam uan tega še dns ne vej). In tu še nej blu vse, zetu ki ceu cajt se mi je zdelu, de njegovo plavo katrcu vuozu drugi šofer. Ta avto nej vuozu po cejsti, ku drugi avti, ma nečkur po zraki. Na ti puoti so ble visječe smeti namejstu znaku (uni dan je mende hudu pihalu) in jih je mogu upoštevat. Taku je rdječa borša pomenla, de se ustavi, bela, da nej se sam odluoči, kuku bo ljeteu, pa magari če preleti čez ocean, ma prou vsegljeh je. In lih, ku je biu cajt južne, se ja ta svetska katrcu zmislna, de bi lhku kej prpravla ze jest. In taku je začnla iz rezervarja spuščat jejca, de jih je Metka lhku zložila in prpravla ze jest. Metka je zmjeran skrbela ze Minko. Potli je še kofetjera cmokinla čajnik, de je ta zafarbu in zavreu (hvala bogi, da se je tu nerdilu, de je lhku Minka zraven jejc kaj popila). Ku je Minka pojela, se je blu treba zčnt štimat ze pljs u Trnovmi. Metka se je oboukla v njeno narbuljšo vištaljo sz luč konjskiga rodiča in se čudla, kaj se, pr oštji, dogaja z Minko. Ta je bla žje u vesoljski opravi in ku je lih padou dež je imela marelo, ma spjt ne marelo sz ročajem in ruožcami, ma prau posjebnu, ku an nevidn plajšč, skrit u rokavi žje opisane vištalje. Taku so vska ne svuj nečin in u svoji vištalji šle na fešto. Metka, klasičnu peš od bloka, Minka pa ne avtopiloti u vesoljski ladji. Ne puojslji se je Metka vrtela sz Štefanm, Minka pa kut si verjtnu mislste, sz Chuckom. Sam ta pljes nej biu ne tlejh – biu je u zraki med vesoljskimi ladjami in barkami in tem. No, vsku tulku so se spstila in pršla pogljdat ta starjo sestru, ki je omidlevala od silne zeljubljenosti. Pošpricala so jo sz tibetanskim eliksirjem mladusti in Metka je hitru pršla h sebi. Sam pstmu zdej Metko malu stat, bo žje Štjefk poskrbiu zanjo. Mrt ji bo prou dns šjenkou tisti vijolčast prstan, ki si ga je uni dan nekej gljedla. Dejmo rajši pogljdat, kaj se dogaja sz Minko in njenim. Ja, Chuck bi ne biu uon, če se njebi sz njihovmi nerojenmi uotroki žje voziu po hribi sz lagerji, restavrirou bajto sz lejta 2200, piu gruozdje sz vina in rešavou svejt. Taku Chuck kut Štjef so si mislna, de bo življenje lepu tjeklu sz njihovmi frajercami. Ma tudi zdej mama Roža nej imela mjira. Se spuneste tistga pljesa sz te štorje? Glih ku je bla ta večja fešta, je zčnla guori na lustru dirigitat suojmi orkestri. Zravn nje so bli Metkini pedenjmuožki, od spuodej pa ti pravi vesoljci. Štefan je še kr prenašou sceno, samu uni Chuc je vsku tulku rjeku: »Nejsu lhke.« Zdej vidste, kako je bt Novakov zet.

MOJA POEZIJA

Poezija je melodija, ki opija.
Opija, da srce hitreje razbija.
Razbija, vendar ne ubija.
Poezija ni iluzija in ne domišljija.
Je simfonija.
Ni anarhija,
le včasih melanholija.

Nando je bil že starejši moški, upokojenec in je živel skupaj s svojo materjo in ženo v skupnem gospodinjstvu. Žena Tilka, tudi upokojenka, je nekaj dni v tednu odhajala v Trst, kjer je opravljala priložnostna dela pri starejših ženskah, ki so se bližale koncu svoje življenjske poti, da je kaj zaslužila in obenem bila še naprej v stiku s svetom. To delo, to odhajanje v Trst je njej in njenemu možu Nandotu – ki se je kot upokojenec poleg hišnih opravil ter dela v domačem vrtu in vinogradu, rad ukvarjal še s kulturnim delovanjem – pomenilo ohranjanje stika z življenjem in pobeg iz osamljenosti in nekoristnosti. In nenazadnje, še čas je hitreje puhtel. To njuno dodatno delo, ki sta ga opravljala, vendar ne zgolj iz koristoljublja, saj sta imela vsak svojo prisluženo pokojnino, ampak kot nekakšna borba s časom, ki te odloži na slepi tir nepomembnosti, nekoristnosti v konec. Mati Marija, ki je bila ena sama dobrota v visoki starosti s svojo kmečko pokojnino, obdelana z vsemogočimi izkušnjami življenja, je dodajala svoj delež. Živeli so dobro, vendar vse zaslužno. Nič podarjeno. Življenje je teklo po ustaljenih kolesnicah z občasnimi medgeneracijskimi tresljaji. O kaki sreči, pa ne duha ne sluha, čeprav se je Nando v preteklosti kar nekaj let ubadal z igrami na srečo, vendar je samo enkrat dobil le toliko, da ga je premamilo in zapravil je priigrano in še več. Dobro, da je s tem še pravi čas prenehal. Dokaz, da ga sreča ni hotela, je tudi v tem, da ga žreb na rešene in poslane križanke v tridesetih letih naročenega Nedeljskega dnevnika in drugih križank, ni našel. Tudi žreb za poslane račune ali izlet zvestobe Nedeljcu, ga ni še našel. Z odhodom v pokoj pa je Zveza upokojencev hitro ugotovila, da ima novega člana in mu kot vzorec na ogled poslala revijo Vzajemnost, ki je namenjena upokojencem, in ga vljudno povabila k naročilu revije, kar je tudi storil.

Po triletnem naročniškem stažu je v reviji zasledil objavljeno anketo za člane kluba upokojencev, ki naj z odgovori pokažejo, kakšne so možnosti izrabe raznih popustov pri uslužni dejavnosti po posameznih pokrajinah, ki se jih poslužujejo upokojenci po celi državi. Nando je anketo izpolnil in poslal na naslov revije in prvič v življenju je bil izžreban. Žreb mu je celo dodelil prvo nagrado, za katero je bila predvidena knjiga *Tramvaj pripoveduje*. Izžrebana nagrada je prispela na njegov naslov nekega dne v januarju 2003, ko sta tudi v Slovenski Istri zapadla sneg in led. Zmrzal je vztrajala približno teden dni in tega dne Tilka ni šla v Trst, je pa šla v vas k taščini sestri, ki je živele sama, le nekaj let mlajša od svoje sestre, ki je dopolnila devetdeset let. Nando si je našel delo v kurilnici in glede na to, da se mu po žilah pretaka kačja kri, se je zdela kurilnica najbolj primeren prostor. Vedel je, da je mama še v postelji, a je kljub temu bil večkrat z mislijo pri njej, vendar je še vedno sama vstala in se počasi uredila in si tudi sama pripravila zajtrk, zato si ni delal večjih skrbi. Dogodek, ki je sledil, je vse obrnil na glavo, saj je približno ob deseti uri dopoldan prišel poštar, ki je prinesel Nandotu knjižno nagrado, vendar je našel vhodna vrata še vedno zaprta, zato je hotel oditi, saj pošiljke ni mogel izročiti, če nikogar ni. Mama Marija je ravno tisti trenutek prišla iz sobe v kuhinjo in je opazila poštarja, ki je šel mimo okna, zato se je obrnila in pohitela k vratom, da jih odpre in

pokliče poštarja. Ko je vrata odprla, je z levo nogo stopila na prag, ki je bil ves leden, zdrsnila in padla na tla. Ob padcu je nastala poškodba in jo prikovala k tlom. Zaradi bolečine je zastokala. Poštar je ravno prišel do avtomobila, da bi odšel, ko je slišal nekakšen šum in takoj nato boleče stokanje. Od nje je bil oddaljen kakih deset metrov. Videč, kaj se je zgodilo, je hitro pohitel k njej in ji skušal pomagati, ampak sam ji ni mogel. Povedala mu je, kje naj poišče Nandota. Ko je prišel skozi zadnja vrata, ga je že pred kurilnico poklical. Nando je v poštarjevem glasu zaslutil nevarnost. Strah ga je spreletel in ko sta se srečala, mu je povedal, kaj se je zgodilo. Skupaj sta odhitela k njej, jo dvignila in odnesla v kuhinjo na stol, ki je nadomestil ležalnik. Ob prenosu je mama Marija občutila v predelu stegenice močno bolečino, zato je glasno ječala. V njenih očeh je bila vidna bolečina, strah pred nadaljnjim potekom, nekakšna samokritika za storjeni korak in obenem prošnja za nevšečnost, ki jo je nehote povzročila s svojim dejanjem. Sedaj je poštar lahko opravil še svoje delo, izročil pošiljko in odšel naprej. Nekaj minut za tem se je vrnila domov Nandova žena Tilka in takoj opazila zadrego. Vprašala ga je, kaj se je zgodilo, ker ga je dobila, stoječ ob materi, ki je sedela na stolu. Že položaj matere in sina jo je prestrašil in občutila je nekakšno ogroženost. V sekundi se ji je vse podrla. Prej slutnja je sedaj postala realnost, ko ji je Nando povedal, kaj se je zgodilo. Posledica trenutnega strahu, ki je izviral iz bodoče negotove življenjske situacije, je povzročil v Tilkinih prsah napetost, ki je izbruhnila proti možu kot kriče izgovorjena kletvica. *»Da bi strela udarila tebe in tvojo knjigo«*. Po kratkem zatišju so se skupaj odločili, da je treba poklicati zdravnika. Po dolgi uri nestrpnega čakanja in vprašujočih pogledov, vsi trije le dočakajo zdravnika. Prenesejo jo v sobo na posteljo, da bi jo zdravnik lahko pregledal. Ob preobračanju na bok je spet glasno zaječala. Bila je prepričana, da je zdravnik že ugotovil poškodbo, vendar je nadaljeval s pregledom, da bi zameglil rezultat, zato mu je postavila vprašanje, ki je že vsebovalo odgovor. *»Kolk je zlomljen, ali ne«?* Zdravnik si je še vedno dal opravka s kolkom in ni hitel z odgovorom, saj mu je pridobljena rutina dajala potrebno hladnost in besedni mir. Čez kakšno minuto, ko je tudi sam ugotovil, da nima smisla nategovati, je mirno odgovoril: *»Ja, mamca, ja, je malo zlomljeno, vendar mi to vse zvičajimo in zašijemo. Brez strahu!«* To je bilo vse, kar je želela vedeti. Z zlomom kolka je končala tudi njena sestra pred nekaj leti. Ker ni bilo druge rešitve, je privolila v nadaljnji postopek, čeprav je bila v sebi prepričana, da je sedaj prišel njen čas. Da je vse zaman. Nenazadnje je bila pred leti v bolnišnici zaradi porušene aritmije srca, nizkega srčnega utripa in splošne izčrpanosti telesa.

Zopet je sledila ura čakanja na rešilca, ki jo je odpeljal v bolnišnico. V rešilcu je bila z njo tudi nevesta Tilka, ki je spotoma obvestila taščino hčer Ano o materini nezgodi. Kljub previdni vožnji, je ob vsakem tresljaju rešilca zaječala. Očitala si je storjeni korak, bolj zaradi Nanda in Tilke kot zaradi nje same. Med vožnjo je Tilki zatrdila: *»V bolnišnico me peljete z rešilcem, domov pa me boste z onim drugim«*. Bila je preveč razgledana in izkušena, da bi jo človek tolašil z lažjo. Tako početje v tem trenutku jima vest ni dovoljevala. Ker je bila vseskozi pri zavesti, je podpisala izjavo o privolitvi na operacijo kolka, še prej pa je doživela oživiljanje, po katerem je govorila, da jo boli prsni koš. Zakaj je niso pustili umreti? Teden je preživela na intenzivnem oddelku pod kisikovo masko z umetno hrano, srčnim spodbujevalnikom in EKG aparatom, da si je toliko opomogla, da so lahko opravili operacijo kolka. Po operaciji je bilo dva dni dobro, nato se ji je začelo stanje slabšati. Odklopili so EKG in spodbujevalnik. Govoriti ni mogla več. Desno roko je še dvignila in z odprto dlanjo zasukala roko v znano kretnjo, s

katero je povedala, da ne bo nič. Roke so otekle, oči so postale steklene. Počasi je odhajala. Ponoči je bila nemirna in je hropela. Odpeljali so jo v sobo za umiranje. Jutra ni dočakala.

PRIPOVEDKA O ZMAJU

Nekoč, davno, davno, ko se je zemlja rojevala, ko je vsa še gorela v množičnih izbruhih, ko so se gore poniževale, potapljale in se iz morja dvigovale, se tresel je ves planet, zavil v dim in paro, strašansko je bobnelo. Bil je pravi kaos. Veliko časa je trajal proces ohlajevanja. Proti koncu ohlajevalnega in umirjajočega procesa, je nastal tudi Kraški Rob, ki je bil že takrat, ko se je dvignil iz morja, ves luknjast kot bovški sir, da se je skozenj prelivala zdaj morska zdaj sladka voda. Voda je skozi množico let zemljo ohladila in dodatno v njej izvrtala nove luknje, jame in poti, skozi katere se še danes preliva. Ponekod so nastala cela jezera, ko je voda iz površja zemlje odtekla v velikanske jame in potoke, kjer so nastala velikanska svetovna morja. Takrat so se v morju razvila prva živa bitja, ki jih je pljuskajoča voda nosila na kopno in se od tam počasi vračala po novih poteh. Eno teh bitij je bil tudi morski zmaj. V morju jih je kar mrgolelo in bili so še tako majhni, da ni bilo čudno, da so se ponekod ulovili v nastale kraške jame, potoke in podzemna jezera. Primerek takšnega zmaja je hrumeča voda potisnila v temno podzemlje kraškega roba, v ogromno podzemno jezero, kjer se je v številnih kanalih izgubil in ni našel več izhoda. Pojavu je botrovala velika količina vode, ki se je vseskozi spreminjala, da se je jezero kdaj skoraj posušilo, drugič se je tako napolnilo, da ga je valoveča voda butala ob kamniti strop jezera. Skozi čas se je zmaj toliko povečal, da je moral zapustiti manjše kanale in se udomačiti v glavnem kanalu, ki je povezoval drugo večje jezero pod udrom Mišja Peč. Ob narasli vodi je tu našel še kak varen kotiček, ki mu je nudil varno zavetje pred udarci v steno. Zaradi hitro narasle vode, se velikokrat ni utegnil umakniti in doživljal je strašna srečevanja s kamnitim stropom, ki so mu povzročala hudo boleče udarce, da je rjovel, kot bi bil zmešan. Še največ se je zadrževal v prvem največjem jezeru, do koder je prodirala medla svetloba in zaznal je tudi rahel piš vetra. Tu je tudi iz površja prihajala sveža čista voda, ki se je je bal, a prinašala mu je obilo hrane za nemoteno prehranjevanje. Se pravi življenje. Po moči svetlobe in jakosti vetra je ugotovil, da se bliža deževna doba in s tem večja nevarnost. Ni se zmotil. Neke noči ga je prebudila hrumeča voda, ki se je valila v jezero. Zaradi manjšega odtoka se je nivo vode hitro dvigoval in mu preprečil umik na varno, če je sploh še kje varno mesto obstajalo. Vse mogočnejši dotok pobesnele vode ga je nosil in premetaval po gladini jezera, ga metal v strop, kjer se je na ostrih skalah, zbrušenih v noževa rezila, porezal in močno krvavel – kar se je vsakokrat opazilo v odtekajoči vodi, ki je dobila barvo rdečega tuša. Udarci so bili tako močni, da so zaradi bolečin izzvali njegovo rjojenje, ki je bilo v sunkih tako močno, da je preseglo resonanco in posledično povzročilo potres na površju kraškega roba, ki je imel za posledico podor previsne jamske strehe in dokončno zaporo vhoda v jamo. Od tistega trenutka dalje je jezero zaživelo v popolni temi, ostala sta le šibek zračni tok in ozek kanal, ki je omogočal odtok vode iz podzemnega jezera le ob najvišjem vodostaju. V takšnih trenutkih se je Kraški Rob nepretrgoma tresel zaradi zmajevega rjojenja in od časa do časa se je še vedno kaj odkrušilo in zgrmelo pred vhod ter ga še dodatno zaprlo. In tresel se je

še cel milijon let, da je nastala sedanja oblika kot dokončno umirjeno površje zemlje. Zaradi dobre rodovitne zemlje v dolini in ob obilici vode so se veliko kasneje ob vhodu v jamo in ob izviru vode naselili ljudje. Vhod v jamo je naseljencem nudil zavetje pred vremenskimi neprijetnostmi, a tudi pred morebitnem napadalcem. Sedaj prihajajo trume ljudi od blizu in daleč, da si ogledajo podorno jamo, ki je nekoč služila kot obrambni prostor pred sovražnimi vojaki in ob času, ko rdeče obarvana voda bruhne iz jame in ko se komaj komaj sliši zmajevo stokanje. Pa vendarle najbolj drzni skušajo preplezati previsno steno jame. Malo komu uspe, ker ob plezanju zabijajo kline v hrbet okamenelemu zmaju, ki se prebudi in otrese vsakega takega vsiljivca iz svojega telesa.

BIL JE TAŠEN CEJT

(osapsko narečje)

V jesene, ku listje sən grabla
z stelo jen nosila ga domov,
me bərja je česala
jen dəž me je gonjau.

Sən bla v straše jen kontenta,
bo Novo Leto jen pomlad.
Velika ku torta bo polenta
h nən nəkole ne bo pršo glad.

Peščalco z vrbe se nredo
ta mlade je Boštjan.
N paše je zgodo,
vt veseuja bil je pjan.

Tku je godo,
d me telo je rznest,
vzelo me je sapo
jən zčela sən se trest.

Smo plesəla cel dan
jən vse do polnoči,
smo jəla frmnton vphan
jən se štəmala, d nəj blo pomoči.

Bla vsa sən vbešana,
vsepovsod se je poznalo,
zspala sən preštəmana,
še zdəj me je ləpu.

MOJE SANJE

(osapsko narečje)

Eej, kəku so rasle moje sanje
tista leta, ku sən bil še mlad,
prou z res sən vervo vanje,
jən nəjsən mislo, d me bo strezno glad
təku pošteno, d bon pəzabo nanje.

So sanje me jəmele v oblaste doste let,
držale so se me ku srap,
n noben nčín se jəh nəjsən məgo vtrest,
z vse drəgo sən biu gləh jən slep.

Je pršo cejt, so sanje vədletele,
nəместo njəh so pršle skrbi,
ke so življenje təku ubrnile,
d nəjsmo bla srećna ne jest, ne ti.

Nəprej smo šla vsak p soje ceste,
trpela vsak n suj način,
vse življenje se vrtela n anən meste,
dokər vmes nəj pršo konfin.

Ti si vstala v cone A,
Jest pej v cone B.
Ti si vzela Trjəština,
jest pej še zdej ne znan, kətero be.

MOJA NONA

(osapsko narečje)

Je moja nona jəmela vslića,
z njen gnala je žakel rədića,
ga v Trste je prədala,
n vsliće se domov je gnala.

Moja nona təku je djala;
Štrəca ga pou litra je pobrala,
təde jest ga bon pou litra spila,
ma nəj vrag, d se ga bon napila.

Je vəso stau n srede binarja,
ke nej čou, d ga kdu preganja.
Je moja nona n vsle zspala,
zətu, ke zguda, prov zguda je vstala.

Ob mojem prvem bivanju v Celju sem stanoval v nekdanjem hotelu Savinja, ki je bil po drugi svetovni vojni podržavljen in namenjen bivanju šolajočim se učencem raznih poklicev iz vse Slovenije. Torej nekakšen dijaški dom. Stavba stoji na naravni ploščadi sredi Miklavževega hriba, ki se dviga na desnem bregu Savinje ob poti za Laško in je do njega možen dostop z vozilom po cesti ali pa po daljšem strmem stopnišču, ki šteje približno 120 stopnic in je zaščiten z lesenim krovom. Kot že povedano, vrh Miklavževega hriba je bila v poletnem času vsako nedeljo veselica. Tu se je tedaj zbirala mladina iz mesta in okoliških krajev. Da bi bila veselica prava je seveda morala teči tudi kri. Mladi fantje, ali skupine so se med sabo šopirili in obračunavali, tako da se je na neki način pokazala premoč. Seveda, takrat se je še na veliko pilo šmarnico, ki je bila kasneje, zaradi učinka zasvojenosti, prepovedana. Če si se napil šmarnice, se nisi streznil tudi tri dni. Šmarnica je svetlo rjavo (črno) vino imenovano po istoimenski trti, ki izvira iz Francije, in ki za zaščito ne rabi škropiva. Da je bilo dogajanje na veselici vedno pestro, priča dogodek, ki se je pripetil neke nedelje. V ponedeljek, drugi dan po veselici, se je hitro razširila novica o dogodku, ki je govorila, da je bila prejšnji večer na veselici posiljena mladenka. Seveda nečeden dogodek, na račun katerega smo fantje zbijali vsakovrstne šale. Smešne, opolzke in moškimi všečne. Iz uprave dijaškega doma je prišlo obvestilo, da se morajo vsi bivajoči v domu v ponedeljek ob kosilu znajti na svojem mestu za mizo. Namen je bil preprost. Treba je poiskati posiljevalca. Morda stanuje v domu. Navsezadnje je tu bivalo približno stodvajset fantov, torej stodvajset možnih posiljevalcev, čeprav fantje iz doma niso mogli brez dovolilnice ostati zunaj. Pa vendar! Vedelo se je, da nekateri redno kršijo pravila. Postopek je naslednji! Tik pred kosilom je prišla delegacija, dva miličnika in posiljenka, ki bo poskušala med bivajočimi dijaki odkriti morebitnega posiljevalca. Postopku preiskave je prisostvoval tudi dnevni vzgojitelj v domu. Pred vhodom so se ustavili in počakali na klic za vstop. Postopek se je nadaljeval skoraj po vojaški metodi. Do tistega trenutka smo sedeli vsak na svojem mestu za mizo, potem nas je vzgojitelj pozval, da vstanemo in stojimo prisostvujemo nadaljevanju preiskovalnega postopka. Jedilnica je bila velika, saj so bile v njej tri vrste miz s štirimi stolicami. Vsaka vrsta je štela deset miz ali štirideset dijakov. Na klic vzgojitelja so vstopili. Seveda, naša pozornost se je usmerila proti vhodu, saj nas je zanimala prihajajoča posiljena mladenka. Kakšna je, je lepa, mlada, visoka, nizka, morda se ji že na zunaj pozna, da je posiljena, skratka vse, kar moškega zanima o ženski, čeprav je v tem trenutku bila tam kot naša sodnica. Navsezadnje žensk, se pravi deklet in komuniciranja z njimi nismo bili vajeni, razen nekaj posameznikov, ki so te izkušnje prinesli s seboj od doma. V času bivanja smo nekaj teh izkušenj pridobili v domu, ker nam je uprava doma organizirala občasne plesne večere in za druženje v dom povabila, dekleta, ki so se šolala za medicinske sestre ali za kako drugo stroko. Tega je bilo le toliko, da se je naša domišljija dobro razburkala. Sam sem bil v prvi vrsti ob drugi mizi, takoj nasproti vhoda. Miličnikoma in dekletu se je pridružil še vzgojitelj. Tako torej, zdaj gre zares! Preiskovalci so obstopili prvo mizo, dekletu potisnili v prvi plan, da se je sprehodilo od dijaka do dijaka, se vsakemu zagledalo v obraz, pravzaprav v oči, in za kako sekundo pogled zadržalo, da je malone vsakemu dijaku zaradi nelagodja dih zastal. Preiskava je trajala dolgo, tako da je tudi naša pozornost počasi popustila. Postala je dolgočasna, še posebej za tiste, ki niso bili na veselici. Tistih nekaj kršiteljev je seveda tre-

petalo do zadnjega trenutka. Na našo srečo tu ni odkrila posiljevalca, bi pa bilo zanimivo izvedeti, kaj se ji je porajalo v mislih ob vseh tistih pogledih. Tudi fantje niso ostali povsem ravnodušni. Zaradi neuspešne preiskave je bila videti nekoliko slabe volje, vendar nič groznega. Končno se je delegacija poslovila in nastopilo je olajšanje. Zaslišal se je ropot krožnikov in ostale posode. S precejšnjo zamudo se je začelo serviranje kosila in življenje se je počasi vrnilo v običajni tok. Ob hranjenju je pritisk popustil in naši pogledi so se preko miz srečevali in ugašali v prikritem smehu. Naslednji dan pa je prišla vest, pravzaprav izjava posiljenke, ki jo je izrekla na postaji mestne milice, češ – hudo je, da jo je nekdo posilil, vendar še huje, da ji je odnesel jakno, ki jo je imela pod seboj. Izjava je fante razbremenila in v pogovorih izzvala salve smeha, saj naj bi povedala, kakšne sorte je mladenka. Na nek način je potrjevala znani rek o vročih Štajerkah, ki pri moškem vzbudijo na eni strani hinavsko zaničevanje žrtve, na drugi strani pa željo biti neodkriti občevalec.

Porajajo se mi vprašanja, zakaj so nekateri spomini tako zelo živi, zakaj tako zelo vplivajo na sam srž našega bitja. Gre za spomine, ki so me zaznamovali v najboljšem pomenu besede. Pomembne spomine, opozorila, lekcije si bolj zapomnimo, saj vplivajo na našo varnost. Psihologi pravijo, da bi naj imeli do šestega leta starosti vsi fotografski oz. izjemen spomin. Vpijamo vse informacije, se v nekaj letih naučimo maternega jezika in lahko tudi več jezikov. Naučimo se osebno razvijati in ta čudež nato na lepem izgine. Pri izjemnih primerih – genijih – spomin ostane zaradi genske napake. Veliko časa sem se spraševal, zakaj se ne bolj natančno spominjamo prvih let, bolj pogosto? Ali zaradi izgube neverjetnega pomnjenja ne izgubimo tudi spominov? Ali pač? Vprašanje se mi je prvič porodilo na predavanju iz psihologije. Dokončnega odgovora nisem nikoli uspel dobiti. Mogoče je povezan z nastajanjem osebnostnega zavedanja in s povezovanjem spominov z našo osebnostjo, kar pomeni, da si lastimo spomin v povezavi z našim bitjem. Menim, da je vsak spomin, če ga prilepimo nase, ga posebimo, bolj globok. V zadnjih letih slišim zelo veliko nasvetov oz. življenjskih filozofij, kako določene probleme, konflikte, kako spomine obesiti na nekaj zunanjega. S tem razbrememo lastno bit. In tu nastane problem – problem odgovornosti. Ali nismo sami odgovorni za to, da nosimo svoje spomine, svoje probleme, lepe spomine in tiste konfliktne? Pa najsi bodo zunanji ali notranji? Predstavljam si, da vsakega obdaja nekakšen deformirani milni mehurček. Obliko mehurčka določajo čutila, čustva in spomini. Mehurček je na notranji steni kot zrcalo naših čutil in spominov. Seveda je mehurček gibljiv glede na trenutne misli, razpoloženje in sosednje mehurčke. Ostali nas vidijo zrcalno, kot se vidimo sami. Torej, če povzamem, oblika mojega mehurčka je v veliki meri odvisna od mojih spominov. Najbolj so ga oblikovali najzgodnejši spomini, ki se jih najmanj spominjam. Moj mehurček sili v Brgod. Zakaj ravno v Brgod? Decembra 1990 smo se z družino preselili na Kozino. Tu sem v trenutku dobil vsaj deset prijateljev, s katerimi sem se cele dneve igral, družil, smejal. Najlepša leta mojega življenja. Mene pa privlači Brgod. Le zakaj? Hmm, kje naj začnem? Moj prvi spomin seže v leto 1984 – leto, ko sem dobil brata. Spomini na tiste čase in nasploh na moja prva leta življenja so zelo redki in tudi kosmato zaraščeni. Zakaj je temu tako, še danes ne vem. Vsaj, kar se spominov tiče iz mladosti so vsi lepi, še posebej prvih osem let v rojstni vasi Brgod. Vasica s petimi hišami, nekaj skednji in enim stalnim prebivalcem ter novo kapelico, ki je bila porušena ob grajenju podvoza in nove ceste. Kapelica je bila zgrajena po koncu prve svetovne vojne kot zaobljuba nekega vojaka – v kolikor se vrne živ domov. In vrnil se je iz koncentracijskega taborišča v Nemčiji. Torej, bila je kapelica z »dušo«. Naša hišica je prava stara kmečka hiša z zelo debelimi zidovi, s skednjem, staro kletjo, štirno in orehom pred hišo. Zakaj sem ravno vse to naštel? Najbrž se vam je že posvetilo, kako stara kmečka hiša izgleda. No, ravno ti elementi so ključni v mojih spominih – pogrešam jih v hiši na Kozini. Zaradi debelih zidov so tudi okenske police široke. Na eni izmed takšnih okenskih polic s pogledom na preostali del Brgoda, sem v kuhinji zraven stare peči preživel veliko popoldnevov v opazovanju in sanjarjenju. Pravzaprav sem vse skupaj opazoval z radovednimi *učki*, polnimi neznanja, občudovanja in z veliko vprašanji, kot na primer, zakaj teta Marija *peče kuope*, ko se je kadilo iz

kamina. Že kot otrok sem bil zelo radoveden, tako radoveden, da sem že takrat listal in prebiral staro črno enciklopedijo živali, leksikon sveta in še marsikaj, na primer revijo Obramba, na katero je bil moj nono naročen. Čudil sem se izjemni tehnologiji, letenju. Skozi okno sem opazoval oreh, ki se je takrat spremenil v krošnjo pragozdnih dreves, z lemurji, z letečimi vermicami in raznoraznimi okrempljano zobatimi beštijami. Takrat sem se rad zavil, stisnil in si predstavljal, da sem v najbolj varnem mestu na svetu, na okenski polici, kakšne štiri metre nad tlemi, obdan z vonjavami po joti in po gorečih polenih. Mesece sem tako ždel. Mogoče celo tiste dneve ali celo ure do maminega poroda, ko sem dobil bratca. Občutil sem napetost oz. pričakovanje, ki sem se ga navzel od staršev in starih staršev. Občutek za čas se je špagetil z okusi doživetij in spoznaj, včasih pikantnih, včasih sladko-kislih. Povedali so mi, da sem neizmerno rad zlagal kocke že po dobrem letu starosti. Tudi pričujoči spomin je zelo meglen – kajti imel sem lego kockice s ploščicami raznih barv, ki sem jih oblekel, in s tem oblikoval gladko površino npr. zid. Sedel sem na kavču in na mali, masivno izdelani mizici ob njem sem imel škatlo kockic, ki sem jih po potrebi jemal iz nje in jih zlagal. Imele so podstavek, ki je služil, kot osnova, ploščo iz plastike, s cesto na sredini. Zlagal in zložil sem prvo steno neke hiše z vhodom oz. s kolonjo z namenom, da bi moj bratec, ko pride na svet, lahko šel skozi njo v našo hišo, kot v pravljici Lev, čarovnica in omara. V svet poln čarovnije, trolov in skakajočih levov, ki puščajo rožice za seboj in topijo večni sneg. Dobrodošlica! Ko je bratec prišel, je bilo občutje zame čarobno. Kako je lahko mama prinesla živo bitje od nikoder? Bitje, ki je postalo moj najboljši prijatelj in največji konkurent za kocke, kamiončke in avtke. Imel sem res zelo lepo otroštvo, polno raziskovanj, vprašanj, vedoželjnosti. Ravno tako je tu še en pomemben spomin – sprehod z nonotom. Moj nono, moj idol, moj zaupnik in prijatelj. Imel sem mogoče štiri leta. Nedaleč od hiše, kakih sto metrov stran, smo imeli star sadovnjak in vrt. Sadovnjak je bil razdeljen na dva pasova, v sredini pa je bil vrt z marelico, *pomidori* in podobnim zelenjem, nad katerim sem se tako zvesto jezikavo zmrdoval. Poznal sem vsako drevo posebej po imenu, videzu, kot bi imel fotografski spomin. Bile so jablane, češnje, hruške, *čjšpe*. Nono me je mimo sadovnjaka po stezici (za tiste čase neskončno dolga potka, v resnici pa dolga le kakih dvesto metrov) peljal na obronek bližnjega gozdička. Tam so bili topoli, gabri, stare češnje in mogočni hrasti in drevesa, za katera sem mislil, da se dotikajo neba. Bili so to topoli. Tam je stal zid in nono mi je pokazal lisičjo luknjo. Opozoril me je, da tam lovci nastavljajo pasti za lisico in naj se ji nikar ne približujem oziroma naj se ne približam vhodu vanjo. Seveda, kot razigran mulc sem šel vseeno raziskovat in vzel leskovo palico (leske so nas obkrožale na vsakem koraku), in pretipal tla okoli vhoda v luknjo, brskal po listju, gledal v luknjo, opazoval, če se pozna kakšne čudne stopinje ali možne znake življenja. Nikoli pa nisem opazil nič sumljivega – niti sledu o morebitni lisici. Zelo živo se mi je zdelo, da je njen vhod, vhod v pekel – temen, strašen in nevaren. Predstavljal sem si lisico, črno-rjavo, z velikimi, predirajoče žgočimi zobmi in ostrimi kremplji. Ko grem sedaj včasih namensko tja (tisti del obronka je mimogrede še vedno poraščen, sicer manj kot takrat), mi vedno misli in občutja preživetih dni z nonotom, zelo živo privrejo na dan. Še vedno pazim, kam stopim, še vedno s previdnostjo pogledam v luknjo, ki je sedaj dom jazbecu ali mogoče celi jazbečji družini. Zvečer se ga da videti, ko s kratkimi topotajoči koraki drobencija naokoli. Nedaleč stran sem pred štirimi leti očistil staro zaraščeno parcelo in si uredil vrt, na katerem preživim poleti v večernih urah veliko časa z zalivanjem, v razmišljanju, v obujanju spominov in v brezskrbnem opazovanju nočno prebujajočega kraljestva. Lepo je!

Marija je osemdesetletnica. Vdova. S pokojnino dobro shaja in z njo pomaga pretolči mesec tudi brezposelnemu petdesetletnemu sinu. V stanovanju na Opčinah živi sama. Pogosto se v njem ne znajde najbolje, saj misli, da živi še vedno v Trnovem – tam kjer je preživela najzgodnejše otroštvo. Je potomka slovenskih staršev. V dveh zelo različnih svetovih, ki jima gospoduje zmeda, poskuša mirno živeti betežno starost, sporazumevajoč se v italjanščini in slovenščini. V prvem svetu je v glavnem sama, polna strahov, morečih sanj, nespečnosti in pogrešanih predmetov, na trenutke prestrašena in krhka kot suho listje ter žalostna, zavedajoč se demence, ki ji razjeda že tako krhko samopodobo in še bolj krhko telo, v drugem pa s svojci in prijatelji, ki jim težko sledi, oni pa še težje njej. V obeh svetovih se počuti vedno bolj zmedena in izgubljena. Nenehno išče poti do stvari in ljudi. Pogosto jih ne najde, kar jo bega in skrbi. Vedno pogosteje se zgodi, da se med iskanjem zgubi sama v sebi in ne najde več prave smeri ne k sebi ne od sebe. Takrat je ni ne zase ne za druge. Ko se zopet najde, se zaveda praznine v spominu in vsak vakuum jo malo poseša, saj jo je iz dneva v dan manj. Ko pridem vsakih štirinajst dni ob osmih k njej, jo pogosto najdem na kavču, kjer sedi brezvoljna, izgubljena in prestrašena. Običajno je tiha, bleda in nezainteresirana za dogajanje okrog sebe. Čuti se zapuščena, nerazumljena, sama s svojimi stiskami, čeprav v isti sapi prizna, da hči in sin lepo skrbita zanjo. Ko jo vprašam po počutju, običajno reče, da jo vse boli, da ni spala, da ji je bilo ponoči slabo, da ni mogla dihati, ker jo je dušilo, da misli le na slabe stvari itd. Pa ji povem kaj duhovitega, pa ji kakšno ljudsko slovensko pesem zapojem in Marija oživi. Poje zelo rada in pesem ji obudi spomine na mamo, ki se je spominja s spoštovanjem in obžalovanjem, da ji ni bolj stala ob strani v njenih stiskah in v bolezni. Po dobri uri klepetanja in petja je običajno kot prenovljena. Moja psihoterapija je bila do sedaj stoodstotno uspešna. Tudi prejšnji ponedeljek, čeprav sem mislila, da mi bo spodletelo, saj je minila več kot ura, preden sem jo uspela prepričati, naj gre ob desetih na kavo, kar je že leta njen dnevni ritual, kjer se v krogu dolgoletnih prijateljic počuti zelo dobro in ji njihova družba pomeni več kot kosilo. Okrog poldneva, ko se Marija običajno vrne s potepanja, je zazvonil hišni zvonec. Običajno ne reagiram na zvonjenje, saj sem v stanovanju le gost, čistilka, a tokrat mi je nervozno in neučakano zvonjenje dopovedovalo, naj odprem, saj gre najbrž za Marijo. Nisem se zmotila. V stanovanje je vstopila vidno razburjena in obenem zaskrbljena. Ko sem poizvedovala, kaj se dogaja, je nenehno ponavljala, da vsi mislijo, da se ji meša, da pa ona točno ve, da je ključ od stanovanja dala v torbico in ji je zagotovo izpadel, ko je v trgovini vzela iz torbice denarnico, da bi plačala nakupljeno. Prepričala sem jo, da sva stresli vsebino torbice na mizo, žal pa med iztresenim ni bilo ključa. Da je ob odhodu zaklenila stanovanje, ni bilo dileme, torej je bil ključ nekje zunaj. Po njenem je obstajala možnost, da ga je izgubila nekje po poti od vrat stanovanja do avtomobila sosede in obenem prijateljice v kafetkanju, ki je bil parkiran na običajnem mestu pred blokom, kjer obe stanujeta. Z njim sta se namreč peljali v mesto. Na omenjeni poti ga nisva našli, čeprav sva jo temeljito kar nekajkrat prečesali. Izparaznili sva še enkrat vsebi-

no torbice in pogledali v vse njene žepe in žepke, prav tako pa tudi v tiste na Marijinih oblačilih. Iskanje je trajalo dobro uro. Ko sva že vsaj petkrat prešli pot od vrat stanovanja do dvorišča in nazaj, je Marija na poti v stanovanje naenkrat zavila k visokorasli lončnici na podestu med prvim in drugim nadstropjem. Pripognila se je k roži in videla sem, da je nekaj vzela izpod zimzelene rastline. »Čigav pa je ta ključ?« se je glasno vprašala, držeč svetlotumeno kovino z velikim rdečim obeskom v rokah. Nekaj časa si ga je tiho ogledovala, potem pa je glasno oznanila: »Moj je, le kako je zašel sem? Morda mi je padel?« se je spraševala in glasno iskala odgovore na vprašanja. »Še dobro, da je tisti trenutek, ko sem šla mimo rože, sonce posijalo nanjo in osvetlilo ključ, ki se je zalesketal in tako opozoril nase,« je dopovedovala meni in še bolj sebi, da bi obe prepričala, da je bila izguba kjuča le neljub razplet dogodkov. Živeti v dveh svetovih hkrati zagotovo ni privilegij!

SAMO DO SMRTI

»Ponoči prav nič ne spim«, se mi večkrat po telefonu potoži sorodnica Ana. »Vsako noč preštevam vdove in strice v naši vasi ter prehodim vse zarasle poti, ki so me včasih miže pripeljale, kamor sem bila namenjena,« pogosto nadaljuje tožbo. Ko sem jo včeraj poklicala, da bi jo vprašala po zdravju, mi je z grenkim nasmehom rekla: »Danes ponoči sem razmišljala, kako bi se utopila.« »Kje pa? Vodnjaki so vsi zasuti, struga v reki je skoraj prazna?« sem jo v smehu vprašala. »V gnojnični jami,« je resno pribila. »Da ne bi! Si predstavljate, kako bi to zgledalo? Utopila bi se z drekom v ustih, samo tega ne delajte,« sem ji v smehu dejala. Tudi sama se je nasmejala moji ugotovitvi. »Kakor sem živela, tako bi umrla,« je med smehom zaključila temo pogovora. Osemdesetletna Ana je gibalno omejena in le s težavo hodi, zato redko zapusti hišo. Dneve preživi na lesenem zaboju za drva tik ob peči, od koder cele dneve gleda televizijo na omari na nasprotni strani zaboja ali pa posluša radio, ki ga ima na mizi, tik ob levi rami. Povezujeta jo s svetom, stacionarni telefon pa je vir aktualnih lokalnih dogodkov. Kljub obilici pelina, ki je predolgo tekkel po njenih žilah in ji zagrenil srce, se ni vdala malođušu in brezbriznosti, pač pa je skrbela, da ji ni nikoli zmanjkalo dela, če se je le dalo daleč proč od moža. Krotko je sprejemala dnevne odmerke grenčine in se nanjo navadila do te mere, da jo je pogrešala, če se je zgodilo, da nekaj časa ni dobila, kar si je, po mnenju njenega moža, zaslužila. Brce in udarce se je naučila prejemati brez pritoževanja, prav tako kot njegovo pijanost. Trdo delo na kmetiji in stalni stik z zemljo sta skrbela za njeno dobro fizično kondicijo, kar ji je neštetokrat zelo prav prišlo, ko je morala s številnim naraščanjem bežati v temno noč, da jih obrani pred moževo težko roko. Ko so otroci odrasli in odšli od doma, si je nekoliko oddahnila, saj je vedela, da jim bo veliko bolje daleč proč od nenehnih družinskih prepirov, po drugi strani pa se je zavedala, da bo edini strelvod za moževo jezo. Pa saj je bila vsega hudega vajena! Nič in nihče več ji ni mogel do živenga. Ko se spominja mrzlih večerov, ko je v noč bežala s prestrašenimi otroki, se zvije v klobčič in zleze sama vase, kot bi se še vedno hotela zaščititi pred udarci, mrazem, sramoto. Iz zgubanega obraza, krhkega telesa, ki ga vleče k tlom, in deformiranih okončin odteka življenjska energija. Koraki so kratki in težki, dihanje je plitvo. Izdih še vedno diši po pelinu, a je vonj manj intenziven. Tudi moža je

starost upočasnila. In razorožila. Alkohol le redko da na jezik. Njegova roka nima več zaleta. Iz njegovih ust uide le malo besed; kot da so izhlapele z alkoholnimi hlapi vred. Živita drug mimo drugega. Tistih redkih trenutkov, ko sta hodila drug ob drugem, se Ana ne spomni več, kajti spomin se vedno znova vrača le v leta in k dogodkom, ki bi jih rada pozabila, ne dovoli pa ji, da bi se spomnila, kdaj imajo rojstne dneve njeni otroci. V nočeh, ko ne more spati, si koplje grob na domačem pokopališču in si želi, da z možem ne bi bila pokopana v istem grobu. »Obljubila sem, da bom ob njem, dokler naju smrt ne loči, torej le do smrti,« je ostro dala, ko je neki dan zaključila pripoved o zadnjem nočnem obisku na pokopališču. Morda neko noč uspe skopati vsakemu svoj grob in zaključiti s pokopališkimi odisejadami.

VROČICA POLETNE NOČI

Poletni sobotni večer je risal na pročelje Marijine hiše skrivnostne sence cvetočih okrasnih grmov, ki jih je blede osvetljevala ulična svetilka na vogalu hiše. Mejila je na vaško pot. Rachel vetrič je božal mehke linije večera in poljubljal vlažna telesa rastlin in predmetov okrog stavbe, ki se je pripravljala na počitek. Večer je opojno dišal po sveže pokošeni travi na sosednjem vrtu in po bujno cvetočih hortenzijah, hišnem ponosu. Marija se je zleknila v kot sedežne garniture v dnevni sobi, da bi si po dolgem in napornem dnevu končno odpočila. Dišala je po maku, saj si je tik pred tem privoščila kopel, v katero je vlila obilno mero makovega eteričnega olja, po kopeli pa si je telo natrla s kremo, ki je vsebovala makovo esenco. Telo ji je skoraj omahnilo v dremež, ko ji je prenosni telefon naznanil, da je dobila sporočilo. Pogledala je na uro. Skoraj enajst je bilo. »Le kdo mi je poslal sporočilo ob tej pozni uri?« se je glasno vprašala. Čeprav telo ni bilo voljno, jo je radovednost dvignila iz udobnega položaja, da je šla po prenosni telefon, ki je bil daleč proč od nje. Ko je videla, kdo ji je poslal sporočilo in kaj ji sporoča, je bila prepričana, da gre za pomoto. Številko pošiljatelja je imela shranjeno, saj sta nekajkrat sodelovala v projektih, povezanih s kulturo; ona kot učiteljica, on kot starš čudovitih dvojčic. »A bi šla ti danes nocoj malo z menoj?« jo je vabil. 'Kako? Vidim prav?' ni mogla verjeti očem. Poletni večer se je v trenutku ogrel na temperaturo vrelišča. Na lica ji je izsilil rdečico in jo vznemiril. Znova in znova je prebiral povabilo, kot bi iskala še kaj zamolčanega med presledki besed. »Ne, ne, tole ni bilo namenjeno meni, ni variante,« si je dopovedovala. Bila je prepričana, da je Janez poslal vabilo napačni osebi. Najprej jo je k taki ugotovitvi silila velika starostna razlika med njima, saj je on petnajst let mlajši, potem dejstvo, da ni nikoli pokazal zanimanja zanjo, ko sta bila skupaj, in slednjič – bil je poročen. Razmišljala je, kako naj reagira na sporočilo. Naj pošiljatelja obvesti, da gre za pomoto? Pa če ne gre? Naj ga pokliče? Za nič od tega se ni odločila, saj zares ni vedela, kaj naj si misli o povabilu. Janez je sploh ni zanimal. Bil je zadnji med moškimi, ki bi si ga izbrala za skok čez plot! Odločila se je, da bo odgovorila z molkom. Ko se je ponovno ugnezdila na običajnem mestu na sedežni garnituri, je zazvonil telefon, tokrat tik ob njej. Pogledala je na ekran. On! Janez Pozabnik, jasno izpisano črno na rdečem. »Pa da vidimo, kaj se dogaja,« si je rekla in se mu oglasila. Ni ji ga bilo potrebno dolgo poslušati, da je ugotovila, da je vinjen. 'Očitno se mu jezik razveže le v takem stanju, saj je sicer tih in mrakoben – nikoli mu ne sveti sonce!' je

pomislila. Ponovno jo je vabil na popolnočne dogodivščine na obalo, kjer je bil po službeni dolžnosti do polnoči zaseden, potem pa, baje, samo njej na voljo. Preden je zaključil pogovor, je ponovil, kje jo bo čakal ob polnoči in pol. Očitno je bilo, da pluje brez kompasa po severnojadranski obali! 'Ti, Janez, ti! Bo res držalo, da tiha voda bregove dere! Še v sanjah si ne bi mislila, da te mikajo tuje žene, in sicer veliko starejše!' je razmišljala. Godilo ji je, to si je morala priznati, da si je njo, petinštiridesetletnico, zaželel tridesetletnik, a je niti za trenutek ni zamikalo, da bi se odzvala na povabilo. »Le kaj bi počela z njim?« se je spraševala in na smeh ji je šlo, če si je poskušala zamisliti, kako bi lahko zgledala ta nočna avantura. Še bolj jo je zabavala misel na to, kako bo Janez reagiral na dogodek, ko bo pristal na trdnih tleh. V glavi je zrežirala različne možne različice ponedeljekovega srečanja, ko bo prišel v njeno učilnico po dvojčici. Nagibala se je k temu, da se bo obnašala, kot da se ni nič zgodilo. Janez je v prijeten poletni večer vnesel nemir, ki Mariji ni hotel zapreti vek. V nedeljo zjutraj je na telefonu našla novo Janezovo sporočilo. Bilo je poslano ob polnoči in pol. »Čakam te, kje si?« je spraševal. Ko je prišel v ponedeljek za tem v njen razred po dvojčici, je tiho pozdravil in rekel deklicama, da ju bo počakal v garderobi. Mariji ni dal priložnosti, da bi ga pogledala v oči, pa ji tudi ni bilo do tega. Ona ima namreč rada iskrene in igrive oči!

PREJ ALI SLEJ

Križali smo sočutje in usmiljenost,
ki z razpela nemo zreta na požrti kapital,
okronanega kralja vrednot.
Prezrti in ponižani se mu udingajo
in mu postiljajo s svojim dostojanstvom.
Na krvavih žuljih tistih, ki so si upali sanjati
o pravičnem svetu za ceno človečnosti,
gradi svoj imperij.
Obgrajuje ga z zidom nadutosti in egoizma,
ki je vsak dan višji.
Samopašnež in trinog si je vzel pravico VSEMOGOČNEGA.
V svojem egocentrizmu se ne zaveda,
da ne koplje grobov samo drugim, pač pa tudi sebi,
kajti rečeno je bilo: »Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade!«

Nežno bom pela pesem ljubezni.
Glasno bom pela, da bo pesem
našla pot skozi žičnate ograje,
da bo prešla zidove, plotove in vse druge meje,
ki nas ograjujejo v svojo lastno majhnost in omejenost.
Pela bom uspavanke,
nežno jih bom pela,
da bodo zaspali otroci na oni strani ograje,
ki jih prestrašene in žalostne mame ne morejo uspavati.
Pesem bom položila v od solz premočena naročja mater,
da jim ne zaledenijo srca od razočaranja nad brezčutnostjo
belopoltega samookronanega vladarja sveta, kapitala.
Razpela jo bom med politične harlekine,
ki se sicer razkazujejo na elitnih glasbenih prireditvah,
a očitno ne hodijo tja zaradi glasbe,
kajti ta ne izključuje!
Se ne napihuje in ponaša.
Se ne ograjuje.
Ni brezobzirna.
Ne išče svojega.
Pesem se vedno razdaja in hrepeni po harmoniji.
Ta ji daje polnost in energijo.
Pesem je jezik srca.
Če te zateče še tako brezvoljnega in nejevoljnega,
najde skriti kotiček tvoje biti, kjer je njen dom, ne da bi ti to vedel.
Čeprav morda porušen, budi spomine
na ritem maminega srca, ko te je dojila,
na njen NINA NANA. V tem prostoru je vedno moč vžgati iskrico ljubezni.
Pela bom, ker je pesem
moja strast in dediščina,
ker je moje orodje in orožje.
Le s tem orožjem bi se rada zoperstavljala
razlovečeni družbi in le v njeni družbi bi šla na okope prihodnosti.

Po modni pisti družbenih vrednot se razkazujejo
prestižne znamke oblek, obuval in modnih dodatkov,
avtomobilov, ur in prenosnih telefonov.
Špalir jim držijo razkošna domovanja in počitniške
hišice s sanjskimi vedutami, jahte, eksotične počitniške destinacije,
razkošne večerje, po liposukcijah do kosti izsesana telesa,
vsemogočna elita z najvišjimi nazivi.
Nočem biti del tega bulimističnega cirkusa.
Ne priklanjam se bledoličnim, anoreksičnim idealom družbenih trendov.
Prisegam na tradicijo.
Okroglolična, dobrovoljna in dobrosrčna starka
se mi je zarasla v dušo in srce
in sem ji dala dvojni domicil.
Brez pretiranega balasta ustvarja ekvilibrij usojene bipolarnosti.
Ker me povezuje s predniki in sodobniki ter samo s seboj
je moja usmeritev, kompas in pristan.

Že dve leti sva ju imeli na sumu. Da nama lažeta, seveda. Oziroma, da nama nekaj prikri-
vata. Kar je skoraj enako, kot če bi nama lagala. Ko sva ju povpraševali, sta se zelo zvito iz-
govarjala, se na skrito spogledovala in krila drug drugemu hrbet, ali se kar nenadoma strinjala
s trditvijo drugega in jo dodatno potrjevala ter jo skušala še obrazložiti. Premalo sva bili zviti,
da bi ju ujeli pri laži in tudi dejansko ju nisva ujeli pri dejanju samem. Morali sva počakati na
naslednjič. Takrat ju bova ujeli in na plan bo prišla čista resnica, sva se tolažili.

Bil je december. Popoldne sem pomagala stari mami, ki je pekla preproste piškote. A ko
jih je potresla z zmetim sladkorjem in cimetom so bili neznansko slastni. Stara mama je, ne
samo, da je morala paziti, da se piškoti v štedilniku ne zasmodijo, morala paziti tudi na moje
in sestrine ročice, ki so ves čas čakale na priložnost, da bodo, ko se bo obrnila proč, segle v
škatlo. Če naju je ujela pri kraji, nama je smeje požugala in rekla, da človeka zelo boli trebuh,
ako je tople piškote. In če poje toplo potico še bolj. A prejšnji dan sva neučakani vsaka na
skrito pojedli košček tople potice, pa se nama ni zgodilo nič in sva torej vedeli, da je s toplimi
piškoti isto.

Ko smo pospravile kuhinjo, sem lahko sedela na *kolmkišti*, kakor smo rekli skrinji, v kateri
so drva in premog čakali, da se v *šporgetu* spremenijo v ogenj in s toploto ogrejejo kuhinjo.
Sestrica je sedela na tleh na topli deki in se igrala neke svoje igrice. Jaz pa sem skozi okno
gledala snežinke, ki so v velikih kosmih padale izpod neba in se vrtele proti travniku, ali pa se
obešale na veje velike češnje in ptičjo hišico. Na zunanji strani okenskih okvirjev in stekla so
se pričele lepiti ledene rože in zunaj je nastajala prava pravljíčna dežela. Če sem neprekinjeno
zrla v nebo in med padajoče snežinke se mi je zazdelo, kot da tudi sama plešem in letim med
njimi. Mračilo se je in ker je bila cestna svetilka zelo daleč, je pravljíčna dežela kmalu utonila
v mrak.

V kuhinjskem kotu je stala naša novoletna smrečica. Dva dni prej jo je oče prinesel iz goz-
da in jo *zakajlal* v lesen podstavek. Mama je z vrha omare v spalnici snela škatlo, v kateri so
bili v časopisni papir zaviti obeski. Smrečico smo okrasili. Nanjo smo obesili rdeče in srebrne
steklene kroglice, na žico pričvrščene štoržke, pobarvane v zlato in srebrno barvo, v zlat,
srebrn in bleščeče zelen papir zavite bombone, zlate trakove in kosme vate. Ko je bilo vse to
razobešeno po smrečici, je oče na veje pripel male ščipalke, ki so imele nekakšen podstavek,
v katerega si nataknil za prst debelo malo svečko rdeče barve. Na koncu pa še nekaj kovinskih
paličic, odebeljenih s srebrnočrno maso. Te so naju zelo mamile, a sva imeli strogo prepoved
dotikanja. Vedeli pa sva, da ju bo oče za novo leto, ko bomo ugasnili luč, pri konici prižgal in
bodo iz srebrnočrne mase vsenaokrog frčale drobne iskricice in prasketale, a tudi ugasnile še
preden bodo padle na tla.

Pozno popoldne sta starša prišla z dela. Obesili sva se jima okrog vratu in se malček
pomuckali z njima, potlej pa sva ju le spustili iz objema, saj sta nama obljubila, da bomo to

crkljanje nadaljevali po večerji. Pojedli smo. Obljubo o crkljanju sta tudi držala, a crkljanje je bilo bolj kratkega veka, saj je mama kar naenkrat naročila, naj se greva takoj skopat in potlej spat. Poslušno sva se odpravili v kopalnico, kjer je že čakala polna banja tople vode. S seboj sva prinesli polno košarico raznih igračk; takih, ki so se lahko zmočile. Očetu sva zagotovili, da se bova sami slekli in zlezli v vodo. Da lahko kar zapre vrata, sva rekli in se spogledali. Oče pa naju je ubogal.

Zdaj sva se spet spogledali, saj je bil čas, da z natančnim detektivskim postopkom ugotoviva ali je, ali ni. Ali obstaja, ali ne obstaja. Celo jutro sva se pogovarjali, kaj in kako bova to naredili. Sestra je imela nalogo, da se sleče, sede v banjo, pljuska po vodi in ustvarja čimveč hrupa. Tudi otroško pesmico je začela peti prav na glas. Jaz pa sem potihoma in po prstih šla do vrat in jih odprla samo toliko, da je nastala mala špranjica. K sreči niso zaškripala. Opazovala sem dogajanje v veži in poslušala, kaj se dogaja v kuhinji. Mama in oče sta se nekaj pogovarjala, nekaj je šumelo, slišala sem nekaj tekanja in zapiranja vrat omare v spalnici, pa spet neke šume. Splazila sem se v vežo, da bi videla, kaj se dogaja. Ravno takrat je vanjo stopil tudi oče. »Kaj pa ti tukaj?« je vprašal. »Se nismo zmenili, da se bosta kopali?« Takoj sem zardela, ker me je takole zasačil in zamomljala, da grem še po eno igračo. Poslal me je v banjo rekoč, da jo bo on prinesel.

Ni nama uspelo. Tudi to leto ne. Ko sva oblečeni v pižamo prišli v kuhinjo, je mama rekla: »Oh, koliko časa sta bili v kopalnici. Zdaj sta ga pa zamudili. Dedek Mraz je za vaju pustil darilo pod smrečico in je že odšel. «Bili sva žalostni, saj sva ji že preteklo leto naročili, naj ga ustavi, ker ga želiva videti in spoznati. «Saj vem,« je rekla mama, »jaz tudi.« In potem sta si z očetom izmenjala nagajiv nasmeh. Sumljiv nasmeh. Tak, da takoj posumiš, da nekdo laže, oziroma ti nekaj prikriva. *Firbčnost* pa naju je premagala, da nisva nič več spraševali in sva raje šli odpirat darila.

In tako se je tudi to leto končalo z remijem in za eno leto je moral odgovor na vprašanje, ki si ga postavlja večina otrok »ali je, ali ga ni, ali obstaja, ne obstaja« počakati.

POČITNIŠKA PRAKSA V RADIJSKI HIŠI ALI ČRNOBELA ZGODBA

Šolsko leto se je zaključilo in mama mi je povedala, da je uredila, da bom počitniško prakso in počitniško delo opravila v RTV hiši. Tudi prav, sem si mislila, saj je vseeno, kje bom vsak dan prebila tistih osem ur. Mala upornica, seveda. Spominjam se vhoda v stavbo prvega dne; ves je bil v imponantnem temnem marmorju. Ko sem prišla do vratarja, je nekam poklical. Že po nekaj minutah se je v pritličju pojavil nek moški in me odpeljal v zgornja nadstropja. Rekel je, da bom delala v oddelku drugega radijskega programa. Ta podatek mi ni povedal veliko. Pisarna, v katero sva stopila, ni bila nič posebnega. Štiri mize, dve visoki omari, omara brez vrat, le s policami, in okno s pogledom na ulico. Za eno od miz je sedela starejša uslužbenka z zanimivo razmršeno frizuro dolgih las. Moški je odšel, češ da se bova že zmenili. No, in sva se. Ženska, Valerija, mi je povedala, da prihaja delat za štiri ure, ker je polovično invalidsko upokojena. V pisarni naj bi bila še ena ženska, ki je na dopustu in še ena, ki je

na bolniški. Pomislila sem, da je to kar velik napredek, ker bom po štirih urah, ko bo edina redno zaposlena odšla, postala edini delavec in istočasno kar šefica cele pisarne. Moje delo naj bi bilo kompletiranje posebnih map, v katerih so se zbirali teksti, ki so jih kasneje brali v radijskem programu. Za vsak dan v tednu je bilo namenjenih nekaj map. Prvi list v mapi je bil vedno spored-razpored, kako si bodo prispevki časovno sledili. Ura-minuta-sekunda. To naj bi bil sveti gral programa in Valerija mi je večkrat zabičala, da se nikakor ne smem zmotiti v tem zaporedju. »Nikakor! Saj potem nastane zmeda.« Sicer mapo še pregledajo, popravijo, dopolnijo – a jaz se nikakor ne smem zmotiti. En dan prej mape nesem glavnemu uredniku in mu povem, če kakšen prispevek manjka, da bo zamudnika opomnil. Najmanj en dan prej! Ne smem pozabiti in ne smem se zmotiti! Gospa je kmalu odšla, v pisarno pa so začeli prihajati raznorazni ljudje. Ta je prinesel tekst za torek, ta za četrtek, eni prispevki so bili za športno področje, eni z nasveti iz modnega sveta ali z gospodinjskimi nasveti ali iz glasbenega področja. Nekateri so prišli, da bi tekst vzeli nazaj, ker bi ga še malce popravili ali ker so se še kaj spomnili in bi ga dopolnili. Preverjali so, če je tekst prinesel nekdo drug. Zdaj sem ugotovila, čemu služi omara brez vrat. Za vsak dan v tednu je bila ena polica. Prva polica ponedeljek, druga torek, tretja ... in tako naprej. Tudi mape so imele ime dneva v tednu. Kar hitro sem obvladala sistem. Saj res ni bil pretirano kompliciran. Bolj naporno je bilo prvič najti glavnega urednika (Marijan Krišelj), saj sem morala na hodniku večkrat vprašati za pot. Naslednji dan gospe Valerije ni bilo. Da je tudi ona zbolela, je sporočila, in se pozanimala, če bom lahko opravila delo. Res hecno. Jaz, vajenka, začetnica, naj bi nadomeščala tri osebe. Kaj pa naj bi naredila – rekla sem ji, naj ne skrbi, da bo vse v redu, čeprav sem sumila, da je »zbolela« nalašč. Vsi, ki so prihajali v pisarno so bili zelo prijazni in so mi skušali olajšati delo in vrata so se ves čas odpirala in zapirala. Pisarna je bila zelo živahna in prehodna. Dostavljali so tudi pošto, ki je bila namenjena posameznikom. Sčasoma sem spoznala mnoge radijske napovedovalce s čudovitimi glasovi: Tomaža Terčka, Jerneja Pikla, Milanko Bavcon, Boruta Mencingerja, Ajdo Kalan, Kristino Remškar, Marjana Kralja in še mnoge druge. Ah, koliko zanimivih tračev se je pletlo po radijskih hodnikih, koliko ogovarjanja je bilo. Vse si izvedel, četudi te ni pretirano zanimalo, kdo je s kom, komu gre kdo v nos, kolikokrat se je kdo zapil v lokalu čez cesto in podobne ... »Jernej Pikel ima bicikl znamke Partizan, z njim se pelje vse nedelje tja čez hrib in plan« – so se šalili za njegovim hrptom. Kar nerodno mi je bilo, ko me je povabil, da bi šla z njim v opero. Sem komaj izdabila opravičilo, da ne morem. Pač, nekaj sem se zlagala. Prvič: jaz in opera? Drugič: od mene je bil starejši kar precej let. Tretjič: Jernej je bil nekaj mesecev prej par z Milanko, pa sta se razšla, ker se je vnela ljubezen med Milanko in Borutom. Vsak dan so prinesli najmanj tri vreče pisem, ki so bila namenjena oddaji *V nedeljo zvečer*. Pošto je vedno odnesla urednica Marjana Vojnovič, ki je tekst za oddajo tudi napisala, Marjan Kralj pa je tekst le prebral. A je bil on slavna oseba in ... ni se obnašal tako. Včasih je pokukal v pisarno in žalostno vprašal, če mu je sploh kdo pisal. Pa je dobro vedel, kako težko je Marjana odnesla tiste vreče. Ko sva se že bolj poznala in večkrat pohecali, me je vprašal za glasbeno željo. Je rekel, da mi jo bo zavrtil. Postala sem zvesta poslušalka njegove oddaje samo zato, da sem preverila, če bo držal obljubo. »Saj, vem« je včasih dejal, »Crvena jabuka. Naslednjič. Obljubim.« Tudi urednik in režiser Marjan Marinc je imel poseben smisel za humor in me je dostikrat nasmejal, ko sva se srečala na hodniku. Dolgo časa nisem ugotovila, zakaj me vedno vpraša, kaj bom počela za vikend; kaj bi rada, da se zgodi. Povedala sem mu, da bom šla v soboto v disko in da čakam pismo od prijatelja, ki je v vojski. In glej ga zlomka,

ko poslušam radijski program in je na vrsti horoskop, pri mojem znamenju povedo, da bom imela super vikend v dobri družbi in da bo tisto, kar pričakujem po pošti tudi prišlo. Šment. Marinc je pisal horoskope in je iskal ideje za tekst. Pa verjemi horoskopom! A največjo tremo mi je povzročal Fran Milčinski Ježek. Telesno droben možic, iskriv, prijazen in simpatičen in res velik ustvarjalec. Le malokrat je prišel v hišo, ker je bil na bolniški. V pisarni se je ustavil, da je povprašal: »Ljuba deklica, kje lahko najdem mojega zoprnega glavnega urednika?« ali: »Ljuba deklica! Je prišlo kakšno potrdilo, da so mi nakazali *mižerijo*? (s tem je seveda mislil honorar). Nekoč je sedel pri meni v pisarni skoraj celo uro in ves čas klepetal. Ravno zaradi te urice sem kasneje prebrala vse njegove pesmi in tudi njegovih zabavnih oddaj po televiziji nisem zamudila. Nekateri avtorji so svoj prispevek napisali kar na roko. Take tekste sem pretipkala. Všeč so mi bili prispevki Pavla Kunaverja, ki je pisal o astrologiji, vesolju, položaju planetov na tak način, kot da je Venera lepotica, Mars pretepač in Jupiter ali Saturn nesrečna zaljubljenca. Kasneje sem, ko sem prepisovala njegove tekste, vedno priložila list za kopijo več, da sem jo odnesla domov. Takrat je glavni urednik ugotovil, da poleg iznajdljivosti tudi odlično in hitro tipkam, in mi je ponudil honorar, če pretipkam rokopis Danila Cedilnika za knjigo *Congma je hodil spreadaj*, kar je bila zame (sodelovati pri nastanku knjige) zanimiva izkušnja. V tistem poletnem mesecu sem spoznala mnogo radijskih delavcev: avtorjev oddaj, strokovnjakov z različnih področij, urednikov, napovedovalcev, tehnikov. Zanimivo je bilo delo fantov, ki so delali v Efektoteki. Ta oddelek je radijske igre, pa tudi program, opremljal z zvočnimi efekti. Z njimi sem preživela marsikatero zabavno urico, ko smo šli snemat razne zvoke. Dobili smo se popoldne ali zvečer in po mestu iskali na primer tako telefonsko govornico, kjer bi vrata dolgo škripala, preden bi se zaprla in še eno, kjer bi se vrata treskoma zaprla. Kar smo, se ve, nato posneli. Dobro se spominjam tudi snemanja zvoka avtomobila, ki zapelje čez lužo, saj sem visela ravno jaz z zadnjega sedeža in molela mikrofona h kolesom. Za dober posnetek smo potrebovali kar nekaj ponovitev. Kar se pisarniškega dela tiče, se med počitniško prakso nisem nič novega naučila. Spoznala pa sem, da je vsak uslužbenec zase samostojen posebnost s posebnim talentom in znanjem in da drug brez drugega ne bi mogli ustvariti oddaje. Počitniško delo sem podaljšala še za 14 dni, dokler se gospa Valerija ni vrnila z bolniške. Z nekaterimi radijci smo postali prijazni znanci in prijatelji in še večkrat, ko sem hodila že v naslednji letnik, sem jih šla obiskat. Ali pa so zavrteli *Pegasto dekle* od Arseno Dediča – v dokaz, da so se spomnili name. In zakaj podnaslov *Črnobela zgodba*? V Google sem pred kratkim vpisala imena oseb, ki sem jih prejle omenjala. Program je našel njihove fotografije, njihove obraze. Vse fotografije so črnobe. In marsikoga ni več med nami. Škoda. Skupaj smo ustvarili prekrasen mesec.

PETARDA

Ko kdo omeni petardo, se najprej spomnim na kolegico iz službe, ki so jo sodelavci zjutraj smeje spraševali: »A si se spet počesala s petardo?« Saj je bila njena frizura res taka, da si kaj drugega nisi mogel misliti. A jim ni zamerila. Samo smejala se je in naslednje jutro se je zgodba ponovila. Drugi spomin je bolj žalosten. Je spomin na našega labradorca, ki so mu

objestni otroci vrgli petardo v pesjak; ubogi revček se je tako prestrašil, da je zbolel na živcih in kar nekaj let smo porabili, da se je pozdravil. A prva petarda se je zgodila kar nekaj desetletij pred prej omenjenima. Takole je bilo. Hodila sem v eno najlepših osnovnih šol, kar jih poznam. Nova stavba je stala med travniki, gozdom in ob parku, ki smo ga čistili in urejali učenci višjih letnikov. Šola je bila velika, a kljub temu je pouk potekal v dopoldanskem in popoldanskem času. Po štirje razredi vsakega letnika smo bili dopoldanci, ostali pa popoldanci. Takoj, ko je zvonec naznanil konec učne ure, smo se zgrnili na ogromne hodnike. Nihče ni smel ostati v razredu. Pričeli smo hoditi v krogu in to smo počeli ves odmor. Razen tistih, ki so tekli na stranišče. Nekateri zaradi resnične potrebe, nekateri so na hitrico pisali »domačo nalogo«, najbolj predrzni so prižgali cigareto. Danes bi hojo v krogu ocenili za prisilo, a mi smo je bili vajeni. Po eni strani je bilo celo praktično. Nihče se ni prerival. Hodili smo in se opazovali. Fantje so opazovali punce in me smo opazovale njih. Pošiljali smo si zadržane ali že pomenljive poglede, nastajale so simpatije, zaljubljenosti. Jasno, saj smo bili v sedmem razredu. Če si hotel govoriti s kom, si samo malček pohitel ali pa malček zaostal, seveda po notranjem delu potujoče skupine. Moral si biti pazljiv, da te ni videl kateri od štirih profesorjev, ki so bili zadolženi, da nadzorujejo »krožni promet«. Nekoč me je fant, ki sem mu bila všeč, potegnil za lase, a ga je opazil profesor matematike, mu takoj namenil pridigo o bontonu in mu na koncu naložil kazen. Ves odmor smo tako klepetali o pomembnih ali nepomembnih stvareh. Ko je zazvonil zvonec za konec odmora, smo se zrinili v razrede in hodnik je bil že pripravljen za uro telovadbe. Nekega dne me je med odmorom k sebi poklicala tovarišica in me povabila v razred. Ustrašila sem se, če sem kaj zamočila. A povedala mi je, da bodo izbrali nekaj učencev, ki bodo enkrat tedensko vodili družabno urico z učenci prvega razreda. In da so se profesorice dogovorile, da bi bila ena od teh učencev tudi jaz. Ni mi bilo jasno, kaj pravzaprav pričakujejo od mene, a ker naj bi taka dodatna aktivnost pripomogla k boljšemu skupnemu učnemu uspehu, nisem iskala izgovorov. Pravzaprav sem bila vajena, da so mi občasno naložili dodatno delo pomagati kakšnemu sošolcu pri nalogi ali učenju. Pouk za »p'ručke« je potekal v dveh stavbah na dveh zelo različnih lokacijah, ki smo jim obema rekli »stara šola«. Sama sem prve štiri razrede obiskovala v stari šoli v združenem domu, tako da razporeditve prostorov v stavbi, v kateri naj bi vodila družabno urico, nisem poznala. Stavba je bila velika, z več vhodi. En del je bil namenjen stanovalcem. S sošolkami smo šle malo pofirbat, da mi naslednjič, ko naj bi se zgodila »družabna urica« ne bi bilo težko najti učilnic. Bila sem kar nervozna, ko sem naslednji teden stopila v staro šolo. Nisem poznala tovarišice, ki me je pričakala. Naročila mi je, naj celo uro ponavljamo pionirsko zaobljubo; pravzaprav, da je moja naloga, da jih naučim zaobljubo povedati. Peljala me je do razreda, odprla vrata in me rahlo porinila noter. Predstavila me je in učencem povedala, kaj bomo delali. Res dolgočasna ura, saj smo celo uro ponavljali: »PRED PIONIRSKO ZASTAVO OBLJUBLJAM, DA SE BOM MARLJIVO IN VZTRAJNO UČIL. S SVOJIM ZNANJEM IN PRIDNOSTJO ŽELIM ZDAJ IN KO ODRASTEM KORISTITI NAŠI SOCIALISTIČNI DOMOVINI JUGOSLAVIJI IN VSEM NJENIM DELAVNIM LJUDEM.« Pomislila sem, da sem bila tudi jaz nekoč tako majhna, kot so bili otroci v razredu in je bil tudi meni tekst zaobljube trd oreh. Naglas smo ponavljali in ponavljali, a sploh še nismo prišli do naslednjega odstavka, ko je že vstopila v razred tovarišica in rekla, da je družabne urice konec in da bom prišla spet naslednji teden. Pred šolo me je čakala prijateljica in na vprašanje 'kako je bilo?' sem lahko rekla le: »Čudno. Sploh ni bilo nič družabno.« Odpravili sva se proti domu in ugotovili, da se

bom morala česa domisliti, če nočem, da je družabna urica čudna. Naslednjič sem s seboj nesla odslužene barvice. Otroci so že sedeli v klopih in me gledali, kot da sem »ta zaresna tovaršica«. Rekla sem jim, da bomo, ko se bomo naučili prva dva stavka povedati brez napak, risali. Vsi so bili navdušeni, vsaj tako se mi je zdelo. Prav zavzeto smo se lotili ponavljanja pionirske zaobljube. Ko smo že petič, šestič ponovili stavka, se je pod katedrom zabliskalo in močno počilo, da smo se vsi prestrašili in poskočili. Tudi jaz, saj sem bila s hrbtom obrnjena proti tabli. Nekatero deklice so začele jokati. Vsi skupaj smo se počutili čisto nemočne, dokler se trije fantje niso začeli privoščljivo hahljati in zadovoljno smejati. Zdaj sem vedela, kaj se je zgodilo. Eden od njih je pod kateder vrgel majhno petardo. Poznala sem raztrgan papir in dim, saj je take petarde moj oče na silvesterski večer metal na vrt. Čudno je bilo, da nihče iz stavbe ni prišel pogledat, kaj je počilo. Meni se je zdelo, kot da je razneslo veselje. Nisem vedela, kaj pravzaprav moram v tistem trenutku storiti in zaman sem čakala profesorico, ki naj bi bila moj mentor. Tri fante sem resno in strogo gledala in razmišljala. Nazadnje sem jih porinila na hodnik in rekla, da ne smejo v razred, dokler se vsem ne opravičijo in obljubijo, da nikoli več ne bodo kaj podobnega storili. Od kod je šinila v mojo glavo taka odločitev, mi ni jasno. V razredu sem razdelila barvice in do konca ure smo risali. Fantje so dvakrat potrkali na vrata, če smejo v razred, pa sem rekla da ne, ker rišemo in nočemo, da bi nas motili. Že je bil tukaj naslednji teden in pojavila sem se pred staro šolo. Mentorice ni bilo. Očitno je menila, da obvladam zadevo. Pred razredom so me čakali trije mulci. Eden je skesano rekel: »Tovaršica, a lahko gremo v razred?« In moledujoče dodal: »Saj bomo pridni.« Moj ego je jasno v trenutku zrasel, saj so mi rekli »tovaršica«. Zadeva je bila rešena in jasno, da sem jim dovolila iti v razred. Odločila sem se tudi, da mentorici ne bom povedala, kaj se je zgodilo. Še nekajkrat smo imeli družabne urice in se naučili tudi drugi del zaobljube: »OBLJUBLJAM, DA BOM ZVEST TOVARIŠ IN DOBER ČLOVEK. VSE MOJE DELO IN RAVNANJE NAJ POKAŽETA, DA SEM VREDEN OTROK SVOJEGA LJUDSTVA IN VREDEN ČLAN VELIKE DRUŽINE NARODOV, KI HOČEJO PO POTI NAPREDKA, PRAVICE IN MIRU.« Vsakič smo se imeli lepo in kar žal mi je bilo, ko se je moja obveznost končala. Pr'včkov nisem srečala nikoli več, a verjetno še dandanes kdo od njih zna povedati zaobljubo.

RAMONA

»Reši me, reši me!« je moledujoče stiskala roke kot v molitvi pred menoj in me proseče gledala. »Pa kaj se je zgodilo? Kaj naj rešim?« sem jo presenečena vprašala. »Saj veš, da sem šla zadnjič k tistemu tipu, ki dela v laboratoriju,« je začela zaupno. »In ko sem bila tam, so imeli v kletkah take luštne bele miške. Eno mi je dal. Tako je srčkana. Saj sem ti povedala, da jo imam. No, in danes je povrgla šest malih miši. Sploh nisem vedela, da je bila noseča, no, breja mislim. Mama me bo ubila. Ubila me bo. Rekla je, naj se jih takoj znebim, ker one takoj začnejo seksat med seboj in potem bomo imeli po celem stanovanju miši. Bele miši. Ubila me bo. Ali pa jih bo vse zmetala v školjko in potegnila vodo. Pa tako so luštne. Take rožnate. Mišonka jih ves čas umiva. A bi lahko vzela eno miško? Saj ne živijo dolgo. Reši me. Prosim,

prosim.« Da bom premislila, sem se izmotala. A ne za dolgo. Je bila pač sošolka in vsak dan sva skupaj prebili nekaj ur. Saj sem se izogibala njeni družbi, a tudi če sva se samo spogledali, me je pogledala kot najbolj žalosten koker španjel in samo oblikovala ustnice v besedico »prooossiiimmm.« Tudi mi ni bila všeč ideja, da bi umrle v straniščni školjki, četudi so miši – bele miši. Rekla ji nisem še nič, a odločila sem se, da eno miško posvojim. Po enem tednu sem začela pripravljati teren. Pri starših seveda. Takole prav vehementno omeniš, da ima sošolka belo miško, ki je blazno zabavna, ki jo imajo vsi radi in ki jo je prav težko dobiti. Oče je samo dvignil obrv čez rob časopisa, saj je najbrž že vedel, kam pes taco moli. Rekel pa ni nič. Mama je ta čas vneto kuhala. Že čez nekaj dni sem pošteno omenila, s kakšno težavo se spopada sošolka. In, da bi jaz vzela eno belo miško. »Da ne bo imel nobeden dela z njo, ker bom JAZ skrbela zanjo!« (op. avt. – gre za popolnoma neresnično, izsiljevalsko, klasično mladoletniško obljubo, ki so jo kasneje na meni večkrat testirale hčere.) Starši niso glasno oporekali, kar sem takoj enačila z logično privolitvijo obeh. Pri naši hiši je bila večina predmetov poimenovanih po precej zapletenem postopku: brskanja po koledarju. Ponavadi pa smo izbrali tisto ime, ki je bilo taisti dan na vrsti. Poimenovanje je bila družinska odločitev; iskali smo tako ime, ki bi bilo dobro ali žensko ali moško bitje, saj nismo vedeli, ali je On ali Ona. Ker nismo našli bolj izvirnega imena in ob predpostavki, da je miški pravzaprav vseeno, smo ji dali ime Ramona. Nabavili smo manjšo ptičjo kletko. Pravzaprav jo je nabavil oče. »In to je zadnja stvar, ki sem jo naredil za neko miš,« je zatrdil. Na dno je položil časopisni papir, mama pa nam je posodila dva krožnička, ki sta ostala od razbitega kavnega servisa. Ramona je šla takoj v akcijo in si je iz časopisa z neverjetno naglico in oblikovalsko spretnostjo izdelala neke vrste gnezdo, v katero se je zleknila. Ko si je malček odpočila, je sedla v gnezdo in se začela natančno umivati. Prav prisrčna je bila, ko je z jezičkom švigala po tački, brkah, ušesih, repu. A to ni pomagalo dosti, ker je bila pri prehranjevanju prava packa. Razvlekla je hrano po celi kletki, jo malček poglodala in pustila tam, kjer je končala z obredi prehranjevanja. Saj smo bili morebiti mi krivi. Nismo vedeli, kaj ji bolj tekne in smo ji ves čas dajali v kletko raznovrstno ponudbo. Nikoli nismo ugotovili, katera je njena najljubša hrana, saj se je vsake razveselila in takoj malček prigriznila. Ni bila previdna živalca. Hodila je po kletki, včasih kar čez krožniček, v katerem je imela vodo. Tudi svoje potrebe je opravljala kjerkoli so jo pač zatele. Že po enem tednu je kletka smrdela, kot da imamo v njej neko gromozansko bitje. Po družinskem posvetu smo se dogovorili, da je dan za čiščenje vsaka sobota.

Ob sobotah je bil torej nekdo zadolžen, da je čuval Ramono. Prav rada se je pestovala, ali pa sedela v kakšnem žepu in kukala iz njega. Ali pa smo jo zaprli na hodnik, da je tekala po njem in ga raziskovala. Ta čas sem jaz izpraznila kletko, jo namilila in sprala pod tušem. Za Ramono pa sem pripravila lavor z mlačno vodo in jo spustila vanj. Plavala je kar precej krogov in včasih sploh ni hotela zlesti nazaj na roko. Potem smo jo zavili v mehko brisačo, v kateri se je kobacala in vrtela, kot da se je izgubila v labirintu. Nazadnje je pokukala iz brisače in začela klasično kozmetično proceduro umivanja z jezikom. Ko je končala, je prav prijetno dišala. Spustili smo jo nazaj v kletko in revica si je morala spet napraviti novo gnezdo. Oče je, kljub večkratnim opozorilom, da je to moja žival, ki njega nič ne briga, neko popoldne izdelal dve majhni leseni lestvi. »Da bo imela kaj za delat,« je dejal. In da je to zadnja stvar, ki jo je naredil za neko miš. Pri hiši smo imeli tudi dva mačka. En je bil starejši debelušček z imenom Maco in drugi oranžen mladič Žane. Preden sem posvojila Ramono, sta prihajala v hišo samo

na malico in se takoj nato odpravila iskat nove mačje dogodivščine. A ko sta opazila novega družinskega člana, sta spremenila taktiko. Sedela sta v kuhinji in cele ure nepremično zrla v kletko. Oče se jima je smejal in ju dražil. Nekoč smo zasačili oba mačka šele, ko nista več sedela na tleh in zrla v kletko, ampak na pultu in skušala vtakniti svoje tace, da bi zgrabila miš. Oče je šel hitro v shrambo in mi dal škatlo od žarnice, češ, naj jo dam v kletko, da bo miš varna, če slučajno ne bo nikogar v kuhinji. Takoj za tem je šel v garažo izdelovat malo leseno hiško. »In to je zadnja stvar, ki jo bom naredil za neko miš,« je starševsko resno zatrdil, s čemer si je prislužil objem in močen poljubček na kosmata lica.

NADALJEVANKA

Resno se bom morala pogovoriti z agentom, ki ureja in določa moje vloge, ki jih igram v življenju. Ta teden mi je namreč izbral vlogo, ki je nadvse stresna in komplicirana; zaradi nje sem nervozna, neorganizirana, zaskrbljena. Saj doslej je šla agentu izbira vlog, razen redkih spodrseljajev (seveda), kar dobro od rok. Najprej sem igrala v otroških nanizankah preprosto deklico na podeželju, ki je pod ljubečim pogledom stare mame in staršev uganjala norčije z otroci iz soseske. Saj veste, kakšne nanizanke so to? Deklice skačejo ristanc, raziskujejo okoli, nabirajo jagode, božajo male muce, kužke ali piščančke, dečki spuščajo zmaje; če je zima se s sanmi vozijo po malem hribčku, ali pa se kepajo in mavžajo. Če je vroče, se namakajo v čebričku, če so žejni grede k štirni, če so lačni jim tista babica, ki je najbližje odreže košček kruha. Vsi skupaj kot krdelo potujejo po bližnji okolici in proti večeru vsak steče domov. Potem sem bila očarljiva mladenka z dolgo grivo las, pridna šolarka, ki se je med počitnicami s kolegicami na kolesu vozila okoli ali si z mladeniči izmenjavala prve iskrice v očeh. Pa pridna najstnica. Srednješolka. Pa dekle. Zaljubljeno dekle. Žena. Mama. Tu pa bi se znali opisi dogajanj v nadaljevankah, nanizankah, romantičnih komedijah, dramah, komedijah razpotegniti in jih bo potrebno prihraniti za kakšno drugo priložnost. Opisati moram namreč ta teden. Žanr bi bil nekako med dramo in grozljivko. Dogajanje se je začelo nadvse neobičajno in dramatično. Rutinsko sem pritisnila gumb na kotličku in temu gibu ni sledil obvezen zvok vode, ki napolni kotliček za ponovno uporabo. Samo zašumelo in zakašljalo je in potem je sledila tišina. Zelo pomenljiva tišina, ki ti takoj pove, da nekaj ni v redu. Da bi se prepričala v pravkar doživetu sem ponovno pritisnila na gumb na kotličku in tokrat mu ni sledilo niti šumenje, niti kašljanje. Samo tišina in zvok tačke v notranjosti kotlička, ki se spusti v prazno. Takoj sprejemem zelo inteligentno ugotovitev, da je zmanjkalo vode. Nemudoma se odpravim skozi vhodna vrata in – kakšna sreča! Soseđa ravno obeša perilo. Zakričim čez travnik, če oni imajo vodo. Seveda imajo. Takoj sprejemem naslednjo nadvse inteligentno ugotovitev, da bo napaka pri moji hiši. Grem do jaška s števcem vode in dvignem pokrov. Groza, groza! Vetrnica na števcu se obrača kot nora in števec kaže številke, kot bi točila neosvinčeni bencin. Pravzaprav bolj številke, ki kažejo, koliko bi morala odšteti za ta bencin. Ker sem deklina za akcijo se takoj nagnem v jašek in zaprem ročico pri števcu. Naslednja ugotovitev ni spadala med tisti prvi dve inteligentni, ampak med čisto navadne ugotovitve: nekje med števcem in hišo je počila cev za vodo. Sra...!!! 🗑️ Naslednji prizor se je odvijal v kuhinji, ko sem sama s seboj sedela

za mizo in pripravljala taktiko rešitve iz situacije. Najlažje bi bilo, če bi z menoj sedel še kdo. Takrat bi bila odlično pripravljena modrovati, deliti nasvete in navodila. A v scenariju to ni bilo predvideno. Vzela sem torej listič papirja in si zapisala seznam, koga moram poklicati. Veste kaj, smo zelo razvajena civilizacija. Kaj narediš, če te črviči in moraš na stranišče postavljeno sredi hiše in istočasno veš, da ni v kotličku niti kapljice vode? Današnja epizoda se konča s tem, da razpošljem SOS sporočila. Naslednji dan se ne dogaja nič posebnega. Nič takega, kar bi nakazovalo na rešitev situacije. Izgleda kot španske ali venezuelske nanizanke: pol oddaje je povzetka prejšnjih delov, nato nekaj minut dogajanja in potem napovednik za naprej. Torej le nekaj telefonskih klicev, razlag, obljub in dogovor, da si lahko v sosedovi štali natočim toliko vode, kot jo potrebujem. Pripravim si petlitrski kanti. S prijateljico se odpravim naokoli, da pozabim na mravlinčenje živcev v želodcu, na prazne WC kotličke; na to, da si moram vsako kapljico vode prinesiti od soseda in zato odpade pranje solate, kuhanje, pomivanje posode, tuširanje. Veste kaj, res smo zelo razvajena civilizacija. Tretji dan ugotovim, da vse skupaj ne bo samo daljši film, ampak nanizanka. Upam le, da s čim manj deli. Prve aktivnosti so napovedane za popoldne, zato ponovim klatenje s prijateljico. Ko v Postojni pijeva kavo in se potožim sorodniku glede razmer, v katerih živim, me potolaži, da so tudi oni prav pred kratkim preživeli Ledoland brez elektrike. Po svoje smo ljudje čudni. Če le srečamo nekoga, ki je malčec nesrečnejši od nas, občutimo zadovoljstvo, ker je nam bolje. Popoldne pride kolega z izposojeno aparaturo, ki naj bi pokazala napako v vodovodni napeljavi. Števec aparature natančno pokaže, pod katero prano ploščo je napaka. Zato ploščo označimo z rdečo številko. Napovednik za naslednji del nanizanke se ustavi na tej rdeči številki: tu bomo kopali ...! Četrty dan. Sem srečna ženska. Pojavi se dober prijatelj, ki se je pripravljen spopasti z nevesečnostjo. S seboj je pripeljal celo gomilo raznoraznih pripomočkov. Ko vklopi žago za beton, se zapraši po celi vasi. Možak odstranjuje lično postavljene prane plošče, prežaga železno mrežo pod njo, začne izkopavati material in ga meče na mojo (nič več) lepo zeleno trato. Pove, da je potrebno izkopati vsaj meter v globino. Zaplet dneva je, ker niti najmanj ne vem, kje pride vodovodna cev v hišo; nimam niti najmanjšega pojma, kje bi bil še kakšen jašek. Tako kot se večja luknja v globino, se istočasno povečuje kup izkopanega materiala. Nov dramatičen zaplet se zgodi, ko ugotovimo, da je vodovodna cev pod prav tisto prano ploščo popolnoma cela, nepoškodovana in torej voda ne pušča na tem mestu. Sra...!!! 🗑️ Kopati bo potrebno naprej, še meter, še dva metra naprej. Zopet ni zadetka. Obupana sem. Za povrh vsega se pri hiši ustavljajo firbci. Vsakemu je potrebno razlagati zgodbo od turških vpadov naprej in se opravičevati, zakaj ne vem, kje je jašek. Kako za vruga naj bi vedela, če so hišo zidali drugi, jaz pa sem takrat stanovala v drugem mestu in le občasno prišla na delovišče. Pridejo tudi drugi *majstri*. Znanec iz sosednje vasi, ki se mu sicer zelo mudi, a ne toliko, da ne bi eno uro strmел v izkopavanje. Sosed. Pa tisti, ki je izmeril in označil prano ploščo, pod katero naj bi bila napaka. Tisti, ki je razpeljal vodovod. Tisti, ki se je velikokrat ustavil pri delovišču. V načrtu hiše ni narisano, kje pride vodovod v hišo in oni ne najdejo fotografije na svojem trdem disku v glavi, ki bi jim to mesto pomagalo najti v spominu. Moški opravijo naključne poizkuse, kje bi bilo to možno, tako da so izkopane še tri nove jame. Potem odidejo. Zadetka ni. Rešitve ni. Vode ni. Vse je umazano od prahu, zemlje, peska; klet je potacana, ker so hodili z blatnimi čevlji vanjo, hiša je potacana, ker so hodili prižigat pipe, da bi slišali, kje vodovod pušča. Jaz sem živčna, umazana in tudi lačna, saj v obilici dela, obiskov nisem imela časa ničesar pojesti. ŠTALAAAAAAA. Glavna igralka (v tem primeru jaz) zvečer pok-

liče svojo mamo, da si povesta obvezno dnevno poročilo. Mama se potoži, da jo boli zob, ki ga zdravijo, in se smili sama sebi. Igralka ji pove okrnjeno verzijo popravil pri hiši. Mama se začne smejati in reče, da se človek potolaži, če je nekemu še slabše. Prizna, da njena zgodba z bolečim zobom nikakor ni zmagovita. Napovednik za naslednjo epizodo se konča z ugotovitvijo, da se plošče režejo naprej, da se koplje naprej, vse dokler ne najdemo napake na cevi. Dan pet. Epizoda je dolgočasna in predvidljiva. Dober prijatelj nadaljuje s kopanjem luknje, glavna igralka pri tem igra obrobno vlogo malih pomožnih opravil. Sredi epizode se zgodi drastičen preobrat, saj cev zavije proti hiši in nekam pod notranjost, pod temelje. Ko oba igralca priklopita vodo, le-ta bruhne ob cevi nazaj v izkopano luknjo. Se pravi, da je to dvojni drastični preobrat. In ugotovitev, da je napaka nekje pod temelji, nekje v hiši. Sra....!!! 🏠 Napovednik za naslednjo epizodo je, da se poizkusi najti priključek na cevi v hiši. Šesti dan. Glavna igralka je zelo jezna na agenta, ki ji ureja vloge v igri življenja, a to ji ne pomaga prav dosti. Zdaj je že dobro organizirana in prilagojena na taborniško in nomadsko življenje. Da se preživeti tudi z desetimi litri vode, če jo pravilno uporabiš. Dvakrat uporabiš. Najprej za umivanje in potem za kotliček ali najprej za pranje kozarcev ali skodelic in potem za kotliček. Odločno in navsezgodaj začne prazniti sobo, ki je najbližja vodovodnemu priključku. V sosednjo sobo vlačijo jopiče, ki jih nihče ni oblekel že več kot pol desetletja, posteljnino, drobne osebne dodatke v prostoru, ki se v bistvu spreminjajo v kramo. Na polovici dneva je delo zaključeno, ena soba prazna in druga popolnoma nabasana. Glavna igralka odšraufa letvice in odstrani topli pod. Jaška ni videti. Vse skupaj izgleda brezupno. Proti večeru pride dober prijatelj in prične kopati tla. Kaj kmalu se pokaže jašek. HEUREKAAAAAA! Našli smo napako. Prišel je magister vodovodnih znanosti in zamenjal počeno cev, prišel je kolega, ki mi je (glavni igralki) pomagal zasuti jaške. Še malo in nihče več ne bo vedel za počeno cev. In glavna igralka (seveda jaz) bo do svojega petinosemdesetega leta vedela, kje je jašek. Agent, ki ureja in določa moje vloge, ki jih igram v življenju, je popustil. Ne bom več igrala v grozljivkah. Danes začnem s snemanjem potopisno- plesno-glasbeno razvedrilne oddaje. Upam, da bo nadaljevanka z veliko deli.

GREMO V BORŠT ALI PREDBORŠTNE DOGODIVŠČINE

Babe. ☺ Najprej smo se po mejlih, po esemesih in mobičih menile in menile, kje se dobimo. Pa kdaj se dobimo. Končno je padla odločitev, da krenemo izpred rondoja ob 16.30. Da bomo pravočasno »tam«, seveda. O tem, kakšne probleme je imela katera z izbiro obleke in frizure in ostalih dodatkov, ne bom izgubljala besed. Jaz se s tem ponavadi ne obremenjujem in sem samo preverila, če imam polno baterijo za fotoaparatus. Srečanje nas štirih je bilo uspešno in brez zamude. Na Kozino smo prišle celo 45 minut prezgodaj, tako da smo si v bližnjem kafiču privoščile še pijačko, čikec in čvek, ki ga (da ne bo pomote) tudi prej v avtu ni manjkalo. Pred knjižnico se je v tem času zbrala vesela in radostna družba, ki je nameravala odpotovati v Boršt pri Trstu. Zbrala z namenom, da se med potjo na našo prireditev ne izgubimo. Toliko o tem namenu. Čez nekaj časa smo posedli v tri avtomobile in se odpeljali. Potovanje je potekalo gladko. Ko je N. zagledala prvi prometni znak za Dolino, nam ga je pokazala – češ,

tukaj bi morale zaviti, J. pa je rekla, da ne, ker je bolje iti v naslednjem križišču; itak pa vozimo za P. in L., ki že vesta, kam moramo. Naša šoferka D. se je z njo strinjala in še naprej smo se vozili za L., saj smo bile zadnje v mali koloni. V naslednjem križišču smo zavili ostro levo in navzdol, na desni strani pa se je prav pačila panorama zaliva in Trsta z okolico. Poleg našega razpoloženja je bilo namreč tudi vreme fantastično. Imele smo polno dela. D. je morala sledit L-ju, ostale pa smo klepetale na polno paro in opazovale okolico. Kar naenkrat smo bili v dolini in Dolini. Peljali smo se mimo kulturnega doma F. Prešerna, kjer pa je bilo parkirišče zabasano z avtomobili in kombiji. Med pločevino in množico obiskovalcev, ki so izgledali kot navadni firbci, so spretno manevrirali nešteti kolesarji. Padli smo v neko kolesarsko prireditvev, smo pametno ugotovile. L. je s svojim avtom verzirano obšel gužvo. Peljali smo se še kakšen kilometer naprej in se ustavili na parkirišču pred cvetličarno. Tam je P. ustavila; L. in D. pa tudi. L. je šel iz avtomobila do P. in sta nekaj govorila. Nisem slišala, kaj. Jasno pa je bilo, da to parkirišče ne bo OK in da nismo prav prišli. Šoferji so obrnili avtomobile. Škoda, pa ravno smo hotele v cvetličarni čez cesto ugotoviti, kaj prodajajo in kakšne so cene v primerjavi z našimi. Po isti poti smo se podali nazaj. Zaradi gužve, nam je izpred oči ušel P-jin avtomobilček. Nič hudega, smo si mislile, še vedno sledimo L-ju, ki najbrž že ve, kam mora iti, saj je vendar včasih tudi turistični vodič. Zavili smo v Dolino. Zelo lep kraj. Skozi tlakovan mini center kraja, nas je ozka pot vodila ob neki vodi kar precej časa. Oči so se nam pasle po lepo obnovljenih starinskih hišah. Vožnja se je zaključila na peščenem parkirišču pred neko planinsko kočo. L. nas je obvestil, da je to najnižje stojеča planinska kočа in naročil naši D., naj vzvratno parkira avtomobil, da se bo kasneje lažje izvila iz gužve, ki bo nastala, ko bodo parkirali tudi ostali. Pokazal je na vrh strmega hriba in omenil, da je prav tam na vrhu vas Boršt. Vseh osem se nas je peš odpravilo proti kraju, ki smo ga maloprej prevozili. Gledala sem na uro, saj je ostale »pohodnike« zmotila vsaka lepa fasada, razgled, roža, ograda in dvorišče. Zdelo se mi je, da se prav po izletniško vlečejo. Z J. sva pogumno koračili proti centru, a na koncu sva vendarle morali počakati ostale, saj nisva vedeli, kam. »Kam?« sva vprašali, ko so se končno približali, do prireditve pa je manjkalo le še 20 minut. »Moramo vprašati« nas je obvestil L. in se napotil k prvi skupini krajanov. Videla sem, da so mu pokazali nekam na nasprotno stran centra. In smo šli vsi v tisto smer. Tam je L. ponovno vprašal in pokazali so mu nekam na levo. L. je kar hitro izginil v tisto ulico, a se kmalu vrnil ves zaskrbljen in povedal, da tam pač ni nobenega vaškega doma, kulturnega doma, partizanskega doma ali kakršnega koli doma pač. Potem se je L. pogovarjal s P. po telefonu, ki je očitno že našla pravi kraj in slišala sem le, ko je ponovil »pri tabli Zabrežec ostro desno«. In da bo T. po tlakovani potki, ki gre mimo cerkve prišel po nas, da ne spregledamo vhoda v dom. Šli smo do cerkve, a glej ga zlomka – tam ni bilo nobenega T-ja niti tlakovane potke. V nas se je začela širiti nervoza. Šli smo nazaj v center in L. je ponovno spraševal za kulturni dom. Istočasno je J., ki blesti z znanjem italijanščine po slovensko vprašala pri zunanjem šanku »viseče« moške osebkе, če morebiti vedo, kje bi bila neka kulturna prireditvev. Tombola in glavni dobitek!!! Vprašani je bil namreč sin naše Anamarije. Zlahka se nam je čudil, kaj delamo v Dolini, ko se prireditvev vendarle odvija v Borštu. L. pa se je istočasno zlahka čudil, saj mu je ravno dopoldne nekdo povedal, da v Borštu nimajo nobenega vaškega, kulturnega, partizanskega ali kakršnega koli doma pač. Ura je sedem. Prireditvev, na kateri nekateri nastopajo se je pričela in mi smo v napačnem kraju. Dilema, dilema, trilema. Kaj zdaj? L. se je odločil, da gre tisti kilometer nazaj na parkirišče po avto, D. pa, da gre do Boršta kar peš, ali pa bo štopala. Kar naenkrat

smo iz homogene nastali razpršena družba in vsak posameznik s svojo najboljšo rešitvijo problema, kako pravočasno priti na prireditev, ki se je že pričela. D. in N. sta odločno korakali proti glavni cesti, L. in žena sta na nasprotni strani kraja izginila za ovinkom. Opazila sem, da sta imeli D. in N. srečo in sta nekoga poštopali. Zdaj smo ostali sami. J. se je napotila proti lepemu rjavemu terencu, v katerem je nek moški maltretiral svoj mobilni telefon. Na dolgo in široko se je v italijanščini opravičevala, razumela sem le, da mu je rekla, da se nam mudi in če bi nas zapeljal. Moški se je obrnil in pokazal na zadnje sedeže in zdaj se je opravičevala J. Prišla je nazaj do nas in povedala, da so na zadnjem sedežu spali otroci. Naša možnost za štop je propadla. Mimo je pripeljal Anamarijin sin s kamijončkom, nam pokimal in izginil skozi ovinek. J. je pripomnila, da bi se peljala tudi v kasončku. In jaz sem se spomnila na prizor iz filma *Šiška deluxe*, ko je možak rekel policaju, da laboda pač ne bo vozil na kasončku, ker je njegov najboljši prijatelj. Naše vzdušje je bilo mešanica nervoze, obupa in zafrkancije. Neki možak, ki je tudi stal ob cesti, nam je omenil, da bo v naslednji minuti prišel avtobus za Boršt, a nobeden ni imel vnaprej kupljenih vozniških listkov. Res neumno. Tudi vsa naslednja povpraševanja za uslugo s prevozom so propadla. Računala sem, da se bo v kratkem pripeljal L., a v njegov avto so lahko šle le še tri osebe. Zato sem rekla: »Jaz grem kar peš. Če sta do Boršta le dva kilometra, jih bom pa ja prehodila.« In sem šla. Moji odločnosti nobena ni oporekala. Prehodila sem že pol kilometra, ko se je mimo pripeljal L-jev avtomobil. Tako sem osamljena kopitljala proti Borštu, cesta pa se je kar strmo vzpenjala in vzpenjala. Kmalu (ali pa tudi ne) sem prišla do prvih obcestnih tabel z napisi za kraje. Šment. Na nobeni ni pisalo, kje je Boršt. V glavi vklopim gumb za logično razmišljanje. »Če je L. v tisti globači rekel, da je Boršt tule na vrhu in če je P. rekla, da pri tabli Zabrežec ostro zavijemo na desno, potlej se držim teh dveh podatkov. Ni zlomek, da ne bi v neki mali vasi našla nekega malega kulturnega doma. Saj nekje pač bo parkiran P-jin avto in to bo to. Če mi ne uspe, bom vse skupaj zamudila in mi preostane le še to, da grem nazaj do tistega parkirišča in počakam, da se vsi skupaj vrnejo.« Zatorej pri prej imenovani tabli ostro odkorakam na desno in si mislim, da danes pač nimam sreče, če moram ves čas hoditi navkreber. Tudi nisem oblečena za pohod, ampak za sedenje in poslušanje. Gledam stavbe, ki se kažejo pred menoj in ugibam, katera fasada bi bila primerna vaškemu domu. Potlej pa kar naenkrat vidim L-jev avtomobil, ki skuša na ozki poti zaviti v desno, a se takoj, ko me tudi on zagleda, ustavi. Heureka!! ☺ Našli smo se. ☺ Sedem v avto in zapeljemo še 100 metrov. L. potoži, da je za povrh nek obvoz in da se je v Borštu skoraj izgubil. V tem trenutku dobi telefonski klic, da ga bo pred domom čakal prijatelj, da ne bi spregledali vhoda. Jaz si mislim: »Vhoda? Obremenjujemo se z vhodom, ko pa v začetku še pravega kraja nismo našli.« Že zagledamo prijatelja, ki nam maha. Ves čas pa res ne moremo imeti smole. In smo že bolj zadovoljni. Ko najdemo parking, še bolj. Zdaj se z L. že šalimo, da se še v Parizu ne bi tako izgubili, kot smo se tule pred Trstom. Po zaključeni prireditvi se ustavimo na pogostitvi in pripovedujemo ostalim, kaj vse se nam je zgodilo na poti, in nekdo ugotovi »pa to bi bila cela zgodba«. Evo, in je.

Naša mama ni bila ne vem kako verna, redkokdaj sem jo videla moliti, še manj da bi hodila k maši. Strašila nas je s pogubo v peklu, da smo predpisani del verouka, ki so ga vodile nune, opravile kot se spodobi. Marijina botra, gospa Mira, ji je posodila zelo lepo roza obleko, ki jo je sešila za svojo hčerko, ko je šla k birmi. Zataknilo se je pri meni in sestri Angeli. Njena botra ji je obljubila zlato *kjtnco*. Sosedna Franca je v botrstvo nejevoljno privolila, ko jo je mama prepričala, da ne pričakuje nobenega darila. Na tihem je vseeno obljubila, da enkrat pozneje, ko bo birma mimo, dobim verižico tudi jaz. Iz blaga, ki ga je kupila v Šketovi trgovini, nama je vaška šivilja Tina sešila šik kostima. Plačila ni hotela sprejeti – da je to njeno birmansko darilo, tako je rekla. Svetlo siva kostima, svetleči lakasti čevlji s črnimi obrobo in čisto majhni lakasti *taški* in v vsaki robček, obrobljen z drobno čipko, je bilo vse že pod streho, ko je soseda mami podarila večjo kanto bukovega pepela, ki ga je presejala skozi gosto sito in stresla v velik pocinkan lonec, do vrha nalila vode in ga postavila na velik *šparget*. Počasi se je segrevala do vretja, pepel in voda sta se med vretjem dodobra pomešala. Ko se je pepel posedel na dno lonca, je vodo precedila v drugi lonec, pepel pa stresla na sosedov vrt, da je odganjal škodljivce. Učinek pepelne vode, v kateri sva se skopali in si umili dolge blond lase, je bil takšen, da so v vetru plapolali in mavrično sijali, ko sva šli peš v trnovsko cerkev Svete-ga Petra in Pavla. Proračun za tak podvig je bil tako mizeren, da je mami povzročal nemalo skrbi. Brat, ki je že nekaj let živel v Franciji, se na mamino prošnjo, da primakne kakšen dinar, ni odzval, sposojati si pa tudi ni hotela – še predobro je vedela, da bo sposojeno treba vrniti in da tega nikakor ne bo zmogla z očetovo mizerno plačo. Zagato je rešila tako, da je prodala mašino za šivanje. Da bo očetove delavske hlače morala krpati na roko, je povsem odmisli. Dve možnosti smo imele: ali si oblačila šivamo same ali jih nesemo k šivilji, ki ni bila draga, poceni tudi ne – glede na to, kakšno plačo smo prinesle domov. V letu dni smo prihranile dovolj denarja, da smo lahko kupile novo Bagatovo mašino za šivanje. Moji birmanki Darki nisem obljubila v zlatu svetlečega darila. Marijine spretno roke so nama sešile preproste, a lepe obleke v svetlo modri barvi. Obuti v bele sandale sva korajžno zakorakali v trnovsko cerkev tik preden se je birmanski obred začel. Ko sva v vrsti čakali, da pride mimo škof in birmanko pokriža in s tem potrdi, da je dobila božji zakrament, je zašepetala: bom tudi jaz dobila zlato *kjtnco*? Poglej, mar nismo lepe tudi brez nje, sem ji šepnila na uho tik pred škofovim posvetilom. Običajno birmansko darilo za deklice je bila zlata verižica, za fantke pa ura. Življenje je postalo bolj radodarno, ko nas je zbralo skupaj v dobri oštariji z dobro postrežbo in dobro hrano. Iz bežnih spominov smo tkale zgodbe, predvsem tiste, ki so nas povezoval, ko so zlate *kjtnce* planile na dan, tiste, ki jih je spomin nekam založil in budno pazil, da niso potemnele. Moja botra je izginila neznano kam, Angelino je vzela pozaba, Darka je samo zamahnila z roko in smeje se rekla: bile smo lepe, menda celo najlepše in to nekaj šteje.

Čemerno sem sedela na lesenih sankah in tuhtala, kam bi jih zakopala. Na pomoč mi je priskočila sošolka in najboljša prijateljica, Danica. Dve glavi vedo več kot ena, več glav bi bila že zmešnjava. V petih minutah sva že imeli popoln načrt, kako zadevo izpeljati. V bližini doma ni bilo nobene luknje, ki bi bila vsaj malo podobna jami. »Kaj zganjaš tak cirkus,« me je nič kaj prijazno nadrla, »da moram gaziti sneg, ko pa veš, da je moj obutek kot spužva, ki vase posrka vso snežno mokroto.« »Potrpi, vse ti povem, sezuj tisto mokroto, jo bomo dale v peč, v dobri uri bodo čevlji že suhi.« Tinin oče je naredil sanke, na katerih sedim, niso bog ve kaj, saj veš, da se ne morejo primerjati s tistimi, s katerimi se hvali Ipavec, ki ropota kot zari-bano kolo, jutri jih pripeljem, največje, najmočnejše sani.« Pa jih ni. »Ne pustite se zapeljati,« nas je posvarila njegova sosedka, »na podstrešju ne boste občudovale njegovih sani, ne, s svojo mehko curo vam bo bingljal pred nosom.« Bedak stari. Sanke so sanke in ne sani. Pika. Zna biti, da je bil naglušen, ker je ostal pri svojem, torej zanj so sanke ostale sani. Ni jih marala, očetu je zabrusila, naj jih vrže kar na ogenj, oče niti ni bil jezen, vsaj tisti hip ne, z odločno kretnjo jih je potisnil meni v naročje, rekoč: »Na, naj bodo tvoje.« Bile so nizke, sedalo kratko, a videti je bilo, da bodo lepo drsele po klancu navzdol, ker so bile drsnice obite z ozkim metalnim trakom. Teden dni je že tega, kar jih imam in kaj dosti se niti nisem sankala, bilo je hudo mraz, klanec je bil bolj leden ko zasnežen. »Zadnje cajte prideš bolj poredkoma, nimaš pojma, kaj vse se na našem klancu dogaja.« In glej ga, plenta, ko zaslišim glasno vpitje: »Ej, mala, sanke prinesi nazaj!« Saj ne da ne bi vedel, kako mi je ime, kje pa, alkohol mu je pomešal pamet. Drugi dan na vse zgodaj je začel groziti, da me bo fental, če mu jih takoj ne vrnem. Nisem se ga pretirano bala, kje pa, v resnici ni bil hudoben. Njeni čevlji so se presušili, noge sva ovili v onuče, obuli tople čevlje, kapo na glavo, še plašč in že sva bili zunaj na snegu, sanke so neslišno zdrsele mimo jeznega sosedu, ki je pravkar odmetaval sneg izpred hiše, mimo Kudrove štale, skozi smrekov gozd, gor do obzidja bistriške vojašnice. Vojak, ki je bil v stražarnici, je bil nemalo začuden, ko naju je zagledal, mračilo se je že, in mraz je pritiskal. Le kaj za enega vruga se ti dve potikata tu, bogu za hrbtom, mu je nedvomno rojilo po glavi. Na drugi strani, malo naprej, sva zagledali ogromen kup vej, pripravljenih za majski kres. Vrteli sva se okoli kope in nikakor nisva mogli pogruntati, kako naj jih spraviva gor, vojak nama bi pomagal, kot stražar si tega ni smel privoščiti. Bila sem krepkejša kot Danica, s hrbtom sem se naslonila na grmado, z nogami sem se močno uprla v ledeni sneg, opirajoč se na dlani, je zgrabila sanke in jih zavihtela na vrh grmade. Lesonitova plošča, ki jo je nekdo pustil tam, morda celo pozabil, se je izkazala kot najboljše sanke. Na nebu so zvezde že žarele, ko sva prešerno nasmejani pristali pred našo hišo. Bila sem že v topli postelji in skozi majhno okno zrla v nebo, ko so zvezdi utrinki ustvarjali pravi ognjemet. In tam nekje med njimi sem uzrla sanke, čudežno lepe sanke, ki so neslišno drsele po temini neba. Pohitela sem v kuhinjo, iz šolske torbe vzela zvezek, iz njega strgala list papirja in nanj napisala pismo Miklavžu z eno samo željo, da mi prinese prav take sanke, kot so bile tiste na nebu. Dobila sem jih, a ne sanjske, navadne, že rabljene. Silno vesela sem jih bila predvsem zato, ker me Miklavž ni pustil na cedilu. Obilje snega je prineslo obilo veselja in nadlog – predvsem zaradi slabe obutve. Postale smo mojstrice v sankanju: gor do Stražice, sva jih složno vlekli, dol je šlo kot sam hudič. Danica je sedela zadaj, z nogami je uravnavala hitrost, da nismo zletele s poti, med

smreke, saj drugam tudi ne bi mogle, a smo varno pristale tik pred izložbo Šketove trgovine na bistriškem *placu*. Odjuga je pobrala sneg, in tako sem nekega nedeljskega jutra, po maši seveda, šla tja gor, kjer so bile sanke zakopane. Bile so take kot tisti dan, le les je močno potemnel. Dračje je čez zimo sprhnelo, napol zgnilo, tako da ni bilo težko priti do njih. Prijatelj Dane, ki se je pridružil mojemu podvigu, se je zgodbi o sankah iz srca nasmejajal. Sedel je na klopci pred hišo in lovil zgodnje marčevske sončne žarke. »Stric, prinesla sem vam sanke, preživele so zimo, so še uporabne.« »Ne vem, kaj mi je bilo, menda sem kaj močnega spil,« je zamrmral, bolj sam zase, »se bo že kdo najdu, ki jih bo rad vzal.« Urok, kar se da, se v jamo zakopa, je izgubil moč, razblinil se je, kot megla, ko posije sonce.

NA BISTRISKEM PLACU

Pod starimi kostanji je bila pritrjena velika *špina*, iz katere je nepretrgoma šumel debel vodni curek. Ko je pritisnila zmrzal in jo okovala v led, smo ploščad pred njo na veliko polivali, da je drsališče postalo širše in daljše. Za dobro drsenje po njem, smo podplate čevljev ojačali z posebnimi *cveki*, peto pa s podkovicico. Na desni je Milostnikova hiša, v kateri je bila trgovina s čevlji in galanterijo, kjer mi je mama kupila čisto novo usnjeno šolsko aktovko v sinje modri barvi. Bila je tako lepa, da je babnicam zmešala pamet, regljale so kot hripave žabe, ko so me končno prepričale v zameno za črno. Bila je trpežna kot mula, predvsem za drsanje po travi na poti domov iz šole. Čevljarski mojster Stano jim je ustregel in iz fine kože naredil krasne sandale, ostale, ki te sreče niso imele, je zvijalo v želodcu, ko so spod čela buljile v noge sprehajalk na nedeljskem popoldanskem sprehodu po Cankarjevi ulici. Na drugi strani stoji slavni in najdlje delujoči Hodnikov mlin, ki je mlel, dokler mlinarica Micka ni šla v nebesa. Spomladi, ko je sonce že prijetno grelo, je iz hiše prilezla teta Biba. Običajno ni šla dlje od hišnega praga, bila je majhna drobna, oblečena v temno rjavo krilo, belo bluzo, obuta v rjave salonarje z nizko peto, glavo so ji krasili rahlo skodrani beli lasje, v katerih je bilo vpeto nešteto drobnih lasnic. Brezizrazno se je zazrla čez *plac*, se na peti obrnila in vrnila od koder je prišla. Šketovih nisem poznala. Govorilo se je, da sta bogata, a brez potomstva. V pritličju njihove zelo velike hiše je bila trgovina s tekstilom. Velike police so ječale pod bremenom težkih bal blaga, iz katerega so mestni krojači šivali moška oblačila, da so bili bistriški gospodje oblečeni, kot se šika. Za ženske so skrbele šivilje, revnejše so si jih sešile kar same. Znano se je zgoditi, da je *cajh*, ki je bil trpežen za izdelavo moških delovnih hlač umanjkal tudi za več mesecev. Novica, da je blago na policah, se je razširila kot blisk. Drugi dan navsezgodaj so ženske že čakale pred vrati trgovine, da ne bi zamudile redke priložnosti za nakup dragocenega blaga, kakršen je bil *cajh*. Vztrajale so ne glede na vreme, kajti njihovi možje, hranilci družine, so bili prvi na vrsti, pri obleki, obutvi, hrani in pijači. Nižje ob vodi sta stala Tomšičev mlin in pila, velika vodna kolesa so poganjala mlinske kamne in pilo. Gospod Tomšič je bil visok bledoličen močan moški, oblečen v belo. Ves mokast je pogostoma izkoristil vmesni čas, ko so mlinska kolesa nemoteno mlela, da je za kratek čas postal pred vhodnimi vrati in radovedno opazoval utrip življenja, ki je na *placu* odmevalo še pozno v noč. Gostilna Triglav je bila ljudska menza, v kateri so se lahko nahranili tudi tisti z bolj plitvimi žepi. Tam se je nahajala še bistriška pekarna, v kateri so pekli najboljši kruh, z majhno pro-

dajalno, kjer smo na karte kupovali kruh in mleko. Nad Sušcem pa je delovala majhna živahna tržnica s kmetijskimi pridelki. Trgovci so blago zavijali kar v časopisni papir, ki se pri ribah ni obnesel. Istrski kmetje so na svojih majhnih vozovih z oslovsko vprego k nam pripeljali sadje in zelenjavo, redko dobrino, ki je tudi hitro pošla. Makedonske slaščice so bile res nekaj posebnega in ni bilo nedeljskega sprehoda, da si jih ne bi privoščili in jih zalili z jelšansko *pasareto*. Prvi maj in devetindvajseti november sta bila praznika, ko je *pleh muzika* pod taktirko Lojzeta Doringa ob šesti uri zjutraj na *plac* in ulico privabila staro in mlado. Bistriške pile in mline je povozil novopečeni socializem. Tomšičev mlin, ki je veliko izgubil na veljavi, je po smrti lastnika prešel v roke sorodnici. Mlinska kolesa so sprhnela, hiša je bila prodana, nov lastnik jo je podrl in zgradil novo, tako kot je narekovalo spomeniško varstvo. Reka Bistrica tječe, tječe tudi, ko mlinov in pil že zdavnaj ni več.

TESAR, DA JE BIL, TAKO SO REKLI

Po dolgih letih sva se srečali v trgovini, ko si je kupovala novo bundo. Stara da je že romala na smetišče. »Zdaj mi pripada nova,« tako je rekla, medtem ko si je merila novo, in ni se mogla odločiti, katera bo šla z njo domov. Namignila sem ji, da ji črna najbolj pristaja, dobro jo bo varovala pred burjo, mrazom in dežjem, na deklaraciji je označeno, da je nepremočljiva, nepremočljivost je *prevagnila*, da je rekla: »Ja, to vzamem.« V roko mi je stisnila majhen listič, na katerem je bila ročno napisana njena telefonska številka. »Pridi k nam na Soze, imamo zelo dobro kisko zelje, prej poklič, iz preprostega razloga, ker pogostoma nisem doma, imam bolnega moža, trikrat na teden ga peljem v bolnico v Izolo na posebno terapijo.« Morala je stopiti še do lekarne po nujna zdravila za bolnega moža. »Pridem, Tina zagotovo pridem,« sem ji utegnila še reči. »Adijo,« in že je ni bilo več. Vas leži visoko nad jezerom Mola, je majhna in v njej ni zapuščenih domačij. Ni je bilo težko najti, tudi trkati ali zvoniti mi ni bilo treba, vhodna vrata njene domačije so bila odprta, ne preglasno, da ne vznemirim njenega bolnega moža, sem zaklicala: »Tina obisk imaš.« Tišina, nihče se ne oglasi. S pogledom sem zabjela prostrano kmečko dvorišče, na katerem so se igrali njeni vnuki, skakali so čez *lastiko*, v hipu me je šest parov nagajivih oči premerilo od glave do peta, in nato so še bolj živahno skakali kot prej. Pod drevesom je samevala klopca in ena od deklic je rekla: »Teta, usedite se na tisto klopco, saj bomo kmalu končale.« In ko so, je izginila v hišo in mi prinesla kozarec svežega jabolčnega soka. »Biba, pridi, greva na kratek sprehod, moža sem oskrbela, zdaj spi, to je čas, ko lahko postorim marsikaj, kar sicer ne morem, kajti nega bolnega moža mi ukrade čas in energijo in bore malo jo ostane za moje brkljanje po stvareh, ki me veselijo. Ena od teh je branje pustolovskih knjig, ki me predstavijo v druge svetove, v življenje, polno potovanj in dogodivščin. Zdaj kmetijo upravljajo mladi in moram priznati, da gospodarijo dobro. Vaško življenje zna biti dokaj enolično, monotono, če ne poskrbimo za razvedrilo, naš mini pevski zbor je skoraj edino, veselje, ki nam pomaga, da nas težave ne ugrabijo povsem.« Prijela me je za roko: »Pridi, ti bom nekaj pokazala,« in zavili sva zadaj za hišo, kjer je bil mini odpad starega kmečkega orodja. Z majhen denar ga je odkupil fant iz sosednje vasi, da bo dopolnil svoj mali muzej s staro kmečko šaro. Ob zidu pod nastreškom so bili zloženi odsluženi strešni tramovi, kljubovali so dežju in zmrzali. Vprašala sem jo, kako to, da jih niso pokurili. »Kaj pa

vem, drv nam res nikoli ne zmanjka, mogoče jih bomo to zimo, od njih ne bo nobene koristi, njihova moč je z leti izpuhtela. Z novo betonsko streho upam, da ne bo težav, vsaj kar se burje, požara in toče tiče. Ne vem, če ti je kaj znano, da je te tramove stesal tvoj oče.« »Ne da bi vedela,« sem začudeno rekla, »ko pa je tesal tudi v drugih vaseh.« Spomin me je v hipu predstavil v drugi čas, vidim deklico, staro osem let, ki sedi na tramu, radovedno opazuje očeta, kako spretno in sigurno s *plankačo* zaseka v velik hrastov hlod. Hlod, katerega je imel namen tesati, je dvignil višje, na obeh koncih hloda je zabil velik žebelj, ju povezal z močno vrvjo, da je lahko držal smer, obtesati ga je moral v pravih merah, ki so bile določene, glede na nosilnost strešne kritine. Vaška atrakcija je bil mojstrsko obtesan hrastov nosilni tram in vaščani se kar niso mogli načuditi, da je iz najtršega lesa ustvaril takšno mojstrovino. Ko je bil čas plačila, so se potuhnili in pozabili, da je delo opravil pošteno in dobro, tako kot so se zmenili, del zaslužka, ki mu je pripadal, so zadržali zase, bo za nakup nove krave, tako so rekli, ker da je stara in izčrpana crknila. Zamah s *plankačo* je bil natančno odmerjen in usklajen z dihanjem, trske so odletale in padale ob gredni na tla in kmalu jih je bilo za poln *kason* našega malega vožička, ki je bil res nekaj posebnega. Kako, da ne, saj ga je z lastnimi rokami naredil naš oče sam, majhno, okretno, praktično prevozno sredstvo, ki je služilo za prevoz mularije k zdravniku, koruzo v mlin in poljske pridelke z njiv. Odpeljala sem jih domov k mami, da je lahko spekla kruh. Zvečer je že vsa kuhinja dišala po sveže pečenem kruhu, a ne za dolgo, pet lačnih ust ga je kmalu pospravilo v svoje nenasitne želodčke. Še prej je odrezala velik kos. »To bo za očeta,« je s povzdignjenim glasom rekla, tako za vsak slučaj, pri mulariji res ne veš, kaj se ji podi po majhnih, a brihtnih glavah. »Mati, so otroci jedli,« je imel navado vprašati, preden je z žlico zajel jed, ki je bila pripravljena samo zanj. Da nam je skuhala bolj revno hrano, tisto, ki je njemu povzročala glad, je zamolčala. Tudi jaz nisem marala ječmena in krompirja, polento z mlekom pa še kako. Tesanje je zahtevalo krepko, močnato hrano, s kosom mesa, ali vsaj zabeljeno svinjsko mastjo. Kruh, ki mu je bil namenjen, je razdelil med nas, zase si je odlomil manjši kos in užival, ko nas je gledal, kako s slastjo grizemo rumeno zapečeno skorjo najboljšega kruha na svetu.

PLES NA VIDMU

Kočanka, ki je podirala drevesa, razkrivala strehe in trgala žice električne napeljave, se je pred Prešernovim praznikom malo unesla. Ko so fantje iz poklicnih ljubljanskih šol prišli domov, je bil ples na Vidmu nekaj najboljšega, kar za živo glavo niso hoteli zamuditi. Z burjo smo se znali spoprijeti, z dežjem dosti manj, pogubno je namočil čevlje, lasje zvrtnčil v štrono, ki jih je razvozlal le dober aluminijasti glavnik. Zračni tokovi, ki jih je dodobra premešala burja so povzročili, da je bil mraz še bolj mrzel, kot če je ne bi bilo. K sreči ni deževalo, ko sva s prijateljico Cveto zakorakali po slabo osvetljenem vaškem klancu in pazili, da se ne bi spotaknili ob razbitinah strešne kritine, ali pa se z nogami zapletli v električno žico. Do Košeškega mostu res ni bilo daleč, mogoče kakšnih petnajst do dvajset minut počasne hoje, mogoče malo več, kadar sva bili obuti kot ta večer, v salonarjih s srednje visoko peto. Skoraj podrla naju je ta nora burja, tesno objeti sva obstali sredi ceste in čakali, da napad mine. Pred drugim sunkom sva se skrili za velik kostanj, malo nižje pri Spetiču so sunki postali že šibkej-

ši. Preden sva vstopili v plesno dvorano na Vidmu, kjer je že igrala glasba, sva zavili v toaleto, si poravnali najlonke, da se je črta lepo prilegla k nogi, uredili sva si frizuro, si našminkali ustnice, pomežiknili in vstopili v dvorano. Velika dvorana je bila namenjena plesu, naprej do nje je bila manjša. Na desni so sedeli fantje, na levi pa dekleta. Jelšanka je bila najboljša in tudi najcenejša pijača in redkokdaj sva si privoščili dve, običajno so za drugo poskrbeli fantje, ki so znali spiti tudi kaj močnega. Nekaj jih je bilo, ki so s tem pretiravali, pot do doma na majavih nogah se pogostoma ni obnesla. V zavetju cestnega jarka jih je prebudilo sonce ali pa dež, znalo se je zgoditi, da se tudi prebudili niso več. Mlad oficir, nadarjeni glasbenik, doma iz Makarske, Josip Grgasovič, je sestavil ansambel in ga dopolnjeval z vojaškimi rekruti, z igranjem na pozavno nas je povsem osvojil. Ob prvem taktu so se fantje pognali k svojim izbrankam, počasneži so ostali praznih rok ali pa so vzeli, kar je še ostalo. Ko je Grga z močnim glasom napovedal »dame birajo«, so fantje utihnili in vznemirjeno pogledovali tja, od koder so pričakovali izbor. Če niso bili izbrani, kar se je znalo zgoditi, so povešenih nosov še kaj spili in izginili v temno noč, z zadnjim plesom in prekrasno pesmijo Iva Robiča *Srce laku noč* pa so bili počaščeni izbranci. Pot do doma je bila dolga, razvlečena, še posebno spomladi, ko je mraz že zamiral. Držeč se za roke smo po tih cesti poplesavali še pozno v noč in bližnjo intimnost preložili v namišljeni drugi ugodnejši čas. Videm je bil italijanski elitni vojaški dom, starega so podrli in tam zgradili novega, jugo vojska je mrknila, dom in spomini pa so ostali.

SLAČENJE FRMJNTE

Zdrav Marija je odzvonila, ko se je mrak že spustil nad dolino in naznanjal, da se bo dan prevesil v noč in jutro v nov dan. Stari so nas učili, da smo doma še pred mrakom, da se v temi klatijo lopovi in očem nevidne pošasti. Bolj kot strašenja odraslih me je bilo strah bivanja v naši stari hiši. Vhodnih vrat nismo zaklepali, za to je bila potrebna ključavnica, ki jo naša vrata niso imela. Dve žarnici, ena v kuhinji, druga v spalnici, sta za silo dajali vsaj malo svetlobe, velika veža in stopnice so vztrajno ostajale v temi. Bil je čas počitnic, čas druženja in potepanja po bližnjem gozdu in čas kopanja v reki Reki. Tistega dne je bila na vrsti priljubljena igra *med dvema ognjema*. Nisem je marala. Po igrišču sem letala kot splašena kokoš in bila med prvimi, ki so izpadli iz igre. Malo mi je bilo hudo, a ne preveč, samo, da sem bila lahko z njimi. Na nebu so se kopičili oblaki, ki so naznanjali, da nas bodo pošteno namočili, če jo prej ne popihamo domov na varno pred udarom strele in bičanjem vetra. Tekla sem hitro in za las ušla plohi, ki je namočila vse, kar se ni skrilo pred njo. Utrujena, lačna in žejna sem obstala pred vhodom v hišo, zajela sapo in se z vso silo zaletela v vežo, levo gor po stopnicah, in skoraj podrta vrata kuhinje. Sesuta sem strmela v mračno, skoraj prazno kuhinjo, v kateri je kraljeval le velik *šparget*, mrzel kot jutro, prekrito s slano, a na njem ni bilo mojega lonca. Lonca iz aluminija, ki sem ga pred nekaj dnevi z drobnim peskom dodobra zdrgnila, pripravljenega za kuhanje ječmena, tako je rekla mama. Z milom sem še zdrgnila sajasto črne roke, ki so postale hrapave kot brusni papir. V našem *špargetu* so redkokdaj gorela dobra bukova drva – običajno so bila trhla, tako trhla, da so na veliko zasajala *šparget* in *rajfnk*. Sosedovi fantje so radi prišli k nam po saje, si z njimi namazali čevlje, nakar so jih še s krtačo ali krpo zdrgnili

do visokega sijaja. Tudi njihov štedilnik je bil poln saj, mogoče malo manj kot naš, ker so imeli malo boljša drva. Medtem ko so nabirali saje, so njihove oči švigale od Ane, Tine, Mete in Neve, da so skoraj pozabili po kaj so prišli, zmedeni so pobrali lonček s sajami, ki je bil bolj prazen kot poln, in brez pozdrava so jo kmalu popihali domov. Smeh štirih navihanih deklic na njihov račun jih je odnesel iz hiše. Zvilo me je v želodcu, ne toliko zaradi lakote kot od tega, da mame ni doma. Samote v hiši nisem prenesla, zato sem jo hitro popihala k sosedovim, od tam k drugim sosedom malo nižje po klancu navzdol do reke Bistrice. Nos sem prislonila k šipi, da sem bolje videla, kaj se tam notri dogaja, in se je, v prostrani sobi se je nahajal ogromen kup *frmjnte*. Na vrhu kupa je sedela zelo lepa mlada ženska. Tiho sem smuknila noter, misleč, da bom ostala neopažena, a se ni izšlo. Ko mi je mamina prijateljica Vera v roke potisnila storž *frmjnte*, sem hitro dojela, kako se to dela. »Slava, povej še kakšen štos od tam, kjer si ti doma.« In jih je stresala kot iz rokava. Rokavec je vas onkraj meje na hrvaški strani in je njena rojstna vas, ki jo je zapustila, ko se je omožila z Ivanom, po domače Smrjanovim. Melodija njenega smeha in govorjenja v pomešanem narečju je bila nekaj posebnega. Ne vem, če sem jo kaj razumela, verjetno je tudi ženske, ki so spretno lupile *frmjntove* storže, niso, ali pa so se delale, da jo. Zijala sem v njen obraz, predvsem v usta, ki kar niso nehala govoriti in se smejati. Ženske so spretno lupile *frmjnto*, se smejale šalam in uživale v trenutku brezskrbnosti. Skrb za vsakdanji kruh je uničevalka dobre volje, ki je krčila in skrčila naše življenje na minimum. Lakota se je umirila in morala se je, kajti šele drugi dan, ko je bil čas obeda, je mami nekako uspelo skuhati poln lonec okusnega ječmena, zabeljenega s svinjsko mastjo. Naš oče ni maral ječmena, tudi krompirja ne, dejal je, da je zanj ta hrana glad, ni ga napolnila z močjo, ki jo je potreboval, da je lahko opravljal težko in naporno delo. Po tistem večeru, ko sem prvič lupila *frmjnto*, sem se vračala domov pred *Zdravo Marijo* in z mamo pohitela na slačenje *frmjnte*. Ni bila pri volji, da hodim z njo, a tudi odgnati se ji nisem pustila – brcala sem z nogami in rokami dokler ni popustila in me godrnjaje vzela s seboj. V tednu dni sva zaslužili celo goro *frmjntovega* listja, ki se je še več dni sušilo na soncu. Čez dan sva ga obračali, da se je enakomerno sušilo, zvečer sva ga spravili na varno v hišo, a ne pred nočnimi tatovi – vlaga, ki jo je noč prinesla s seboj, bi najin pridelek povsem uničila. Plesnivo listje bi postalo povsem neuporabno, predvsem pa nezdravo. Za izdelavo plevnice je bilo potrebno blago, ki ga je mama kupila na *placu* v Šketovi trgovini z metražnim blagom. Na hrbet si je naložila velik, a ne težak paket, v katerem je bilo zavito pisano blago, iz katerega je še isti dan sešila ogromno vrečo z razpoko v sredini. Neučakanost nam ni dala miru, tako da smo drugi dan vstale bolj zgodaj kot po navadi, na hitro použile kruh in belo kavo in že zdirjale v spalnico, kjer je bil ogromen kup *frmjntovega* listja in velikanska pisana vreča. Zvečer je bila vreča že napolnjena, potreben je bi še en močan horuk in že je bila na postelji, na kateri smo spale vse štiri, dve glavi na sever, dve na jug, brcanje z nogami ni pojenjalo, dokler nas spanec ni odnesel v svet sanj in domišljije. *Frmjntovo* listje, prepojeno s sončno svetlobo, nas je pozimi prijetno grelo. V navado nam je prišlo, da smo dnevno premešale listje, da se s časom ne bi zbil v trdo podlago. Nočno lulanje je bil problem zase – do stranišča je bila dolga pot, skozi spalnico staršev po strmih stopnicah dol v strašljivo vežo v trdni temi – te poti ni zmogla nobena. Zgodilo se je ne prav pogostoma, a se je, da smo se polulale kar v posteljo. V letu dni je *frmjntovo* listje sprhnelo in klicalo po novem, a je v tistem letu *frmjnto* prizadela neka čudna bolezen, ki je povzročila konec izdelovanja plevnic, vsaj pri naši hiši, za druge ne vem. V jeseni smo dobile skoraj nov *štrmac*, ki nam ga je podaril Rdeči križ. Ni bil tako udoben in

topel kot plevnica, bil pa je boljši kot trde deske, prekrite s kakšno staro deko ali vojaškim površnikom.

HOJA PO ŽERJAVICI

Kristalne kroglice, nanizane na niti življenja so nekega dne zažarele in tiho šepnile: »Pri-poveduj nam o hoji po žerjavici.« Zaškripal je zobnik časa, zavrtel se je filmski trak s podoba-mi in liki, ki so na platnu bujno oživel leta 1960, ko se je na zahodu zgodil velik premik v za-vesti takrat živeče mladine, ki je drastično zamajal navidezno stabilno strukturo zahoda. Kaj dosti nisem vedela o tem gibanju. Da je to začetek nove dobe, tako se je govorilo, menda se še, a bolj poredko. Pravijo, da je gibanje zamrlo, da se pričakuje nov upor mladih proti obsto-ječim strukturam, ki jih dušijo in jim ne pustijo, da si oblikujejo življenje po svoje. Vstop v ta prostor mi je odprla niti ne prijateljica, bolj znanka, ko mi je nekega dne kar tako mimogrede omenila, da gre čez vikend na delavnico življenja nekam na Dolenjsko. »Lahko se nam pri-družiš, če hočeš,« je rekla. Brez odvečnih vprašanj sem rekla ja. Obstajati mora druga pot, je bila misel, ki je sprožila niz dogodkov. V tistem času sem bila zmedena, nesrečna, odvečna in kaj vem, kaj še vse. Ni pomembno. Novodobne knjige sem kar požirala, letala z delavnice na delavnico, kar ni bilo niti malo poceni. Na delavnicah je bilo *fajn*, za kratek čas so problemi poniknili, a ob naslednjem, ki je čakal za vrati, so z vso silo butnili na plano v obliki jeze, strahu, sramu, skratka vse, kar je človeškega in kar mi je bilo v napoto, da bi zaživela dobro izpolnjujoče življenje. Kar nekaj let je trajalo, dokler se mi nekega dne ni posvetilo, da se svet in drugi meni na čast ne mislijo spremeniti. V tistem času je Slovenija premogla enega ali dva guruja, ki sta si znanje o pripravi in vodenju hoje po žerjavici pridobila v tujini. In nujno je bilo slediti in verjeti dobri pripravi, preden si stopil nanjo, kajti posledice bi bile lahko hude opekline, ki jih k sreči ni bilo. Pozno popoldan, ko se je sonce že močno nagnilo na zahod, je skupina prihajajočih postajala vse večja. Presenetila me je ogromna grmada sredi jase, obdane z mešanim gozdom. Mrak se je že spuščal, luna je sijala, zvezde na nebu so utripale, ko nas je zajel nemir v pričakovanju nečesa tujega, nam nedojemljivega. Preden je zagorelo, smo skle-nili krog okoli grmade, se prijeli za roke, peli mantra Om in od tu naprej se je vse spremenilo. Vibracija mantr je umirila um, da ni zbežljal kot podivjani konj. Skupina, ki ni bila majhna, se je umirila, postala je tiha kot noč, ki se je spustila na zemljo. Ko so plameni švignili visoko proti nebu, smo se odmaknili na obrobje jase. V nekaj urah so se goreča drva spremenila v žerjavico, fantje so iz nje naredili traso, dolgo pet metrov in široko dva. Telo in glavo so ovili v mokra oblačila, da jih vročina ni použila. Na nebu so žarele zvezde, na zaplati zemlje žer-javica, ko sem neustrašno in pogumno stopila nanjo. Kot v transu sem korakala, drobeč pod nogami tlečo žerjavico, kot bi bile kocke sladkorja. Podplati so bili močno segreti, a brez opeklina. Na drugi strani sem padla v objem guruja, pretresena in hvaležna do vseh in vsega, ki so soustvarili to nepozabno izkušnjo. Dogodki, ki jih neutrudno niza življenje so ustvarili še nekaj pohodov, a prvi je ostal svetel, nepozaben. Tudi to je minilo, ostal je le spomin in v njem utrjen opomin: ne dirkaj za videzi, bodi kar si, itak si že vse, kar je bilo in je, Bitje univerzuma.

Po končanem brigadirstvu sem pristala na Zavodu za zaposlovanje pri Anči Volkovi, ki mi je dala napotnico za delo v tovarni Lesonit, tako kot je obljubila pred odhodom v brigado. In tako sem postala delavka v eni največjih tovarn v bistriški dolini. Tihe želje, da bi šla v uk za frizerko, natararico ali trgovko so potonile v svetu pozabe. Bila je to tovarna oziroma je še, ki je izdelovala posebne lesonitne plošče. Zmletemu lesu so dodali smole, to pa poslali v velike stiskalnice, ki so pod velikim pritiskom in vročino zapekle ogromne plošče, ki so jih ohlajali z vodo iz reke Reke. Proces je bil zastarel in je reko hudo *zasvinjal*. Spremenil jo je v smrdečo brozgo, ki je vrsto let kvarila dobro ime Škocjanskih jam. V dobrih desetih letih, kar sem jih preživela v tej veliki tovarni, ki je zaposlovala preko tisoč ljudi, se je dogajalo marsikaj. V prvi fazi ekspanzije so iz Švedske uvozili sicer zastarelo tehnologijo suhega postopka, a boljše, kot je bila obstoječa. Kmetje, ki so životali na bornih kmetijah so kar čez noč postali novodobni proletariat. Dinar je postal iskana roba, za sol, tobak, sladkor – ali za poplačilo davkov. Zaželeno delovno silo so bili kemijski inženirji z diplomami v žepu, ki so dobili dobro plačano delo, tudi stanovanje ni manjkalo. Uvoz delavcev iz bratskih republik se ni obnesel. Ostalo jih je bore malo. Mene so dodelili v obrat lakiranih plošč. Velike plošče so razrezali na manjše, ki so jih s posebnim postopkom prekrili s sivo, trdo podlago, ki jo je bilo potrebno zgladiti, preden je šla na lakiranje. In trdo, sivo podlago smo z mokrim postopkom, *žlifanjem*, drgnile, dokler ni postala čisto gladka. Včasih smo drgnile tako močno, da smo zdrgnile vso podlago in plošča je romala v *škrtarnico*. Delo je bilo normirano, kar se pri plači niti ni poznalo, tudi ko smo normo presegle. Plače so bile tako *mizerne*, da ena mesečna plača ni bila dovolj za nakup zimskega plašča, ki sem ga bila nadvse potrebna. *Za oko mi je zapel* nadvse lep novodobni konfekcijski plašč v bež barvi. Ni bil poceni. Morala sem si ga močno želeči, ker je čez dobra dva meseca le postal moj. Sočasno so v tovarni gradili tretji objekt s čisto drugačno tehnologijo. V njem je bila stiskalnica za izdelavo laminatnih plošč, ki so bile izdelane na osnovi impregniranega papirja s fenolnimi smolami. Po nekaj mesecih mukotrpnega dela sem bila premeščena v laminatni obrat. Neprimerno lažje je bilo, predvsem pa suho. Izmensko delo je bilo naporno, še posebno nočne ure, od šestih popoldne do šestih zjutraj. Bioritem je bil totalno *razštelan*, kar sem občutila še leta potem, ko sem Lesonitu rekla zbogom. Inšpekcija me je rešila nočnega dela. Nova zakonodaja je prepovedala delo v nočnih izmenah mlajšim od osemnajst let, jaz pa sem bila stara sedemnajst in še malo čez. Govorilo se je, da je kazen lahko dokaj visoka, nekaj sem podpisala, da do tega ni prišlo. Pisarniško delo mi ni dišalo in prav nič se nisem potrudila, da bi prilezla v katero od pisarn. Delavska menza je bila svet zase, z ekonomom na čelu. Hrana je bila obilna in dobra; kruh, ki so ga pekli za vojsko je bil izjemno dober, z dodatkom mortadele še prav posebno. Tudi vino si lahko dobil, čaj, mleko in vodo. Delavci v lakirnici so po navodilu zdravnika morali piti mleko, v prostoru, v katerem so mešali lake je bil zrak zasičen s hlapi, ki so slabo vplivali na dihalne organe. Celo lastno ambulanto smo imeli. Skratka mesto v malem. Sindikat je bil alfa in omega socialnega in ekonomskega življenja. Jeseni nas je oskrbel z bogato ozimnico, no, ne zastonj. Obročno plačevanje se je obneslo. Poletja v Moščenički Dragi so bila nekaj izjemnega. Hiške, posejane ob samem robu obale, so bile poceni, za revne celo zastonj. Na velesejem v Zagreb, ki je bil atraktiven za tisti čas, smo šli z lastnim avtobusom. Ni pretirano dolgo služil svojemu namenu. V roku

dveh, treh let je bil prodan. Kmalu za tem se je direktor že prevažal v prestižnem avtu z osebnim šoferjem. Obnašal se je kot Tito, ki se je vozil v *žitarici*. Na parkirišču pred vhodom v tovarno so bili parkirani Tomosovi motorji in druge vrste dvokolesnikov, s katerim so se delavci prevažali na delo. Že čez nekaj let so jih zamenjali Zastavini avtomobili. Priljubljeni *fičko*, kupljen na kredit, je bil dobra naložba, a potrebno je bilo prodati še kakšno kravo, tele ali prašiča za poplačilo sprotnih stroškov. Pločevina jih je varovala pred mrazom in burjo, a ne pred neumnostjo preglobokega pogleda v kozarec, ki je v trenutku izničil ves vloženi trud, včasih tudi življenje. Po nekaj desetletjih se je število delavcev močno skrčilo. Mrtve so pokopali, invalide upokojili, alkoholiki so šli na zdravljenje, mladih pa je zmanjkalo. Samo še ruševine pričajo o izginulem gospodarstvu, ki je opustošilo našo dolino. Ostal je le Lesonit, ki je v lasti Italijanov, s komaj nekaj zaposlenimi. Tovarna je v celoti avtomatizirana. Stari Lesonit je smradil vodo, novi pa ozračje. Novi ljudje in nove tehnologije bodo spremenile našo prelepo dolino v kraj, kamor se bodo zanamci radi vračali. Morda.

PRIDNA

Predana delu na vrtu, nisem opazila, da je naš pes Mek na svojih tacah pridno odnašal zemljo v pravkar pomito hišo. Stisnil se je v kot in čakal, da napad mine, medtem ko sem jaz z metlo in pobiralko za smeti po umazanih tleh plesala čačača. Lepa beseda, ki jo tako pogosto uporabljamo, ko hvalimo psa in otroka, priden, se je potuhnila, tako kot se je potuhnil tudi on. Spomnila sem se besed srbskega psihologa dr. Zorana Milivojevića, ki je na predstavitvi slovenskega prevoda knjige *Formule ljubezni* povedal: »Vi, Slovenci, sploh ne hvalite svojih otrok, *priden*, je vse, kar znate reči, a tako rečete tudi svojemu psu. Mislim, da nam makedonski jezik ni bil nikoli tako blizu kot ostali jeziki bivše Jugoslavije. A prav tam, v daljni Makedoniji je naša tabornica Anja slišala čarobno besedo *dušo moja*, ko je starki pomagala iz bližnjega vodnjaka znašati vodo v hišo. Zelo rada pokažem in povem, kaj novega sem se naučila, ma, »*si res pridna*« je bolj podobno klofuti kot resničnemu priznanju. Konec. Pristna otroška radovednost je pri odraslih zamrla, kaj zamrla, umrla je. Dve dobri lastnosti mi dajeta krila, da lahko poletim sreči naproti, radovednost in navdušenje. Včasih sem navdušena kar tako brez razloga. Zelo redko ali skoraj nikoli ne razmišljamo o pomenu besed, ko jih izrekamo. Pridena je zavajajoča beseda, kajti besedo uporabljamo pri otrocih, ko hočemo, da nas ubogajo in izpolnjujejo naše ukaze in pričakovanja. Nasprotje pridnosti ima celo kompozicijo besed. Samo nekaj jih bom naštel: lenoba, butec, smrkavec, mrcina nesramnež itd. v nedogled. Tudi v naših šolah ni nič drugače, otroci so pridni ali pa ... Tu pa je nekaj hudo narobe. Veliko se piše in razpravlja o tem, da imajo naši potomci zelo nizko, celo ničto samopodobo. Ti otroci živijo na peklenški gugalnici, ki jih v glavnem zabija v tla, ker se odrasli držijo nesmiselnega reka če *ga hvališ, ga pokvariš*. Tako vzgojeni otroci imajo kaj malo možnosti, da se dvignejo iz sivega povprečja. Privzgojeni strah »*če ne boš priden*« je kot mlinsko kolo, ki zmelje in zdrobi še tako dobre namene in včasih tudi napore. Ko nas napadejo črnoglede misli, se hitro spomnimo, da je v nas še en glas, ki deluje pomirjajoče in se odziva ljubeče. Prisluhnilimo tej tihi

modrosti, ki ne presoja in ne razlikuje med tem, kdo je kaj in koliko je kdo bogat in da bomo šli vsi v nebesa.

POTOVANJE V KOČANIJO

Poldan je odzvonil, ko smo se ustavile v Jablanici pred hišo številka osem. Bila je prastara, edina v vasi, ki je bila še krita s slamo. Okna v pritličju so bila zaprta z razsutimi polkni, priprta vhodna vrata so bila okrašena z železnim okovjem v obliki cveta. Vonj po kuhani polenti je vzdražil naše lačne želodčke. Mama nas je potisnila po ozki temni veži v črno kuhinjo, ki jo je medlo osvetljevalo majhno sajasto okno. Nad ognjiščem je visel velik črn kotel, v katerem se je kuhala polenta, ob njem je stala strina, ki je z veliko kuhalnico obračala polento, oblečena v črno, s pisano ruto na glavi, poveznjeno na čelo, da ji obraza skoraj ni bilo videti. Pot s čela, ki ga ni utegnila sproti brisati, je neopazno kapljal v polento. Mama je pričakovala, da bo njeni deklici nahranila s pravkar kuhano rumeno pogačo, ki je dišala kot pravkar pečena potica. Ne vem, če nas je sploh videla, sem ter tja je zamrmrala, da polenta še ni kuhana, tudi po uri in nekaj čez še ni bila kuhana, ni smela biti, ker bi jo morala deliti s tremi nebodigatreba dušami. Ko je mama doumela, da zaman čakamo, se je obrnila in skoraj zbežala iz črne, neprijazne strinine kuhinje, mi pa kot piš za njo. Ko smo jo dohitele, smo opazile, da joče. »Oh, koliko dobrega sem ji naredila,« je tarnala. »Če *zvagam* samo *cuker*, ki sem ji ga dala, bi ga bilo za zvrhan kotel, v katerem se kuha polenta.« *Cuker*, ki smo ga dobili na karte, in to ne malo, ker smo bili velika družina, smo zamenjali za krompir ali *frmjntovo* moko, kmetje so težko prišli do njega, kupljen na črno je bil za večino njih predrag. Pot do Trpčan se je vlekla, kot da je ne misli biti konec, ko smo le zagledale zadnji ovinek tik pred vasjo. Pod cesto do reke Reke so žabovska polja, od Jablanice do Trpčan je cesta speljana čez pusti, neposeljeni prelaz, na drugi strani vasi se spet odpre tja do Zabič, od tu do bukovega gozda Dleta ni več daleč. Pod drevesi z bujno krošnjo, ki jih ob cesti ni bilo malo, smo si ohladile noge in malo podremuckale. Ker se nam ni nikamor mudilo, smo v Trpčane prišle pozno popoldan. Očeto-va domačija je bila sredi vasi in bila je videti, kot da v njej ni žive duše. Tudi druge niso bile videti nič drugače. Lajež psa, mukanje krave, brenčanje muh so bili edini znaki, da vas še ni izumrla. Prišle smo v drugi svet, ki ni bil niti malo podoben tistemu, kateremu smo zgodaj zjutraj obrnile hrbet. Ko smo se prerinile v prostrano kmečko kuhinjo, iz katere je ne dolgo tega izginilo ognjišče, je tam stal velik *šparget*, na katerem ni bilo lonca, iz katerega bi dišalo po pravkar kuhani hrani. Na mizi so se po ostankih hrane pasle muhe in je bila užitna samo še kokošim ali prašičem. Iz izbe se je prikazala teta Tereza in ko nas je zagledala, se je ustrašila in izginila kot kafra. Le enkrat samkrat sem imela priložnost, da sem si jo ogledala od blizu, ko je bila pri njej na obisku neka čudna ženska z druge vasi, oblečena v obupno ponošena črna oblačila, z rožnato ruto na glavi, ki je bila skoraj nova. V roke ji je stisnila platneno vrečko in ji rekla, da ji bo čaj zagotovo pomagal, če ga bo redno pila. Teta Tereza ni bila več mlada, a tudi stara ne, bila je majhna, s krivimi nogami, oblečena v obleko iz druge roke, ki je odsevala nek drug svet, čistejši in bolj urejen, kot je bil njen – obleko ji je namreč podarila sestrična, ki je v Trstu služila pri bogati gospe. Izpod rute so se ji usipali svetli nakodrani las-

je, oči so ji sijale v modrini neba in imela je neizrazite ustnice, ki se skoraj niso premikale, ko je govorila. Ni bila za staro šaro, a ženina ni bilo od nikoder. Neopazno sem se izmuznila in smuknila po lesenih *štengah* do podstrešne izbe, v kateri je bila postelja za eno osebo, pod njo nočna posoda, manjša garderobna omara in nočna omarica. Na zidu je visela slika svetega Jezusovega srca. Vrata v Terezino kamro so bila zaklenjena. Majhna, ozka veža je bila nasičena z vonjavami, ki so dražile oči, nos in grlo – kako da ne, saj je bila teta Tereza znana in spoštovana zeliščarka daleč naokoli. Stara mama nas je bila vesela, jaz malo manj, ko me nagovorila po imenu, ki ga nisem marala. Moje krstno ime je Antonija, rojstno Antonietta, stara mama je to pomešala in me je klicala Tonca. Njena prisrčnost je prekrila teman oblak moje nejevolje, ko je na ogenj pristavila majhno ponvico, v katero je vsula nekaj podobnega *koffjetu* in nam ponudila vročo obarvano nesladkano vodo. Srkale smo jo počasi, ker je bila vroča in skorajda neužitna. A za živo glavo je ne bi užalile. Črni prah, ki je dišal po *koffjetu*, je skrivala v nedrih. Vedela je, da tudi *koffje* lahko dobi noge. Imela sem jo rada, bila je edina oseba, ki je bila prijazna z nami. Stara mama je prišla v pritličje le na južino. Ko je izdihnila, so jo položili v krsto in na *lojternemu* vozu odpeljali v Podgraje k večnemu počitku. Mračilo se je že, ko smo prestopile prag mamine domačije. To je bila majhna enonadstropna hiša. V pritličju je bila kuhinja, tik ob njej shramba in majhna izba. Gor je bila ena večja soba, v kateri sta spala ujna Žjefa in ujec Jože, ostali moški svet je spal na seniku. Ujna je bila dobra ženska, nahranila nas je, in nam dodelila izbo, v kateri smo utrujene, a site zaspale. Zjutraj smo trčile v ujca Petra, ki nas je ošinil z mrkim pogledom in izginil v gostilno za hišo. Bil je velik in močan moški, glavo so mu krasili gosti sivi lasje, bil je nobel oblečen in ni smrdel po kravah. Sedem let je bil italijanski vojak, domov je prišel v enem kosu, z dobro penzijo, s katero je pomagal vzdrževati *Lekačevo* kmetijo. Da smo se ga bale, kaj dosti niti ne šteje, da nam nikoli ni dal niti enega bonbona, pa smo mu zamerile za zmeraj. Za *fruštek* je bila polenta z mlekom, božanska jed. »Ne obirajte se, alo, mularija gremo,« nas je priganjala mama, da jim ne bomo v napoto, »njih čaka delo v štali in na njivah.« Vzele smo pot pod noge in jo mahnile po prašni cesti proti domu. Po tihem smo molile o lojtrniku, vozu s konjsko vprego, ki nam bi prihranil del utrujajoče, dolgočasne poti. A ga ni bilo, ma niti enega ni bilo. Doma smo si umile in povile noge, ki jim kamenje in prah nista prizanesla, in hitro pozabile na neprijetno potovanje v Kočanijo, le strine iz Jablanice zlepa nismo pozabile, ne zaradi polente, ki je ni hotela deliti z nami, zamero smo kuhale zato, ker je užalila našo radodarno in dobro mamu.

BELI PLES

Smučarski tečaj je bil pred vrati, a snega ni bilo od nikoder. Zadnji dan vpisa je Tejo pre-roško napovedal, da smo tik pred tem, da nas povsem zamete. Ne vem, kje je to pobral, a je že tisto noč na vso moč snežilo. V nekaj dnevih in nočeh je sneg povsem prekril dolino. Snežniku je nadel snežno kapo, naselje na Sviščakah pa je izginilo pod njegovo odejo. *Rolba* ki deluje kot sesalec, je v enem dnevu odmetala sneg in odprla povezovalno cesto do Sviščakov. Hajka za veliki srečelov je bila na višku. V mesecu dni smo zbrali obilo različnih stvari, ki so jih darovala mala podjetja, obrtniki in grosistična trgovina Ilirija, ki je bila edina in največja v

naši občini. Glavni dobitek so bile Elanove smuči, ki jih je klub kupil po znižani ceni. Izkupiček od srečelova je bil v celoti namenjen otrokom, ki so hodili na tekmovanja. Naše stanovanje se je spremenilo v delavnico, v kateri smo delali snežake. Sivo peno je darovala tovarna Poliuretani iz Podgrada, kapice in šalčke smo spletle same. Moški so iz pene oblikovali snežake, me smo jih oblekle in jim poslikale obraz. V nekaj dneh so zasedli vse razpoložljive police v kuhinji in dnevni sobi. Rajko, *kapo* snežakov, je dobil najbolj markanten šal, enak tistemu, ki ga je nosil Rifle v reklami Podarim-dobim, ko se je na veliko zbiralo sredstva za slovensko smučarsko ekipo, katere glavana figura je bil Bojan Križaj. Zaspala sem šele proti jutru, ko so sanjski snežaki oživel, zganjali so neverjetne vragolije, ki meni še na pamet ne bi prišle. Zbrano blago in snežake smo odpeljali na Videm, jih označili in položili na police, izstopala sta *kapo* Rajko in *elanke*. Rajko je bil že oddan, dobil ga je direktor Ilirije, ki ni skoparil z darovanjem. Nekaj minut pred polnočjo je predsednik kluba v eno vrečko pomešal srečko z glavnim dobitkom. Ujela sem Tino, ki je veselo letala okoli in nadvse uspešno prodajala srečke. Roko sem potunkala v njeno vrečko, odvila srečko in zadeta obstala, bila je številka glavnega dobitka. Hura, kar verjeti nisem mogla. Veselje je bilo kratkega daha, obkrožili so me člani kluba in skoraj zahtevali, da smuči vrnem, da se ne spodobi, da jih je dobila članica kluba, da se bo drugim zdelo sumljivo, da smo nekaj zašuštrali. Nisem se dala pregovoriti, ker članom kluba ni bilo prepovedano kupovati srečk, odnesla sem jih domov in kar nekaj zim so mi dobro služile. Pred tem so dečki izobesili napis BELI PLES, ki ga nihče ni mogel spregledati, ko se je peljal mimo doma na Vidmu. Vznemirjenje se je razlezlo v vse pore vsakdana, ko se je razvedelo za datum elitnega plesa, ki ga skoraj nihče, ki je kaj dal nase, ni želel zamuditi. Osrednji prostor v plesni dvorani so rezervirali šoferji bistriškega prevoznega podjetja Transport. Elita, ki je imela največ pod palcem, in najboljše avtomobile, do katerih so lahko prišli. Postojnski ansambel Venera je bil počaščen, da je lahko igral na tako sijajnem plesu. In glej ga *splenta*, ples so otvorile snežinke, ki so se usipale na prihajajoče goste, ko so vstopali skozi vrata doma na Vidmu v pričakovanju, da se jih bo dotaknila lepota brezskrbnega življenja, ki tako rada ponikne v turobnosti vsakdanjika, da bo kot sonce sijala na nebodigatreba skrbi. V objemu žena so se možje zavrteli in vrteli v ritmu polke in valčka, dokler so noge zdržale. Najem plesnega prostora nam ni bilo treba plačati, ker je izkupiček od pijače ostal v vojaški blagajni, v kar je rad privolil komandant bistriškega garnizona, v korist dobrih odnosov med meščani in garnizijo JNA. Ob zadnjem taktu sambe nas je vzela noč. Pot do doma se je vlekla, utrujena in zaspala, klecajoč pod težkimi smučmi na rami, brez pomoči mojega dragega bi zagotovo kar na ulici zaspala. Svet minljivosti ne prizanesa nobeni pojavnosti in obliki in Beli ples ni nobena izjema, utonil je v svetu pozabe. Snežak Rajko je potrkal na vrata mojega spomina in me pooblastil, da nekaj napišem za vse, ki bežijo skozi čas.

- O magiji sem že pisal v lanski skripti. Pa naj nadaljujem. Sedaj bom spregovoril o bližnji magiji – takorekoč doma. Najprej islamska magija. Sem se nekaj slabo počutil in sem razmišljal, zakaj. In mi nihalo pokaže muslimansko hišo v Sežani. Meho? Kar verjeti nisem mogel. Pa saj je samo ta. Gremo po vrsti. Njegova žena Munevera je delala pri nas na veterini kot snažilka. Kar preveč liberalno se je obnašala za muslimanko, kar mi je mama govorila o njih, ko je bila izseljena v Bosno. Postal sem direktor Veterinarskega zavoda in Munevera mi je začela delovati malo sprenevedavo. Kako se jo rešiti? Takrat smo bili ločeni na t.i. privatnike, bodoče in državne veterinarje. In Munevera je čistila pol delovnega časa pri nas in pol pri državnih. Seveda v škodo nas. Pa predlagam kolegu Rajku, ki je vodil državne veterinarje, naj jo vzame k sebi. Zagotavljal mi je, da ne gre, ker nimajo snažilke sistemizirane. Snažilka ni sistemizirano delovno mesto? In mu rečem, da bom uredil. Začnem iskati čistilni servis, ki bi jo zaposlil, pa bi vseeno čistila še naprej pri nas. Pa nič in nič. Ji predlagam, da bi bila tehnološki višek. Predloga noče podpisati in ji pošljem pismo s povratnico. Ona pa pridoda, da bo izkoristila letni dopust in potem še lanski, in ko je minil ves dopust, jo na delo ni bilo. Po petih dneh jo povabim na disciplinsko komisijo zaradi hujše kršitve delovnih obveznosti. Sledila je odpoved delovnega razmerja, nato tožba na sodišču. In smo seveda tožbo dobili mi na zavodu. Pa mi nekoč pravi znanka Jadranka iz Vidmašč, da ima s sosedom probleme. Ista stvar kot pri meni. Poskusimo z raznimi protiukrepi proti črni magiji, celo nekega strokovnjaka smo plačali. Rezultat je bil pičel. Pa se je sežanska *plehmuzka* odpravila v Vidmašče na koncert pred občinskim praznikom. Pride tudi Meho s svojimi, vendar se po prvih akordih pobere stran in takrat je nehalo tudi njegovo črno-magijsko delovanje.

- Mama me je rodila v mariborski porodnišnici, zraven nje je bila ženska, ki je rodila svojega otroka četrtega avgusta. Pa ji pripoveduje, kako so nune, ko so ugotovile, da je vmes ne-kristjanka, predlagale, da jo preselijo v sobo, kjer bo sama in v miru. Seveda se je strinjala. Vendar tisto noč ni zaspala. Groza. Kaj ima to opravka z mojim rojstvom?

- V novomeški bolnišnici so bili trije zdravniki, ki so bili reikisti. Popoldan so imeli ambulanto in so delovali, da je bila čakalnica polna, prepolna. Čez čas postane vroče, prevroče, nevzdržno. Ljudje odidejo ven in sestra ugotovi, da je čakalnica prazna in zdravniki odidejo. Vsi trije so imeli vikende na Lubnu. Po novem letu naredijo mašo v lokalni cerkvi in naši trije *maherji* se spravijo na župnika. Med obredom mu postane slabo in odide ven, pride k sebi in se vrne v cerkev. Pa spet, se večkrat ponovi. Zboli najprej prvi zdravnik in umre. Potem drugi. Tudi on umre. Kaj se je zgodilo s tretjim, ne vem.

- Je bil na Rudniku župnik, ki se je ukvarjal s takim coprništvom kot se jaz, le bolj sofisticirano, bi rekel. Ukvarjal se je s hipnozo, amuletsko magijo in podobnim. K njemu je hodil

mlad fant iz Maribora, da ga nauči spretnosti izdelovanja amuletov. In ugotovi, da ima *gate* krvave. Namreč izdelala sta vsak svoj amulet in si jih izmenjala. Fant potem hoče od župnika, da mu njegov amulet vrne. Ne uspe. Pošlje svojega prijatelja, ki mu uspe prijateljev amulet dobiti. Toda namesto, da bi odšel proti Mariboru, se znajde na Veliki Planini. Prosi neke *vikendaše*, naj ga zaprejo v kočo, pa so se le nasmihali, ko jim je pripovedoval svojo zgodbo. Malo potem zgrmi v prepad.

- V Sežani je pred leti delal Aco iz Srbije, bil je obrtnik, zidar, in je imel svojo skupino. In očitno je malo hodil domov. V Sežani si omisli ljubico. Pa mu naenkrat ne stoji več. Takoj posumi. Odpravi se domov in najprej navali na ženo. Opravi brez problema. Vpraša ženo: »Kaj je?« in mu pravi ona: »Najprej prepisi posestvo name, in drugo, ločiva se.« Kot je rekla, tako naredijo. Ko končajo posle, seže pod možev *povštr* in vrže magijo proč. Aco se vrne v Sežano in živi s svojo ljubico naprej. In kot se pravljice končajo, živita še danes, če že nista umrla.

TONKA

Ko so bili naši otroci majhni in še v vrtcu, smo stanovali v bloku in jaz sem jim nosil domov živali: od morskih prašičkov, zajčkov in tudi psa sem si omislil. Na Kozje sem šel večkrat, tudi h Kristini. Na dvoru je imela majhno psičko, takih je v Brkinih *punu*. Ko sem prišel k njim, je psička samo zalajala proti hiši in zanjo je bilo opravljeno, okoli mene pa ni nikoli silila, če že, potem previdno. Kristina je rekla, da po laježu ve, kdo je prišel. S Kristino sva se dogovorila za mladiča. Seveda, ko bo imela mlade. Psička se mi je s svojim obnašanjem zelo dopadla. Čez kakšno leto mi sporoči, naj pridem po mladiča. Sam nisem več redno hodil na veterinarske obhode na Kozje, je pa namesto mene to počel Matjaž. Prosim ga, naj mi prinese ščene, ko bo šel na Kozje. Že čez par dni se pokaže s ščenetom ženskega spola. Žal. Mi pravi: »Sem prišel h Kristini na dvor in ščeneta se igrajo na kupu eno čez drugo. In gledam, katero bi se meni najbolj dopadlo. Jo zagledam, takšno lepo šekasto, črno, rjavo belo, lisasto. Pomislilim, 'ta je prava'.« Komaj pomisli, že jo ščene pobriše v listnik in se skrije. Ostala ščeneta so se igrala naprej. Pa si pravi: »Samo ti boš šla k Rafotu.« Jo zbrska iz listja, da v avto in gre naprej. Prinese mi jo, jaz pa jo odnesem domov in ji dam jest nekakšen segedin, to je bilo tisti dan ostalo od našega kosila. Psička najprej poje zelje, pa krompir in šele na koncu se loti tistih par koščkov mesa. Skromna, ni kaj. Matjaža je 'prebrala', da jo misli odpeljati in je ušla. Ostala ščeneta, kot sem rekel, so ostala. Pa to ni edini znak njene bistrosti, ali kakor že hočete reči temu. Opazil sem, da je polna glist in dal sem ji Verpanil tablete - tablete proti notranjim parazitom. Zavil sem jih v mortadelo in požrla jih je brez problemov. Peti ali šesti dan jo je začelo zvijati in je prišla ponoči k meni na posteljo jokat, češ »bolí me«. Vedel sem. Naslednje dni so šli od nje celi klobki glist. In nikoli več ni poskusila mortadele, če že, potem je vse razgrnila in pregledala z obeh strani, preden je pojedla. Mortadela jo je asociirala na bolečine, ki jih je preživela. Pa je Marija enkrat sesala dnevno sobo, Tonka, psica, pa je ležala na fotelju. In se ni premaknila, kljub ropotu sesalca in pomikanju fotelja. Naenkrat skoči in steče proti

vratom, začne lajati, češ spusti me ven. Marija se zravna in me zagleda, ko se peljem proti domu. Takrat sem imel golfa in ni jih bilo malo, tiste čase. Vsa vesela me je čakala pred blokom. Ko sem bil jaz doma ni nikoli lezla na kavč ali po foteljih, drugače je bilo, ko me ni bilo doma. Ne samo, da mortadele ni hotela več pokusiti; na hladilniku sem imel škatlico Verpanila, saj sem ji ga dajal preventivno enkrat na mesec. Vsak dan, ko sem prišel domov, sem škatlico vzel v roke in si jo ogledoval, pa Tonke ni to nič motilo. Ko pa je prišel dan, ko je bilo treba dati tablete in sem imel to v mislih, Tonke nikjer. In niti na klice se ni prikazala. Vedno sem ji tablete moral na silo dajati v gobček. V bloku pes laja in cvili, ko je sam. Sem spraševal sosedo o tem, pa so rekli, da je ni nikoli slišati. Le en sosed je rekel, da ko pride ponoči domov, da ji potrka na vrata in takrat se mu oglasi. In da je ves srečen. Torej, kje sem se naučil na glas govoriti in ne samo čitati? Mogoče ob Tonki? Kdo ve. Naj ostane temu tako. Svak Tone je imel nemškega ovčarja Arona, ki ga je tudi dresiral: sedi, lezi in take reči. Pa mu pravim: »To pa res ni taka kunšt!« in zavpijem na Tonko: »Sedi!« in Tonka takoj na rit. »Lezi!« in že leži, »Voljno!« skoči pokonci in že jo več ni. Ne vem, kaj si je Tone mislil takrat. Pri nas ni bila niti dve leti in je imela dvakrat mlade. Po drugem gnezdu je šla s sinom v trgovino in ko sta se vračala, je zavila malo po svoje med bloki in ni je bilo več nazaj. Čez par dni mi pravi sosedov mulc, da je naša psička tam pri enem bloku mrtva. Sem šel tja in pobral njeno trupelce. Nikogar nisem o ničemer spraševal. Odnesel sem jo na vrt in jo tam zakopal. Še prej sem jo pretipal in videl, da ima zdrobljen vogal spodnje čeljusti. Ja, fant je vrgel kamen proti njej in jo nesrečno zadel. Koščki kosti so ji prerezali vratne žile in takoj je bilo konec njenega življenja.

MOJE MAME DEVETDEST LET ALI KAKO SO ŽIVELI

Rodila se je 28. velikega srpana 1925 v Kosimrn dolu, očetu Francu in materi Mariji. Kje je Kosimrn dol? Če greste z vlakom iz Zidanega mosta proti Zagrebu, je med postajama Sevnica in Rajhnburg, postaja Blanca in potem še eno uro peš do vasi Poklek in še malo naprej se nahaja Kosimrn dol. Njena mama, Mica Špicova, rojena v Knežaku, je vzela vdovca s tremi hčerami, Franeta Škulirjevega z Bača pr' Knežaku. Mamin oče je umrl 1939 v Kosimrnem dolu šestdeset let star, pokopan pa je pri sv. Kacjanu na Blanci. Leta 1941 jo je Hitler skupaj z mamom izselil v Kakanj, kjer sta preživeli štiri leta. Ko sta se vrnila, ju je doma čakal pekel. Njihov zet, Zemljakov Tonče, se je namreč razšopiril, je dobil polovico grunta, ko je vzel Albino, najstarejšo Tomšičevo hčer. Da je komu kaj dolžan in koliko, ni bilo zapisano nikjer – takrat je veljalo »vse na lepo besedo«. Edino mami, ki je bila takrat mladoletna, so vpisali dolg v zemljiško knjigo. Mama je v Kaknju delala v rudniški kuhinji in njena mama tudi. In bili sta več lačni kot siti. Vodja restavracije je prehranjeval kup žlahte. Letos je čakala devetdeset let in spomnila se je, da ji je nekoč ciganka na cesti šlogala, da bo čakala »100 godina«. Pa pride 1946 Rafael pogledat v Kosimrn dol Milko in jo takoj vpraša, če bi ga vzela. Rafael ni bil kar tako, imel je svoj avto. Seveda je bila za in sta se vzela. Tudi cerkveno, se razume. In po dobrem letu – eto mene, čez leto in pol sestra še Slava in leta 1955 še brat Srečko, ki pa je umrl za Božič 1959.

Je šel vdovec Frane obiskat svojo taščo v Koritnce, Mico Pustovo. Sta se menla in mu reče: »Bejž Mico Špicovo prašat!« In je šel. In Mica je bila za. Je morala biti dobra mačeha, če pa ji je mamina polsestra vedno pravila 'mama'. Tiste čase je bilo v navadi starše vikati.

Da je stara mama kar tako vzela vdovca s tremi hčerami, je bilo pa tako. Brat Jožef je imel punco in enkrat na plesu se sporečeta in gresta narazen. Dekle pa noseče. Na porodu umreta otrok in porodnica. Bila je edinka. In starši ga tožijo in dobijo. Zadoščenje seveda ni bilo samo simbolično. Seveda je bil dolg tako velik, da je šla dota v nič, njena in dota njenih sester in še vse, kar je imela sama *našparano* zraven. Čez zimo je hodila služiti v Trst ali na Reko. Stara Mica (seveda takrat še ni bila stara) je imela najprej dvojčke. Porod je bilo eno samo trpljenje, ki si ga danes niti predstavljati ne znamo. Se je že drugi dan na porodu mučila, ko je mož poslal po dohtarja, in otrok kot po čudežu pride na svet. Takoj pošljejo zdravniku sporočilo, da mu lahko plačajo samo pot; zdravniki so bili takrat namreč zelo dragi. Drugi dan se začno zopet popadki in zgodba se ponovi. Bila sta dvojčka, Bernard in Lojzka, in prej kot v dveh tednih sta v razmahu nekaj dni umrla oba. Krstila ju je teta Urbančičeva, njih soseda, ki je te zadeve. In tudi takrat bi skorajda umrla tudi porodnica. (se nadaljuje, morda.)

ZAKAJ RAVNO JAZ?

... se je vprašal moj starejši vnuk Jan, ko je prišel decembra iz operacije na srcu, domov. Takrat še ne 15 let star. V treh dneh dvakrat. Začelo je lani spomladi, ko je na treningu karateja zlezal skupaj, pa so krivili, da na treningu pretirava, da nič ne pije vode, predvsem pa, da je pije premalo. Je šla hči k osebni pediatriji in se dogovorila za nadaljnje preiskave in ga zdravnik najprej pošlje na pregled pljuč. Pa pravi specialistka za bolezni pljuč 'to ni krivo' in ga pošlje na test obremenitve, ki ga delajo le v Ljubljani. Nekaj najdejo, vendar iščejo dalje in pri računalniški tomografiji najdejo vzrok – aorta je vraščena v steno srca, strokovno mišični most ovira pretok krvi. Takoj se odločijo za operacijo. Operiral ga bo dr. Klokočovnik in le-ta takoj pove, da podobne operacije še ni imel. Za sedaj kaže, da je operacija uspela. Tudi Jan je zelo korajžen.

Nato še zgodba Janove babi Marije. Nekaj časa je že težko dihala, pravzaprav je tako bilo že kar nekaj časa. Čez čas le pride do slikanja pljuč in ugotovijo rak na pljučih in ne da se operirati. Sledijo obsevanja in skoraj po enem mesecu rečejo, da se je rak zmanjšal. Po novem letu jo boli glava in bruha, urgentno jo odpeljejo v bolnišnico in na možganih odkrijejo metastaze. Zopet obsevanje in nekajkrat jo peljem tudi sam. Sedaj čakamo. Ne več. (Je odšla, nekaj dni po tem zapisu). In tako mi pridejo naprej še drugi nesrečniki, ki se lahko vprašajo enako. Recimo tisti spolno *krivo* usmerjeni. Pri tem ne mislim homoseksualno usmerjenih žensk in moških. Ampak one, ki še sami ne vedo, kam bi se sploh lahko šteli. *Nekoga je treba imeti rad*. Recimo lepa in simpatična deklica z nežnim obrazkom, lepimi prsmi, ko pa pokaže tam dol – pa ojoj – visi repek. Ali pa obratno. Se spomnite dr. Baričeviča, bradatega zdravnika, ki je »tam dol« imel špranjo. Vsi smo bili presenečeni. Preseneča me tudi slepi pianist Ray Charles, kako lepo je igral na klavir, še sam sem ga šel poslušat, ko je imel koncert v Ljubljani. In ni edini. Nik Vujčić, v Avstraliji rojen hrvaškimi staršem brez obeh rok, eno nogo ima

razvito do kolena, kjer kot nekakšno stopalce raste nekaj prstkov. In je motivacijski trener. Zanj ni nič nemogočega. Ljudi je poln stadion, on na mizi in neutrudno razlaga o svojem gledanju na svet in na življenje, cele ure. In na koncu Stephen Hawking, astrofizik, tetraplegik, govori lahko samo s pomočjo računalniškega programa, premika se s pomočjo invalidskega vozička, posebej prirejenega zanj. Njegova predavanja so vedno polno obiskana.

Vsak posameznik je v svojem bistvu poseben in edinstven, sploh v primerih, kjer zares velja »zakaj ravno jaz«. Vse to je dokaz, da je narava neverjetno prilagodljiva in nas bo vedno presenečala in se ji bomo čudili.

PRISPELE ZGODBE

LANA DODIČ CEGLAR

GAZELA O PRIJATELJSTVU

Dobra prijateljica je vedno na razpolago – tako to je.
dobra prijateljica slavi z mano poraz in zmago – tako to je.
Pozna skoraj vse moje skrivnosti,
če se je prenaješ povzroča zgago – tako to je.
Dobra prijateljica lovi moj smeh,
vpija moje solze in z mano nosi življenjsko prtljago – tako to je.
Če je ni, sem v krizi
in svet je kot siromaštvo, golo in nago – tako to je.
Najraje ima – kot jaz – počitnice, morje,
sončno poletje in peščeno podlago – tako to je.
Čeprav klavir, kokakola, saksofon in Nutella ne pašejo skupaj,
v prijateljstvu lahko pod vse to potegnemo črto kot špago – tako to je.
Kaj je to prijateljstvo – so to le zgornje besede ali nekaj bolj drago? – tako to je.

GAZELA O ŽIVLJENJU

Nič ni nemogoče – to je res.
Vse se da, če se hoče – to je res.
Ampak zdi se mi, da to ni vedno čisto res,
saj revež, dandanes ne more čisto nič, če denarnica joče – to je res!
Pustimo visoke lopove in nizko državo,
preidimo na sistem, ki ga nihče noče – to je res.
Osnovna šola ni problem, srednjo zdelaš,
diplomo kupiš, če hočeš, zaradi tega nihče ne joče – to je res.
Potem iščeš službo, ker rabiš denar.
Brez izkušenj te ne vzamejo, tvoji dnevi so kot posledica toče – to je res.
Kar naenkrat jih imaš trideset,
imaš družino, avto, kredit, postaneš oče – to je res.
Imaš jih šestdeset, čas za *penzijo*,
a premalo delovne dobe, življenje je pojemajoče – to je res.
A kot majhen človek v velikem svetu,
si v tolažbo ponavljaš vedno znova: "Nič ni nemogoče ... – to je res.«

POTOVANJE

Ura je ena in pol popoldne. Za mano je naporen teden. Noge in roke me še komaj kaj ubogajo. Po žilah se mi pretaka kava, moje oči lezejo skupaj, kot da se v njih skrivajo mali rakci. A glava deluje v popolni zasedbi.

Sem Anna. Čez dva meseca bom stara devetnajst. Prihajam iz prelepe podalpske sončne dežele Slovenije. No, mogoče ni vedno vse tako sončno in lepo, kot se zdi. Začelo se je dogajati po končani osnovni šoli. Do takrat sem živela z mamo, a ker sva se vse pogosteje prepirali in ker ji oče ni plačeval preživnine, smo se strinjali, da se preselim k njemu, v ZDA. Čas je polzel mimo s svetlobno hitrostjo. Dolgo sem si želela v Los Angeles – na izletu v Milanu sem namreč spoznala krasnega fanta od tam – z angelskimi očmi in srcem. Ni preskočila le iskrica, vžgalo se je, kot bi nekdo polil vodo po vročem olju. Vendar me je tja gnal še drugi razlog. Že od nekdaj si želim biti delček v mozaiku modne industrije, zato sem se odločila za študij na losangeleški univerzi modnega managementa.

Dom bom pogrešala. Vse bom pogrešala – sončna jutra, toplo vaniljevo kavo, babičine dobrote, nedeljska skupna kosila, očetove šale, mamine duhovite pripombe, čisto vse. Svoj dom, domovino, vse kar je s tem povezano imam zelo rada. Redko se zgodi, da me daje domotožje, saj zelo rada spoznavam nove kraje, nove kulture, vse kar obstaja na tem planetu. Življenje zajemam s polno žlico. Vedno imam v glavi misel, da tam, kjer je srce je tudi dom in moje srce vedno je in bo v Sloveniji, ne glede na vse.

Starša sem rotila celo večnost za dva podpisa. Podpisa, ki bi mi omogočila pot v ZDA in nadaljnji študij. In dobila sem ju. Le stežka, pa vendar sem dosegla svoj cilj. Podarila sta mi ju za rojstni dan, ki ga ne bom tako zlahka pozabila. Včasih človeku ni potrebno veliko, da bi bil srečen. Spominjam se, da sem si kot mlajša za rojstni dan želela telefona, igrač, računalnika, takih in drugačnih nepotrebnih in splošno nepomembnih izdelkov ter vsega ostalega, ko pa mi domači česa od naštetega niso kupili, ker se jim je zdelo potrata časa in denarja, sem bila izredno užaljena in razočarana. Žalostna sem bila le malokrat, a ko sem bila, je to pomenilo, da se je zgodila huda krivica na tem svetu. Najbolj me je prizadela smrt dedka. Če bi bil živ, mame ne bi bilo potrebno prepričevati glede mojega odhoda. Če bi dedek raket: »Anna, lahko slediš svojim sanjam, pojdi v LA, nauči se veliko in pridobi čim več novih znanj. S teboj smo na vsaki poti,« bi bila mama potolažena, ne bi ji bilo žal, da me je pustila v Združene države. Dedka sem imela neizmerno rada. Vse sva počela skupaj. Lahko bi se reklo, da je bil moja druga mama. Naučil me je mnogoterih pravičnosti, veččin, tudi neumnosti in zgodb, ki jih ne bom nikoli pozabila in me bodo spremljale na vsakem koraku v življenju.

V rekordno kratkem času in z mešanimi občutki sem spakirala svoje dolgočasne stvari, ki mi morebiti pridejo prav v Kaliforniji ter se s staršema prepeljala do letališča. Vzdušje na vijugasti poti do tja je bilo turobno in naporno. Nihče od nas ni vedel, kaj bi govoril, če sploh bi kaj govoril. Očitno smo bili vsi trije mnenja, da nismo v najbolj rožnatem stanju za pogovor. Po eni strani mi je bilo tesno pri srcu, saj nisem na noben način hotela kogarkoli kakorkoli prizadeti. Po drugi strani sem bila tako neučakana, nestrpna in polna življenja – ko bi le kaj kmalu bila na letalu. Hitro smo popili zadnjo, nehvaležno grenko kavo ter se poslovili. Vsi smo komaj zadrževali solze. Dve uri po prihodu na letališče je bil čas za vzlet. Ko sem na letalu iskala, kam naj se usedem, bi se najraje nekam skrila, zakopala, da ne bi občutila tiste mučne tesnobe. Tik pred vzletom je ponehalo deževati. Stevardese so spustile na letalo še poslednje potnike. Prižgal se je motor. Solze so mi spolzele po licu. Še zadnjič sem pomahala mami in očetu skozi okno letala. Vzleteli smo kot ptice. Tiha glasba v iPodu me je ponesla v sanje.

Zbudila me je prijazna, nasmejana stevardesa. Pristali smo v Münchnu. Zopet smo imeli dve uri do naslednjega leta. Spomnila sem se doma, skupnega kosila, ki bi ga jedli ravno ob tem času. Grenkoba ob misli na domače je bila skoraj nevzdržna. A ker le redko izražam svoja čustva in jih raje potlačim, kot da jih drugi vidijo, sem solze zadržala. Presedla sem na letalo za Chicago. Ob tokratnem vzletu je bilo srce še težje, saj poti nazaj ni bilo. V Münchnu je sijalo sonce. Čutila sem, kako me žarki prijazno božajo po obrazu. Malo sem se potolažila in si rekla, da življenje teče dalje in da bom domače zagotovo še videla. Zrak je bil čist, lahek in gladek kot belo, drobno peresce. Ljudje so bili nasmejani, kot bi bili iz drugega planeta. Na obrazu so se mi še vedno videle sledi solz. Zraven mene se je usedel prijeten mladenič v vojaški opravi. Podaril mi je čokolado. Rekel je, da mi jo podarja iz srca, saj noče, da bi bila žalostna. Veselje se je usipavalo iz njegovih oči. Človeka kar vzradosti ob pogledu nanj. Po treh urah kramljanja sem izvedela njegovo življenjsko zgodbo in veselo novico, da je novopečeni očka. Tudi on gre v mesto angelov, k svojim angelom – ženi in mali ljubki hčerkici. Njegova zgodba me je napolnila s pozitivno energijo. Takšne ljudi imam najraje; v takšni družbi se počutim domače. Ko bi le v Los Angelesu bili ob meni takšni ljudje, ne pa mrki poslovneži in nejevoljni javni uslužbenci, ki ne vedo, kaj bi sami s seboj in ne znajo drugega kot jamrati.

Ljudje, ki ne poznajo smisla življenja in ne vedo, zakaj so se, očitno pomotoma, pojavili na planetu Zemlja, me navdajajo s slabimi čustvi, grenkimi izkušnjami. Njihov komaj slišen, truden in nejevoljen utrip življenja, ki se ga le stežka občuti, me odbija in v moje življenje ne prinaša veselja. Takim ljudem se najraje izogibam.

Zopet je letalo pristalo. Končno smo bili čez lužo. Občutila sem naval masivnega veselja. V tistem trenutku bi vse objela, če bi le lahko.

Na letališču v Chicagu je do nas prišla novica, da ne moremo nadaljevati poti v Los Angeles, saj je na vzletni stezi, še edini prosti, prišlo do nesreče. Nato so še nekaj komplicirali in končno rekli, da nas bodo za nekaj dni brezplačno nastanili v hotelu. Bili smo vidno razočarani. Tako sem hitela in potem preletela skoraj pol sveta, sedaj pa to. Zopet sem postala nejevoljna.

Nastanili so nas v razkošne sobe, ki pa niso kaj dosti izboljšale mojega počutja. Odločila sem se, da ne bom nič več zapravljala časa na tem letališču, kjer mrgoli nevšečnosti, da grem v LA kar z vlakom. In sem šla. Vlak sem ujela za mišjo dlako. V nasprotnem primeru bi mogla čakati vsaj en dan na naslednjega.

Tokrat sem prvič na poti občutila lakoto, a sem jo hitro potešila z mislijo na domače. Vse – vzdušje, ljudje, vreme – je tako tiho in spremenljivo. Ponoči je deževalo. Zbudila sem se v sončno, a hladno jutro. Nikjer ni bilo odeje ali kave. Nekako sem se že privadila na vsakodnevno rutino. Ob tem času bi si najverjetneje pripravljala toplo vaniljino kavo, zavita bi bila v mehko deko. Do cilja me loči še nekaj ur. Tako sem nestrpna. Ponoči nisem dobro spala. Na neudobnem sedežu na vlaku mi mravljinčijo noge. Nujno bi porebovala vročo kopel in kavo. Ali pa samo kavo, čeprav ne bi imela nič proti kopeli. Nisem lačna, nisem žejna. Moja želja, da bi končno videla ljubljene angelčka in mesto je tako velika kot še nikoli prej. Pogled skozi okno je neverjeten. Kot da še vedno sanjam. Vozimo se mimo Grand Canyon. Narava je prečudovita, sonce mežika izza nekaj belih malih oblakov, voda se pretaka po potočkih in rekah, pada po slapovih in nato tiho ponikne. Če podrobno opazuješ, zagledaš v daljavi živalice, ki razigrano skakljajo okoli. Že sam pogled v naravo me navdihuje in me napolnjuje z veseljem.

Pomislim na prijatelje: seveda bi bilo lepše, še bolj veselo in zabavno, če bi potovala z njimi, a tudi če potuješ sam, ima to svoj čar. Vse je za nekaj dobro in vse se zgodi z razlogom, kot na primer to, da sem se odpravila od doma. Nobene odločitve v življenju še nisem obžalovala, pa naj bo njen rezultat dober ali slab. Iz napak sem se učila, iz dobrih izkušenj pa sem pridobila neverjetne zgodbe in spomine, ki jih bom, upam, pripovedovala vnukom in vnukinjam v ZDA, če moja pot ne bo zavila kam drugam. Ugotovila sem, da je najbolje, če se prepustiš toku življenja. Na potovanju življenja, ki ga lahko primerjamo s potovanjem reke obstajajo dnevi, ko je voda bistra in mirna in obstajajo dnevi, ko je voda motna in neurejena ter presega bregove. Reka se vrtinči, a je vseeno čudo narave, tako kot je življenje samo. Je lepa takšna, kot je – tako kot vsaka druga stvar v življenju in če pogledaš s prave strani, je vsaka stvar lepa.

FRANJO FRANČIČ

ZIMA V KRVI (EROTIČNE)

ZIMA V KRVI

Nikar mi ne govori, vem, da čakaš, da storim prvi korak,
ves čas, ko sva poslušala krike galebov,
kot dve mački pred parjenjem,
ko sva hodila okoli tistih podrlih hiš brez streh,
brez korenin so bile te hiše,
iskala si mojo roko, se bližala, čakala si,
mi dajala znamenja, videl sem lesk v tvojih očeh,
mozaik kože pod prozorno majico,
vonjal sem sok, ki je vabil,
a vseeno, ničesar nisem storil,
odpeljala sva se do kamnitih kipov na hribu,
takrat pa, ko si postala skoraj cinična,
odvrgel sem oklep, lupino, počasi sem te dvignil ,
položil v travo, počasi, da sem začutil kako drhtiš od pričakovanja,
počasi sem te gladil in božal,
podaljševal sem predigro, čakal, da me potegneš nase,
da premagava razdalje telesa,
čakal, da se odpreš kot školjka,
čakal , da se prepustiva valovom,
toliko, da se oprimeš mojih bokov in las,
toliko, da zaslišim sikanje kače,
toliko, da slišim tiste sopeče besede,
naj se ne sesujem, naj nadaljujem, naj te vzamem,
vso, vso,
tvoj krik, ki razpolovi nebo, čoln, ki se spušča k bregu,
vesolje, mavrični val orgazma,
ki te zalije in ihtenje: a ti nisi, ti nisi...
Potem sediva tam v travi, opazujeva bela jadra,
ki drsijo po modrini morja, tiho sva,
iščeva prave besede, a jih ni, če bi se zgodilo, kemija,
prehod in pretok, če bi si delila več kot trenutek,
potem bi obležala v hladni travi
in počakala na barve jutra.
Kaj je s tabo, tako čuden si? rečeš.
Nič ni, to je, ti odgovarjam.

Sunek jesenskega vetra naju zmrazi,
mrzla je roka, ki se me dotika.
A greva? vprašam.

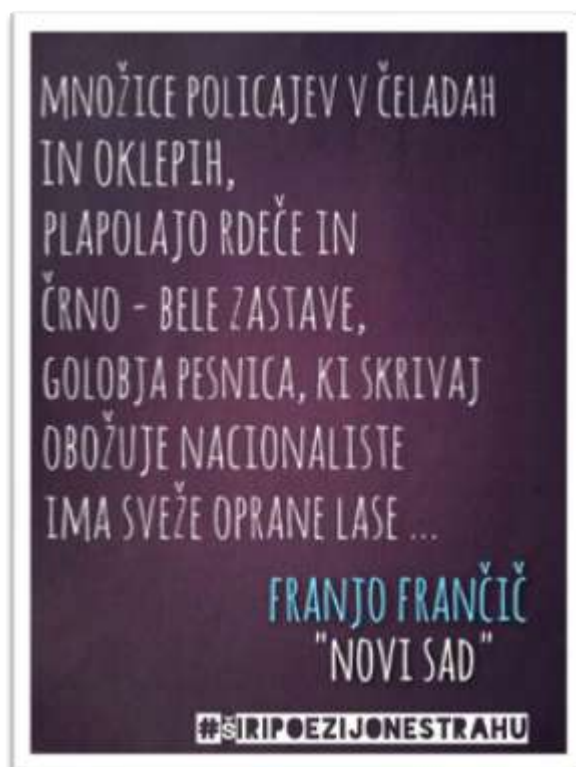
NOVI SAD

V apartmajih Stojić se že sredi dopoldneva opotekajo pijani Škoti,
zunaj je krepko pod minusom in košava neusmiljeno brije,
bradati puščavniški pesnik trosi laži za marmorno mizo lokala Atene,
na mizi leži obesek za avtomobilske ključe, volvo,
ona ga čaka,
veš, več kot tri leta nisem dala moškemu, dala, dala, odmeva,
množice policajev v čeladah in oklepih,
plapolajo rdeče in črno-bele zastave,
golobja pesnica, ki skrivaj obožuje nacionaliste ima sveže oprane lase,
ne vem, reče, mar prijateljski objem ni dovolj,
pravoslavna maša, padajo trupla, na tleh ležijo,
pokrijejo si glave z rokami,
njen pomečkani obraz, počasne, pijanske kretnje,
vrnila se je iz Bruck der Mura, kjer pazi na dementno Avstrijko,
pleše s povešenemi dojkami,
niti ne opazi kdaj se on vrne, obrne jo na bok,
skoraj strga hlačke iz nje,
njene misli tam nekje v deset nadstropju obmorskega mesta Varne,
zaman je, zaman.

ELFRIEDE

Mala oštarija poleg muzeja moderne umetnosti,
Kokoschka, carpe diem,
njeni lasje, ki se bleščijo kot zreli kostanji v soncu,
ženske v objemu žensk,
vagina je ženski edini kapital in treba jo dobro unovčiti,
Suzane čakajo na svoje Igorje,
dobre gospodinje bodo,
prave ženske in pravi moški,
ki jih bodo fukali dvakrat na mesec,
lezbijki sta se zalizali, v ozadju melodija klavirja,
nedaleč stran odvržena žiletka,
rezati se, lasje,
ki se bleščijo kot zreli kostanji v soncu,

Suzane, ki čakajo pred cerkvijo,
s plastičnimi vrečkami so se vrnile po nakupih,
toliko dela jih čaka,
čakajo na svoje rahlo zapite Igorje,
ki jih pofukajo za praznike,
največ dvakrat na mesec,
toliko je še treba postoriti, dela nikoli ne zmanjka,
vse je načrtovano, krediti, razprodaje, nakupi, obroki,
samo njeni lasje tam spodaj v krvi, mezi,
teče, ta slana, topla, odrešujoča se kri,
ni bolečine, ni jutra, ni večera,
samo Suzana, ki čaka na svojega Igorja,
v postelji, ki diši po ponovitvah plesnobe,
dvakrat na mesec, hitri fuk oploditve, brazgotine in lasje,
ki se kot zreli kostanji bleščijo v soncu,
toliko odvečnih besed,
klavir, kri, pohaba, mrtve hijene, kače in ptice,
toliko lažnih drobečih se podob,
Suzana, ki stoji s plastično vrečko na avtobusni postaji,
težki oblaki, on se obrne, tisti odurni kiselkasti vonj,
Suzane in Igorji, izmučene misli,
njeni lasje, ki se svetijo kot zreli kostanji v soncu.

GIGLIOLA

ANČKICA

(pesem, posvečena zgodbarničarki Anamariji Delbello – istrsko narečje)

Naša Ančkica se lišpa, par de fešta je usak dan
in kur šinjore ten siz miesta, man ne ustene pred pudan.
Pa še tabot ukulun gleda, ki ne zna kaj će začet,
ku bu dala se kej delet, al se bu šla nazet uleć.
Je pusoda ten ze opret, ino praha je pusot,
ma pa nima trko cajta, jima samo en par rok.
Ku pugleda se u špego, vidu, de se debeli,
ma je blo teku od zmeron, kar imela je skrbi.
Teku kar Toni pride demo, ž njive štuf kur usak dan,
treba de mu žvelto reče, de bo djeta zdej ze en par dan.
Ma ti Toni delej, samo delej, de ne ustene kej ze uzat,
ki Ančkica samo tu še čaka, de tu da gor še en kumat.
Ti intanto delej, delej in ni treba de skrbiš,
ki Ančkica bo toja, ku jo spet in lišpet njo pistiš.

Danes, v zadnjem hotelu, v katerem bomo še poslednje tri dni. Soba je v redu in neprijetno mehka posteljnina v oranžni barvi v odtenku breskve me sploh ne moti toliko, kolikor bi me morda sicer. Povprečna soba z zatrtimi vibracijami in brez vsakršne bežne osebne note je ravno tako hotelska, da lahko vsak o njej reče, da mu je všeč. Ima sicer balkon, ki te lahko za nekaj kratkih trenutkov reši prenatrane praznine v notranjosti. Vsaj dokler ne prihrumi mimo vlak in vse navidezno pretrese prav tako kot tvoje drobovje. Ampak to pričakuješ. Ograja je nizka in kovinska, sestavljena iz povsem enakih pokončno postavljenih rdečih palic, oddaljenih druga od druge za kakšnih petnajst centimetrov. Vsaj tako jih vidi moje nenatančno oko. Na njih je edini vdih življenja komaj vidna tanka pajčevina s prav tako skritim pajkom. Za ograjo pa parkirišče z belim kombijem tik pod balkonom. V daljavi se razprostirajo travniki, sredi katerih stojijo drevesa s polnimi krošnjami v čudovitih rumeno-zelenih odtenkih, katerih videz te, če že ne navdahne, vsaj spomni na impresionistične slike. Proti nebu in v vse večji, skoraj nedotakljivi razdalji, v realnost počasi vlečejo poraščeni, mehki hribi z ostrimi vrhovi, ki z oddaljenostjo nemo in hladno sivijo v neizstopajočih modrih odtenkih. Nebo je boleče belo, z oblaki, pod katerimi so vedno temnejše sence. Upam, da jutri ne bo sončno. Zadušljiv, čeprav za večino komaj zaznaven vonj po brezosebnosti, se zunaj premeša in nadomesti z očitno rahlim vonjem kravjega gnoja. Zvoke narave uduši in razblini neuvidevno prometna dvopasovnica z monotonimi zvoki motorjev v mimoidočih avtomobilih. Na umazani beli mizi Goli obed in narobe obrnjen pepelnik. Sem sem prišla z namenom, da bi slikovito pokrajino vsaj v sivi skici prenesla na papir, vendar ker je trenutno edini ošiljeni svinčnik neizprosno 2H, do tega ni prišlo. Mimo zopet prihrumi vlak, ki strese zunanost in notranost. Mogoče sem pozabila, kako se čuti.

Moje življenje med ljudmi.

Moje življenje same s seboj.

Globoko nezadovoljstvo zaradi nerealnih pričakovanj?

Ampak kaj sploh je realno?

Kaj sploh je realno v tem kratkem, navidezno globokem besedilu na socialnem omrežju?

Kolikšna mora biti globina, da je sploh lahko dejansko prepoznana in čutena?

Ampak saj ima tudi plitvina globino.

Kakšno je življenje strojevodje?

Poglej ta vlak, vedno vozi po enakih tirnicah, mimo enake zunanosti, ki je kmalu ne zaznava več.

Ali je dolgočasno - kot biti voznik avtobusa? Osnovnošolskega?

Pelješ od kraja do kraja po že poznanih cestah.

Na krov pobiraš otroke in najstnike,

ne da bi točno vedel, kdo je bolj glasen, bolj nadležen ...

Ali bolj živ.

Zdaj sem tu. Na trdi leseni klopi. Ne da bi se trudila sedeti vzravnano.

Obkroža me brezštevilna količina ljudi, družin z otroki.

Obiska se leta pozneje sploh ne bodo spomnili.

Tiho sedim v utrujajoči sopari zaprtega prostora.

Toplota se ovija okoli moje kože in zatesnjuje obroč okrog mojih pljuč.

Razmišljam, čemu razmišljam.

Zakaj mi govorijo, da sem zatežena, cinična, nejevoljna in negativna?

Zakaj imajo potrebo po komentiranju?

Bi ne raje o subjektu zanimanja še malo premislili?

Zakaj bi me zanimalo, kaj si povprečen človek misli o meni?

Zakaj je ljudem mar za nekaj, česar ne marajo?

Zakaj pišem v muzeju transporta, ne da bi opazovala letalske eksponate?

Zakaj se sebi zdim čudna?

Zakaj bi bilo karkoli od tega negativno?

Ženska poleg mene vstane in odhiti.

Danes smo sužnji papirnati kuhinjski serviet.

Tako nepotrebni, da je že nujna.

V enkratno neuporabni potratnosti.

In taki smo postali ljudje.

Krhki.

In enkratno (ne)uporabni.

Včasih.
A vse prepogosto.
Se sprašujem.
Če drevesa čutijo.
Če vidijo.
Kaj bi lahko povedala.
Pa ne morejo.
Ker smo jih posekali.

OBSERVACIJE 1

Hladna kot rano jutranje ozračje v začetku jeseni, sedim na postaji in čakam na avtobus, da me odpelje nekam drugam, kjer pa sicer ni nič tako drugače kot tukaj. Bežno se ozrem, ko se čez cesto s samozavestnimi koraki približuje mlada dama, namenjena na isti avtobus in kljubuje septembrskemu mrazu s tanko majico brez rokavov. Ravno, ko odsotno in zamišljeno prikimam v kontrast njenemu glasnemu pozdravu, se usede zraven mene in še v istem trenutku vame udari močan vonj prenasičenega parfuma, ki morda v resnici skriva umazanijo, vijoč se iz gmote organov funkcionalno povezanih v človeka. V ušesih bežno zaslišim tiho ponavljanje zaključnih tonov popularnega komada, katerega neimenovana melodija je prav tako enolična kot osebnost poslušalca. Gre za srečanje z enim izmed premnogih ponavljajočih se vzorcev običajnih oseb. Vsi so si podobni. Komaj kdo se loči. Vsi. Brez komunikacije. Brez misli. Brez mnenj.

OBSERVACIJE 2

Ko sem nagnjena nad školjko topo razmišljala o svojem obstoju, sem vzporedno s tem zavestno slišala laborantko med potrebo na WC-ju.

Kaplje njenega scanja so glasno odmevale ob trd porcelan straniščne školjke in se odbijale od zidov naravnost v moj nesmiselno preobremenjeni razum.

Sedaj smo vsi navidezno razsvetljeni skozi vsako poro našega obstoja.

Srečni v kratki razsvetljenosti, ki bo sicer trajala en sam brezбриžni trenutek, dolg celo življenje.

VREČKA IZ SVINJSKEGA MEHURJA

Kako me lahko čas v brezčasnosti ubija?

Kako občutiti sivino in v njej razločiti odtenke?

Zavestno in skoraj nezavedno hkrati v istem trenutku.

Si s staranjem in pozabljanjem lajšamo um zato, da bomo imeli po smrti lepši spomin na življenje?

PREVEČ SE SPRAŠUJEM IN NE PRIDEM NIKAMOR

Kaj je lepota? Kaj pomeni "daleč"? Veliko? Malo?

Večina stvari je povedanih na podlagi primerjav.

Kaj lahko pojasniš brez primerjav in zgolj samo s sabo?

Ljubezen?

Barve so samo iluzija. Nič ne obstaja, dokler ni opazovano. Mi torej opazujemo namišljen (ne)obstoj in si ga razlagamo, kot si ga z našo vizualno omejenostjo lahko. Realnost je nepredstavljiva v prvotni navidezni očitnosti in transparentnosti.

ŽIVA MESTEK

TVOJA GOVORICA

Tvoja govorica je vezana na to, kdo si. In ker se spreminjaš, se spreminja tvoj jezik. V odnosu se moraš tako vedno znova ustvarjati skozi jezik, ustvarjati odnos v jeziku. V odnosu živita dve govorici, dva prepletajoča se jezika, ki se vedno znova izumljata, sta neprestano na poti, tečeta in se iščeta, da se osmisli. Skozi drugega zreš vase in dihaš dva svetova – obstajaš skozi dve govorici, ki sta neulovljivi, znova in znova nastajajoči in nikoli izrečeni.

Izgubljeni se v telesu drugega, pozabljeni nase s prisotnostjo, pozabljeni zgodovino, izgubljene bitke, brazgotine, na pol zaceljene, široko odprtih oči gledati in videti, razpirati stegna, dati dojko, usta in srce, krotiti požrešne sence, ležati pod neusmiljeno svetlobo gol, zaspanih oči in zaupati, dovoliti jutru, da prinese neznano, dovoliti nedolžnost telesu, smejati se. Nagniti se čez rob vodnjaka, napiti se lepote, ne zbežati ob smradu, *stati, a ne obstati*, hraniti drevo s potrpežljivostjo, pobrati sadove, če jih rodi, in ponovno začeti, umreti, znova in znova iskati ogenj, vodo, zrak, prostranost, zgraditi most med znotraj in zunaj, dihati, dihati, dihati, globoko dihati, motriti požgane gozdove, pobrati, kar je uporabno in odriniti v neznano, poiskati zavetje, hišo, morda jaso, pripadati sebi, pripadati drugemu. Izgubljeni se v telesu drugega, pozabljeni, spominjati se.

Ne prižigam sveč
za tistimi
ki so odšli.
December je
in ledeni kristali
padajo s srednjeveških oken.
Deklica z vžigalicami
zmrzuje
jutro je blizu
s snežno odejo.
Sedim s preteklimi dnevi
spreminjam se
spreminjam vonj
lepota in minljivost
legata na moje veke
rojeva se neznano.

MONOLOG

DATUM: 1484, nekaj dni kasneje in še nekaj let potem

Da, pravkar berem. Zelo, zelo nesramno in neresnično. Počep njegove gnade, trdnjava pade. Le kje so dobili idejo za takšen naslov!?! O češnjah iz Vipavske doline pa niti besedice! Nihče jih niti malo ne omenja! Se spominjaš, Raubar Raubarček, tistih čisto prvih? Tiste najbolj ta zgodnje češnje! Polne, sočne. Halo! Halo!? Kaj zdaj me spet ne slišiš?! Halo! Kaj? Da boš tudi ti poslal svojo zgodbo? Ne nori, Raubar, slišiš kaj ti pravim, Raubar. Nikar ne poskušaj o tem sploh razmišljati! Spet bi me rad potegnili za nos, barabica! Kaj, a češnje? Ja, češnje so letos spet odlično obrodile. Kaj, da si jih že vse pojedel? Ti jih pošljem po slugi Hubertu (Trebuh, po domače), velja! Ej, Raubar, Raubar. Še vedno je takšen kot v tistih dneh leta 1484. Samo da ima češnje pa je srečen! Ampak, kdo bi si mislil! Tudi on bi rad kaj zaslužil! Tisto premoženje, ki ga je naropal na mojem gradu, je že davno zapravljal za potovanja in predavanja o vitezu Erazmu iz Predjamskega gradu in o veliki strategiji obleganja, ki ga je vršil in izvršil tako nerodno, da Bog pomagaj! Hitro sem ga premamili s češnjami! Na vrat na nos je odjezdil v Vipavsko dolino, zasadil nasade zelo zelo dobrih češenj, Erazmovke jih je poimenoval, in zelo dobro zaslužil. In zdaj bi rad prodal še mojo zgodovinsko zgodbo! Takoj zdaj bom poklical na Dunaj, da mu prepričam dostop do Predjamskih arhivov. Hudič, kako je že geslo ... email.predjama@erazem ... Eh, se bom kasneje spomnil. Ej, Raubar Raubarček, zviti. Zviti kot si, vem, ne boš odnehal. Podlasica mala raubarska! Nekako ga moram prehiteti ter odposlati to mojo resnično zgodbo še pred večerom. Kako so že zapisali ...? Aha, devetdesetvrstično zgodbo do konca meseca. Saj bo šlo. Raubarju spet pošljem češnje, da pridobim na času. Ampak, kdo mi bo sploh še verjel, da sem tisti usodni trenutek preživel. Živ in zdrav sem. Umaknil sem se v Vipavsko dolino, potem ko se je kolesje zgodovine ustavilo sredi tistega počepa. Joj, kako me to spravi ob živce. Res, noro. Počep njegove gnade, trdnjava pade. Resnično je že skrajni čas, da povem sam celotno zgodbo, tako kot se je resnično odvijala. Vse skupaj se je začelo že nekaj tednov prej. Raubar Raubarček je pridivjal v Predjamo, ubogo žival je gnal, kot da ga sam hudič lovi. Skupaj z nekaj vojaki se je utaboril tu spodaj in se vsak dan kot jesihar drl sem gor proti gradu. Kje si dobil češnje? Pošlji mi še češenj! Kdo ti je povedal recept za češnjevo pito! Koliko časa si kuhal češnjevo marmelado? Erazem, lepo te prosim, pošlji mi še nekaj bokalov tistega češnjevenga likerja! Ej, ali imaš res tisto uvozno dovoljenje iz Dunaja za vse mogoče izdelke, ki se jih lahko pripravi iz češenj? Aja, to me je začel spraševati pozneje. Tudi sam je namreč postal slaven s tistim naravnost fantastičnim Raubarjevim receptom za češnjevo žganje. Falot, dobro je to pogruntal. Ej, Raubar Raubarček, to si pa res dobro naredil. To žganje! Ampak, strela predjamska! Spet sem zašel stran od moje zgodbe. No, takole je bilo ... Dotolkel sem ga dober teden dni prej pred tistim počepom. Evo, spet sem dobil kurjo kožo! Torej... ob vsako dnevih rednih pošilkah svežih češenj sem

mu poslal tudi moj najnovejši izdelek: LA ERAZHEM CHERRY PARDOXICAL CREMA in Shapon proti ušem. Ha, še zdaj ga vidim. Sem je pridivjal v samih gatah, čisto spodaj pod grad in kričal: Zvedel bom, kako si ga naredil! Zvedel bom, Erazem, tudi če te ubijem! Ej, Erazem, priznaj, da so ti ga poslali iz Francoskega. Baraba, slepar, uničil te bom! Raubar Raubarček, poglej kaj imam tukaj v roki, sem mu pomahal tja dol z receptom za izdelavo kreme in tistega šampona proti ušem. Res, po nekaj letih trdega dela mi je končno uspelo. Tu, na gradu, smo se že nekaj mesecev redno umivali in mazali s tistimi izvlečki iz češenj. Krema in šampon sta dobesedno pregnala uši. Na gradu smo živeli brez ene same samcate uške. Ekola, to je bilo to. Raubar pa ni in ni odnehal. Vsak dan je prihajal sem pod grad in kričal in kričal. Erazem, pošlji mi šampon! Erazem, pošlji mi recept! Erazem, jaz te bom ubil! *Raubarček, ušivi fantiček, rad bi bil čist in zal, a bo danes z ušmi spet spal*, sem mu zapel. Kako je spet ponorel in še bolj kričal: Ubil te bom, ubil te bom, ubil te bom!!! Potem se je nenadoma potuhnil, podlasica zvita raubarska. Kar izginil je. Kot kafra. Že nekaj dni se ni prikazal iz šotora, ki si ga je dal pripeljati iz Komande in si ga je dal postaviti tu spodaj, pod gradom. Vse skupaj mi je postajalo vedno bolj in bolj sumljivo. Nič več ni hodil njegov zvesti sluga Hubert (Trebuh, po domače) po košaro, ki sem jo vsako juro spustil po vrvi. Breskve, marelice, fige, prve maline, jagode, jabolka, jajca, slanino, vino, grozdje, pečenje, pecivo vseh vrst. Niti mladega odojka se ni dotaknil, podlasica! Tudi vojakom ni dovolil, da bi si kaj privoščili. Nekaj je naklepal. In tisti dan, preden je resnično ustrelil s topom sem gor proti gradu, se je zgodilo. Resnično, tisti dan, preden je strahotna eksplozija naredila tisto veliko luknjo tamle levo, ja, tisto mislim. Kako lepo so jo pozidali in obnovili, pravi mojstri. Kamenje in tramovi so leteli po zraku, smrdelo je po smodniku in zažganem. Kot na sodni dan je bilo! Ampak o tem kdaj drugič. Raubar Raubarček je že navsezgodaj zjutraj pritekkel bos in še vedno v samih gatah pred grad in zopet kričal sem gor. Tam pod krošnjo tiste lipe se je postavil in kričal: Erazem, jaz te bom znorel! Ne morem več, pošlji mi šampon! Reši me uši! Erazem, pomagaj! Po barvi glasu sem zelo hitro spoznal, da se samo pretvarja, podlasica zvita. Nekaj je prikričal, nekaj je naklepal. Erazem, nekaj imam zate. Če se dogovoriva, bo tvoje. Ti daš meni češnje v šampon proti ušem, jaz ti v zameno ponudim življenje in mladostni videz. Ponujam ti skrivnost dolgega življenja, samo uši me reši! Erazem, to je moja zadnja ponudba! Prebral sem dolgo pismo, ki mi ga je poslal po služabniku Hubertu (Trebuh, po domače). V njem mi je Raubar Raubarček na dolgo in široko opisoval, kako in kaj je potrebno storiti za dolgo življenje in mladostni videz. Nič novega in meni neznanega. Samo zavito v dolge stavke in skrivnostne simbole. A dovolj zanimivo, da sem bral in bral in kar pozabil na dogajanje pod gradom. Preberem pisanje do konca, stopim do line na obzidju in mu zakričim: Raubar Raubarček, tudi če boš kdaj organiziral tekmovanje v počepu njegove gnade, moja trdnjava nikoli ne pade. Kako je ponorel! Kar skakal je in skakal okoli šotora in kričal: Erazem, dovolj mi je! Jaz te bom ubil, ubil te bom! Vse ostalo se je potem odvijalo z neverjetno naglico in na meji resničnega. Tako so medtem na njegov ukaz pripeljali iz Komande top. Velika, dolga, črna cev tiste mogočne pošasti iz železja je bila usmerjena sem gor proti gradu. Na topničarjevem mestu je bil sam Raubar Raubarček. V samih gatah je strmel skozi cev in iskal najbolj šibko točko gradu. In ni se pustil motiti. Nikomur. Le sluga Hubert (ja, po domače Trebuh) mu je vsake toliko časa prinesel čeber sveže vode. Odžejal se je z njo, se polival po razgreti glavi in buljil skozi tisto dolgo cev. Še danes ne vem, kaj mu je takrat rojilo po glavi. Ha, uši prav gotovo. Postal sem zaskrbljen. Revček potrebuje pomoč. Še znorel bo na tistem vročem

soncu tam spodaj! Moral sem se odločiti. Konec koncev sva le viteza! In vitezi smo možje dejanj in poguma. Zelo hitro se moram odločiti. Zelo hitro, ker drugače bo Raubar Raubarček spet zamočil. Naj mu pošljem kremo in šampon ali naj mu dovolim, da se zapiše v zgodovino kot tisti vele Raubar, ki je končno le ugnal Erazma Predjamskega? Časa sem imel zelo malo. Končno sem se odločil. Dal sem poklicati Huberta (Trebuh po domače, sicer pa se je pisal Turk oz. Krut, po domače). Ni se pustil dolgo pregovarjati. Po obilni večerji, ko se je končno spet do sitega najedel, sva sklenila kupčijo. Prepustim mu del mojega premoženja, dovolim mu, da pobere vse zaloge hrane. On sam pa bo z lažnim znamenjem označil, kje na grajskem obzidju obstaja najbolj šibka točka. Jaz naj bi se ob določeni uri dneva tam pojavil in prav cesarsko počepnil. Tak je bil dogovor. Služabnik Hubert (zdaj ne bom nič omenil, da mu je po domače ime Trebuh) se je še vračal k Raubarju, ko sem se jaz, Erazem Predjamski, že umikal z gradu. Precej daleč v rovu sem se korak za korakom spuščal proti Vipavski dolini, ko je strahovito zagrmelo in grmelo in grmelo. Raubar Raubarček je postal slaven oblegovalec gradu in tudi velik ljubitelj češenj. A minilo je le nekaj tednov njegovega triumfa, ko sem mu poslal češnjevo kremo in šampon proti ušem. Ves jezen in še bolj zaripel je pridivjal v Vipavsko dolino in me gledal kot prikazen. Ampak, saj smo vse uničili in preiskali smo vse kotičke gradu! Tudi pokopali smo te tja pod tisto lipo. Ej, Raubar Raubarček, le naglej se me! Tukaj sem! Živ, zdrav in brez ene same samcate praske. Ti si poskušal mene pretentati z receptom za dolgo življenje in mladostni videz, a vidim, da sem te že spet okrog prinesel. In ker se že dovolj dolgo in dobro poznavam, si sedaj priseziva kot srčna moža in viteza, da bova o tem lepo molčala. Tako bova oba postala in ostala slavna. Tuhtal je in tuhtal Raubar Raubarček, potem pa vprašal, če se dogovoriva tudi o kupčiji s češnjami, potem velja. Velja, Raubar! Tukaj imaš mojo roko. S češnjami pa poizkusi tam v Goriških Brdih. Dobra zemlja je tam, lepa lega in sonce ima tam doli eno posebno moč. Dogovorjeno. In dokler se ni pojavil razglas o natečaju, je bilo res vse v redu. Do danes. Zjutraj, ko me je poklical, je spet kot jesihar kričal name: Erazem, meni je vsega dovolj. Čas je za resnico. Naj končno vsi izvedo, kaj se je dogajalo tam na tistem tvojem gradu v Predjami. In samo moja zgodba jim bo nalila čistega vina. Ti, Erazem, jih boš spet s češnjami futral. Ja, najbolj pa ga je razjezilo to, da so tako hitro pozabili nanj in vedno bolj in bolj raziskovali moje življenje. To ga je resnično bolj jezilo kot pa vse tiste sitne uši in bolj kot tisti češnjev parfum, ki sem ga pošiljal njegovi ženi. Res, s parfumom sem ga zadel naravnost v srce. Vse to ga še danes grize. Zato je bil prej po telefonu tako razdražen, moj Raubarček. Tako da je najbolje to pripoved čim prej zaključiti in ves dopis odposlati. A naj mi oprostijo, gnada učena – Primoža Trubarja sem spoznal veliko kasneje, zelo kasneje, tako, da se to pozna. In zelo kratko srečanje s Primožem Trubarjem je občutili pri mojem pisanju. Naj mi oprostijo, gnada učena. Bolj pomembno je, da se le razkrije vsa resnica o češnjah in o meni, Erazmu Predjamskemu. Da, Erazem Predjamski pri aparatu. A, ti si Matjaž. A igrišče za golf si si uredil tam v Peci? Ja, prav pa pridem. Le, Raubarja Raubarčka pokličem, bomo bolj pisana družčina. Ja, pa Alenki le naroči naj pripravi češnjev sok za Raubarja. Saj veš, kako rad ga ima, podlasica zvita. Tale Matjaž, ta je pa dedec in pol. Vedno me pokliče, kadar potrebujem malo sprostitev. Kar takoj se odpravim in nekaj steklenic češnjevga parfuma mu spet moram odnesti za tisto njegovo brado. Uh, koliko uši ima. Tole pisanje bom pa kar Hubertu (Trebuh, po domače) dal, da ga odpošlje. Aha, še pečat in podpis. Ej, Hubert (Trebuh, po domače), pripravi mi, prosim, opremo za golf, pa tole pisanje oddaj in Raubarju sporoči, da ga že pričakujeva pri Matajažu. Hubert, daj zmigaj se, kaj spet mečkaš,

daj, pohiti! Kaj praviš, da pišeš? Kaj?! A ste vsi znoreli?! Tudi ti boš napisal zgodbo in jo odposlal? Dovolj! Dovolj! Daj mi palice za golf, jaz odhajam k Matjažu! Dovolj mi je počepov in trdnjav. Potreben sem malo sprostitve in dobrega spanca pri Kralju Matjažu.

(Stojan Ržek; risba – tehnični svinčnik 0,5; Grad Rihemberk; 50 cm x 70 cm (darilo za 70-i rojstni dan fantiču, ki stoji na risbi spredaj))

TRŽAŠKE ZGODBE

TRŽAŠKE ZGODBE, 1. DEL, PRIČEVANJA VSAKODNEVNIH MIGRANTK PRIMORSKA – TRST, ANONIMNE ZGODBE

PRIDNE DELAVKE, *SCIAVE* ALI *KURBE*?

»Nona, kaku se reče wakni po taljansku? Kaj pa ruoki? Kaj pa ...?« sem nenehno spraševala v otroštvu svojo nono, ki je velik del življenja preživela pod Italijo in noseč »sz Malnu«, iz domačega kraja, Jezerine, plenirje domačih pridelkov/izdelkov na prodaj v Trst, medtem pa spletla nogavico, za nazaj pa drugo. Ure in ure hoda tja in nazaj. Tako se je začela moja povezovalna zavest z italijanskim jezikom, kulturo, mentaliteto, ne nazadnje s Trstom. Vmes se je zgodilo življenje. Veliko tega. Med drugim nezaposlenost, ki je doletela tudi mene v ne tako davni preteklosti in iznajdljivost: delo na črno v Italiji. Eno izmed zgodb delim z vami tudi sama. In ena izmed zgodb govori o tem, kako sem dobila ime. Zakaj potreba po takem izboru zgodb? Navdih je bila knjiga *Šavrinke* Marjana Tomšiča. Pa sem si rekla, strela, res je, dogajalo se je, pa še vedno se in tako malo raziskano je vse skupaj, kaj, če bi skušala izbrati, za morebitne vedoželjneže, ki se bodo tematiki študijsko posvečali, nekaj zgodb o tem, kako doživljajo naše ženske delo na črno v Trstu? Tisti »kaj če bi« je prerasel v nabor nekaj anonimnih zgodb. Že v začetku zbiranja sem naletela na prvo izmed težav: molčečnost. Strah. O, ne. O, to pa ne. Ženskam sem razložila, da zaradi narave njihovega dela in varovanja podatkov, ne bom vstavljala njihovih imen – vse je anonimno, delno literarizirano, če pač, ampak ne. Zgodbe sem zbiralala pri znankah, pri tistih, za katere sem mislila, da bi pa lahko pridodale svoje zrnice in osvetlile položaj brkinsko/kraško/istrskih žena, ki dnevno migrirajo čez nekdanjo mejo k italijanskim bogatašem na *pucanje*. Zgodbe bi mi naj podale napisane. Morda je bila težava tudi v tem, veliko njih ni že veliko let, morda od končane šole, karkoli napisalo. Vem, da je položaj žensk, ki delajo v Trstu na črno, ostalim Sloveniji precej neznan, saj živelj ob meji najbolje pozna težave in probleme, povezane z mejo in vsem, kar se okoli nje dogaja. Zgodbe niso transkribirane, pustila sem jih ravno takšne, kot so se jim zapisale. Nekatere so v različnih brkinskih narečnih različicah. Če bo potrebno, bomo zgodbe »prevedli«. Puščam jih takšne, da ohranim popolnost doživljanja, ki se s transkripcijo izgubi. Da je Trst bil pred prvo svetovno vojno poln slovenskega prebivalstva pa najbrž marsikdo še predobro ve. Trst je nedavno tega gostil Slofest, kar pomeni, da se v glavah ljudi premika na bolje. Ali pa si upajmo tako izreči. V tokratni skripti objavljam prvih deset, od skupnih tridesetih, ki bodo sledile v naslednjih skriptah.

Eta in Cosimo sta me čakala na dogovorjenem mestu - na parkirišču pred pošto. Dosodila sem jima kakih sedemdeset let, pa sem se uštelala. Oba sta jih imela kar nekaj manj. Eta je bila nekoliko polnejše postave, Cosimo pa je bil droben mož, visok kakih stopetinsedemdeset centimetrov. Kazala sta preprostost, a urejenost. Podali smo si roke in si izmenjali nekaj vljudnostnih fraz. V italijanščini! Predlagala sta mi, naj pustim avto parkiran pred pošto in naj se peljem z njima, da mi bosta pokazala dve poti, ki peljeta k njunemu bloku. Razložila sta mi, zakaj je dobro poznati obe. Uvidela sem, da je njun predlog dobrodošel, zato sem brez oklevanja vstopila v avto. Moja nova delodajalca na začetku srečanja nista naredila name nobenega posebnega vtisa. Opazovala sem ju, sledila njunemu pogovoru, predvsem pa cesti. Dvakrat smo prevozili obe možni smeri od pošte do njunega bloka, da bi si ju lažje zapomnila, k čemu sta vztrajala predvsem onadva. Z dvigalom smo se povzpeli do stanovanja v osmem nadstropju. Bilo je majhno, a urejeno. Eta mi je najprej postregla s kavo. Vprašala sem jo, kaj od mene pričakuje, pa se je nasmejala in rekla, da predvsem to, da ji bom v pomoč, ker ji zdravje ne dopušča prevelikih fizičnih naporov. Predstaviti sem ji hotela moj način dela, pa me je prekinila, rekoč, da verjame, da bom naredila tako, da bo prav. Mož se v pogovor ni spuščal, odstranil se je v dnevno sobo, sem pa pozneje iz njunih pogovorov ugotovila, da gre za prijeten zakonski par, ki si deli hišna opravila in ima zelo strpno komunikacijo, v besedišču pa veliko ljubkovalnih izrazov, predvsem pa sem pogosto slišala besedi prosim in hvala. Eta mi je na kup znesla različne cunje za čiščenje, številna čistila ter mi pokazala, kje najdem razne ščetke, sesalec in druge pripomočke za čiščenje. Pokazala mi je tudi, kje je na razpolago pijača, ko me zažeja, in mi ponudila sadje, ki se je razkazovalo na omari. Pozabila sem omeniti, da mi je h kavi ponudila tudi piškote, ki pa jih nisem pojedla. Predlagala mi je, naj jih pojem kadarkoli med delom in me opozorila, naj nikar ne hitim. V štirih urah druženja sta mi zakonca pokazala številne pozitivne značajske lastnosti. No, pri Eti me je nekoliko motilo to, da je pogosto omenjala nevesto z nekoliko negativnim prizvokom. Ker sem na svoji koži občutila, kako je imeti taščo, ki ne mara neveste, sem bila pri razgovorih na to temo pogosto zelo previdna, če se je le dalo, sem se jim izognila. Povedala mi je, da ima sina edinca, ki se je poročil z dvanajst let starejšo žensko, s katero ima dvojčka, fanta. Iz vsega povedanega je bilo moč razbrati, da v sinovem zakonu škriplje. Medtem ko sem jaz delala, je Eta sledila mojim odločitvam, sloneč sedaj na eni, potem na drugi omarici ali sedeč na enem izmed štirih stolov ob zelo majhni mizi sredi majhne kuhinje. Dela je bilo v kuhinji za štiri ure, prav toliko ur pa naj bi pri njiju čistila enkrat na teden. Eta in Cosimo sta bila oba državna uslužbenca in razpolagata s solidnima pokojninama, kar sem sklepala iz podatka, da imata v Poreču že dvajset let kamp prikolico, kjer preživita približno štiri mesece v letu, odvisno od vremena. Ker se je bližal prvi maj, ki je bil običajno začetek njune selitve v Poreč, sta mi povedala vse o njihovem poletnem nomadstvu in predlagala, da v času njune odsotnosti naredim v hiši generalno čiščenje. Zaupala sta mi ključe hiše, izmenjali smo telefonske številke in se dogovorili, da bomo v bodoče vzpostavljali zvezo kar preko facebooka. Super, vsaj nekdo od starejših, ki je računalniško pismen! Eta mi je nekajkrat prijazno svetovala, naj v času njune odsotnosti delam počasi in brez strahu, da bi naredila kaj narobe. Moj končni vtis tega dne je bil, da me ima bog rad, saj

sem zopet spoznala prijetne, zaupljive in dobrosrčne ljudi. Od takrat so minila štiri leta in še vedno sem istega mnenja.

ZA VSE ŽIVLJENJE

(kraško narečje – okolica Komna)

Kukur pr vseh je bla tut pr ns mižerja. In ni blo kej - če sem tela jemt balu, sem mogla jet služt. Preko sorodnikov sem dobila delo u hoteli u Sosljani. Imela sem 20 let. Sz kólm smo šli do Šempolaja, tam u eni štali pustili kólo in šli sz mestnem avtobusom naprej. S propusnico smo dobili dovoljenje, da smo lahko bli tam tri dni, takú da sem po štiri dni skp spala u hiši gospodarjev, v sobi sz gospodinjo. Kasneje so nam čas bivanja podaljšali na pet dni. Gospodarji so meli tudi trgovino in poleti je blo res puhno dela. Zjutro pospravljat sobe po hoteli, zajtrk, v trgovini sem tudi delala vse: prodajala, čistla, napravljala robo, ki jo je gospodar zvečer razvozu. Po delu me je čakalo še kuhanje za gospodarjevo familjo, zvečer pa ku ubita spat. Zaslužla sm 1000 lir na dan. Če se spunem, je blo štiri dni dela za eno ponjavo, ki sem jo pole sama zašila. Zs hotela mi je ostalo u spomini, da so imeli pralni stroj, ki je bil takrat samo u Ameriki. Vsi so me spraševali, kako to dela? Ma rabli so ga samo za ponjave tistih sob, u kterih so ljudje prespali samo en dan, takú da smo druge vse prale na roke. U trgovini pa se spunem, da je hodu zmeraj en karabinjer: ku je pršu nutr, se mi je kar nardila tema, nism znala niti sešet ena in ena, takú sem se bala karabinjerjev. Vse, kar sem zaslužla, sem pstila u trgovini u Šempolaji. Soudou nismo mogli nest čres. Ku si rabu kej kupt, si al kupu pr njih, ali so ti dali soudu tolko, ku si rabu. Morm rečt, da mi niso nikoli nč uzeli, niti nobene provizije, ku bi rekli dns. In še neki je važno, res nisem dosti zaslužla, ma sem se puhno navadla. Od takrat sem natčna, vsa hišna opravila mi dosti pomenejo, moje ponjave so še dns vse speglane na 60 cm dugo. Ku sem se poročila, sem mogla ostat doma. Ženske so za bet doma, je veljalo. Ma hvala moji trmi, sem si po nekaj letih izborila pr moži svobodo: svoje soude, malo cajta zase izven bajte in kmetije. Hvala bogu! Taku hodem u Italiju žej od leta 1979 redno. Prvo sem delala pr eni sorodnici, u gostilni na Kontoveli, zadnje gospodarje sem dobila na Greti (Salita di Greta). Imam večina lepe spomine, sej so me vsi vzeli za soju. Najtežje mi je blo pr eni izobraženi pisateljci iz Rima, ma se ne spunem imena - nč ji ni blo prou. Ma sem si rekla, ona me plača, če če jmt taku, pej nej bo taku. Sem zamenjala kar neki gospodarjev, saj so večina bli bolj stari in so pomrli. Kar dva od teh so mi za spomin dala nekaj zlatega in odpravni- no. Najbolj pa so me presenetle moje dvej šjore, ki imajo danes stu in stu anu letu, zdej so u domi, čeprou jim ne bi blo treba, sej so sz glavu bulše ku jest. Ku so šle u dom, so me poklicale, se mi zahvaljevale za vsa leta in vse, kar sem nardila in mi dale odpravninu, ki si ju še sanjala nisem, več ku letnu plaču. In so mi rekle, da če bi umrle prej, so mele pr notarji zapisano, kolko mi morjo splačat. Vam povem, da jih še danes hodem obiskavat enkrat na mesec. Čeprav bi hodila vseglah, sej so res dobre. Taku, imam 74 let in rada delam, taku mi grej cejt bolj hitro. Ja in še dns si služim za balu, sej bi s penziju po moži šlo bolj slabo.

Julka je bila tretji otrok po vrsti. Imela je dve starejši sestri in tri mlajše bratce. Takoj, ko je končala takratno štiriletno osnovno šolo in nekaj let odraščanja doma, da je bila zmožna opravljati vsaj osnovna gospodinjska dela, ji je starejša sestra, ki je že odhajala služiti v Trst priskrbelo delo v Trstu. Starejša sestra Pavla je imela srečo, saj je dobila kot delodajalca staro slovensko družino, ki jo je malodane posvojila. Julka je bila podobne sreče. Sestra jo je priporočila italijanski družini, ki je že več časa prijateljevala z njeno delodajalsko družino. Družina je štela štiri člane, se pravi starejši zakonski par, oče in mati z dvema sinovoma. Šlo je za razgledano družino, ki je živela v slogi z obema narodnima manjšinama, slovensko in nemško. Starejši sin se je ukvarjal z mesno obrtjo, ki jo je že oče postavil na noge takoj po prvi svetovni vojni, zato je družina takrat predstavljala vrh tržaškega življenjskega standarda. Drugi sin je bil boemska umetniška duša. Nekaj časa je obiskoval likovno šolo, ki je ni dokončal, ker pa je bil obetaven talent, se je zaposlil na potniških preoceanskih ladjah kot slikar in se uspešno razvijal v priznanega slikarja. Njegove slike so visele v mnogih ladijskih mornariških kabinah in v njihovih domovih po celem svetu. Tako je zadovoljeval ljubo boemsko življenje in delo, ki mu je očitno prinašalo dohodek za takšno življenje in je še nekaj ostalo za dom. Kako je Julka prišla k njim v Trst, sedaj že vemo. Kot kmečki otrok je bila delavno, resno mlado dekle, ki je v družini hitro našla svoj prostor. Ni trajalo dolgo, da je slikar opazil postavno slovensko dekle in se začel za njo ozirati, čeprav je imel po svetu veliko morda še boljše prilike. Seveda, standard, varnost, položaj v družbi, vse je pripomoglo, da je hitro osvojil njeno srce. Poročila sta se v začudenje vseh, saj je bilo takšnih primerov zelo malo in metali so slabo luč na višji gosposki stan. Njega to ni motilo in ona mu je z vdanostjo in pridnostjo vračala v polni meri. Julka je kmalu rodila hčer v času enega moževih potovanj. Takoj, ko je zvedel, je pohitel k njej domov. Kmalu si je našel ustrezno zaposlitev doma v Trstu in ostal ob njej in hčeri. Honorarno je upodabljal vedute Trsta in postal razpoznaven, Julka pa je postala zgledna meščanka, ki se ni nikoli preobjedla ali postala ošabna kot večina žensk, ki so si opomogle do te mere. Vedno je spoštovala ljudi iz dežele, saj je poznala trdo vaško življenje. Ko se jima je hči omožila in se odselila na drugi konec mesta in sta ostala spet sama, si je tudi sama omislila hišno pomočnico. Dobila sta si Slovenko, ki je bila spoštljiva in delavna in omogočila sta ji družinsko počutje. Bila jima je kot mati. Zaupala sta ji stanovanjske ključke, da je lahko prihajala in odhajala, kadar je želela. Ker Julka ni veliko kuhala, tudi ni slovela v tem družinskem opravilu, zato se je včasih na njen račun mož pošalil: »Naša Juli zna narediti tudi iz dobrega slabo,« kar pa mu ni nikoli zamerila. Hišna pomočnica je ostala v hiši do njune smrti in bila deležna celo nekaj njune zapuščine.

Seveda sem za Trst slišala že v otroških letih, ko smo še živeli v notranjosti Istre in so nam starši, kot ostali starejši ljudje govorili, da bomo morali ob prvem obisku mesta »bešet babe ret«, kar pomeni »poljubiti ženski rit«. Ne vem, od kod ideja in kakšen je bil pravi namen zagrožene kazni. Če danes pomislim, je bil morda namen zavirati otroško željo po obisku mesta, ki so o njem govorili kot o mestu, kjer je kaj videti, in kar je močno vzbujalo otroško domišljijo. Vendar je to pomenilo staršem tudi strošek. Trstu sem se bolj približala kasneje, ko se je družina preselila v Koper z željo po boljšem življenju. Tu sem se zaposlila in po nekaj letih se je življenje za silo tudi izboljšalo. A s Trstom sem se v živo srečala še malo kasneje, ko sem spoznala svojega moža, se poročila in preselila na njegov dom na Tinjan. Od tu sem lahko s pogledom zaobjela Koper in Trst. Slednji je moje življenje zaznamoval. V njem sem si našla oziroma od tašče podedovala dodatno zaposlitev, katere dohodek je občutno pripomogel k hitrejšemu razvoju domačije in s tem izboljšanju življenjske rasti. Torej, v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je tašča počasi pešala in čeprav sem bila še zaposlena, mi je prepustila njene dosedanje delodajalke, *babe ali šinjore*, kakor smo se doma sporazumeli, ko je tekla beseda o njih. Takrat sem hodila na delo v Trst zjutraj, če sem tukaj delala popoldne in obratno. Ko smo tukaj dobili proste sobote, se je garanje nekoliko spremenilo, saj se je delo preslo na sobote. Seveda je družinsko življenje trpelo, vendar je bil dohodek, glede na takratno obubožano življenje, važnejši in zdrveli smo v potrošništvo. Od tašče sem dobila same stare ženske, ki so po nekaj letih ena za drugo pomrle. A ostati brez dopolnilnega dohodka, takrat deviz, bi bilo res škoda. Tako mi je tašča seveda našla družino v slovenski mestni četrti Sv. Jakob, ki ga je poznala kot svoj žep, saj je tja zahajala že od svojega desetega leta starosti. Ko sem jaz prišla prvič, sta bila v hiši starejša ženska, mati, blizu osemdesetih let, in sin. Seveda je bila pomoč potrebna, ker je bila mati bolna in pred kratkim je sinu umrla mlada žena. V družini je bil tudi njun sin, ki je prihajal domov le ob koncu tedna. Sin, vdovec, je zjutraj odhajal in se vračal pozno popoldne. Le redkokdaj sva se srečala. Čez nekaj časa sem izvedela, da sin obiskuje bogoslužje in se pripravlja na prvo sveto mašo, na katero sem šla iz preproste radovednosti. Bil je poročen in ima sina in ni mi bilo jasno, kako je to mogoče. Čas ni delal v prid matere, saj se je njeno zdravstveno stanje vidno slabšalo. Potrebovala je celodnevno nego. Nekaj časa sem ostajala z njo cele sobote, a ko sem prišla naslednji teden zjutraj, je bilo nevzdržno ostati ob njej. Nisem vedela, kaj storiti, kako rešiti nastalo stanje. Najprej sem poskušala z zahtevo po večjem plačilu, a me sin ni slišal – ali ni hotel slišati. Ker sem ob takem garanju postajala neprekinjeno utrujena, sem bila po tihem zadovoljna, da mi ne ustreže, in začela razmišljati o odhodu. Ob omenjanju povečanega plačila se sin ni oglašal, ampak me je izzival in nameščal večje vsote denarja ali nakita, da bi se pregrešila. Nisem podlegla. Njegov napad sem prenašala še dva meseca, pobrala zaslužen plačilo in odšla. Ker je imel mojo domačo telefonsko številko, me je poklical in se opravičeval, obljubljal več denarja in se mi celo zahvalil za obisk njegove prve maše, da sem ga s tem počastila itd.. Ni me prepričal, motilo me je njegovo novomašniško posvečenje, nečloveško obnašanje in ne nazadnje velika mera egoizma, čeprav me je vest nekoliko mučila zaradi uboge bolne matere. Nastopilo je poletje in vzela sem si nekaj časa za počitek in premislek. Med počitnicami sem srečala znanko, ki mi je v pogovoru omenila družino, ki potrebuje hišno pomočnico, ker jo ona zapušča. Ni mi pove-

dala, zakaj jo zapušča, a kasneje sem ugotovila, da jo je zapustila tako kot jaz, zaradi nesoglasja. Meni se je izgovarjala, da zaradi preobilnega dela, ki ga ne zmore, čeprav njena hči ravno tako hodi čistit v Trst. Šlo je za premožno petčlansko italijansko družino, živečo v Trstu, s tekstilno trgovino na glavni tržaški ulici. Starša, dve hčerki in sin, ki je živel v notranjosti Italije, in je le poredko prihajal domov v Trst. Bil je otrok *estrade* in njegov svet se je vrtel v Milanu. Hčerki sta še vedno študirali, čeprav že v srednjih letih, in vse je kazalo, da bosta večni študentki. Ravno z njima sem prišla najprej v spor, ampak vsi skupaj, cela družina je bila ena sama gniloba. Po navadi ocenjujemo meščane kot kulturne, urejene ljudi, vendar je bila v tem primeru slika porazna. Oče in gospodar, zapuščen moški, ki sta ga zanimala le trgovina in dobiček, žena trmasta, italijanska južnjakinja, ki ni spoštovala nobenega in je svoj talent v veliki meri prenesla tudi na hčeri. Odhajala je po nakupih in s prijateljicami posedala po kavarnah s cigareto ob skodelici kave. Kuhala ni. Kosila so opravljali ločeno zunaj doma, le večerje občasno skupaj tako, da so hrano prinašali pripravljeno domov in se mastili z znanci in prijatelji pozno v noč. Seveda tudi pili, da so prostori zjutraj, ko sem prišla, zaudarjali enako kot gostilniški prostori, mize pa so bile polne umazane posode, kozarcev in ostale hrane. Spalnici obeh hčera sta bili prava svinjaka, in sta spominjali na bordel. Sama nisem bila navajena takšne svinjarije, čeprav izhajam iz revnega kmečkega stanu. Spodnje perilo, umazane hlačke in modrci, nogavice in razne majice, vložki in kombineže so ležali vsepovsod. Po posteljah in na tleh, kakor so slekle, kot bi mi želele dokazovati svoje svobodno življenje, ki naj bi bilo plod italijanske dvatisočletne kulture. Še danes po nekaj letih po odhodu mi gre na bruhanje, kadar se spomnim nanje. V Trst hodim še danes. H gospe, ki je prišla v Trst iz takratne vzhodne nemške NDR republike v šestem desetletju prejšnjega stoletja z italijanskim državljanom in delavcem, ki ga je spoznala, ko je bil na delu v vzhodni Nemčiji. Takrat jo je rešil iz pekla, vendar to je že druga zgodba.

»OVO SE METNE OVDE!«

Bilo je v letu 1979, mesec ali dva pred mojo poroko. Teta je bila zelo dobra šivilja in mi je obljubila, da mi bo sešila poročno obleko. Tako smo se odpeljali v Trst: moj fant, teta in jaz, da bi midve kupili blago za obleko, mojega fanta pa sva uporabili samo za šoferja, saj po tradiciji bodoči ženin ni smel videti ne blaga ne poročne obleke pred poroko. Takrat se pri nas ni dalo uradno zamenjati dinarjev v lire, menjavi v Trstu pa smo se zaradi nizkega menjalnega tečaja izogibali, zato smo se posluževali različnih načinov, kako priti do lir. Če se je le dalo, smo se dogovorili s kakšnim trgovcem, gostilničarjem ali *bencinajotom*, kot smo rekli zaposlenim na bencinskih črpalkah, da so nam menjali dinarje za lire, ki so jih takrat bogato trošili Tržačani na naši strani meje. To so bili časi, ko so se nekatere stroge zahteve pri prehodih že rahljale, vendar se lir ni smelo prosto nositi v denarnici, pač pa smo jih skrili nekam k telesu in v denarnici pustili le nekaj denarja. Tistega dne pa sem na to pozabila in sem lire pustila v denarnici. Tako smo prispeli na mejni prehod, kjer je bil dežurni carinik Đuro, Srb, ki je živel na slovenski strani. Teto je na videz poznal, vseeno pa nas je povprašal, če imamo kaj za prijaviti in zakaj gremo v Trst. V en glas smo odgovorili, da ne nosimo ničesar, kar bi morali

prijaviti, teta pa je še dodala, da se mlada dva poročiva in gremo pogledat kakšno reč za poroko. Nato nas je pozval, da mu pokažemo denarnice. V tistem trenutku sem se spomnila na lire, ki sem jih pozabila skriti, vendar nisem mogla ničesar več storiti. Odprla sem denarnico in upala, da mi lir ne bo vzel. V hipu je prijel lire iz moje denarnice, se na široko zasmejal ter mi jih s svojo debelo roko zatlačil med dojke rekoč: »Ovo se metne ovde,« ter nas poslal v Trst. Še danes se živo spominjam tega pripetljaja, svojega sramu ob carinikovem dejanju ter istočasno veselja, ker mi lir ni vzel in sem si lahko kupila blago za poročno obleko.

ZELJNATE GLAVE

Zgodba je zapisana po pripovedovanju mojega očeta. Bilo je konec petdesetih let, ko se je oče odpravil v Škedenj in Trst, da bi obiskal sorodnike ter kupil nekaj prepotrebnih stvari za kmetijstvo. Bili so težki časi, pri hiši ni bil nihče zaposlen, zato je oče poskušal prodati čim več kmetijskih pridelkov, da je prišel do kakšne lire. In tako si je naložil v dve vreči zeljnatih glav, kolikor jih je le mogel nositi. Po dveh urah hoda je prišel do mejnega prehoda, kjer je tisti dan dežural zelo strog miličnik, ki je opravljal tudi delo carinika. Povprašal je očeta, kaj ima v vrečah in oče mu je pošteno odgovoril, kaj nosi. Miličniku se je zdelo smešno in neverjetno, da bi kdo nosil tako daleč le zelje, zato je vprašanje ponovil. Ko mu je oče že drugič zatrdil, da ima v vrečah zgolj zeljnate glave, se je miličnik razjezil in zahteval, da jih sprazni. Takrat je oče zbral poseben pogum in miličniku odvrnil, da bo to naredil pod pogojem, da bo miličnik sam pospravil zelje v vreči, če ne bo v njih našel ničesar drugega. Začuda se je miličnik, prepričan v svoj prav, strinjal z očetom. Oče je obrnil prvo vrečo in jo začel počasi stresati, tako da so se zeljnate glave začele kotaliti na vse strani, ker je mejni prehod stal na bregu. Ko je stresel ven vse zeljnate glave, je še vrečo obrnil narobe in miličnik se je prepričal, da v vreči ni bilo ničesar drugega. Osramočeno se je odpravil po bregu navzdol in pobiral zeljnate glave ter jih nosil očetu, da jih je skrbno očistil listja, trave, zemlje in peska ter jih ponovno zložil v vrečo. Dogodek se je očetu dodobra vtisnil v spomin, večkrat ga je podoživel ter se ob pripovedovanju istočasno jezil in muzal ob spominu na strogega miličnika, ki je po bregu navzdol pobiral zeljnate glave kot nadobudni fanté pobira žogo.

NAŠA SLOVENSKA TETA

Trst se spreminja. V šole s slovenskim učnim jezikom se vpisuje vedno več otrok, tudi staršev, ki niso dvojezični. V trgovinah, tistih redkih, ki so še v lasti *Trještinov*, kjer so včasih z odporom stregli ljudi z druge strani meje, sedaj govorijo slovensko, celo prijetno, pravo slovenščino, in to lastniki! In vendar ostaja Trst enak. Vedno znova se na zidovih pojavljajo fašistično obarvani napisi, isti že šestdeset let. Vedno znova napise pridno prebarvajo in nato se zgodba ponovi. No, razen ko se pod napisom *Trst in Istra sta italijanska* pojavi napis *Ne, oboje je nemško*. Tega napisa ni nihče *premalal*. Kot vsi živeči na tem koncu Slovenije, ima-

mo tudi mi sorodnike, ki živijo onstran meje. Trdni, zavedni Slovenci, ki se vsa leta oglašajo na telefon s *prosim*. To je njihov upor ali odgovor na vsa šikaniranja in poniževanja, ki so jih bili deležni skozi leta. Med njimi je tudi naša teta, petindevetdesetletna gospa, že dolga leta vdova. Trda ženska, dokler ne pogledaš pod površje. Vedno zelo praktična in organizirana, *garačica*, ki obožuje opero. In seveda je, v svojem stilu, že pred leti izbrala dom upokojencev, kjer bo živela, ko ne bo več zmogla živeti sama. Tja se je preselila letos spomladi, ko je za pomoč pri hoji začela uporabljati hojico. Gre za manjši, zasebni dom, le nekaj ulic stran od nje-nega stanovanja, kjer je živela več kot sedemdeset let. Ker ima veliko nečakov, ima vsak dan obiske. In seveda vsi govorimo slovensko. Nekega dne, po obiskih, je gospod v invalidskem vozičku, tudi stanovalec doma, siknil za njo *sciava* in se, kot smo izvedeli kasneje, tudi pritožil upravi doma nad uporabo slovenščine. Seveda mu je naša klena teta takoj zabrusila, da ta *sciava* govori tri jezike in še vedno, čeprav s hojico, hodi po lastnih nogah za razliko od njega, ki sedi v vozičku v lastnem, hm, zakladu. Tudi lastnik ni najbolj navdušen nad slovenščino, ker je nekajkrat tudi namignil teti. Čeprav smo ji predlagali, da govorimo italijansko, da bi ji prihranili neprijetnosti, saj po obiskih ostane tam sama, nas je samo grdo pogledala in nadaljevala v materinem jeziku. In če je izgovor starca v invalidskem vozičku, da hlepi po prejšnjih časih, ki so bili zanj bolj dostojni, pa težko najdeš razumevanje za prenapeteže, ki svinjajo zidove. No, kljub (sodeč po njihovih izdelkih) očitnemu pomanjkanju originalnosti, lastnih idej in inteligence, jim moramo priznati vztrajnost in doslednost, saj že 60 let prepisujejo popolnoma iste napise. Čas je, da sprejmejo, da je vojne že zdavnaj konec, da so fašisti izgubili in da je Duce umrl, niti herojsko, še manj gloriozno.

ŠOLDU NEJSMO VIDLE IN JEH NIGDR NE BUOMO

(brkinsko narečje)

Pa sm se kwančnu spraula h karti, de vm tudi js napišem ano štworco z mwoje zgudnje mladusti in vm jo buom nepisala prou po domaće. Ku ne buoste kej zestwpli, vam bom po slovensku rzložila. Blu je pa taku: anbot, *ani fa* – bi rjeku Taljan, mi mwoja šorelca njde anu delu, buhvej kašnu, nutri u Talji, u Marucoti, u Furlaniji. Poruzeprou ga je nšla sebi, ma ne znam več, zekaj nej muogla vle jt, in de ki ze ne ga zgebit in de ki je škwoda, de ki hodi js. Ala se ti borim js sez usemi štermi, de ki ne in ne in še anbot ne. Ma nejsm js ze po svejti z mwojim domotwžjan grozovitim. Ne grem in boh. Ma kur usk buot, je blu treba tudi ta buot cjedit in se odpravit sz trebuhm ze kruhm po svejti. Ma de mi bo usej an malu lažje pr duši in srci, se ti zmenim js še z ano mwojo prijatelco, de bo šla tud uona z mano, de ki ja, de ki buomo zeslužle hudu punu in de buomo menda hudu zebogatle. In ti grjemo midvej. Muoja sestra de ki bo pršla ze nami, čez an mejsc prbližnu in de bomo puotle zebogatle use tri. In ti pride-mo u Udine sz vlakm, če se prou spunem. In tn ns čakajo dva muoža, prozeprou adn in pu, ki tisti ta drugi, *veliki gazda*, kur se je puole skazalu, je biu blj žepne izdaje. Nu in smo šli u Moruco (Morruzzo). Tm so ns zetukli u neke uniforme in smo plentišinle po Italiji usaka sz anim, po oštarijah, frizerskih salonih in kaj js znam še use kuod in smo petljali šolde, da ki mi smo FIPA (Federazione italiana protezione animali, Društvo za zaščito živali) in de pobjeramo za neke živali ze jih ohranit al varvat al nemam pojma kaj. U glaunim smo petljali. In tisti, ki nm

je kej dau (5, 10, 15 taužnt ljer) je puole ratou član FIPE. In ti člani so puole lhku pršli u ta Maruco h nm, kmr smo ble (neke vrste hmječki turizm pr ns) pojest pašto al frtaljo z jejci in pršutn in so lhku tud kej spili. Ma dokr smo ble mje tn, so hodili čje samu vojačići sz Avianota, ki je blu tm blizk. In mje dvej smo jim muogle ćuhat in ta dva naša šefa – Bkov vrat (taku smo ga poimenovala, ki je jemu kratk in šruok vrat) in ta drugi, so kelnarla. Verjetnu nejso teli, de bi ns ti vojačići gljedali. Ma sm hmali tudi zestopla, zekaj je blu taku. Anbot sm bla mende js u pari sz tem Bkovim vratm in me je peljou h njemi damu in mi je hudu razkazevou suojo bajto in bogatijo, ki je vključevala tudi an manjši živalski vrt, kmr je jemiu tudi anga kljukastiga leva, ki so se mi poznala usa rjebra. Verjetnu smo hodili zanj petljat, ze ga zeščitit, kaj ti js znam. Nejsm tjendla tkrt in ne zestopim dandns. Nu, in anga večera, kr smo tm ćuhale ze te goste, je pršu ne drugo strn pulta ta Bkov vrat in mi je rjeku, de ki »questo qua dentro – tole tu notri« bije samu zame, ma de js tega ne vidim al nečim vit. In js, mona, sm se hudu režala in se hecala naprt, ma mi nej vle kapnlu, de ta šempjo misli rejsnu in de mi je šou zetu rezkazavat njegovo bogatijo. Ah, js si tudi duasti buatu stojim ne kablih. Ben, de ne dugovezim preveć – taku so se ulejkli naši dnjevi tm u tuji deželi ... Dokr ... nej pršla muoja vječnu uporniška sestra ns rejšit. U par dnjevih se je ubiu sez autm ta drugi (ta blj duobr) šef, glih tisti vikend, ki smo šle mje damu ne obisk. Puole je biu pogreb, ta cejt smo mje imele *libero uscito*/prost izhod in smo šle bandat. Puole je tu sznou Bkov vrat in so se sz muojo sestrcu 'udarla' prou ze use šolde. In ns je hitru popokala damu, nezaj ne rodno grudo. Uni praščina nm nej dau prebite pare (smo ble već ku an mejsc tm), de ki nam bo puoslou po puošti. Ojej, buogi neivni ljedje. Buogi muoji starši neivni, ki so bli zmjeran brez šoldu in bi nam pršu usk čintežm še kaku prou. In ki so bli uoni pošteni, so misinli, de so usi. Ma mje teh šoldu do dan današnji nejsmo še vidle in jih tudi nigdr ne buomo. Ma znam, da smo ga pa taku prekljele tkrt, de mi je šla 'baraka' samu še neuzdu in mi je zečjelu jt use neroube. Eko ćo, še an nauk lhku potjegnemo wn s te štorje: če delaš drugmi slabu, se ti prej al puole use vrne.

TUKAJ SE SLOVENSKO NE GOVORI!

Verjetno mi ni potrebno povedati, da mi je preživetje te izkušnje, prineslo popolnoma drugačen pogled na življenje in svet. Nekega sončnega dne sem kot mnogokrat delala v Trstu kot čistilka. Tam so bili tudi zidarji, bila sem vesela njihove družbe, čeprav so bili Furlani in so govorili le malo slovensko. Bili smo sami, saj gospe ni bilo. Nismo slišali, kdaj je vstopila. Kar naenkrat se je zadrila: »Nella mia casa e nella mia presenza non si parla sloveno!¹« Zidarji so me opravičevali, češ ne razumem italijanskega jezika. Sama se nisem opravičevala, saj mi ni bilo jasno, kaj sem zgrešila. V srcu me je presunilo, da sem tam samo slovenska služkinja, brez pravic, samo z dolžnostmi. Razumljivo, da me ni bilo več na delo, saj toliko ponosa pa še imam. A po tridesetih letih še vedno v meni odzvanjajo njene besede »non si parla sloveno!« Sedaj, ko se je preselila v našo lepo Slovenijo in ne govori niti besede slovensko, se Slovenci trudijo govoriti z njo italijansko. Žal mi je, da je temu tako, vendar sama se tega ne držim, pa tudi pozabim ne, in žal, še vedno ji ne morem odpustiti.

¹ V moji hiši in v moji prisotnosti se slovensko ne govori!

(pogovorni primorsko-brkinski jezik)

Dio bono, pun kufr imam teh marnj, naj grem že enkrat kaj delat, naj najdem kakšno službo pa vendarle in no, naj bo to še letos, če se da. Saj bi, saj nisem sama hotela ostati brez službe, brez denarja, brez pozitivne samopodobe in teh sranj. Zakaj nisi končala študija, pa bi ti ne bilo treba tako, pa si morala, ne, eh, ne, ti bi lahko bila magister, pa ne, ti si morala sam *bandat*, zdej pa imaš. Sem ti rekla. Sam, sej veš, mati, rada bi ti napisala pismo, sej veš, da sem ti vedno pisala pisma, namesto da bi ti izrekla direkt v obraz takrat, ko se je še to dalo, kar ti gre, ne, ni se dalo, si zbežala, ušla, vsakič, ko je nanese na to, da bi poslušala resnice o sebi. Ok, ok, bomo že nekaj najdlji, smiri žifce. *Bancarella*, tržaški oglaševalni list, ker ne, jaz ti ne bom rihkala službe pr babah tržaških, si zaslužiš pa že kej več, si pravla, moja hči ne bo draj-sala parketov in školjk in to, in potem sem pač poklicala prvo, drugo, tretjo telefonsko številko, se zmenila in šla. Naivno. *Badante*. Negovalka. Z mestnim lokalcem sem se pripeljala do ene izmed tržaških postaj, od kamor avtobusi vozijo na Gretto in v Rojan. Danes del Trsta, razerviran za bogataše. Ultra bogataše. Take bogataše, kakršnih v Sloveniji, kljub krajam, ni. Ne obstajajo. Odpešačim navzgor po hribu do bloka, v katerem bi naj živela omenjena mi gospa. Velikanska jeklena ograja straži velikanski jekleni blok, v katerem prebivajo velikanski jekleni bankovci, zlato in gospa, za katero naj bi skrbela. Pozvonim. Odpre mi ženska s precej nagubanim obrazom – kasneje izvem, da je sedemdesetletna hčer devetdesetletne gospe, ki jo bom morala čuvati, ki sicer živi v Milanu in je predaleč, da bi bila vsak dan ob njej, in brat, sine, živi v Ameriki in to. Moraš biti tu štiriindvajset ur, z gospo namreč. Jo je treba pazit in jo umivat in ji dat jest. »Skrbela boš za mojo mamo, jaz živim v Milanu, a bom na razpolago preko telefona, njena sestra, markiza ta pa ta, živi v Švici, sin pa v New Yorku. Skratka, potrebuje celotno oskrbo. Tu bo tvoja soba, prosim, če v njej ne kadiš, v službi si cel dan, prosta si uro med kosilom, potem ko ga pripraviš, seveda, postrežeš, si prosta, zvečer mojo mamo umiješ, jo pospremiš v posteljo, čez dan pa tako veš, zajtrk, malica, pospravljanje, pomivanje, čiščenje prahu, skratka vse. Bo šlo?« Marička, pomislim. »Ja, bom poizkusila,« odvrnem, razmišljajoč le in samo o tem, da bom ob koncu meseca nekaj zaslužila. Razgledam se naokoli. Pregradna stena razmejejuje predprostor z veliko dnevno sobo, napolnjeno z okroglimi, težkimi ovalnimi mizami, na katerih sloni, leži, milijone dragocenih mikroskopskih prahonoscev različnih oblik. Strela, kako bom tu brisala prah? Kaj če mi pade kakšna dragocenost na tla? Zidne tapete s prastarimi tržaškimi vzorci, težke brokatne zavese, ki niso bile oprane že več let, vonjajo že tako, stara ženica, ki zgleda betežno, vendar je nekaj tam v tistih njenih očeh ... Naslednjega dne se zbudim in začnem. »Nadeni si *grembjule* in lasni obroč, prosim, da ne padajo lasje v hrano in zato, ker so služkinje pač pri nas v uniformah.« Služkinja?!?! Naj ne pozabim, da sem imela kakih dvajset let, kakih trideset let nazaj. Smo v Trstu ali v španskih telenovelah iz devetnajstega stoletja?!?! V trebuhu se mi pokrči nekaj metrov črevesja, saj nisem pričakovala uniform, ostrega glasu, pomenkovanja v francoščini, češ, saj jih ne bom razumela. Drek, saj sem jo študirala, no, nisem ji tega izdala. Pripravljala sem vsakodnevne obroke, sesala, brisala prah, pometala, pomivala, pripravljala hrano. Iz starih italijanskih enciklopedij sem izvlekla zemljevid prave postavitve pribora, da sem potem lahko vsakemu pravilno in po bontonu, ali kaj, razporedila srebrne, desetkrat prej zloščene žlice in vilice in nože in kristalne kozarce »iz Bohemie« in še kaj. »Jedla boš v kuhinji. Tam so obi-

čajno jedle ostale služkinje. Mi jemo za zaprtimi vrati v jedilnici in ko pozvoni zvonec, prineseš naslednji obrok. Pa tehle kozic ne premikaj. In prosim, če urediš štedilnik, tak ni bil nikoli, mora se svetiti in rekla sem ti ...«. In tako je vsak dan naštevala vse, kar sem naredila narobe – nikoli pohvale, nikoli lepega nasmeha, prijazne besede, nič od tega. Stanovanje se je raztezalo v dve nadstropji. Vmes tisoč stopnic ali vsaj sto. Na zidnih tapetah je bilo navzgor do podstrešne sobice ob stopnišču nanizanih nešteto mrkih obrazov, najbrž sorodstvo vedno slabovoljne gospe. Nisva se vzljubili. Ne prej ne potem. »Nisem zadovoljna z dekletom. Ničesar noče narediti od tistega, kar ji rečem. Noče nositi predpasnika in tudi ne lasne kronice. Pa pregovarja mi. Sploh ni prijazna. Pa vse lonce v kuhinji si je po svoje uredila in veš, da tega ne maram.« Hčeri je namreč nenehno telefonarila in se ji pritoževala čez moje delo. V francoščini, se ve. Umolknila je in poslušala njene besede ter me tu in tam strogo in zlobno ošvrknila s pogledom. »Ščava,« je iztisnila skozi zobe, misleč, da je ne bom slišala. »Moj mož je bil dedič velikega bogastva,« mi je rekla na začetku, ko je še kakšno izustila. Poznaš Profumerie Cosulich? No, bili so ladjarji in družina mojega moža si je takrat lastila oba hriba, Roman in Gretto.« Gospe nisem odgovarjala. Vedela sem, da se je v družino priženila zaradi bogastva in edino, kar mi je bilo pomembno, je bilo čim prej nehati gospodinjiti zanjo. Ko je popoldne počivala po kosilu kako urico, sem si ogledala njene knjige v podstrešni kamri in si jih nekaj prilastila. 'Ne boš me zezala, baba stara, pa če mi še plačaš ne, bom imela vsaj nekaj od tebe.' Skrivaj sem jih nametala v *rucak*, potisnjen pod posteljo v sobici, kjer sem spala. Prebrbala sem še ostale omare, saj mi, medtem ko je ona počivala, ni pustila ropotati, pa tudi za enourni izhod v mesto ni bilo dovolj časa. Minil je mesec, napolnjen od jutra do večera z opravki, in iz Švice je prišla na obisk mlajša sestra, markiza, petinosemdesetletna mladenka. Najbrž jo je v kontrolo poslala gospejina hčerka. Sivolasa visoka gospa, priletna, a mladostna, prijaznega obraza in mehkih potez ter toplega pogleda. »Vsako jutro mi stisni tri pomaranče in mi jih prinesi v posteljo, prosim,« mi je prijazno naročila, ko se je ustalila. Mrka sestra, ki bi jo naj negovala, je prišla že do tega, da se je ob vsakem izrečenem zlogu, ki mi ga je namenila, tresla od jeze name. Ni se mogla zadržati in obvladati. Bilo ji je mučno me sploh nagovoriti, zato je za to zadolžila sestro markizo. V sobici sem se zvečer zjokala nad preživelim dnem, tako vsak dan, vsak dan, dokler ni minil mesec. 'E ne boš ti mene, baburina taljanska, pa bomo zdaj malo obrnili, pa boš odslej ti malček jokcala namesto mene. Ne veš, koga si si pod streho spravla, še mami se ne pustim rihtat, torej me tudi ti ne boš, babnca zmešana. Če bi šlo za brkinske žene, bi že pri sedemdesetih trpeče sklanjale svoje zdelane hrbte zaradi dela, ki so ga opravljale na poljih in doma, če sploh bi do tiste starosti zgurale, ti pa se tu nekaj greš, potem ko si najbrž moža poslala na oni svet,' se mi je trgalo iz globin. Kako mi je uspelo čez noč okameneti, še danes ne vem. V meni je zrasla mladostniška moč, upor proti vsem zaslužnjem črncem, avstralskim aboriginom, Indijancem, *šcavom*, vsem, ki zastonj tlačanijo modernim bogatunom. Ostareli tržaški gospodični sta imeli lica svetleča, mladostne brezgubaste dlani, pripisali bi jima kakih šestdeset let na veliko, sicer pa obedve vdovi z znatnim kupčkom zlatnikov pod vzglavjem in še kje. Nisem jima zavidala njunega bogastva. Še mar mi ni bilo za tisoče malih vrednosti, razporejenih po in na in pod in pri mizicah, omaricah, policah in povsod. Zjutraj, ko si je napuhla ženica zaželela malce sadizma, ma ja, tako za zajtrk, ajd, sem se ji začuda le nasmehnila – kar jo je šokiralo bolj kot krompirjev golaž, ki ga

najbrž v življenju še ni poskusila. In potem so se brezbrizni nasmehi daljšali in daljšali v naslednji mesec. Nekega dne, med sesanjem, zaslišim: »*Ciao, mamma. Dov'e la badante?*¹« je spraševala ravno prišla hči, tista iz Milana, svojo mater. Mati in teta sta sedeli ob njej na fotelju, prekrite s klasičnim pledom čez stranico. Uradno, a hkrati prijazno mi je naznanila, da so se odločile, da bi bilo pa mojega negovanja zdaj dovolj in da mi izplačajo dvomesečno delo in da lahko grem. Prav, sem odgovorila, vzela denar, katerega je bilo veliko manj od tistega, ki ga je na začetku hčerka obljubila, na hitro spakirala svoje borno imetje v nahrbtniček, se na vhodnih vratih obrnila in pogledala staro baburo naravnost v oči ter jo neskončno prijazno pozdravila: »Addio.« Namerno sem uporabila izraz, ki sicer v italijanščini pomeni zbogom za vedno, ali še huje in medvrstično »crkni čim prej«. Če bi me lahko ubila s tistimi majhnimi, modrostisnjenimi očmi, bi me scvrkla, ker pa to ni bilo mogoče, se je starka začela tresti in nekaj momljati ... a v tem me že ni bilo več. V mračnem dvigalu sem se žvižgajoč spuščala v mračno pritličje, v mračno ulico, potem pa v sončni nizdol proti morju, proti avtobusni postaji, proti pravemu domu, v katerem – če nič drugega – domujeta pristnost in ljubezen, ne glede na večni finančni primanjkljaj.

¹ Zdravo, mama, kje je negovalka?

ZGODBARNIČICA

Zgodbice sta zbrali in uredili učiteljici Fanči Klobučar in Ivjana Rožac.

ANIKA BOŠTJANČIČ

MODNI MEDVED

Nekoč je živel medved. Ampak to ni bil navaden medved, bil je modni medved. Imel je svojo trgovino. Tudi če je imel svojo trgovino, mu ni pristajala nobena obleka. Vendar se on tega ni zavedal. Vsak dan je imel drugo obleko. Vse živali v gozdu so se mu dan za dnem posmehovale, ker je bil v oblekah smešen. Zato pa tudi ni imel prijateljev. Nekega dne je hotel prešteti denar v trgovinici. Videl je, da ga ni. To je bilo zato, ker ni imel prijateljev. Nihče ni več hodil v njegovo trgovino. Tako jo je moral zapreti. Ni imel nobene obleke več. Od žalosti je vse vrgel v smeti. Od tistega dne dalje je imel prijatelje. Medved je spoznal, da ni pomemben videz, temveč prijateljstvo.

MIJA HALILAGIČ

BELI MEDVED MARKO

Nekoč v davnih časih je živel na severu beli medved Marko. Vedno si je želel, da bi videl sonce. Zato je nekega dne odšel v toplejše kraje. Tam je videl druge živali in vse je bilo drugačno. Tam so bili tudi ljudje – najprej je videl otroke. Mislil je, da so podivjane opice. Videl je tudi otroke, ki so odhajali iz šole. Videl je, da na hrbtu nosijo šolske torbe. Mislil je, da imajo v nahrbtniku ribe, zato je šel vprašat deklico, ki je imela največji nahrbtnik: »Ti, majhna opica, kaj imaš v tej vreči, ribe?« Deklica je bila prestrašena, ampak je pogumno rekla: »Veš kaj, najprej jaz nisem opica, ampak sem Anja, drugič – nimam vreče, ampak imam šolsko torbo, tretjič – v torbi nimam rib, ampak imam šolske potrebščine kot vsi ostali.« Medved Marko se je užalil in stekel proč. Čez nekaj časa je videl sonce, bil je tako srečen, da je padel v vodo. Ko je bil v vodi, je kričal: »Na pomoč!« Slišale so ga živali, prišle so mu pomagati. Ko je prišel iz vode, je deževalo in potem je spet zasijalo sonce. Pokazala se je mavrica. Potem je bil še bolj srečen, da je padel spet v vodo in spet so mu morale pomagati

živali. Potem je spet srečen odšel domov na Sever. Tam je mirno zaspal. Imel je lepše sanje kot kdajkoli prej.

TAI MIKLAVČIČ

KUŽA REŠI DAN

Pred davnimi časi je živel fant, ki si je močno želel psa. Toda njegovi starši so govorili, da so to golazni, ki prinašajo bolezn. Tako so vsi na šoli imeli psa, samo on ga ni imel. Doma se je dolgočasil. Bili so bogati, starša je skušal prepričati, da lahko varuje njihovo bogastvo. Starša sta rekla, da imata varnostnike. Nekega dne je na poti domov našel psa mladička. Skril ga je v nahrbtnik. Ko je prišel domov, ga je skrnil v klet, da starša ne bi vedela. Nekaj mesecev je bilo tako. Dan preden je prišel domov iz šole, sta starša našla psa v kleti in fanta oštela. Še tisti večer so jih okradli tatovi. Vse so povedali policiji. Pet mesecev ni bilo niti duha ne sluha o tatovih. Čez nekaj tednov pa jih je tisti kuža izvohal. Tako je zdaj ponosni čuvaj družine in varuh njihovega bogastva.

JERNEJ PEČAR

ČAROBNI PRAH

Ko se kralj zbudi, hoče vedno nov plašč. Nekoč je hotel plašč, na katerem bi rasle rože. Po mestu je razglasil, da kdor bo naredil takšen plašč, dobi polovico kraljestva. Novica se je širila po vsem svetu. Vsi so poizkusili, ampak zaman. Poskusili so vsi na svetu. Poskusili so vsi iz tistega kraja. Novica je prišla v vas, kjer je živelo revno dekle. Dekle je šlo k prijazni vili. Vila ji je rekla, naj gre v gozd po čarobni prah. Dekle je šlo v gozd. V gozdu je vprašala čudežno veverico. Veverica ji je dala zemljevid do prahu. Dekle je šlo čez močvirje, čez diamantno jamo in slap modrosti. Končno je prišlo do drevesa, ki je spuščalo čarobni prah. Odnosla ga je dobri vili. Vila je naredila plašč z rožami. Dala ga je kralju in dobila polovico kraljestva.

Nekoč je živela majhna deklica po imenu Sneguljčica. Bila je zelo vesela. Rada se je igrala in poslušala pravljice. Očka ji je pri petih letih prebral pravljico o princeski Trnuljčici. Ob rojstvu Trnuljčice je kralj povabil na zabavo le dvanajst dobrih vil, čeprav jih je v gradu živelo trinajst. Na koncu zabave, ko so vile obdarovale otroka, se je prikazal nevihtni oblak. Iz oblaka se je prikazala trinajsta vila in rekla kralju: »Zelo žalostna sem, ker me nisi povabil na praznovanje. Zdaj jo bom še jaz obdarovala.« Kralj je vedel, da ne bo nič prijaznega. Vila pa je vedela, kako se zaključi pravljica. Prosila je očka, da ji pove, ko bo preteklo pet let. Nekega dne preden je Sneguljčica zaspala, ji je očka povedal, da bo dan zatem minilo pet let. Naslednjega dne je Sneguljčica stekla v stolp. Tam je zagledala Trnuljčico, kako si ogleduje kolovrat. Stekla je k njej in v zadnjem trenutku preprečila, da bi se zbodla v vreteno. Obe sta bili zelo vznemirjeni. Naslednji dan sta se bolje spoznali in igrali. Vsi so živeli srečno in zadovoljno do konca svojih dni.

FOTOGALERIJA

(Pri Zlati; foto Irena Štembergar)

(V knjižnici; foto Rafael Vončina)

(V knjižnici; foto arhiv knjižnice)

(V knjižnici; foto Patricija Dodič)

(V knjižnici; foto Rafael Vončina)

(Pohod po trasi stare proge Hrpelje-Trst; foto arhiv knjižnice)

(Zaključna prireditev 2015 – Rodik; foto Neta Vergan)

(Zaključna prireditev 2016 – Boršt; foto Rafael Vončina)

Zgodbarnica 2015/2016

Zbrala, uredila in lektorirala: Patricija Dodič
(Knjižnica Kozina, Kosovelova knjižnica Sežana)

Oblikovanje in prelom: Tomaž Mahkovic

Samizdat

Hrpelje, 2016